

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

obor sociální a kulturní ekologie

Bc. Juraj Jurík

**SÚČASNÝ STAV A PERSPEKTÍVY
TATRANSKÉHO NÁRODNÉHO PARKU
Z POHLADU STAKEHOLDEROV**

**Current state and future perspectives of Tatra National Park from the
viewpoint of stakeholders**

Vedúci práce: PhDr. Ivan Rynda

Odborný konzultant: Ing. Peter Fleischer, Ph.D.

Praha 2015

PREHLÁSENIE

Prehlasujem, že som predloženú diplomovú prácu vyhotovil samostatne a použil som len uvedené zdroje literatúry. Súhlasím s tým, aby táto práca bola sprístupnená v príslušnej knižnici UK a v elektronickej databáze vysokoškolských kvalifikačných prác a v súlade s autorským právom používaná ku študijným účelom. Zároveň potvrdzujem, že táto diplomová práca nebola použitá ku získaniu iného akademického titulu.

V Prahe dňa 5. januára 2015

Bc. Juraj Jurík

POĎAKOVANIE

Na tomto mieste by som chcel poďakovať vedúcemu mojej diplomovej práce PhDr. Ivanovi Ryndovi, vedúcemu katedry sociálnej a kultúrnej ekológie, za jeho nesmierne cenné rady, odbornosť a dlhé hodiny konzultácií, ktoré boli absolútne esenciálne pre úspešné navrhnutie a realizáciu tejto diplomovej práce. Zároveň sa chcem poďakovať môjmu školiteľovi Ing. Petrovi Fleischerovi, Ph.D., vedúcemu výskumnej stanice Štátnych lesov Tatranského národného parku, za jeho odborné rady a voľný čas, kedy mi vštepoval pochopenie základných problémov Tatranského národného parku.

Rovnako tak sa chcem poďakovať všetkým odborníkom/respondentom, ktorí si na mňa našli čas a podelili sa so mnou o veľmi cenné informácie a názory, ktoré sú prínosom nielen pre túto diplomovú prácu, ale aj môj osobný rozvoj, rozhl'ad a komplexné chápanie tejto problematiky. Verím, že vedomosti a hlavne princípy, ktoré som nadobudol v priebehu písania tejto práce, budú pre mňa prospešné aj po univerzitnej etape môjho života. Poďakovanie preto patrí týmto ľuďom:

Ing. Slavomír Celer – vedúci lesník, Správa Tatranského národného parku

JUDr. Štefan Bielač – primátor mesta Spišská Belá

Juraj Kziažek – stráž prírody na úseku Belianských Tatier, Správa Tatranského národného parku

Ing. Zuzana Kyselová – botanička, Výskumná stanica Štátnych lesov Tatranského národného parku

Ing. Lenka Maťašovská – pracovníčka oddelenia regionálnej politiky, cestovného ruchu a medzinárodných vzťahov, Mestský úrad Mesta Vysoké Tatry

Ing. Peter Novák – vedúci oddelenia výstavby, investičnej činnosti a územného plánovania, Mestský úrad Mesta Vysoké Tatry

Ing. Jozef Janiga – riaditeľ Horskej Záchrannej Služby pre celé územie Slovenska

Martin Kupčo – vedúci oddelenia alpských disciplín, Slovenská lyžiarska asociácia

Ing. Erik Baláž – vedúci predstaviteľ Lesoochranárskeho zoskupenia VLK pre územie Tatier

Ing. Zuzana Šedivá - hotelierka, čestná členka Zväzu hotelov a reštaurácií Slovenskej republiky (ZHRSR)

Ing. Milan Koreň, Csc. – čestný člen urbáru Východná, Pozemkové spoločenstvo bývalých urbarialistov (PSBU)

Ing. Ján Slamený - riaditeľ lanových dráh Tatranská Lomnica, Tatra Mountain Resorts a.s. (TMR)

Anonym – predstaviteľ Štátnych lesov Tatranského národného parku

ABSTRAKT

Predmetom tejto diplomovej práce sú dotknuté skupiny (stakeholderi) a ich názory na manažment Tatranského národného parku na Slovensku. Na území sa vyskytuje niekoľko stakeholderov a každý z nich má iné záujmy. Ide predovšetkým o to, nájsť mieru kompromisu medzi ochranou prírody a využívaním územia pre človeka tak, aby územie zostalo naďalej národným parkom jednak podľa národnej legislatívy a splňovalo parametre medzinárodnej kategórie II (IUCN), no taktiež poskytovalo rôznorodé benefity ľudskej spoločnosti. Cieľom diplomovej práce je zistiť, ako by takýto manažment mohol reálne vyzeráť. Pre výskum tejto práce boli zvolené kvalitatívne rozhovory s hlavnými stakeholderami a tie boli následne analyzované rámcovou analýzou.

Kľúčové slová: stakeholderi, chránené územia, národné parky, manažment, kategórie IUCN, národná legislatíva, cestovný ruch, ochrana prírody, udržateľný rozvoj, rámcová analýza

ABSTRACT

The main research objectives of this master thesis are the stakeholders and their opinions on the management of Tatra National Park in Slovakia. There are many stakeholders in the national park and each one has different interests. The objective is to find a compromise between the protection of the nature and the degree to which the national park would be used for human purposes. As a result, the area would also be managed in accordance with the national legislation and international guidelines (IUCN) category II and also provide human society with a variety of benefits. The goal of the thesis is to find out how this management will look like in practice. Qualitative interviews were used in order to obtain the opinions of the main stakeholders. Framework analysis has been applied to analyse all the interviews.

Key words: stakeholders, protected areas, national parks, management, IUCN categories, national legislation, tourism, nature protection, sustainable development, framework analysis

ZOZNAM SKRATIEK

CHKO – chránená krajinná oblasť

CHÚ – chránené územia

DP – diplomová práca

GŽBS – globálne životodarné biosférické systémy

IUCN (International Union for Conservation of Nature) – Svetová únia pre ochranu prírody

MP SR – Ministerstvo pôdohospodárstva Slovenskej republiky

MŽP SR - Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky

MVT – Mesto Vysoké Tatry

NGO (Non Governmental Organisation) – nevládna organizácia

NP - národný park

NPR – národná prírodná rezervácia

OP – ochrana prírody

ŠOP – štátna ochrana prírody

ŠPR – štátna prírodná rezervácia

TANAP – Tatranský národný park

TPN – Tatrzański park narodowy

UR – udržateľný rozvoj

WCED (World Commission on Environment and Development) – Svetová komisia pre životné prostredie a rozvoj

WCS (World Conservation Strategy) – Svetová stratégia ochrany prírody

WDPA (World Database on Protected Areas) – Svetový zoznam chránených území

WWF (World Wildlife Fund) – Svetový fond divočiny

Obsah

1. ÚVOD	1
2. METODOLÓGIA	6
2.1 Výskumné otázky	6
2.2 Výber skúmanej oblasti	9
2.3 Typ výskumu	14
2.4 Metóda výberu výskumného súboru	15
2.5 Spracovanie rozhovorov, vyhodnotenie a interpretácia	17
3. TEORETICKÁ ČASŤ	18
3.1 UDRŽATELNÝ ROZVOJ	18
3.2 STAKEHOLDER	21
3.2.1 Hlavný stakeholderi	24
3.3 CHRÁNENÉ ÚZEMIA V MEDZINÁRODNEJ PERSPEKTÍVE	28
3.3.1 Prečo zakladáme chránené územia?	28
3.3.2 Vývoj chránených území	30
3.3.3 Klasifikačný systém	35
3.3.4 Zásady IUCN	37
3.3.5 Čo vlastne klasifikácia IUCN predstavuje	39
3.3.6 Kategórie IUCN	41
3.3.6.1 Národný park (IUCN Kategória II)	42
3.3.6.2 Chránená krajina (IUCN kategória V)	45
3.3.7 Priestorové plánovanie	46
3.4 CHRÁNENÉ ÚZEMIA NA SLOVENSKU	48
3.4.1 Vývoj ochrany prírody na Slovensku	48
3.4.2 Vývoj ochrany prírody v Českej republike	51
3.4.3 Porovnanie českého a slovenského zákona o ochrane prírody a krajiny	52
3.4.4 Národné parky u nás	58
3.4.4.5 Manažment národného parku	59

3.4.5	Tatranský národný park	61
3.4.5.1	Historický vývoj územia TANAP-u	61
3.4.5.2	Vývoj ochrany prírody pred zriadením TANAP-u	62
3.4.5.3	Vznik TANAP-u a legislatíva.....	64
4.	EMPIRICKÁ ČASŤ	66
4.1	Predstavenie respondentov	67
4.2	Analýza rozhovorov s odborníkmi - názory odborníkov na manažment Tatranského národného parku.....	73
4.2.1	Environmentálny pilier	74
4.2.2	Ekonomický pilier	100
4.2.3	Sociálny pilier.....	112
4.2.4	Ľudský pilier.....	126
4.2.5	Ďalšie témy.....	138
5.	DISKUSIA O MANAŽMENTE V TANAP-e – hľadanie konsenzu.....	139
6.	ZÁVER	147
7.	BIBLIOGRAFIA	153
8.	PRÍLOHY.....	162

1. ÚVOD

Ochrana prírody a krajiny sa stáva čoraz dôležitejšou činnosťou človeka v súvislosti s rýchlym rozvojom ľudskej spoločnosti. Jednou z najefektívnejších foriem ochrany prírody (OP) a krajiny sú chránené územia (CHÚ), keďže sa podieľajú na komplexnej OP a zabezpečujú tak ochranu veľkých územných celkov, kde môžu prírodné procesy prebiehať za minimálnej ľudskej intervencie či dokonca bez akéhokoľvek vplyvu človeka (Mose, 2007). CHÚ zažívajú za posledných 5 dekád mimoriadne rýchly rozvoj, keď od roku 1962 vzniklo viac ako 80% CHÚ celosvetovo (Jones-Walters & Čivić, 2013). V priebehu tohto obdobia sa ich rozloha zväčšila približne stosedemdesiat krát, tzn. z rozlohy Veľkej Británie na rozlohu Južnej Ameriky (Hošek, 2013; Jones-Walters & Čivić, 2013). Ich význam je kľúčový pre zachovanie biologickej rozmanitosti, funkčných ekosystémov, globálnych životodarných biosférických systémov (GŽBS)¹, estetických a spirituálnych hodnôt (Cronon, 1996) a zároveň možnosti zabezpečovať živobytie pre miestnych ľudí, poskytujúc ekonomické a sociálne benefity ľudskej spoločnosti² (Jamal & Stronza, 2009; McCool, 2009). CHÚ tak nepochybne patria medzi základné nástroje udržateľného rozvoja (UR) (Mose, 2007).

Tatranský národný park (TANAP), založený 18. decembra 1948 Zb. SNR o Tatranskom národnom parku, sa stal prvým národným parkom (NP) vyhláseným na území Slovenskej republiky a taktiež vtedajšieho Československa a bol jedným z prvých NP v strednej a východnej Európe vôbec (Koreň & Spitzkopf, 2008). Je významný vďaka unikátnej faune a flóre, jedinečnej krajine, ktorá zahŕňa masív karpatského oblúka, jeho dominantu, Západné, Vysoké a Belianske Tatry. Dôležitosť tohto územia si zaslúži adekvátny manažment, ktorý je schopný chrániť jedinečné hodnoty územia, o čom svedčí aj jeho začlenenie do programu UNESCO „Človek a Biosféra“ (MaB) a NATURA 2000 (Crofts a kol., 2005). Navyše povinnosť ochraňovať prírodné hodnoty štátu je základnou ústavnou povinnosťou stanovenou Ústavou Slovenskej republiky podľa článku 44 odseku 2: *„Každý je povinný chrániť a zveľaďovať životné prostredie a kultúrne dedičstvo“*

---

¹ Jedná sa o globálne systémy klímy a hydrosféry, stratosférickú ozónovú vrstvu, globálny cirkulačný systém atmosféry, hydrologický cyklus a cirkuláciu oceánov, tropické dažďové pralesy a tvorbu a eróziu pôd (Rynda, 2012).

² Pri vhodne nastavenom manažmente CHÚ.

a odseku 3 „nikto nesmie nad mieru ustanovenú zákonom ohrozovať ani poškodzovať životné prostredie, prírodné zdroje a kultúrne pamiatky“.

Aj keď je územie TANAP-u považované za unikát, nielen na Slovensku, ale aj v medzinárodnom kontexte, súčasná koncepcia manažmentu tohto územia je nedostatočná a nejednotná (Crofts a kol., 2005; Hušťák, 2006; Koreň 2002a; Pálka 2006; Koreň & Spitzkopf, 2008; Vološčuk, 1994). Za dôvody tejto neútešnej situácie sú považované aj tieto udalosti: prijatie zákona 287/1994 o ochrane prírody a krajiny, ktorý priniesol zásadné zmeny do riadenia CHÚ a OP na Slovensku a zrušil niektoré pôvodné princípy ochrany prírody, ktoré sa postupne budovali od založenia TANAP-u (Koreň, 2002a). V súvislosti s prijatím tohto zákona došlo ku rozdeleniu pôvodnej Správy TANAP-u³, organizácie plne zodpovednej za riadenie TANAP-u disponujúcou výkonnou právomocou, na dve samostatné organizácie a to na novú Správu TANAP-u riadenú Ministerstvom životného prostredia Slovenskej republiky (MŽP SR) a Štátne Lesy TANAP-u (ŠL TANAP-u) v kompetencií Ministerstva pôdohospodárstva Slovenskej republiky (MP SR), čím došlo ku roztriešteniu právomocí medzi dve organizácie. Týmto krokom zanikol prístup komplexnej ochrany a starostlivosti o TANAP, ktorý bol považovaný za model ideálneho manažmentu. Tento tradičný model bol taktiež známy ako „tatranský model“ a vo svojej dobe bol známy medzinárodne vďaka svojej funkčnosti a vysokej miere efektivity (Koreň & Spitzkopf, 2008). Dôsledkom reorganizácie OP na Slovensku sa zo Správy TANAP-u⁴ stala len odborná (poradná) organizácia, naďalej už nedisponujúca právnou subjektivitou a výkonnou mocou⁵, a Štátne lesy TANAP-u obhospodarujúce lesný pôdny fond, na ktorom už ale nezabezpečujú OP.

Základným problémom však je to, že TANAP nemá v súčasnosti schválenú platnú zonáciu, ani plán starostlivosti a disponuje zastaraným návštevným poriadkom (Crofts a kol., 2005; Moravčík a kol., 2007; www.spravatanap.sk). Tieto dokumenty patria medzi základné „stavebné kamene“ manažmentu národných parkov a zároveň predstavujú hlavnú os možností skĺbenia rôznych cieľov v týchto cenných územiach ako napríklad ochrany prírody, ekonomického rozvoja, stavebnej činnosti či realizácie športových aktivít. Zonácia vymedzuje možnosti dotknutých osôb (ďalej v texte väčšinou

---

³ Do prijatia zákona 287/1994 patrila Správa TANAP-u pod rezort MP SR. Po vstupe tohto zákona v platnosť ostali v pôsobnosti MP SR už len ŠL TANAP.

⁴ Táto zmena sa netýkala len Správy TANAP-u, ale všetkých Správ NP na Slovensku.

⁵ Vývoj ochrany prírody na Slovensku je podrobne vysvetlený v kapitole 3.4.1

„**stakeholderi**“ na území a tým tlmí konflikty, ktoré môžu nastať (a súčasne nastávajú), pokiaľ nie je úplne jasné, čo a kde sa na danom území smie či nesmie robiť (Haukeland, 2011; Moravčík a kol., 2007; Mrkva, 2005). Zlú a nejasnú situáciu potvrdzuje aj správa IUCN o TANAP-e (Crofts a kol., 2005, s. 250), ktorá bola vyhotovená tesne po veľkej kalamite⁶, kde sa uvádza: *“Prišli sme k názoru, že neexistuje žiadna autorita a konkrétne žiadny strešný orgán pre manažment národného parku, neexistuje komplexná stratégia alebo manažmentový plán, alebo formálny predpis na prípravu takýchto dokumentov. Súčasný schválený systém zonácie je neadekvátny a vrstvy verejnej správy od národnej až po obecnú úroveň spôsobujú zmätok a rozpory u všetkých zainteresovaných subjektov. Navyše sme zaznamenali vysoko polarizované názory na budúci manažment a využitie kľúčových častí územia.*“ Komisia kritizuje súčasný spôsob využívania územia TANAP-u, ktorý podľa ich názoru nezodpovedá medzinárodnej definícii NP kategórie II, pod ktorou je toto územie klasifikované.

Podľa Svetovej únie pre ochranu prírody (Dudley, 2008; IUCN, 1994; Urban, 2006a) je pre vytváranie CHÚ a plánovanie manažmentu v nich absolútne nevyhnutné konzultovať všetky dotknuté subjekty. V TANAP-e sa vyskytuje niekoľko rôznych stakeholderov, ktorí môžu mať rôzne záujmy a názory vychádzajúce z ich hodnotovej orientácie či možných benefitov plynúcich z určitého spôsobu využívania územia. Hlavný konflikt v CHÚ, TANAP nie je v tomto smere výnimkou, spočíva v zladení dvoch (protichodných) záujmov a to **ochrany a zachovania prírodných hodnôt a poskytnutia prístupu k týmto hodnotám** pre turistov, za možnosti poskytovania ďalších služieb pre potechu návštevníkov (**ekonomické, sociálne a environmentálne benefity**) (McCool, 2009, s. 134). Medzi primárnych stakeholderov v TANAP-e patria vlastníci pozemkov (urbariáty, mestá, súkromníci...), ľudia pracujúci v turizme, hotelieri, developéri, vedci, ochranári, lesníci, nevládne organizácie a mnoho ďalších. Sú tu rôzne druhy záujmov, siahajúce od profesného záujmu napríklad nevládných organizácií či vedeckých organizácií až po existenčnú závislosť k územiu v prípade niektorých nešťatných vlastníkov pozemkov (Hušťák, 2006; Koreň & Vechter, 2009; Pálka, 2006).

---

⁶ O veľkej kalamite hovoríme v súvislosti s orkánom, silným bórivým (padavým) vetrom, typickým pre tatranskú oblasť, ktorý udrel na územie TANAP-u 19.11.2004 v popoludňajších hodinách, zhruba medzi 15:30 a 18:00 hodinou. Tento orkán absolútne spustošil pás lesných porastov, od západu od Podbanského až po Tatranskú Kotlinu na východ, v nadmorskej výške 750-1250 metrov. Táto kalamita je považovaná za jednu z dvoch najväznejších, ktoré sa udiali na tomto území s ohľadom na ničivosť za posledných 120 rokov (Ambróz a kol., 2005).

Do dnešného dňa však nebola vyhotovená žiadna štúdia či výskum, ktoré by skúmali názory, hodnotové predpoklady a návrhy riešenia hlavných stakeholderov na území TANAP-u, pričom názory týchto ľudí je nevyhnutné zohľadniť jednak pri návrhu novej zonácie, aktualizácií starého návštevného poriadku TANAP-u a vytvorení novej, komplexnej a dlhodobej manažmentovej stratégie TANAP-u (akčný plán), ktorá by mala reflektovať aktuálnu situáciu (Mrkva, 2005). Názory stakeholderov osobne považujem za absolútne kľúčové, pokiaľ ide o zhodnotenie dnešného stavu a vytvorenie stratégií manažmentu územia, ktoré budú postavené na pevných základoch. A preto na základe vyššie povedaného, kľúčová otázka tejto práce znie: **Je možné navrhnúť jednotný manažment územia TANAP-u, vyhovujúci všetkým zainteresovaným subjektom a to pri plnom rešpektovaní definícií toho, čo ešte rozumieme národným parkom na národnej a medzinárodnej úrovni?** Podstatou takéhoto manažmentu musí byť kompromis, na ktorom sa zhodne čo možno najväčšie množstvo stakeholderov a zároveň tento kompromis nesmie kolidovať s myšlienkou NP. Malo by sa teda jednať o kombináciu dobre nastaveného diferencovaného manažmentu (zón), vhodnej starostlivosti o lesné a nelesné ekosystémy, miery prístupu a pohybu človeka v území TANAP-u, typu a rozsahu infraštruktúry, usmernenie rôznorodých aktivít v priestore a čase a možností ekonomického a sociálneho rozvoja ľudskej spoločnosti na území TANAP-u s ohľadom na udržateľnú existenciu človeka v tomto území a prírodných hodnôt.

V tejto diplomovej práci (DP) pri zohľadnení historických súvislostí vývoja územia, návrhov zonácie, súčasnej legislatívy, názorov a záujmov jednotlivých stakeholderov, zhodnotím súčasný stav územia a pokúsim sa navrhnúť zásady manažmentu tak, aby zodpovedali potrebám územia (z ohľadom na prírodné hodnoty) a ľudí (potreby ľudí uspokojovať rôznorodé potreby) žijúcich na tomto území. Odkrytím týchto manažmentových zásad zhodnotím, či je prvý slovenský NP schopný splniť požiadavky Svetovej únie pre ochranu prírody (IUCN) ako kategória II. TANAP je v súčasnosti klasifikovaný ako kategória II - NP - územie vyhradené hlavne za účelom ochrany ekosystémov a rekreácie⁷ (Phillips, 2003, s. 9), je však kľudne možné, že nie sme schopní toto kritérium uspokojiť (naplniť). Analýza rozhovorov môže potvrdiť

---

⁷ Definícia kategórie II je filozofiou veľmi blízka NP v Amerike a Kanade.

vhodnosť účelu kategórie II, no taktiež ukázať, že primárne ciele kategórie II nie sú najvhodnejšími, aké TANAP a miestni stakeholderi potrebujú⁸.

Detailnou analýzou historického vývoja územia, prírodného bohatstva a oboznámením sa s názormi, hodnotami a návrhmi riešenia rôznych stakeholderov sa budem snažiť dôjsť k záveru o tom, aká forma manažmentu by bola pre TANAP najvhodnejšia.

---

⁸ V prípade nevhodnosti kategórie II by jednou z možností mohla byť kategória V alebo VI, ktoré patria medzi veľkoplošné kategórie a tolerujú ľudskú činnosť na území v o čosi väčšej miere ako kategória II. Dudley (2008, s. 44) k tejto téme konkrétne uvádza, že „*v niektorých prípadoch môže byť strategicky výhodné manažment CHÚ upraviť tak, aby bola zaručená väčšia flexibilita, pokiaľ ide o dlhodobé využívanie územia (napr. z kategórie II na kategóriu VI)*“.

2. METODOLÓGIA

2.1 Výskumné otázky

CHÚ môžu ľudskej spoločnosti poskytovať široké spektrum benefitov. V dnešnej dobe sa už dávno nejedná len o OP⁹ a CHÚ sa stávajú významným prostriedkom ekonomickej a sociálnej udržateľnosti (Dudley, 2008). Majú potenciál významne prispievať ku ekonomickému a sociálnemu rozvoju štátu, regiónu a hlavne ľudí žijúcich v národnom parku (NP) alebo v jeho tesnej blízkosti (Ezebilo & Mattsson, 2010). Tento rozvoj však musí byť postavený na správnych zásadách, koncepciách (akčnom pláne) s dlhodobou perspektívou a určitej zhode (konsenze) medzi všetkými hlavnými zainteresovanými osobami či skupinami („stakeholderami“). Takéto zásady a koncepcia sa musia samozrejme opierať o dobrú národnú legislatívu a medzinárodné štandardy manažovania CHÚ. TANAP-u sa v súčasnosti bohužiaľ nachádza v akomsi „vákuu“ a nejasností, čo sa týka jeho riadenia. Od legislatívnej až po správnu úroveň dochádza ku stretom medzi jednotlivými stakeholderami o spôsob využívania územia a rôznych benefitov, ktoré je schopné poskytnúť.

V rámci výskumu tejto diplomovej práce budem klásť otázky odborníkom z hlavných zainteresovaných skupín. Výskumné otázky sa zameriavajú práve na odkrytie rozdielnych záujmov a názorov jednotlivých stakeholderov a nájdenie zásad manažmentu, ktoré by boli pre väčšinu z nich pre TANAP prijateľné. Jedným zo základných princípov IUCN pri vytváraní a schvaľovaní CHÚ je konzultovanie z relevantnými stakeholderami (Dudley, 2008). Keďže oblasťou záujmu je národný park, výskumné otázky by mali byť založené na legislatíve a zásadách platných pre toto konkrétne chránené územie. Z tohto dôvodu som sa rozhodol moje výskumné otázky postaviť na základe týchto dokumentov: český zákon č. 114/1992 o ochrane prírody a krajiny, slovenský zákon č. 543/2002 o ochrane prírody a krajiny, zásady IUCN (Dudley, 2008), návštevný poriadok TANAP-u (1999), súčasná zonácia TANAP-u (www.spravatanap.sk) a nový návrh zonácie (Moravčík a kol., 2007) pre TANAP, ktorý síce nie je do dnešného dňa schválený, no odzrkadľuje doterajšiu prax pri usmerňovaní aktivít v TANAP-e. Český zákon 114/1992 o ochrane prírody a krajiny som si dovoľil použiť ako akýsi vzor a to z toho dôvodu, že je omnoho kvalitnejší a funkčnejší ako ten

---

⁹ Ochrana prírody je vždy primárnym cieľom a spoločným menovateľom CHÚ

slovenský¹⁰. Slovenský zákon som použil samozrejme taktiež, ale len doplnkovo. Ďalej som sa rozhodol použiť Zásady IUCN, pretože predstavujú veľmi funkčné a dlhodobo osvedčené zásady a princípy manažmentu CHÚ vo svete. Zároveň je TANAP v súčasnosti evidovaný ako IUCN kategória II a tento status si chce aj naďalej udržať. Z tohto dôvodu tieto zásady predstavujú vhodné kritérium, ktoré bude verím nápomocné pri hodnotení rôznych variant manažmentu TANAP-u.

Základná otázka tejto práce znie:

- **Je možné navrhnúť jednotný manažment územia TANAP-u vyhovujúci všetkým zainteresovaným subjektom a to pri plnom rešpektovaní definícií toho, čo ešte rozumieme národným parkom na národnej a medzinárodnej úrovni?**

Na túto hlavnú výskumnú otázku sa pokúsim nájsť odpoveď pomocou špecifickejších výskumných otázok, ktoré sa pýtajú na názory stakeholderov a ich vnímanie rôznych špecifik TANAP-u s tým, že ich odpovede by mali poukazovať na hlavné princípy manažmentu, ktoré by im najviac vyhovovali. Napríklad nasledujúce tri otázky, ktoré som vo výskume použil, sa pýtajú na zonáciu, pokiaľ ide o veľkosti zón a ich presnú lokalizáciu. Taktiež sa pýtajú na žiadanú veľkosť TANAP-u, sprísnenie režimu OP či zníženie úrovne ochrany s ohľadom na rozvoj cestovného ruchu a OP.

- **Aký je váš názor na zonáciu? Kto by mal stáť za jej vyhotovením?**
- **Viac ako 50 percent územia TANAP-u tvoria územia s najvyšším 5. stupňom ochrany tzn. územia s bezzásahovým režimom (ako napríklad NPR,PR...). Je tento stav/pomer adekvátny z ohľadom na potreby ochrany prírody (toho skutočne hodnotného) a rozvoja cestovného ruchu zároveň?**
- **Mohlo by odbornou úpravou zonácie TANAP-u dôjsť k efektívnejšiemu využívaniu územia pre cestovný ruch, napríklad znížením stupňa ochrany v**

---

¹⁰ Tento krok som konzultoval s vedúcim mojej diplomovej práce PhDr. Ivanom Ryndom, ktorý je odborníkom v otázkach legislatívy. Navyše vysokú úroveň kvality českého zákona č. 114/1992 Zb. O ochrane prírody a krajiny už v dobe jeho vzniku referuje Čefovský (2013, s. 67): „V dobe svojho vydania patril k najlepším v celosvetovom meradle“. Zo slovenského zákona dokonca ani nevyplýva nutnosť zonácie a plánu starostlivosti pre NP. Požiadavka týchto dvoch dokumentov je v slovenskom zákone 543/2002 o ochrane prírody a krajiny určená pomerne vágne. V českom zákone je jasne stanovené, že tieto dva dokumenty NP mať jednoznačne musí. Ďalej napríklad podľa zákona 114/1992 NP musí mať Radu NP ako konzultačný zbor, ktorá sa účastní riešenia otázok v NP (napríklad zonácie). Slovenský zákon žiadny podobný konzultačný orgán nepožaduje.

niektorých lokalitách či dokonca úplným vyňatím niektorých lokalít z NP, s cieľom využiť potenciálne hodnotné územia pre turizmus a rozvoj? O ktoré lokality by sa jednalo? Aké by to malo pozitívne a aké by to malo negatívne dôsledky?

Ďalšie výskumné otázky sa napríklad snažili odkryť mieru prístupu a pohybu v území NP a možnú preferenciu určitých osôb. Ak stakeholder povedal, že niektorí ľudia by mali byť viac preferovaní na území v zmysle možností pohybu v TANAP-e, bol následne poprosený vysvetliť z akého dôvodu by jedni mali byť viac preferovaní ako druhí. Možnosti pohybu po území a preferencia určitých typov osôb (skupín) je jednou zo vzťahných tém tejto práce a jej súčasná podoba je ukotvená v návštevnom poriadku TANAP-u (1999). Taktiež som sa pokúšal zistiť či respondent priznáva prírode vnútornú hodnotu alebo aktivity človeka majú prioritu. V súvislosti s týmito témami boli napríklad položené nasledujúce otázky:

- **Aký je Váš názor na sezónne uzávery chodníkov v TANAP-e? Myslíte si, že by mali mať určité skupiny ľudí ako turisti, horolezci, skialpinisti, vedci a iní milovníci Tatier možnosť sa voľne pohybovať na celom území TANAP-u? Alebo len niektorí z nich? Ak áno, prečo?**
- **Niektoré časti Tatier, napríklad Belianské Tatry, sú pre turistiku celoročne zatvorené čo znamená, že nie je možné vnímať krásy tohto jedinečného miesta. Jedným z dôvodov zákazu vstupu je aj ochrana endemitických rastlín, teda rastlín nevyskytujúcich sa inde na svete. Pokiaľ ide o význam väčšiny z nich majú minimálny či dokonca žiadny význam z hľadiska stability miestnych ekosystémov či potravného reťazca. Myslíte si, že je adekvátne vysloviť zákaz vstupu človeka do tejto tak prírodne zaujímavej lokality kvôli existencii týchto rastlín?**

U niektorých otázok či tém, s ktorými sa TANAP potýka, som váhal či je ich začlenenie do výskumu žiaduce z dôvodu možného emocionálneho náboja, ktorý môže daná téma u určitých stakeholderov vyvolať či už preto, že sa niekoho dotýka osobne alebo kvôli niekoľkoročnej netransparentnosti riešenia tejto problematiky štátom Slovenskej republiky, čo v ľuďoch vyvoláva pocity rozhorčenia. Jednou z takýchto citlivých tém sú nešťatní vlastníci pozemkov v TANAP-e. Riešenie tejto problematiky patrí medzi tienisté stránky manažmentu už od založenia NP a veľkou

nedoriešenou kauzou do dnešných dní (Pálka, 2006). Na druhej strane sa jedná o tak zásadnú tému, že som sa ňou rozhodol zaoberať a použili som jednu otázku smerovanú práve týmto smerom. Samozrejme som predpokladal, že sa respondenti budú o tejto téme prirodzene zmieňovať v priebehu rozhovoru pri iných otázkach, čo sa samozrejme stalo. Otázku o neštátnych vlastníkoch pozemkov v TANAP-e som sa rozhodol položiť ako jednu z posledných, keďže reálne hrozilo, že by niektorí respondenti mohli na nej zotrvať veľmi dlhú dobu, či sa ku nej v priebehu výskumu neustále vracajú.

- **Značná časť územia TANAP-u leží na neštátnych pozemkoch (urbariáty, obce, súkromní vlastníci...) Ako vnímate túto situáciu? Sú tieto subjekty schopné poskytnúť svojim pozemkom náležitú ochranu? Ak nie, aké riešenie vidíte?**

Predpokladal som, že rôzne odpovede stakeholderov poukážu na zásadné problémy, ktoré bránia nájsť rozumnú formu manažmentu pre TANAP, ale taktiež, že poukážu na to „dobré“ s čím sú všetci do určitej miery spokojní. Rovnako tak som sa chcel dozvedieť aj to, prečo niektorí stakeholderi vyznávajú určité názory, zatiaľ čo tí druhí nie. Predpokladal som, že dôležitú rolu bude hrať ich osobný záujem, no ten nemusel byť nutne smerodajný pre riešenia, ktoré navrhovali.

2.2 Výber skúmanej oblasti

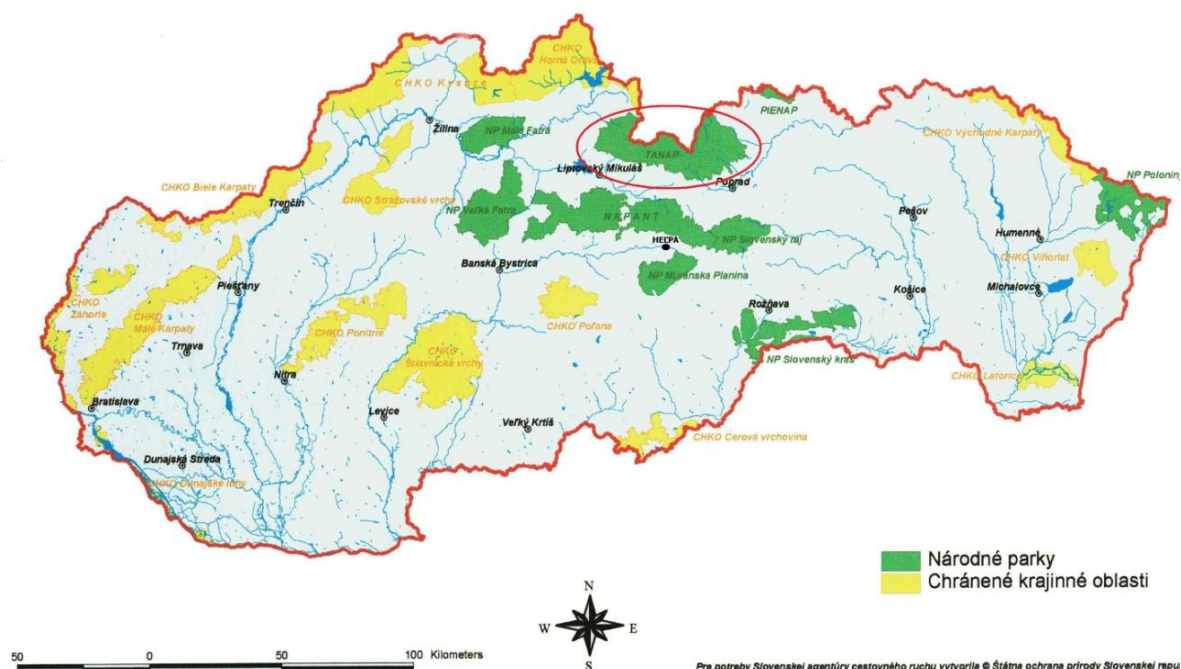
TANAP bol založený zákonom SNR č. 11/1948 Zb. o Tatranskom národnom parku s platnosťou od 1. januára 1949 (www.spravatanap.sk). Stal sa vôbec prvým NP v Československu a predstavoval vzor pre zakladanie ďalších CHÚ nielen na tomto území, ale aj v okolitých krajinách ako napríklad na Ukrajine, v Maďarsku, Poľsku či Rusku (Vološčuk, 2014). Jeho súčasná výmera je 73 800 hektárov s ochranným pásmom 30 703 hektárov a územie zasahuje do Prešovského a Žilinského kraja, do okresov Kežmarok, Poprad, Liptovský Mikuláš a Tvrdošín (www.spravatanap.sk). Celé územie NP patrí pod správu Štátnej ochrany prírody (ŠOP) so sídlom v Banskej Bystrici, ktorá spravuje všetky NP a CHKO na území Slovenska a je ich výkonným orgánom. OP na území TANAP-u zabezpečuje odborná organizácia Správa TANAP-u so sídlom v Tatranskej Štrbe, ktorá má poradnú funkciu v otázkach OP (www.sopsr.sk).

Problematiku TANAP-u pre moju diplomovú prácu som si vybral z toho dôvodu, pretože TANAP pre občanov Slovenska predstavuje absolútny klenot, pokiaľ ide o jedinečnosť a krásu prírody. Viac ako 50 % územia TANAP-u sa nachádza v alpínskom pásme (Koreň, 2002a) obsahujúc vysoko hodnotné a jedinečné formy fauny¹¹ a flóry. Na území NP sa napríklad nachádzajú pôvodné unikátne limbovo-smrekové pralesy s výmerov viac ako 300 hektárov, čo prírodovedci považujú za jednu z najvýznamnejších hodnôt tohto územia (Myczkowski, 1969). Navyše, TANAP je magnetom pre cestovný ruch, ktorý je vyhľadávaný hlavne kvôli oddychu, športu a poteche z nádhernej a jedinečnej krajiny a prírody. Avšak súčasnosť je charakteristická zvýšenými tlakmi na rozvoj územia, hlavne pokiaľ ide o výstavbu novej turistickej infraštruktúry a dochádza ku tlakom aj zo samospráv s cieľom zväčšiť územia intravilánov obcí pre ďalší rozvoj a výstavbu. Na území je stále viac stakeholderov, ktorí sa usilujú o takú formu manažmentu, aby zabezpečila dlhodobé naplnenie potrieb týchto stakeholderov. Veľký počet stakeholderov na území však nepriamo naznačuje, že ak uspokojíme jednu skupinu, môže sa stať, že inej uškodíme.

---

¹¹ Mnoho z nich sú endemitické živočíchy ako napríklad Kamzík vrchovský tatranský, ktorý tvorí endemický poddruh Kamzíka vrchovského (Vološčuk, 1994).

Mapa národných parkov a chránených krajinných oblastí

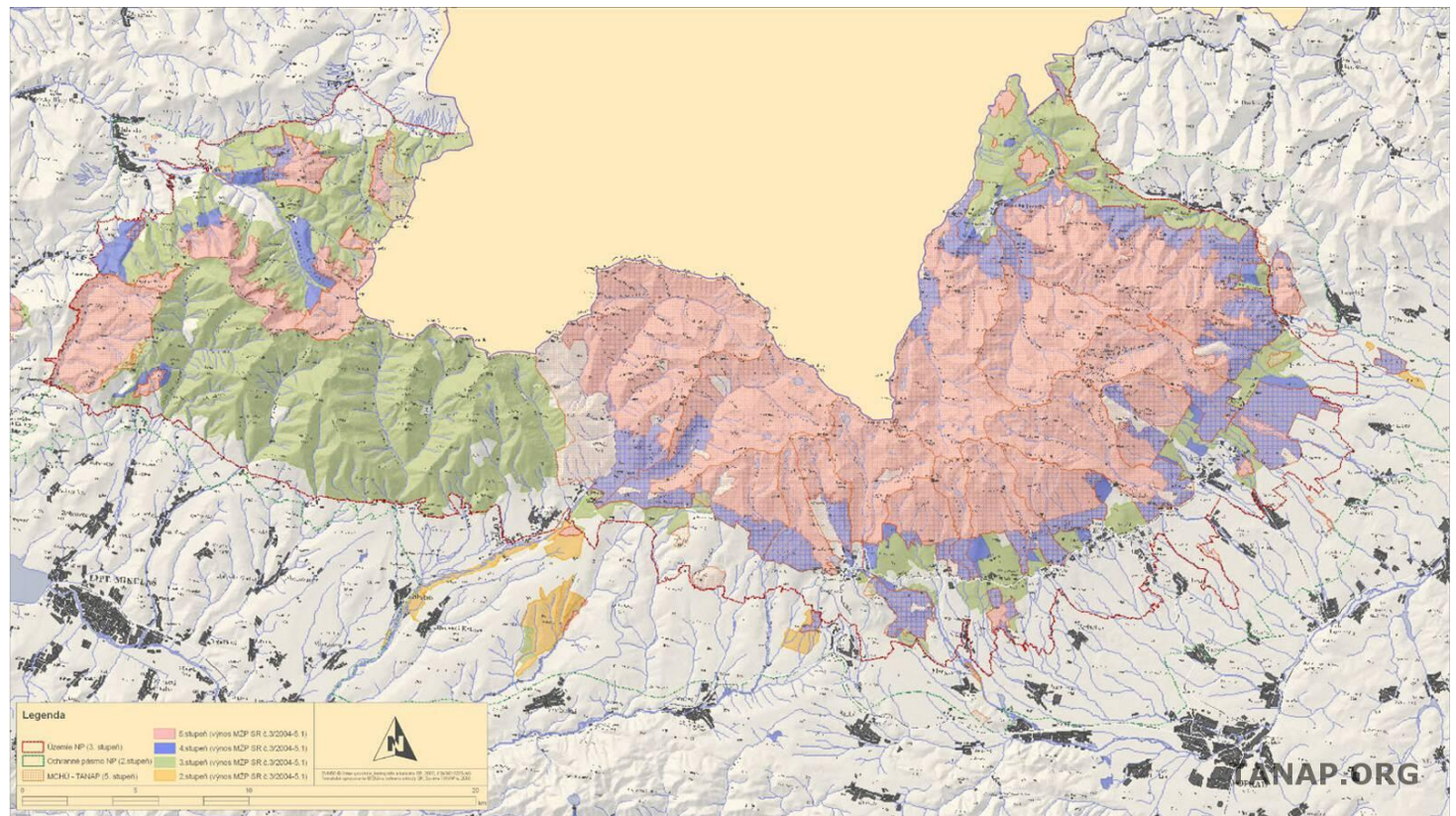
Obrázok 1: Mapa NP a CHKO na Slovensku. TANAP je označený v červenom ovale.

Zdroj: <http://www.gymzv.sk/~jancovicm/priroda.html>

Na obrázku 2 môžeme vidieť súčasnú (zastaranú) zonáciu TANAP-u, ktorá v dnešnej dobe nielenže nedokáže efektívne ochraňovať prírodné prostredie (čo by mal byť jej hlavný účel), ale zároveň je „nastavená“ až tak zle, že bráni normálnemu životu¹² miestnych obyvateľov a snahám o akýkoľvek rozvoj¹³ (Crofts a kol., 2005). Rozvojové aktivity na území sú preto umožnené výnimkami (Fleischer, 2014).

¹² Bližšie pojednanie o absurditách súčasnej zonácie a zákona 543/2002 sú detailne popísané v kapitole 3.4.3

¹³ Pokiaľ by sme chceli zákon striktno dodržiavať a nepoužívali by sa výnimky.

Obrázok 2: Vlastné územie TANAP-u podľa súčasnej zonácie. Červená linka tvorí hranicu územia NP. Farby: ČERVENÁ– A zóna, MODRÁ– B zóna, ZELENÁ – C zóna, ŽLTÁ a SIVÁ - D zóna
zdroj: <http://spravatanap.sk/web/index.php/2012-08-24-09-46-37/natura-2000>

Slovensko disponuje vzhľadom na svoju rozlohu až neuveriteľným množstvom CHÚ a ich celkovou plochou v pomere ku celému územiu Slovenskej republiky (viď. obrázok 3), od tých s voľnejším režimom ochrany dovoľujúc celú škálu ľudských aktivít, až po tie najstriktnejšie územia zaradené do zóny A, územia národných prírodných rezervácií (NPR) či prírodných rezervácií (PR), na území ktorých je prístup človeka limitovaný na minimálnu mieru či zakázaný úplne. NP „vznikli“ na pomerne veľkých, dobre zachovalých územiach, pokiaľ ide o prírodné hodnoty, ráz krajiny či iné atribúty charakterizujúce málo pozmenenú prírodu (divočinu). Slovensko sa môže pýšiť až deviatimi NP, ktoré zaberajú značnú časť celkového územia majúcnemalý vplyv na život obyvateľov Slovenska žijúcich v týchto územiach, ich bezprostrednom okolí, ale aj mimo nich. Na jednej strane, NP sú jedinečnými územiami poskytujúcimi spoločnosti rôzne benefity od estetického a spirituálneho vyžitia (Cronon, 1996) až po rekreáciu a športové využívanie územia. Na strane druhej, v dnešnej dobe sa hovorí o tzv. „uzamykaní“ prírodných zdrojov, ktoré sú po vyhlásení CHÚ (hlavne v prípade CHÚ so striktnejším

režimom ochrany ako napríklad NP) v podstate neprístupné a teda ich vplyv sa hodnotí negatívne pre ekonomický rozvoj (Phillips, 2003 & Dudley, 2008). Otázkou teda zostáva či je tento „scenár“ pravdivý alebo sa CHÚ dajú manažovať aj takým spôsobom, aby na jednej strane ochraňovali to hodnotné, čo obsahujú a zlepšovali stav prírodného prostredia, no zároveň poskytovali rôzne benefity (environmentálne, sociálne a ekonomické) pre miestnych ľudí a ľudskú spoločnosť ako takú.

Štát ¹⁾	Chránené územia ²⁾				Lesy ³⁾			
Názov ⁴⁾	km ²		%	lesy%	km ²	%	km ² v CHÚ	% v CHÚ
A ¹	A ²	B ¹	B ²	B ³	C ¹	C ²	C ³	C ⁴
Cyprus ⁵⁾	9 313	196	2,1	23,7	1 567	16,8	47	3,0
Česko ⁶⁾	78 795	9 850	12,5	55,9	24 436	31,1	5 504	22,5
Dánsko ⁷⁾	45 159	940	2,1	13,6	4 154	9,2	128	3,1
Estónsko ⁸⁾	45 208	8 513	18,8	44,1	20 835	46,1	3 753	18,0
Fínsko ⁹⁾	336 595	28 342	8,4	37,1	215 744	64,1	10 515	4,9
Francúzsko ¹⁰⁾	549 114	15 390	2,8	34,0	145 052	26,4	5 238	3,6
Grécko ¹¹⁾	132 330	1 660	1,3	32,1	19 441	14,7	533	2,7
Írsko ¹²⁾	70 325	360	0,5	8,9	2 954	4,2	32	1,1
Litva ¹³⁾	64 737	985	1,5	45,1	18 981	29,3	444	2,3
Lotyšsko ¹⁴⁾	64 465	1 246	1,9	52,3	27 786	43,1	652	2,4
Maďarsko ¹⁵⁾	92 993	3 785	4,1	45,2	16 638	17,9	1 710	10,3
Poľsko ¹⁶⁾	311 402	3 194	1,0	57,2	90 611	29,1	1 827	2,0
Portugalsko ¹⁷⁾	89 791	5 370	6,0	21,1	24 863	27,9	1 133	4,6
Slovensko ¹⁸⁾	48 951	8 504	17,4	68,4	19 303	39,4	5 816	30,1
Španielsko ¹⁹⁾	506 674	26 039	5,1	30,9	88 077	17,4	8 045	9,1
Švédsko ²⁰⁾	447 358	39 566	8,8	46,3	252 230	56,4	18 321	7,3
Taliansko ²¹⁾	301 777	23 977	8,0	38,3	72 148	23,9	9 177	12,7
Veľká Británia ²²⁾	245 764	35 555	14,5	9,8	17 826	7,3	3 500	19,6
Priemer ²³⁾	191 153	11 860	6,5	36,9	59 036	28,0	4 243	8,9

Obrázok 3: „Výmera a zastúpenie lesov a chránených území vo vybraných európskych štátoch (nie sú zahrnuté ochranné pásma národných parkov)“ (Koreň a kol., 2007). Zelenou farbou je označená percentuálna celková rozloha chránených území na Slovensku vzhľadom ku celému územiu Slovenska.

A2 – celková výmera štátu, B1 – výmera CHÚ, B2 – percentuálna zastúpenie CHÚ v štáte, B3 – percentuálne zastúpenie lesov CHÚ, C1 – celková výmera lesov v štáte, C2 – celkové percentuálne zastúpenie lesov v štáte, C3 – výmera lesov v CHÚ, C4 – percentuálne zastúpenie lesov v CHÚ.

Zdroj: Koreň, M., Koreň, M., Štiffel, M.: Comparison of forests distribution on protected territories of some European countries. Lesn. Čas. – Forestry Journal, 53 (3): 191 – 200, 2007, 3 fig., tab. 2, ref. 5. Original paper. ISSN 0323-1046.

2.3 Typ výskumu

Ide mi teda o vytvorenie kvalifikovaného názoru, ktorý si môžem utvoriť práve na základe veľmi podrobných pološtruktúrovaných rozhovorov s precízne vybratými respondentmi/odborníkmi, ktorí dobre reprezentujú konkrétne postoje určitých záujmových skupín, čoho výsledkom by malo byť to, ako by mohla vyzerat' OP a rozvoj na území TANAP-u a zistenie či vôbec existuje určitý názorový prienik. Konečné rozhodnutie o konkrétnej forme manažmentu by potom samozrejme malo byť politickou voľbou, s uplatnením silného názoru predovšetkým v environmentálnom pilieri udržateľného rozvoja a s využitím kvalifikovaného jednanja pod vedením skúsených facilitátorov.

Pre vlastný výskum som zvolil kvalitatívne metódy výskumu. Ako metódu pre zber dát som zvolil pološtruktúrované (semištruktúrované) rozhovory. Tento typ rozhovoru som si vybral z toho dôvodu, že sa dajú využiť benefity nielen neštruktúrovaných, ale aj štruktúrovaných rozhovorov. Ich výhodou je to, že nie sú striktne štruktúrované čiže umožňujú určitú flexibilitu v poradí otázok a tém, no na druhej strane disponujú určitou formou štruktúry, čím sa zaručí to, že nevynechám žiadnu dôležitú otázku, relevantnú pre môj výskum (Miovský, 2006). Hendl (2008, s. 149) ďalej podotýka, že v rámci kvalitatívnej štúdie sa napríklad pri použití rozhovorov „*musíme rozhodnúť, s ktorými osobami urobíme rozhovor a z akých skupín majú títo jedinci pochádzať. V ďalších fázach sa musíme rozhodnúť, ktoré zaznamenané rozhovory budeme v ďalšom spracovaní vôbec uvažovať. Pri interpretácii dát sa rozhodujeme, aké úryvky textu budú smerodajné*“. Budem teda vyberať respondentov, ktorí nielenže patria do určitej záujmovej skupiny, ale sú zároveň čo najviac kompetentní za danú skupinu hovoriť a reprezentovať jej názorové spektrum. Takýchto ľudí je možné identifikovať napríklad tým, že zastupujú vysoké riadiace funkcie či vyššie alebo stredné manažmentové pozície. V prípade ak nebude možné sa dostať ku tomu najkompetentnejšiemu človeku z danej skupiny či organizácie, budem sa snažiť získať niekoho, kto je stále schopný za danú skupinu vysloviť názor zastávajúci jej názorové spektrum.

Ako typ výskumu som zvolil prípadovú štúdiu, ktorá je ideálna pre potreby mojej výskumnej otázky. Jedná sa o konkrétny prípad v NP, ktorý je ohraničený v rámci výskumného problému. Ohraničenie je definované možnosťami manažmentu

vychádzajúc pri tom zo zásad IUCN (Dudley, 2008), z českého zákona 114/1992, slovenského zákona 543/2002 a návštevného poriadku TANAP-u (1999). Keďže mojím cieľom je nájsť zásady jednotného manažmentu pre TANAP, budeme sa neustále pohybovať v oblasti manažmentu, ochrany prírody a aktivít, ktoré hlavní miestni stakeholderi vykonávajú alebo vykonávať chcú. Miovský (2006, s. 95-96) uvádza, že prípadová štúdia má veľmi široký aplikačný priestor a že „*túto výskumnú stratégiu používame hlavne napr. vtedy, keď potrebujeme skúmať určitú jasne vymedzenú skupinu osôb, majúcich určité špecifické vzájomné väzby, kde je veľmi dôležité sledovať vývoj vzťahov v danej skupine, vývoj vzťahov tejto skupiny voči iným skupinám či časťam spoločnosti*“. V rámci jednotného manažmentu pre TANAP budem neustále skúmať jasne vymedzené skupiny, ktoré majú osobný záujem na určitej forme manažmentu v tomto NP a práve táto vlastnosť tieto skupiny od ostatných jasne ohraničuje. Rovnako tak medzi týmito stakeholderami existujú vzájomné vzťahy a väzby, keďže sa tieto skupiny navzájom ovplyvňujú svojou existenciou, či už v zmysle pozitívnom alebo negatívnom. Charakter vzťahov závisí nielen na tom, aké záujmy daná skupina má, ale aj na tom ako sa vzájomné vzťahy vyvíjali v čase a priestore.

Miovský (2006, s. 94) ďalej uvádza, že použitie prípadovej štúdie je relevantné napríklad vtedy, ak sa výskumné otázky pýtajú na *prečo* a *ako* a skúmaný fenomén je aktuálny, súdobí a odohráva sa v reálnom čase. Problém manažmentu v TANAP-e všetky tieto charakteristiky splňuje. Je aktuálny a odohráva sa v reálnom čase, pretože vhodná forma manažmentu sa neustále hľadá a je súdobí, pretože problémy CHÚ a manažmentu sú do istej miery moderným fenoménom súvisiacim s rýchlym rozvojom CHÚ a ľudskej spoločnosti globálne, kedy je nevyhnutné zladit' OP a potreby ľudskej spoločnosti.

2.4 Metóda výberu výskumného súboru

Miovský (2006, s. 128) uvádza, že metóda výberu výskumného súboru by mala byť zvolená takým spôsobom, aby došlo ku saturácii dát či aspoň relevantných charakteristík cieľovej populácie. Práve výberom hlavných stakeholderov na území TANAP-u dôjde ku saturácii dát, pretože všetky diskusie o manažmente sa vedú medzi týmito subjektmi. Týmto postupom, verím, pokryjem všetky charakteristiky cieľovej populácie.

S ohľadom na moje výskumné ciele a predmet výskumu som zvolil nepravdepodobnostné metódy výberu výskumného súboru, konkrétne sa jedná o kombináciu dvoch metód a to *zámerný (účelový) výber* a *výber metódou snehovej gule*. **Zámerný (účelový) výber** som si zvolil ako prvú metódu výberu vzorku, ktorú budem v priebehu výskumu kombinovať s metódou snehovej gule. Tento typ výberu je pre moju štúdiu najvýhodnejší, pretože jednotlivé záujmové skupiny sú jednoducho identifikovateľné. Ako uvádza Miovský (2006, s. 135) zámerným výberom súboru označujeme taký postup, kedy „*cielené vyhľadávame účastníkov podľa ich určitých vlastností*“. Touto vlastnosťou je pre mňa príslušnosť ku určitej záujmovej skupine a zároveň jednotlivý respondent musí splňovať či sa aspoň musí približovať tomu, že je možné ho označiť za experta/odborníka zastupujúceho konkrétnu skupinu. Ako ilustračný príklad dobrého výberu respondenta je napríklad riaditeľ Horskej Záchrannej Služby, ktorého som priamo oslovil. Táto osoba je nielen riaditeľom Horskej Záchrannej Služby pre oblasť Vysokých Tatier, ale zároveň pre celé Slovensko a je tak najkompetentnejší vysloviť názor na manažment územia TANAP-u za túto organizáciu a skupinu. Tento príklad slúži ako ukážka ideálneho výberu respondenta pre rozhovory s odborníkmi v rámci môjho výskumu.

Ako doplnkovú metódu som použil **metódu snehovej gule** ako alternatívnu metódu výberu respondentov. Bryman (2012) popisuje metódu snehovej gule tak, že po počiatočnom nadviazaní kontaktu výskumníka s malou skupinou ľudí relevantnou pre danú výskumnú tému, môže potom výskumník tieto kontakty využiť na budovanie ďalších kontaktov. Rovnako tak Hendl (2008) považuje túto metódu za veľmi efektívnu pri hľadaní ďalších respondentov vhodných pre výskum tak, že najskôr si vyberieme pár jedincov pre rozhovor a týchto následne ako informátorov pre odporúčenie ďalších členov populácie. Presne tento postup som používal aj v priebehu mojich rozhovorov. Na konci každého rozhovoru som sa pýtal na ďalších relevantných ľudí z ostatných zainteresovaných skupín, ktorí by mi mohli poskytnúť čo možno najobjektívnejšie názory za konkrétnu skupinu. Napríklad po prvom rozhovore, ktorý som robil na ŠL TANAP-u (respondent, v tomto prípade anonym, bol vybratý zámerným výberom) som sa informoval, kto najlepšie reprezentuje hotelierstvo na území NP. Dostal som informáciu, že jedným z najväčších hráčov v oblasti hotelierstva je Zväz hotelov a reštaurácií Slovenskej republiky. Tento zväz som následne telefonicky kontaktoval a bol mi poskytnutý kontakt na relevantného človeka z ich organizácie.

2.5 Spracovanie rozhovorov, vyhodnotenie a interpretácia

Na samotné spracovanie a vyhodnotenie kvalitatívnych rozhovorov bola aplikovaná **rámcová analýza**, ktorá je pre môj výskum najvýhodnejšia. Rámcová analýza bola vyvinutá, ako uvádza Hendl (2008), anglickými výskumníkmi Spencer & Ritchie (1987) pre potreby takého kvalitatívneho výskumu, ktorý má už na začiatku pomerne jasné výskumné ciele a je relatívne štruktúrovaný. Výhoda tohto prístupu spočíva v tom, že pracujeme s rôznymi (pod)témami, ktoré identifikujeme pred výskumom, v jeho priebehu alebo aj pri samotnom študovaní finálnych rozhovorov¹⁴. To znamená, že určité témy sú preddefinované (top-down approach) a potenciálne nové témy môžu prirodzene vyplynúť z rozhovorov (bottom-up approach) (Bryman, 2012; Hendl, 2008).

Postupoval som štandardne podľa postupu, ktorý popisuje Hendl (2008, s. 217-219). Pološtruktúrované rozhovory som prepísal a následne vytvoril tabuľku, kde som do prvého stĺpca zaradil mená jednotlivých respondentov. Úplne horný riadok tabuľky slúžil pre názvy jednotlivých tém tak, aby som ku každému respondentovi v rámci každej témy mohol priradiť relevantnú časť textu z rozhovorov¹⁵. Hendl tvrdí, že text v tabuľke by nemal byť ani veľmi dlhý ani krátky, čiže by mal byť určitým kompromisom, aby obsahoval potrebnú informáciu, no aby zároveň nedošlo ku neprehľadnej tabuľke a zahlteniu výskumníka textom. Snažil som sa o značnú redukciu materiálu, no vo väčšine prípadov som pociťoval, že obsažnejší text (aj za cenu určitej miery neprehľadnosti) mi umožňuje hlbšie porozumenie textu a vniknutie do problematiky pri následnom porovnávaní názorov jednotlivých respondentov/odborníkov.

---

¹⁴ Rámcová analýza je otvorená aj novým tematickým okruhom, ktoré môžu v priebehu analýzy samotných rozhovorov prirodzene „vyplávať na povrch“.

¹⁵ Nie je nutné mať k dispozícii informáciu o každej téme ku každému respondentovi. Niektorí respondenti skrátka nemusia niektoré témy pokryť, napríklad kvôli vysokej odbornosti niektorých otázok.

3. TEORETICKÁ ČASŤ

V prvej časti sa budem venovať vzniku konceptu udržateľného rozvoja (UR) a tomu, kto je to stakeholder. Ďalej popíšem význam chránených území (CHÚ) s ohľadom na benefity, ktoré z nich vyplývajú pre prírodu a ľudskú spoločnosť a následne prejdem ku vzniku a vývoju CHÚ v globálnom kontexte a dôvodom, prečo a ako vlastne začali vznikať. Ďalej sa v teoretickej časti venujem vzniku medzinárodnej klasifikácie IUCN a jej špecifikám. Postupne sa dostanem ku vývoju ochrany prírody na Slovensku, chráneným územiám na Slovensku a slovenskej legislatíve. Na konci teoretickej časti pomerne detailne popisujem TANAP, jeho vývoj a charakteristiky.

3.1 UDRŽATEĽNÝ ROZVOJ

Slovo „udržateľný“ pochádza z latinského slova „sustinere“, čo v preklade znamená chrániť, udržiavať, predpokladať, uniesť atď. (Castiglioni & Mariotti, 1981). Čisto sémanticky, udržateľnosť indikuje vzťah medzi ľudským výtvorom (artefaktom) a prostredím, ktoré vytvára existenciálny podklad daného artefaktu. Udržateľnosť znamená rovnovážny stav medzi týmto artefaktom a jeho prostredím takým spôsobom, že pri interakcii nedochádza ku vzájomnému ničeniu (Bolis a kol., 2014).

Koncept udržateľnosti nie je žiadnou novinkou minulého storočia a praktikuje sa už niekoľko storočí (EEA, 2012). V nemeckom lesníctve môžeme datovať počiatky tohto princípu už od 18. storočia, kedy Hans Carl von Carlowitz v roku 1713 prvý krát použil pojem „Nachhaltigkeit“ (udržateľnosť) vo svojom diele *Sylvicultura oeconomica* (Carlowitz, 1732). Carlowitz popisuje udržateľnosť na príklade lesníctva a tvrdí, že vyrovnanosť a trvalá úžitkovosť (pozitívne sociálne a ekonomické dôsledky pre spoločnosť) lesa môže byť zaručená len rovnováhou medzi využívaním drevnej hmoty, čiže ťažbou a obnovou tohto lesa (prostredia) (Bolis a kol., 2014). Ďalším príkladom je Tereziánsky lesný poriadok, tzv. Lesný štatút, prijatý 22.12.1769 v Rakúsko – Uhorsku, ktorý je vlastne aj súčasťou historického vývoja ochrany prírody na území Slovenska: „v 55 bodoch okrem spôsobov ťažby dreva upravil aj pestovanie a hájenie lesov pre trvalý úžitok (trvale udržateľný rozvoj?). Na tento štatút nadviazal uhorský zákonný článok z 12.3.1791 č. LVII/1791 o zamedzení pustošenia lesov (*De sylvarum devastatione*

praecavenda) a zákonný článok č. XXI/1807 o zachovaní lesov“ (Klinda, 2001, str. 4). Pre naše územia je však viac než dôležité spomenúť uznávanú ikonu Jozefa Dekret Matejovie, lesného odborníka, ktorý sa značnou mierou pričínil o obnovu zničených hutných a baníckych lesov. Patril medzi najvýznamnejších odborníkov v otázkach starostlivosti o lesy na prelome 18. a 19. storočia (Burkovský, 2004). Napríklad zaviedol umelú obnovu lesa sejbou a sadbou, zaviedol inštrukcie na pestovanie lesov a podarilo sa mu prirodzene obnoviť 6000 hektárov lesa (Burkovský, 2004). „*Jozef Dekrét Matejovie považoval lesnícku službu nie za prostriedok na získanie živobytia, ale za poslanie, ktorým chcel napraviť predchádzajúce neuvážené zásahy do lesov a prispieť k ich ďalšiemu rozumnému využívaniu tak, aby boli zachované aj potomstvu*“ (Burkovský, 2004, s. 10). Filozofia tohto veľkého lesného odborníka položila základy a tradíciu udržateľného lesného hospodárstva na našom území a prispela ku obnove zničenej prírody neuváženým využívaním.

Koncept udržateľného rozvoja (UR) bol oficiálne prijatý do medzinárodného politického diskurzu na prvej svetovej Konferencii o životnom prostredí človeka organizovanou OSN v roku 1972 v Stockholme, kde súčasne došlo aj ku založeniu Svetovej komisie pre životné prostredie a rozvoj (WCED) (Bolis a kol., 2014). Rachel Carson (1962) ako jedna z prvých upozornila na negatívne dôsledky ľudskej činnosti na biosféru. Špecificky mala na mysli chemický priemysel a tvrdila, že ľudia nemôžu prírodu ovládať, pretože sú jej súčasťou. Medzi ďalších raných kritikov negatívnych vplyvov ľudského rozvoja na planétu sa stali manželia Meadowsovi (1972), ktorí na základe použitia počítačového softvéru upozorňovali na nebezpečenstvo vyplývajúce hlavne z rastúceho tlaku na prírodné zdroje v súvislosti so zvyšujúcim sa populačným tlakom na prírodné zdroje. Jednou z prvých definícií UR je definícia nórskej predsedníčky Gro Harlem Brundtland, ktorá predsedala Svetovej komisii pre životné prostredie a rozvoj (WCED, 1987, str. 43): „*Udržateľný rozvoj je taký rozvoj, ktorý zaistí potreby súčasných generácií, pričom zachová možnosti budúcich generácií uspokojovať si vlastné potreby.*“ Predmetom tejto definície sú ľudské potreby postavené do časovej perspektívy. Definícia popisuje taký typ rozvoja, ktorý je „ohľaduplný“ ku tým funkciám prírody, z ktorých má ľudstvo prospech a po hlbšom zamyslení sa nad touto definíciou by sa dalo povedať, že tento rozvoj nemusí nutne rešpektovať vnútornú hodnotu prírody. Silný antropocentrizmus tejto definície sa stal aj predmetom kritiky (Bolis a kol., 2014) a hľadania komplexnejšieho ponímania UR. Ako uvádza Ivan Rynda (2005), je dôležité

vyzdvihnúť vysokú mieru stručnosti tejto definície a fakt, že veľmi elegantne pokrýva etickú rovinu udržateľnosti, avšak definícia je do určitej miery vágna a nešpecifikuje ostatné roviny UR (sociálnu, hospodársku, environmentálnu, ľudskú). Ivan Rynda sa preto pokúsil vytvoriť definíciu v takom tvare, aby pokrývala aj ostatné roviny UR: *„Trvale udržiteľný rozvoj je komplexní soubor strategií, které umožňují pomocí ekonomických prostředků a technologií uspokojovat lidské potřeby, materiální, kulturní i duchovní, při plném respektování environmentálních limitů; aby to bylo v globálním měřítku současného světa možné, je nutné redefinovat na lokální, regionální i globální úrovni jejich sociálně-politické instituce a procesy“* (Rynda, 2000). Slovné spojenie „environmentálne limity“ je na tomto mieste práve vo význame „možností“ pre budúce generácie uskutočňovať ich vlastné potreby.

V rámci snahy dosiahnuť UR boli na medzinárodnej úrovni publikované rôzne dokumenty, ktorých primárnym cieľom bolo zaistiť ochranu prírody. Medzi najznámejšie z nich nepochybne patrí Svetová stratégia ochrany prírody (WCS) publikovaná IUCN v roku 1980. *„Súčasná stratégia ochrany národných parkov u nás nadväzuje na svetovú stratégiu ochrany prírody prijatú Medzinárodnou úniou ochrany prírody a prírodných zdrojov“* (Vološčuk a kol., 1992, s. 6). Medzi jej priority patria tieto tri:

- 1. zachovanie základných ekologických procesov a globálnych životodarných biosférických systémov (GŽBS) ako napríklad zachovanie správneho „toku“ živín či samočistiacej funkcie vody v prírode;*
- 2. ochrana biologickej diverzity s cieľom zachovať rôznorodosť genetického materiálu v prírode;*
- 3. udržateľné využívanie biologických druhov a ekosystémov, hlavne pokiaľ ide o ryby, lesy a pastviny.*

V roku 2000 sa na konferencii OSN národy zaviazali k novému partnerstvu a prijali tzv. Miléniovú deklaráciu či Miléniové rozvojové ciele. Miléniová deklarácia stanovila pre 21. storočie hodnoty, ktoré považuje za absolútne esenciálne v rámci zachovania dobrých medzinárodných vzťahov (UN, 2000, s. 6):

- Musíme byť obozretní pri manažmente so všetkými živými organizmami a prírodnými zdrojmi v súlade s princípmi trvale udržateľného rozvoja.*

- *Je potrebné zlepšiť vzájomnú medzinárodnú spoluprácu manažmentu, ochrany a trvale udržateľného rozvoja všetkých typov lesných ekosystémov.*
- *Potrebujeme vynaložiť maximálne úsilie, aby sme vyslobodili celé ľudstvo a najviac zo všetkých naše deti a vnúčatá, z hrozby vyplývajúcej zo života na planéte nevyhovujúcej drancovanej ľudskými aktivitami, ktorej zdroje postupne nebudú schopné uspokojovať ich potreby.*
- *Podporujeme princípy trvale udržateľného rozvoja vrátane tých, ktoré boli predložené v Agende 21 a schválené na UN Konferencii o prírode a rozvoji.*
- *Naliehavo žiadame o plnú implementáciu Dohody o biologickej rozmanitosti a Dohovoru o boji proti dezertifikácii.*
- *Potrebujeme zastaviť neudržateľné využívanie vodných zdrojov vytvorením manažmentových stratégií na národnej, regionálnej a miestnej úrovni.*
- *Potrebujeme znížiť množstvo negatívnych dopadov spôsobených jednak prírodnými živlami, ale aj ľudskými vplyvmi.*

Keďže CHÚ sú jednou z najefektívnejších foriem ochrany biologickej rozmanitosti a životného prostredia ako takého vďaka ich komplexnej ochrane, rozvoj týchto území je absolútne nevyhnutný ak chceme ďalším generáciám zanechať prírodné hodnoty, ktorým sa tešíme my dnes (Ezebilo & Mattsson, 2010).

3.2 STAKEHOLDER

Pojem „stakeholder“ sa vzťahuje na všetkých tých jednotlivcov, skupiny ľudí alebo organizácie, ktoré sa zúčastňujú či sú osobne zainteresované na konkrétnych otázkach či projektoch (Kovacs & Rientjes, 2000). Slovník definuje stakeholdera ako: „Osoba, skupina či organizácia, ktorá má záujem alebo obavy z určitej (re)organizácie“ (www.businessdictionary.com).

Ivan Rynda definuje stakeholdera ako konkrétneho aktéra v určitej situácii, ktorý v nej má „stake“ (čo doslovne znamená kôl, stĺp), čiže hmotný záujem alebo podiel. Stakeholder je aj ten, kto vypláca stávky. Podľa toho teda stakeholdera môžeme volať dotknutá osoba, zúčastnená osoba či strana, zainteresovaná strana či skupina alebo jednoducho účastník. Ivan Rynda poukazuje aj na tzv. radikálnejší význam slova stakeholder ako podielník či hráč, kedy sa môže jednať o podiel na určitej investícii alebo

v rozhodovaní (Rynda, 2012). Podľa WWF (2005, s. 1): „*Stakeholder je akýkoľvek jedinec, skupina či inštitúcia, ktorá má osobný záujem o prírodné zdroje v rámci nejakého projektu a/alebo je to niekto, kto môže byť potenciálne ovplyvnený určitými aktivitami a môže sa stať, že niečo získa alebo stratí, pokiaľ sa podmienky zmenia alebo zostanú rovnaké*“. Len pre zaujímavosť, napríklad Starik (1995), kritizuje prílišný antropocentrizmus konceptu stakeholdera a tvrdí, že zahŕňa len čisto ľudské entity a nič viac. Preto navrhuje integrovať prírodu ako súčasť tohto konceptu a dať (priznať) prírode hlas. „*Prírodné prostredie, jeho systémy, živé a neživé komponenty prírody, môžu byť považované za stakeholderov každou organizáciou, pretože všetky organizácie tieto entity výrazne ovplyvňujú alebo sú nimi značne ovplyvňované*“ (Starik, 1995, s. 215). Tento koncept nebudem v tejto práci aplikovať a zaraďovať neľudské subjekty do svojho výskumu, no zdalo sa mi vhodné uviesť aj takýto netradičný názor, ktorý minimálne stojí za úvahu.

Aj keď stakeholderom myslíme „dotknutú osobu“, názov stakeholder sa u nás už bežne používa. Napríklad v rámci manažmentu prírodných zdrojov v CHÚ majú rozdielne zájmové skupiny rozdielny hmotný záujem na týchto zdrojoch a to v závislosti na tom, akým spôsobom sa zúčastňujú ich využívania a ako sa ich vzťah ku týmto zdrojom historicky vyvíjal (WWF, 2000). Goldstein a kol., (2012) tvrdí, že zásadným krokom pri zapojení stakeholderov do konzultácie v rámci akýchkoľvek projektov či zámerov je ich rozdelenie na základe toho, do akej miery budú ovplyvnení daným zámerom. Rozdeľuje stakeholderov na primárnych, sekundárnych a terciárnych.

Primárny stakeholder je priamo ovplyvnený zamýšľaným zámerom. Je to niekto koho súhlas či povolenie daný projekt potrebuje, pokiaľ ide napríklad o finančné pokrytie nákladov alebo je to niekto, kto utrpí emočnú, sociálnu ujmu či materiálnu stratu alebo naopak bude z daného zámeru profitovať (Goldstein a kol., 2012). Medzi primárnych stakeholderov zahrňujeme tých, ktorí vďaka vplyvu, autorite a zodpovednosti, ktorými disponujú či nárokom na zdroje, sú ústredný v rámci akejkoľvek iniciatívy. Príkladom môže byť miestna komunita, záujmy súkromného sektoru, mestské zastupiteľstvo či vláda (WWF, 2000). Sekundárny stakeholder býva ovplyvnený zámerom nepriamo. Môže sa napríklad jednať o zamestnanca firmy, ktorý sa bojí o istotu pracovného miesta alebo to môže byť turista, ktorý navštevoval určitú lokalitu v NP a uvažuje sa o jej uzatvorení. Terciárny stakeholder nie je priamo zúčastnený, ale môže svojím názorom

ovplyvniť proces. Záujem stakeholderov sa dá rozdeliť do troch kategórií (Goldstein, 2012):

- *Materiálny záujem (príjem, hodnota nehnuteľnosti či iného majetku...)*
- *Spoločenský záujem (vplyv, tradícia, status...)*
- *Emočný/psychologický záujem (vlastníctvo, vzťah, spomienky, hodnoty, sebaurčenie a sebahodnotenie)*

Založenie NP a projektovanie manažmentu je často veľmi komplikovaný proces kvôli rôznorodosti základných hodnôt a cieľov stakeholderov („dotknutých“ osôb) na tomto území pokiaľ ide o ochranu prírodných zdrojov. Dalo by sa povedať, že existencia NP zaväzuje Správu NP nájsť rovnováhu medzi dvomi vzájomne nezlučiteľnými cieľmi – ochranou prírodných zdrojov a zabezpečením či umožnením prístupu pre turistov a návštevníkov, ktorí prichádzajú práve za účelom využívania krajiny a tých istých prírodných zdrojov, ktoré sú predmetom ochrany (Haukeland, 2011).

Vyriešenie potenciálnych konfliktov v rámci zladenia týchto dvoch protichodných cieľov je náročné a to hlavne pokiaľ ide o rozvoj cestovného ruchu v CHÚ. Množstvo problémov tu neexistuje len kvôli rozdielnym predstavám, čo sa týka cieľov a správy územia, ale aj vďaka fundamentálne odlišnej organizačnej kultúre (napr. správcu NP, marketingový špecialisti na cestovný ruch) či paradigiem manažmentu. Záujmy turistického sektoru v NP nie sú adekvátne zakomponované do procesu plánovania a OP, ktorý je v kompetencii správy NP (Jamal & Stronza, 2009). Plánovanie vhodného manažmentu by malo byť smerované práve tým smerom, aby tlmilo tieto nezhody a to nielen pre potreby zachovania prírodných hodnôt (napr. výnimočné scenérie, biodiverzita, miestna kultúra,...), ktoré sú predmetom ochrany, ale taktiež umožnenia príležitostí pre ekonomický rozvoj s cieľom zvýšiť životný štýl a kvalitu života miestnych ľudí (McCool, 2009). V TANAP-e je niekoľko rôznych skupín, ktoré si chcú v tomto NP uplatňovať rôzne, niekedy až protichodné, záujmy.

3.2.1 Hlavný stakeholderi

Správa TANAP

Táto organizácia je početne malá a má aj slabú účinnosť, keďže nemá vo svojich rukách výkonnú moc. No je pod patronátom štátnej ochrany prírody (ŠOP) pod rezortom MŽ a jej úlohou je poskytovať odporúčania týmto organizáciám, ktoré disponujú výkonnou mocou. Správa teda zastáva OP na území TANAP-u a je hlavným koordinátorom, čo sa týka napríklad zonácie NP, plánu starostlivosti, členenia územia, návštevneho poriadku a celkového využívania územia NP.

Štátne lesy TANAP

Sú príspevkovou organizáciou a predmetom jej činnosti (zriaďovacia listina, 1995) je „*spravovanie a obhospodarovanie lesného fondu, stavieb a zariadení slúžiacich lesnému hospodárstvu, ktoré sú vo vlastníctve štátu na území Tatranského národného parku, Pieninského národného parku a v ich ochrannom pásme*“ (www.lesytanap.sk). Hlavnou činnosťou tejto organizácie je teda starostlivosť o lesy a lesné ekosystémy a zachovanie či zvyšovanie ich kvality. Organizácia má z tohto dôvodu bytostný záujem na ochrane prírody, pretože na tomto území závisí jej existencia, no na strane druhej, nepohrdne občasnou ťažbou, na ktorej síce nie je existenčne závislá, no môže si týmto zvýšiť vlastný profit.

Výskumná stanica ŠL TANAP-u

Cieľom výskumnej stanice ŠL TANAP-u je „*zameranie vedecko-výskumných aktivít Výskumnej stanice TANAP-u od svojho vzniku v roku 1953 určovali problémy, ktoré boli na území NP považované za prioritné*“ (www.library.sk).

Tatry mountain resorts (TMR)

Podľa informácií dostupných na domovských internetových stránkach sa firma pokladá za jedného z najväčších prevádzkovateľov horských a turistických zariadení v strednej a východnej Európe. Za touto firmou stojí významný slovenský investor J&T, ktorí investuje vo viacerých slovenských horských pohoriach ako napríklad taktiež v Nízkych Tatrách. TMR uvádza výnosy 43,2 milióna eur za trištvrtoročné obdobie finančného roku 2013/2014, čo svedčí o skutočne veľkom profite tejto firmy

(www.tmr.sk). Imidž TMR medzi obyvateľmi tatranského regiónu je však skôr negatívny v zmysle budovania nadmernej infraštruktúry a snáh o dosiahnutie čo najväčších ziskov nerešpektujúc prírodné hodnoty a charakter krajiny. Moje očakávanie je preto také, že tento stakeholder bude viac naklonený pre rozvoj územia a zameraný na ekonomické a sociálne benefity, ktoré územie TANAP-u môže poskytnúť na úkor environmentálnych benefitov.

Zväz hotelov a reštaurácií Slovenskej republiky

Predmetom činnosti Zväzu je združovanie členských subjektov najmä so zameraním na gastronómiu a ubytovacie kapacity (hotelov, penziónov, reštaurácií) a zvyšovanie ich prestíže a verejnej mienky s cieľom podporiť gastronómiu, hotelierstvo a cestovný ruch týchto subjektov a miesta či regiónu, kde tieto subjekty operujú (www.zhrsr.sk). Jedná sa o zvyšovanie kvality služieb, čoho výsledkom má byť spokojný zákazník. Zväz predstavuje veľmi dôležitého stakeholdera, pretože dokáže výrazne podporiť kvalitu zážitku návštevníkov, podporiť cestovný ruch a tým prispieť ku rozvoju ekonomických a sociálnych benefitov v TANAP-e.

Lesoochranárske zoskupenie VLK

Táto nevládna organizácia je na Slovensku aj v zahraničí pomerne dosť známa vďaka svojim vyhraneným postojom na manažment chránených území so špeciálnym dôrazom na národné parky. Organizácia zastáva názor, že najlepší možný manažment je manažment bez človeka, čiže nezasahovať. Vplyv ľudí v ekosystémoch by mal byť minimalizovaný na tú najnižšiu úroveň. Divočinové územia a ich opätovný vznik z kultúrnej krajiny sú hlavným cieľom tejto organizácie a tie môžu byť dosiahnuté, podľa slov jej hlavných predstaviteľov, len trvalým nezasahovaním do prírodného prostredia (www.wolf.sk).

Neštátni vlastníci pozemkov v TANAP v zastúpení Mesta Spišská Belá (Mestské pozemky)

Túto skupinu stakeholderov veľmi dobre reprezentuje mesto Spišská Belá situované vo východnej časti Vysokých Tatier. Vlastní značnú časť pozemkov v TANAP, vyše dve tretiny Belianských Tatier, a nemôže preto vykonávať manažment podľa vlastného uváženia na vlastných pozemkoch. Najväčším problém ale nie je to, že mesto si

na pozemkoch nemôže hospodáriť, ale to, že do dnešných dní vlastníci neboli žiadnym spôsobom odškodnení napriek tomu, že táto povinnosť vyplýva zo zákona. Navyše, pozemky mesta sa nachádzajú hlavne v Belianských Tatrách, kde je najprísnejší stupeň ochrany a celé územie je od roku 1978 uzatvorené pre turizmus, čiže pre vlastníka absolútne nevyužiteľné. Tým pádom bude na tomto príklade konflikt medzi štátom a vlastníkmi viac viditeľný.

Neštátni vlastníci pozemkov v TANAP-e v zastúpení pozemkového spoločenstva bývalých urbarialistov obce Východná (Urbárske pozemky)

Ďalším neštátnym vlastníkom pozemkov na území TANAP-u sú urbáriaty. Sú to spoločenstvá zoskupujúce pozemky obyvateľov miest niektorých miest. Obec východná sa nenachádza priamo v NP, ale pozemky, ktoré vlastní sa nachádzajú vo východnej časti TANAP-u v oblasti na rozmedzí Vysokých a Západných Tatier. Jedná sa o jedného z najväčších vlastníkov urbárskych pozemkov v TANAP-e vôbec (www.urbarvyhodna.sk).

Mestský úrad Mesta Vysoké Tatry

Mesto Vysoké Tatry (MVT) je jedno z miest nachádzajúcich sa vo vlastnom území TANAP-u. Je veľmi významným stakeholderom, pretože sa rozprestiera na najväčšej ploche zo všetkých miest a obcí v TANAP-e, čo je okolo 360km² (www.vysoketatry.sk) a zároveň zaujíma významnú polohu v TANAP-e a tatranskom podhorí tvoriac najvýznamnejšie centrách cestovného ruchu v TANAP-e vôbec ako napríklad Smokovce a Tatranská Lomnica. Mesto zároveň organizuje činnosti cestovného ruchu, územné plánovanie a konzultuje všetky projekty, ktoré by sa mali uskutočniť na území MVT a v jeho bezprostrednom okolí v NP.

Horská Záchranná Služba

Horská Záchranná Služba je významným stakeholderom na území TANAP-u, pretože zabezpečuje bezpečnosť pohybu návštevníkov na území NP, jednak tou preventívnou zložkou vo forme výstrah a obmedzení, no zároveň vykonávaním záchranných akcií, keď už dôjde ku tomu najhoršiemu (www.hzs.sk). S pohybom návštevníkom súvisí samozrejme aj OP a z tohto dôvodu je kooperácia Horskej Záchrannej Služby so zložkami OP veľmi dôležitá.

Slovenská lyžiarska asociácia

Je ďalším významným stakeholderom. Celonárodne organizuje športovcov, preteky v lyžovaní v rôznych disciplínach (www.slovak-ski.sk). Nezanedbateľná časť rozvoja na území NP sa robí v súvislosti s cieľom vykonávať lyžovanie alebo rôzne doplnkové aktivity okolo tohto športu. V roku 2015 bude Slovenská lyžiarska asociácia napríklad organizovať svetový pohár v zjazdovom lyžovaní.

3.3 CHRÁNENÉ ÚZEMIA V MEDZINÁRODNEJ PERSPEKTÍVE

3.3.1 Prečo zakladáme chránené územia?

Rôznorodé ľudské aktivity, od poľnohospodárstva, lesníctva až po urbanizáciu, sú hlavnými činiteľmi, ktoré menia tvár našej planéty, Zeme. Tieto faktory nevídaným spôsobom pretvárajú suchozemské a morské ekosystémy, ktorých dôsledkom je, že dnes na počiatku 21. storočia existuje už len zopár skutočne prírodných území, ktoré môžeme považovať za človekom nepozmenené či úplne pôvodné (Cardillo a kol., 2006). Zmysel ochrany týchto území spočíva najmä v tom, že CHÚ sú schopné udržovať pôvodnú biologickú rozmanitosť a to samostatne, bez akýchkoľvek zásahov z vonku. Už v Našej spoločnej budúcnosti sa hovorí, že zmena ekonomického prístupu a spôsobu využívania pôdy sa zdá byť najlepším prístupom ako zabezpečiť prežitie druhov a zachovanie funkčných ekosystémov (WCED, 1987). CHÚ poskytujú ekosystémové služby ako napríklad zadržiavanie dusíku a pohlcovanie uhlíku, a navyše, na základe množstva týchto dvoch prvkov sme schopní zhodnotiť zdravie a kvalitu jednotlivých ekosystémov (Leroux a kol., 2010). Funkčné ekosystémy pre nás zabezpečujú absolútne esenciálne prírodné procesy, ktoré voláme globálne životodarné biosférické systémy (GŽBS). Jedná sa o globálne systémy klímy a hydrosféry, fungovanie stratosférickej ozónovej vrstvy, globálny cirkulačný systém atmosféry, hydrologický cyklus a cirkulácia oceánov, tropické dažďové pralesy a tvorba a erózia pôd (Rynda, 2012).

Okrem týchto výsostne ekologických benefitov nám CHÚ poskytujú aj iné dôvody ku ich ochrane ako napríklad estetické či duchovné hodnoty (Cronon, 1996). Z vlastnej skúsenosti musím povedať, že vychutnávať si západ slnka v Malej studenej doline vo Vysokých Tatrách s výhľadom na západnú stenu Lomnického štítu, na ktorú dopadajú posledné lúče slnka, či sa prechádzať popri fascinujúcej pieskovcovej útesovej štruktúre v Royal NP v Austrálii, vyrazí človeku dych a privedie na myšlienky presahujúce každodenné uvažovanie.

CHÚ sú stavebné kamene v rámci ochrany ekosystémov a biologickej rozmanitosti (Prato a kol., 2010). Aj keď význam CHÚ spočíva práve vo vylúčení týchto hodnotných území z tradičného využívania územia (hospodárskeho a ekonomického),

stále viac sa do popredia dostáva ich význam pre miestnych obyvateľov či ľudí žijúcich v ich blízkosti (Ghimire & Pimbert, 1997) a zároveň aj pre celú ľudskú spoločnosť.

Význam chránených území rozhodne nespočíva len v OP, ale koncentrujú v sebe aj mnoho iných benefitov. CHÚ práve vďaka prvoradej funkcii OP poskytujú neopakovateľný zážitok pre turistov a každoročne priťahujú množstvo návštevníkov. Táto atraktivita umožňuje vznik rôznych odvetví, ktoré majú možnosť využívať lokálnu návštevnosť a tým hlavným odvetvím je samozrejme cestovný ruch. Toto odvetvie rozhodne nie je ekonomicky zanedbateľné v porovnaní s inými. Ako uvádza Jonák (2014) vo svojej diplomovej práci, v ktorej sa venoval práve potenciálu turizmu so zameraním na jeho mäkšie formy (ekoturizmus) v rámci Českej republiky, turizmus je jedno z najvýznamnejších hospodárskych odvetví, ktoré sa za rok 2012 môže pýšiť tým, že globálne vygenerovalo 1,1 triliónov amerických dolárov. Turizmus je výsostne špecifický pre každú oblasť v zmysle konkrétnych aktivít, ktoré sa na danom území dajú robiť, čo zase priamo formuje lokálnu infraštruktúru a ponuku služieb. Napríklad prímorské oblasti prirodzene vyžadujú iné zariadenia a servis ako cestovný ruch vykonávaný vo vysokohorskom prostredí či v mestách.

Environmentálna hodnota CHÚ vyplýva z ekosystémových služieb zabezpečujúc ochranu biologickej rozmanitosti na všetkých úrovniach komplexity až po zachovanie GŽBS – ochrana vodných zdrojov, absorpcia uhlíka a evolúcia (Petrosillo a kol., 2013). Každý jeden druh existujúci v rámci ekosystému má určitú funkciu a zastáva v ňom špecifický význam. Rustagi & Garcia-Yi (2005, s. 7) vysvetľujú význam druhov v ekosystéme tak, že *„môžu, okrem iného, zachytávať a skladovať energiu, produkovať alebo rozkladať organickú hmotu, zabezpečovať vodný cyklus či cyklus živín v prostredí, kontrolovať eróziu a škodcov, vyrovnávať koncentráciu atmosférických plynov alebo napomáhať regulácií klímy“*.

Ekonomická hodnota CHÚ vyplýva z miery užitočnosti, akú poskytujú pre ľudskú spoločnosť vo forme „služieb a produktov“. Jej vyčíslenie či ocenenie však nie je veľmi jednoduché a niektorí autori (Turpie, 2003; Rustagi & Garcia-Yi, 2005; Hernández a kol., 2014) **celkovú ekonomickú hodnotu** chráneného územia rozdeľujú na základné dva typy hodnôt a to: hodnoty vychádzajúce zo spotreby a hodnoty vychádzajúce zo zachovania. Hodnoty vychádzajúce zo spotreby sú podľa týchto autorov pomerne jednoducho kvantifikovateľné, pretože zahrňujú statky, ktoré sa dajú buď spotrebovať

okamžite, ako napríklad stavebné drevo, drevo ako palivo, plody a rôzne potravné zdroje a samotný priestor alebo sa tieto prírodné zdroje priamo nespotrebovávajú (no stále využívajú), kde títo autori zaraďujú napríklad ekoturizmus. Ďalej to sú ekosystémové statky a služby, ktoré ako ľudská spoločnosť spotrebovávame nepriamo (cyklus živín, samočistiaca funkcia vody, atď.). Posledným typom statkov tohto druhu sú tie, ktoré v súčasnosti nespotrebojeme, no zachováme ich z dôvodu budúcej spotreby, hodnota teda priamo vyplýva z možnosti spotrebu realizovať v budúcnosti. Druhý typ, hodnota CHÚ vychádzajúca zo zachovania územia, sa delí na dva typy. Prvým typom sú hodnoty vyplývajúce zo samotnej existencie CHÚ (existenčná hodnota) a druhým typom je hodnota dedičstva pre budúce generácie. Tieto dva typy hodnôt sú najťažšie oceniť, pretože nevychádzajú z aktuálnej spotreby a je ťažké ich cenu vyčíslit' (Rustagi & Garcia-Yi, 2005).

Sociálne hodnoty, ktoré CHÚ poskytujú sú rôznorodého charakteru. Pre niektorých ľudí sú to miesta, kde môžu nájsť pokoj, ticho a harmóniu (Cronon, 1996). Pre iných miesta, kde sa môžu športovo realizovať a vykonávať aktivity, ktoré sa na iných miestach robiť nedajú (horolezectvo, skialpinizmus, paraglajding, pozorovanie zvierat a iné). Pre mnohých ľudí sú CHÚ životne dôležité, pretože ich socio-kultúrna identita je utvorená určitým ekosystémom, na ktorom do určitej miery závisia (Rustagi & Garcia-Yi, 2005). Táto závislosť môže mať aj zdravotné implikácie (duševného či telesného charakteru). Napríklad Aguilar (1999, s. 37) hovorí: *„Zdravé ekosystémy nielenže musia byť význačné z ekologickej stránky, taktiež musia byť ekonomicky uskutočniteľné a schopné udržať ľudské komunity v dobrom zdravotnom stave.“*

3.3.2 Vývoj chránených území

Koncept CHÚ v Európe existuje už po dobu niekoľkých storočí. Tieto oblasti mali zväčša duchovnú (náboženskú) podstatu alebo boli pre spoločnosť dôležité z určitého dôvodu. Napríklad, grécky filozof Platón verejne požiadal o ochranu lesa ležiaceho na jednom z gréckych polostrovov práve za účelom jeho ochrany. V Indii pred vyše 2000 rokmi boli panovníkmi vyhradené niektoré územia z dôvodu ochrany prírodných zdrojov (Jones-Walters & Čivić, 2013, p. 122). Myšlienka ochrany určitých miest či území je univerzálna naprieč rôznymi civilizáciami, napríklad tradičné spoločnosti žijúce

v oblasti Tichého oceánu označovali tieto miesta „tapu“ a v Afrike miestne kmene ochraňovali a dodnes ochraňujú miesta, ktoré považujú za posvätné (Phillips, 2004, str. 4).

Prvé oficiálne CHÚ začali vznikať už za feudalizmu, kedy bola určitá časť územia ponechaná bez významnejšieho vplyvu ľudskej činnosti s cieľom lovu divokej zvery. Situácia bola taká, že dochádzalo ku silnému súpereniu o prírodné zdroje, hlavne pôdu, čoho prejavom bola expanzia stredovekých panovníkov. Práve v tomto období boli založené súkromné, ale aj verejné rezervácie, za účelom ochrany zvery na týchto územiach. Feudálni páni si takýmto spôsobom chránili zver, ktorú neskôr sami lovili (EEA, 2012). „*Princíp vytýčenia hraníc určitého územia a jeho zakreslenie do mapy za účelom ochrany a špeciálneho manažmentu, podliehajúc pri tom právnej ochrane, bol počiatkom prvých chránených území vo svete*“ (Jones-Walters & Čivić, 2013, s. 122). Jednalo sa teda o lovecké rezervácie.

Väčšina CHÚ v stredovekej a rane novovekej Európe slúžila však len ako miestny nástroj pre ochranu dreva alebo zvery, teda jednalo sa o ochranu druhovú alebo ochranu konkrétneho prírodného zdroja. Napríklad, v roku 1087, Viliam Dobyvateľ, anglický kráľ, vyčlenil časť územia dnešného anglického Nového lesa ako poľovnícky revír (Jones-Walters & Čivić, 2013). Žigmund Luxemburský (1387-1437), uhorský kráľ a rímsky cisár, v 15. storočí vyčlenil lesy práve s cieľom ochrany zvery, zatiaľ čo v 16. storočí v Otomanovom Turecku boli lesy chránené kvôli drevu ako stavebnému materiálu určenému najmä pre námorníctvo (EEA, 2012, Dordević a kol., 2013).

Praobyvatelia územia Slovenska v minulosti mali pre ochranu prírody tiež buď náboženské alebo kultúrne dôvody, no neskôr sa OP začala formovať hlavne okolo týchto oblastí (Klinda, 2001, s. 4):

- *Ochrany prírodných zdrojov, najmä lesa a pôdy*
- *Hygieny, vrátane ochrany vôd a liečivých prameňov*
- *Hájenia zveri (poľovníctva) a rýb (rybárstva)*
- *Estetizácie prostredia a prejavov romantizmu*
- *Pamiatkovej starostlivosti – ochrany kultúrnych a prírodných pamiatok*

Podľa dochovaných písomných prameňov môžeme konštatovať prítomnosť regulatívov v rámci OP napríklad už z konca 11. storočia za vlády kráľa Ladislava I. Svätého, uhorského kráľa Belu IV. či ďalšieho uhorského kráľa Gejzu II., ktorí rôznymi spôsobmi upravovali lov zvery a rýb s cieľom zachovať ich „dobrý“ stav. Napríklad kráľ Ladislav I. Svätý „v roku 1092 zakázal loviť zver v dňoch pracovného pokoja“ (Klinda, 2001, s. 4).

Zaujímavosťou pre územie Slovenska je to, že Žigmund Luxemburský (1387-1437) za svojej vlády nariadil hájenie kežmarských lesov v Tatrách za účelom ich ochrany (EEA, 2012; Klinda, 2001). Ďalší uhorský kráľ Maximilián Habsburský dal v roku 1565 vytvoriť lesný poriadok, ktorý bol historicky prvýkrát postavený na odbornom základe a opise lesných ekosystémov, čoho výsledkom bolo vytvorenie lesného hospodárskeho plánu, kde bol ustanovený zákaz ťažiť v lesných ekosystémoch siedmych banských miest. Dodržiavanie správneho lesného manažmentu a pravidiel ustanovených v tomto lesnom poriadku bolo kontrolované lesníkom – novým tupom povolania, ktoré v tejto dobe vzniklo (Klinda, 2001). Za nie veľmi ukážkový príklad OP na našom území môžeme spomenúť knieža Kristiána Hohenlohe (1848-1926), ktorý vlastnil obrovské množstvo pozemkov na území Tatier. Dochovali sa správy o jeho náklonnosti ku poľovačkám vo svojich revíroch v Tatrách a aj k tomu, že vraj sám zastreľil vyše 1000 kusov kamzíka vrchovského tatranského (Klinda, 2001). Napriek jeho vášni ku poľovačkám musíme Hohenlohemu priznať to, že sa zaslúžil o reguláciu lovu, pretože si svoje pozemky dôsledne chránil pred pytlíkmi a obmedzoval tak nekontrolovaný odstrel, ktorý v tej dobe predstavoval značný problém (Spitzkopf, 2014). Konkrétne pre územie Tatier určite za spomenutie stojí aj to, že lokalita Kvetnica vo Velickej doline vo Vysokých Tatrách bola v roku 1876 prevzatá Uhorským karpatským spolkom (MKE) od obce Veľký Slavkov „do trvalého nájmu, aby zabezpečil ochranu jej flóry a prírodných hodnôt“ (Klinda, 2001, s. 4).

Myšlienka územnej ochrany ako komplexného prístupu OP nebola veľmi vzdialená ochrane druhovej (Burkovský, 2011). Kľúčovým míľnikom v tomto vývoji sa stal vznik záhrad, ktoré tvorili súčasť anglických sídel a rezidií bohatých v 17. storočí. „Tieto záhrady obsahovali a kombinovali prvky „divočiny“ a ľudskej architektúry. Predstavovali ďalší vývojový stupeň od francúzskych, prehnane formalizovaných, záhrad“ (EEA, 2012, str. 10-11). Tieto záhrady tak tvorili určitú formu kultivovanej

prírody, ktorá bola esteticky veľmi prítlačlivá. Ďalší dôležitý krok vo vývoji komplexnej územnej ochrany prírody zohral európsky romantizmus, oslavujúci krásy divokej a neskrotenej prírody. Už v roku 1918 Alexander von Humboldt, protagonista romantického vnímania prírody, zaviedol termín „prírodná pamiatka“ označujúce územie, ktoré malo byť chránené práve pre svoje estetické kvality. Jones-Walters a Čivić (2013) uvádzajú, že Alexander von Humboldt týmto počinom položil **základy moderného systému CHÚ** v Európe a zároveň predstavil ochranu prírody ako novú, do tej doby neznámu, disciplínu. Za mnohé príklady CHÚ, ktoré vznikli ako dôsledok týchto udalostí môžeme spomenúť napríklad Gammelmosen pri Kodani, ktorý sa stal vôbec prvým CHÚ vo svete vyhradeným výlučne pre vedecké účely. Zmiešané lesy pri meste Fontainebleau pri Paríži sú považované za prvé CHÚ vôbec, ktoré bolo vyhlásené v roku 1853 osobitným právnym predpisom (EEA, 2012). Väčšina európskych krajín začala zriaďovať CHÚ od tridsiatych rokov 20. storočia. Dobrým príkladom CHÚ je zriadenie bilaterálneho chráneného územia v Pieninách¹⁶ medzi Slovenskom a Poľskom v roku 1932, ktoré sa stalo prvým medzinárodným CHÚ v Európe vôbec a druhým na svete (Burkovský, 2011; Stockmann, 2002a; Vološčuk, 2014); neskôr sa toto CHÚ stalo základom pre zriadenie Pieninského NP (Jones-Walters & Čivić, 2013, str. 122-123).

Historicky významnou udalosťou a zároveň medzníkom vo vývoji moderných CHÚ vo svete sa považuje zriadenie Yellowstonského NP v roku 1872 v Severnej Amerike ako prvého NP vo svete vôbec¹⁷. Tento NP, ako sa v nespočetnej literatúre môžeme dočítať, bol vyhlásený ako verejný park, slúžiaci pre oddych ľudu, zábavu a radosť (Pinto & Partidário 2012; Phillips 2004). Americké NP sa začali formovať v priebehu šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov 19. storočia a dodnes predstavujú špecifický typ CHÚ, ktoré sa neskôr stalo modelom pre vznik ostatných NP vo svete. Princípom ochrany bolo to, že územie týchto parkov bolo vyňaté z potenciálne nebezpečných ľudských činností, ktoré by mohli mať negatívne účinky na životné prostredie to znamená, že sa jednalo o dobre nastavený pomer medzi ochranou prírody a využívaním územia ľudskou spoločnosťou (Crofts a kol., 2005).

---

¹⁶ Na Slovenskej strane sa jednalo o Slovenskú štátnu prírodnú rezerváciu v Pieninách a na poľskej strane sa už roku 1930 rozprestieral Pieninski park narodowy (Stockmann, 2002a).

¹⁷ Yellowstone NP je najstarším NP na svete podľa Svetového zoznamu chránených území (WDPA), no mnoho CHÚ bolo založených už pred jeho vznikom ako je uvedené aj v tejto práci. Yellowstone NP je významný z toho dôvodu, že tento „boom“ amerických NP mal významný vplyv na európske CHÚ a ich nasledujúci vývoj.

Myšlienka ochrany esteticky a prírodne pôvabných území s cieľom sprístupnenia ich krás pre verejnosť sa začala rozvíjať aj v iných častiach sveta približne v rovnakom čase. Napríklad britská kolónia v Novom Južnom Walese v Austrálii ustanovila NP Modré hory (Blue Mountains) už v roku 1879. Neskôr, v roku 1885, bol južne od Sydney vyhlásený Royal NP, ktorý vznikol ako miesto oddychu pre obyvateľov stále viac expandujúcej metropoly, Sydney. Ďalšími príkladmi sú NP Tongariro na Novom Zélande založený v roku 1887 či NP Banff v Kanade z roku 1885 (Phillips, 2004, str. 4).

Vznik moderných CHÚ začal síce v 19. storočí v „Novom svete“ – Austrália, Nový Zéland, Kanada, Severná Amerika - no reakcia európskych krajín na seba nenechala dlho čakať (Phillips, 2004). Ešte v 19. storočí začali niektoré krajiny s novým typom CHÚ experimentovať. Táto myšlienka sa v priebehu 20. storočia rozšírila do celého sveta, aj keď ju každá krajina prevzala z iných dôvodov a aplikovala do vlastnej legislatívy „po svojom“. Nemecko a Švajčiarsko sa stali prvými krajinami v Európe vôbec, ktoré zriadili národné parky, avšak je potrebné povedať, že v tej dobe boli financované súkromnými organizáciami. Prvou európskou krajinou, ktorá zriadila štátne národné parky, po vzore tých amerických, bolo Švédsko v roku 1909 prijatím legislatívy o národných parkoch. V tento rok došlo ku vyhláseniu deviatich národných parkov v tejto krajine. Tento príklad nasledovalo Švajčiarsko v roku 1914, kedy bol založený Engadine NP (Jones-Walters & Čivić, 2013) aj keď za iných okolností ako NP vo Švédsku. Vo Švajčiarsku veľkú časť územia z Engadine NP vlastnili neštátni vlastníci¹⁸ a tak aby bola splnená podmienka štátneho vlastníctva, musel štát tieto pozemky vykúpiť, čo sa podarilo vytvorením verejnej zbierky, kedy každý Švajčiar prispel 1 frank (Vološčuk, 2014).

Masívnejší rozvoj chránených území v Európe nastal až po prvej svetovej vojne a priniesol so sebou aj prvé problémy, ktoré neskôr vyústili v pokusy vytvoriť jednotný klasifikačný systém na medzinárodnej úrovni, o čom bližšie pojednáva Phillips (2004, str. 5), kde stručne popisuje, že v priebehu 20. storočia väčšina štátov prijala určitú formu legislatívy pre CHÚ, ktorá vychádzala zo špecifických podmienok každej krajiny. Chránené územia boli zriaďované v rôznych štátoch z rôznych dôvodov. Navyše, štáty si pre CHÚ vytvorili vlastné pojmoslovie a tým sa vzájomné porovnávanie medzi štátmi stalo veľmi komplikovaným, v niektorých prípadoch dokonca nemožným (Hošek, 2013;

---

¹⁸ NP nemusia byť nutne len vo vlastníctve štátu. Aj podľa zásad IUCN (Dudley, 2008) existuje veľa foriem vlastníctva územia v CHÚ. No ako ukazuje vývoj a história napríklad v Poľsku či na samotnom Slovensku, pre efektívny manažment je výhodné, ak je celé územie (alebo aspoň jeho jadrová zóna) vo vlastníctve štátu.

Urban, 2006a). Ďalšie dôvody, ktoré prispeli ku chaosu boli tie, že napríklad niektoré CHÚ boli zriadené v divočine, iné zase v krajine kultúrnej čiže človekom značne pozmenenej¹⁹. Veľké odlišnosti boli aj v ich rozlohe (africké rezervácie v porovnaní s európskymi CHÚ), type územia (savany, stepi, morské a horské oblasti) a vlastníckych vzťahoch (štátne, súkromné či kombinácia týchto vzťahov). Z týchto dôvodov bolo absolútne nevyhnutné vytvoriť klasifikačný systém, ktorý by dokázal postaviť vedľa seba tak rôznorodé CHÚ a bol by schopný ich roztriediť do jednotnej klasifikácie (Dudley, 2008).

3.3.3 Klasifikačný systém

Keďže CHÚ boli zriaďované v jednej krajine za druhou, každý národ si k nim vytvoril odlišný prístup, čoho logickým dôsledkom bola neexistencia medzinárodného konsenzu, pokiaľ išlo o normy a pojmoslovie. Práve z tohto dôvodu sa v súčasnosti môžeme stretnúť s nespočetným množstvom názvov pre rôzne CHÚ na národných úrovniach. Dokonca niektoré štáty používajú rovnaké názvy pre pomenovanie úplne iných CHÚ, pokiaľ ide o ich „divokosť“, mieru ochrany či typ manažmentu (Dudley, 2008). Prvým pokusom objasniť a zjednotiť pojmy na poli medzinárodnej scény bola Medzinárodná konferencia pre ochranu fauny a flóry, ktorá sa konala v Londýne v roku 1933. Na tomto mieste bola prijatá tzv. Londýnska dohoda, ktorá zadefinovala štyri kategórie CHÚ a to: národný park, prísna prírodná rezervácia, rezervácia fauny a flóry, a rezervácia so zákazom lovu a zberu (Jones-Walters, Čivić, 2013, p. 122). Navyše, ako prvá definovala kontext ochrany prírody aj v rámci vtedajších afrických kolónií (Philips, 2004).

Zosilňujúci sa celospoločenský záujem o ochranu prírody po Druhej svetovej vojne iba podporil snahy o vytvorenie spoločného klasifikačného nástroja pre CHÚ. V roku 1962 novo vytvorená Komisia pre národné parky a chránené územia (CNPPA), ktorú dnes poznáme pod názvom Svetová komisia pre chránené územia (WCPA), pripravila a predložila Svetový zoznam národných parkov a im podobných rezervácií

---

¹⁹ Napríklad Švédske NP sú považované za typovo najbližšie americkým NP, pretože zaberajú značné plochy a sú pomerne málo či dokonca vôbec človekom nepozmenené ako napríklad Sarek NP. Väčšina NP v Európe sa však nemôže týmto podmienkam nikdy priblížiť pre značne pozmenenú krajinu vychádzajúcu z historických pomerov a spôsobu využívania územia.

(UN Zoznam) na Prvom svetovom kongrese národných parkov (Phillips, 2004). Tento prvý kongres sa ako prvý seriózne zaoberal otázkou terminológie. V roku 1966 prišla IUCN s druhým vydaním publikácie 'UN Zoznamu', kde bol použitý ešte o čosi jednoduchší, trojstupňový, systém klasifikácie: národný park, vedecká rezervácia a prírodná pamiatka.

Až na Druhej svetovej konferencii národných parkov v roku 1972 došlo ku jednoznačnému konsenzu, že je absolútne nevyhnutné, aby IUCN vytvorila jednotnú klasifikáciu chránených území a jasne definovala účel jednotlivých kategórií (Elliott, 1974). Cieľom v tejto dobe bolo jednak doplnenie systému o nové kategórie CHÚ popri tej najznámejšej, národnom parku, a vytvorenie kategórií, ktoré budú schopné klasifikovať už existujúce CHÚ v rámci jednotlivých štátov. Inými slovami, bola tu potreba vytvoriť klasifikáciu, ktorá mala byť schopná kategorizovať jednotlivé CHÚ na základe toho, ku akému cieľu boli primárne vytvorené. Názov sa mal stať druhoradý, účel prvoradý (Dudley, 2008).

V roku 1978 tak bola navrhnutá nová klasifikácia pozostávajúca z desiatich kategórií. Jej výhody oproti predchádzajúcim systémom spočívali najmä v tom, že kategórie boli založené na účele, pre ktorý boli CHÚ primárne zriadené, čím sa umožnilo medzinárodné porovnanie. Ďalej, všetky kategórie boli považované za dôležité a žiadna nebola vnímaná ako hodnotnejšia (IUCN, 1994). Bohužiaľ, po veľmi krátkej dobe sa ukázali aj slabiny tohto systému (Phillips, 2004, s. 8): v prvom rade neobsahoval definíciu CHÚ ako takeého a preto bolo nejednoznačné, čo sa CHÚ presne myslí. Ďalej, nebolo vždy úplne jasné čím presne sa odlišuje²⁰ jedna kategória od druhej a tak sa mohlo stať, že sa jedno CHÚ ocitlo vo viac ako jednej kategórii. Taktiež, systém síce bol konceptuálne a lingvisticky schopný klasifikovať suchozemské oblasti, avšak mal značné nedostatky, pokiaľ išlo o oblasti morské. Z tohto dôvodu sa CNPPA v roku 1984 rozhodla o zrevidovanie tejto klasifikácie za využitia prvých piatich kategórií z pôvodného systému z roku 1978 (Dudley, 2008).

V roku 1984 CNPPA vytvorila pracovnú skupinu, ktorej cieľom bolo zrevidovanie systému a zároveň zohľadnenie nových elementov, ktoré bolo potrebné reflektovať ako napríklad podiel divočinových území či domorodé obyvateľstvo.

---

²⁰ Aj v dnešnej dobe dochádza k presahom medzi kategóriami, no ich definície sú ďaleko presnejšie ako predtým.

V Buenos Aires roku 1994 Valné zhromaždenie IUCN schválilo a publikovalo smernice novej klasifikácie (1994) pozostávajúcej zo šiestich kategórií založenej výlučne na cieľoch, pre ktoré bolo CHÚ manažované. Inými slovami, podstatným sa stal primárny účel CHÚ. Historicky významným krokom v rámci systematizácie CHÚ bolo to, že vôbec prvýkrát bola vytvorená definícia CHÚ ako takého. Išlo o vytvorenie definície, ktorá bola spoločným menovateľom všetkých CHÚ, čím sa odstránili mnohé nejasnosti (Phillips 2004). Definícia CHÚ bola nasledovná (IUCN/WCMC, 1994): „*Suchozemské a/alebo morské územie, slúžiace hlavne pre ochranu a zachovanie biologickej rozmanitosti, prírodného a kultúrneho kapitálu, spravované za použitia právnych predpisov či iným účinným spôsobom.*“ Všetko čo tejto definícii vyhovuje, IUCN identifikuje ako CHÚ, všetko ostatné tento štatút nemá. Phillips (2004, str. 10) vníma výhody tejto definície v tom, že je rovnako tak použiteľná pre suchozemské ako aj morské územia a zároveň vždy zohľadňuje špeciálny prístup ku ochrane biologickej rozmanitosti, ktorý sa v posledných rokoch stal jednou z hlavných priorit ochrany prírody vôbec.

Klasifikácia IUCN (1994) je založená najmä na týchto princípoch:

- *vychádza z primárneho účelu, na základe ktorého je územie spravované*
- *zaradenie do kategórie nehodnotí efektivitu manažmentu*
- *system je medzinárodný*
- *názvoslovie sa môže na národnej úrovni líšiť (a často sa aj líši)*
- *žiadna zo siedmych kategórií nie je „lepšia“ či „horšia“*
- *zvyšujúce sa číslo implikuje mieru ľudského vplyvu v CHÚ*

3.3.4 Zásady IUCN

Keďže OP a krajiny sa odohráva v rozličných krajinách na rôznej kvalitatívnej úrovni, mojím prvotným cieľom bolo nájsť zásady ochrany, ktoré by som mohol použiť ako základ pre môj výskum. Zo skúseností ktoré som nadobudol v priebehu môjho štúdia a terénnych praxí v Českej republike, dospel som k názoru, že český zákon 114/1992 o ochrane prírody a krajiny je na veľmi vysokej kvalitatívnej úrovni a mohol by mi slúžiť ako oporný bod „dobrých“ pravidiel. Po preštudovaní rôznorodej odbornej literatúry o CHÚ som ďalej zistil, že zásady IUCN predstavujú ďalší styčný bod funkčných

a dlhodobo osvedčených zásad manažmentu CHÚ. Tieto zásady boli zároveň transponované aj do Slovenskej legislatívy a ochrana prírody na Slovensku by ich mala reflektovať. Je však veľmi dôležité tieto zásady interpretovať v kontexte miestnych špecifik a podmienok.

Tou najzákladnejšou definíciou je samotná definícia CHÚ. Podľa posledne revidovaných zásad²¹ IUCN (Dudley, 2008, s. 8) je CHÚ definované nasledovne: *“Jasne vymedzený geografický priestor, ktorý je uznaný, špecializovaný a o ktorý sa starostlivosť zabezpečuje prostredníctvom právnych alebo iných účinných prostriedkov tak, aby dlhodobo zaisťoval ochranu a uchovanie prírody spolu so súvisiacimi ekosystémovými službami a kultúrnymi hodnotami.”* Až keď dané územie vyhovuje tejto definícii, potom mu môže byť priradená kategória IUCN od I. po VI.

Zásady (Dudley, 2008, s. 9) zohľadňujú tzv. trojdimenzionálny prístup k ľudským aktivitám, čím sa zasadujú o komplexnosť k ochrane prírody a krajiny. Chráneným nie je len samotné územie v zmysle pôdy a vegetačného krytu, ale taktiež vzdušný priestor nad CHÚ a pôda či zem pod povrchom. CHÚ je tak zaručená ochrana pred negatívnymi vplyvmi napríklad aj z činností ako paraglajding, lietanie na rogalách a malých lietadlách či ťažobné aktivity pod zemou. Tieto pravidlá sú obsiahnuté aj v českom zákone 114/1992 napr. v §16 či v zákone slovenskom 543/2002 napr. v §14 a sú samozrejmosťou pri manažmente niektorých kategórií zvlášť chránených území či zón v rámci diferencovanej ochrany prírody a krajiny (napríklad „Národný park“).

Ochrana prírody (OP) je základným menovateľom všetkých kategórií CHÚ, aj keď každá usiluje o rôznorodé spektrum cieľov. V prípade konfliktu musí byť OP vždy uprednostnená a nikdy nesmie ísť na úkor týchto „druhotných“ cieľov (Dudley, 2008). Inými slovami, nesmie dôjsť ku zníženiu kvality prírodného prostredia či jeho zničeniu vplyvom iných aktivít a činností uskutočňovaných v CHÚ. To znamená, že všetky činnosti, ktoré sú v konflikte s primárnym cieľom - OP - musia byť eliminované či robené tak, aby tento cieľ nedegradovali.

Jedným z cieľov IUCN je zachovanie či zvýšenie miery prirodzenosti ekosystémov (Dudley, 2008, str. 10). Tieto princípy však v praxi nie sú absolútne dodržiavané, čoho dôkazom je aj diferencovaný prístup ku manažmentu CHÚ, ktorý

---

²¹ Ďalej už len „zásady“

vlastne nepriamo „legalizuje“ určitú formu väčšieho či menšieho vplyvu človeka v priestore CHÚ (Koreň, 2002b). Dôsledkom by samozrejme nemala byť degradácia ekosystémov či prírody, no niekedy je diferencovaný manažment chápaný ako miera kompromisu medzi OP a rozvojom územia, ktorým určité lokality viac či menej „utrpia“ aj napriek tomu, že patria do CHÚ.

3.3.5 Čo vlastne klasifikácia IUCN predstavuje

System klasifikácie nie je hierarchický, čo vyplýva aj z vyššie povedaného. Kategória I.a nie je lepšia či hodnotnejšia ako napríklad kategória II. Každá z nich plní svoj vlastný účel v rámci ochrany prírody ku ktorému bola určená a nie je možné ich definovať na základe kvalitatívnych meradiel (Dudley, 2008; Pecl & Plesník, 2013; Urban, 2006a).

Ako uvádza Hošek (2013), klasifikácia IUCN je dodnes mnohými nesprávne chápaná ako určitá kvalitatívna stupnica zoradujúca CHÚ podľa toho, ktoré územie je „lepšie“. Aj podľa Urbana (2006a) sa dnešná doba vyznačuje určitou atmosférou „známkovania“ a napríklad zaradenie veľkoplošného chráneného územia do inej ako IUCN kategórie II - národný park - je považované za určitú stratu prestíže. Z dôvodu tejto nesprávnej interpretácie dochádza k tomu, že niektoré krajiny či inštitúcie zodpovedné za správu CHÚ sa snažia vyšplhať na pomyselnom rebríku klasifikácie čo najvyššie, nepozerajúc sa pri tom na skutočné potreby územia a ľudí žijúcich a do veľkej miery závislých na tomto území. Najväčším omylom ku ktorému dochádza je to, že štát (alebo iná autorita) najskôr „označí“ určité územie kategóriou IUCN a následne priradí tomuto územiu typ manažmentu vychádzajúci z tejto kategórie (Urban, 2006a; Hošek, 2013). Postup by mal byť opačný a to taký, že sa v prvom rade na národnej úrovni zadefinujú primárne ciele a účel CHÚ na základe reálnej potreby a zohľadnenia miestnych podmienok a špecifik a až následne sa priradí kategória IUCN na základe toho, akému manažmentu najviac zodpovedá. Jedine správca územia, po konzultácii s miestnymi stakeholderami, ktorý je dôsledne oboznámený s miestnymi prírodnými, kultúrnymi, sociálnymi a ekonomickými podmienkami, je schopný nastaviť vhodný manažment (Ezebilo & Mattsson, 2010; McCool, 2009; Haukeland, 2011; Dudley, 2008).

Navyše, klasifikácia IUCN²² je čisto dobrovoľná záležitosť, o čom svedčí aj fakt, že pridelenie IUCN kategórie môžeme nájsť len pre vyše 70% svetových CHÚ (Hošek, 2013). V prvom rade klasifikácia vznikla ako reakcia na potrebu nájsť spoločného menovateľa CHÚ vo svete, aby bolo možné aj napriek rôznym názvom na národnej úrovni jednotlivé CHÚ porovnávať. Účelom klasifikácie nie je hodnotiť územie či jeho budúce možnosti vývoja a potenciál. Nie je podstatné, čo sa chráni. Podstata spočíva v tom, aký typ manažmentu správca zvolil, teda ako (akým spôsobom) sa dané územie manažuje (Dudley, 2008; Hošek, 2013; Urban, 2006a).

Je však potrebné povedať, že IUCN a iné medzinárodné organizácie bez akéhokoľvek problému akceptujú národné pojmoslovie a národný park bude vždy národným parkom, bez ohľadu na medzinárodnú klasifikáciu. **Kategória II „národný park“** býva najviac problémová práve z toho dôvodu, že tento názov bol vo väčšine štátov zaužívaný ešte dávno pred vznikom klasifikácie IUCN (Hošek, 2013; Urban, 2006a). Rôzne štáty v minulosti používali tento názov pre pomenovanie rôznorodých CHÚ, ktoré sa spolu vôbec nedajú porovnávať, čo sa týka spôsobu manažmentu, pôvodnosti prírody či osídlenia na danom území. Vološčuk (1993) uvádza, že každá krajina si zriaďuje (a zriaďovala) územia NP na základe vlastnej národnej legislatívy a prisudzuje tento názov zvyčajne takému územiu, ktoré disponuje tými najhodnotnejšími a najzachovalejšími ekosystémami na území krajiny.

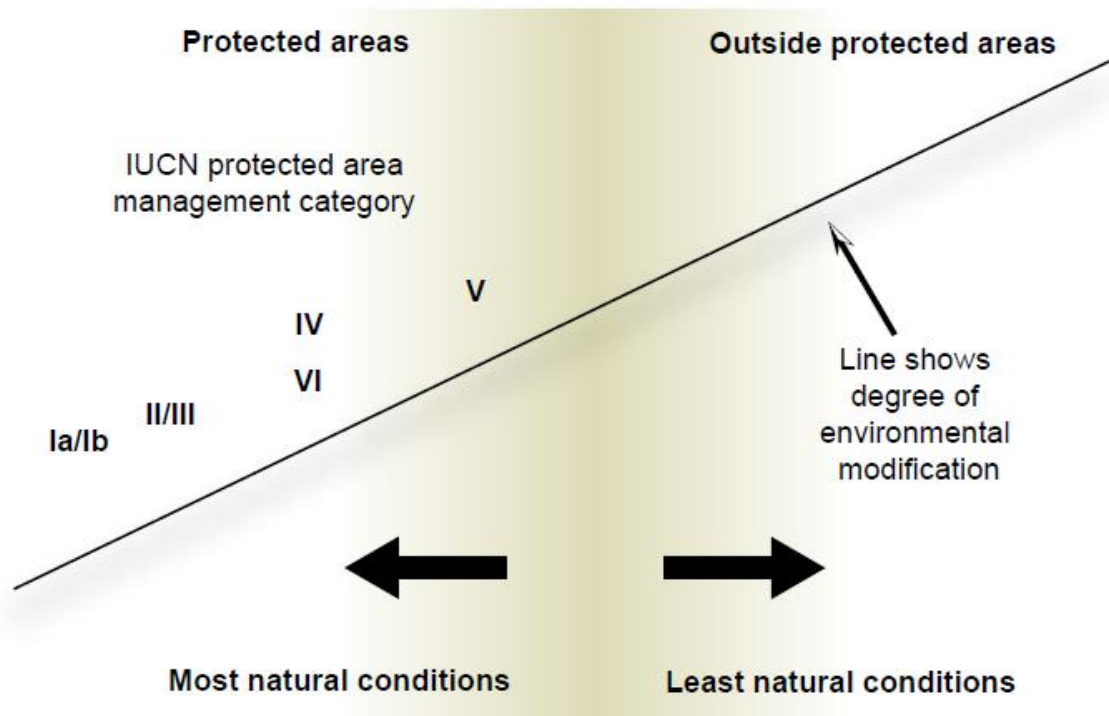
Výborným príkladom rozdielneho prístupu ku NP sú americké a britské NP. Americké NP sú obrovské územia s minimálnym podielom antropogénnych vplyvov a sú klasifikované ako kategória II (Machar & Drobilová a kol., 2012). Na rozdiel od toho NP v Británii²³ sú územia, kde dlhodobé ľudské pôsobenie dalo vzniknúť špecifickému typu kultúrnej krajiny, ktorej primárnym cieľom je turizmus a rekreácia. Z tohto dôvodu sú všetky britské NP klasifikované ako IUCN kategória V - chránená krajina. Napriek tomu, že britské NP nie sú národnými parkami (kategória II) podľa medzinárodnej klasifikácie, podľa britskej národnej legislatívy to stále NP sú a budú, a IUCN s tým nič urobiť nemôže a ani urobiť nechce. Tak ako pre Spojené štáty americké Yellowstone či Yosemite National Park predstavujú to najhodnotnejšie a najzachovalejšie prírodné

---

²² IUCN klasifikácia CHÚ je k dispozícii na internetových stránkach www.protectedplanet.net, kde je možné nájsť svetové CHÚ s priradenou kategóriou IUCN (ak bola reálne priradená).

²³ Platí to aj pre Slovensko a Českú republiku, kde sa NP vo väčšom či menšom rozsahu rozprestierajú na určitom type kultúrnej krajiny a nie na divočinovom území typu „Yellowstone“.

prostredie na ich území, rovnako tak NP v Británii predstavujú takéto územia, no v iných kultúrno-historických podmienkach.

Obrázok 4: pôvodnosť ekosystémov a kategórie IUCN. Zľava smerom doprava sa znižuje pôvodnosť prírodného prostredia CHÚ. Čiara križom cez obrázok predstavuje mieru pozmenenia prírody. Zdroj: Dudley, N. (2008). *Guidelines for Applying Protected Area Management Categories*. Gland: International Union for Conservation of Nature, p. 24.

3.3.6 Kategórie IUCN

Pre potreby tejto diplomovej práce si detailnejšie popíšeme len tie kategórie, ktoré by mohli byť relevantné pre TANAP, ako chránené územie väčších rozmerov v stredoeurópskych prírodných a kultúrnych podmienkach. Kategória Ia a Ib sú územia minimálne poznačené či vôbec nepoznačené ľudskou činnosťou a ich primárnym účelom je výskum. V Európe nenájdeme veľkoplošné chránené územie kategorizované pod týmito kategóriami, aj keď niektoré menšie celky NP na Slovensku by mohli byť zaradené do týchto kategórií s ohľadom na pôvodnosť a zachovalosť ekosystémov (www.protectedplanet.net). Podľa IUCN definície sa veľmi podobajú našim maloplošným NPR či PR. Kategória III sa zameriava na menšie územia, krajinné prvky či monumenty a z tohto dôvodu pre TANAP nie je relevantná, pretože sleduje len určitý

prírodný prvok (Dudley, 2008, s. 18). Kategória IV by mohla byť aplikovaná aj na TANAP, no problémom je, že sa nezameriava na komplexnú ochranu územia a nereflektuje lokálne socio-kultúrne charakteristiky. Jej cieľom sú konkrétne vytypované druhy či biotopy a preto by bola pravdepodobne nevhodná pre manažment územia, v ktorom ide o zladenie záujmov ochrany prírody a ľudskej spoločnosti (Dudley, 2008, s. 20). Kategóriu VI by sme tak isto nemohli pre TANAP reálne použiť, pretože aj keď sa jedná o veľkoplošné CHÚ zamerané na ochranu prírody a udržateľný rozvoj ľudskej spoločnosti, jej hlavným cieľom je udržateľné využívanie prírodných zdrojov²⁴, čo by nebolo v súlade s národnou legislatívou v súvislosti s manažmentom NP. Navyše IUCN kategória VI považuje cestovný ruch či ekoturizmus, v porovnaní s využívaním prírodných zdrojov, len za sekundárny zdroj príjmu, ktorý by sa nemal rozvíjať vo veľkej miere (Dudley, 2008, s. 22), čo je v protiklade s cieľmi národných parkov na Slovensku.

Národné parky podľa platnej legislatívy²⁵ Českej republiky a Slovenska najviac zodpovedajú buď IUCN kategórií II alebo kategórií V, ktoré v rôznej miere definujú ciele ochrany prírody a využívania územia človekom. V tejto podkapitole stručne zhrniem charakteristiky týchto dvoch veľkoplošných chránených území podľa kategorizácie IUCN a popíšem ich základné ciele. Celá táto podkapitola je založená na najaktuálnejšom vydaní zásad IUCN (Dudley, 2008, s. 16-17, 20-22).

3.3.6.1 Národný park (IUCN Kategória II)

Zásady IUCN definujú kategóriu II ako: „*veľké prírodné alebo prírode blízke územie vyhradené pre ochranu ekologických procesov, druhov a zachovanie charakteristík miestnych ekosystémov, pričom poskytuje základ pre duchovné, vedecké, vzdelávacie, rekreačné a turistické využívanie územia za predpokladu, že je environmentálne a kultúrne kompatibilné*“ (Dudley, 2008, s. 16-17). IUCN pre každú kategóriu zadefinovalo ciele, pre ktoré by daná kategória mala byť spravovaná. Ďalší text taktiež vychádza z Dudley (2008, s. 16-17).

---

²⁴ Napríklad ťažba drevnej hmoty za účelom zisku je v NP zakázaná. Kategória hospodárskych lesov v NP neexistuje (zákon 543/2002).

²⁵ Zákon o ochrane prírody a krajiny (114/1992, 543/2002).

Primárnym cieľom kategórie II je:

- *chrániť prirodzenú biodiverzitu súčasne so základnou ekologickou štruktúrou a podpornými ekologickými procesmi, a propagovať vzdelávanie a rekreáciu.*

Medzi **d'alsie ciele** patrí napríklad:

- *Chrániť územie tak, aby zostalo v čo možno najprírodnejšom stave, zachovali sa jednotlivé typy regiónov, biotické komunity, genetické zdroje, neporušené prírodné procesy, geodiverzita a scenéria. NP by mali prispieť ku konzervácii rozmanitých druhov, zachovaní regionálnych ekologických procesov a migračných ciest.*
- *Udržať životaschopné populácie domácich druhov v takej hojnosti, aby bola zabezpečená integrita a dlhodobá odolnosť ekosystémov.*
- *Územie by malo byť prístupné návštevníkom pre inšpiráciu, vzdelávanie, pre kultúrne a rekreačné účely, a to v takej miere, že nedôjde ku značnej biologickej či ekologickej škode na prírodných zdrojoch.*
- *Prispieť v rámci miestnej ekonomiky/hospodárstva prostredníctvom cestovného ruchu.*
- *Územie NP by malo byť značného rozsahu a kvality prírodného prostredia, pretože by malo umožňovať fungovanie prírodných funkcií a procesov tak, aby tam pôvodné druhy a spoločenstvá zotrvali dlhodobo a to za minimálneho manažmentu či intervencie.*
- *Kompozícia, štruktúra a fungovanie biodiverzity by mali byť viac menej v prirodzenom stave alebo aspoň mať potenciál sa do tohto stavu dostať s nízkym rizikom invázie nepôvodných druhov rastlín a živočíchov.*

Význam kategórie II v krajine

Národné parky v krajine plnia funkciu rozsiahlych biologických koridorov a tzv. „odrazových mostíkov“ (stepping stones), ktoré sú nevyhnutné pre niektoré migrujúce druhy (napr. vlk) alebo druhy závislé na veľkých areáloch (napr. medveď hnedý). Tieto druhy si vyžadujú vysokú mieru prepojenosti biotopov (habitat connectivity) a nie sú schopné existovať len v jednom areáli. Kľúčový význam IUCN kategórie II z pohľadu významu pre krajinu teda je:

- *Ochrana rozsiahlych ekologických procesov, ktoré územie menších rozmerov či kultúrna krajina nedokážu adekvátne zastávať.*
- *Ochrana konkrétnych druhov a spoločenstiev, ktoré vyžadujú relatívne rozľahlé oblasti nenarušenej krajiny.*
- *Využívanie prilahlého územia či vôd by malo prispievať ku ochrane prírody v širokom okolí na veľkom území.*
- *Vytvoriť taký „fond“ druhov, aby sa uľahčilo osídlenie prilahlého územia NP, ktoré je udržateľne manažované.*
- *Informovať a „nadchnúť“ návštevníkov pre potrebu programov na OP.*
- *Podporovať kompatibilný ekonomický rozvoj, hlavne prostredníctvom rekreácie a cestovného ruchu, ktorý prispeje do miestnej a národnej ekonomiky, no v prvom rade do tej miestnej.*
- *Ochrana v NP by mala byť prísnejšia v tých miestach (zónach), kde je fungovanie ekosystémov a kompozícia druhov prakticky nedotknutá.*

Existujú aj témy v rámci IUCN kategórie II, na ktoré ešte aj v dnešnej dobe neexistuje úplná zhoda a nie je definované ako dané situácie riešiť. Jedná sa napríklad o osídlenie v území NP a súkromné pozemky. Ďalšou veľkou témou je miera pôvodnosti ekosystémov, ktorú je pre kategóriu II ťažko stanoviť v súvislosti s rôznorodou históriou krajín a spôsobom využívania územia.

3.3.6.2 Chránená krajina (IUCN kategória V)

Primárnym cieľom kategórie V je:

„Chrániť a udržiavať významné krajinné scenérie / morské oblasti, s nimi súvisiacu ochranu prírody a ďalšie hodnoty, ktoré boli vytvorené interakciou ľudí prostredníctvom tradičného využívania územia“ (Dudley, 2008, s. 20). Ďalší text taktiež vychádza z Dudley (2008, s. 20-22).

Medzi **ďalšie manažmentové ciele** patria:

- *Udržiavať a vytvárať rovnováhu interakcie medzi prírodou a kultúrnym svetom človeka prostredníctvom ochrany krajiny a/alebo morských oblastí, tradičných prístupov ku využívaniu prírody, spoločností, kultúr a duchovných hodnôt.*
- *Prispieť ku veľkoplošnej ochrane prírody zachovaním druhov viazaných na kultúrnu krajinu a/alebo poskytovať ochranu v značne využívaných územiach.*
- *Poskytovať príležitosti pre potešenie, upevňovanie zdravia a socioekonomické aktivity prostredníctvom rekreácie a cestovného ruchu.*
- *Poskytovať prírodné produkty a environmentálne služby.*
- *Podporovať ochranu poľnohospodárskej rozmanitosti (agrobiodiverzity) a vodnej biodiverzity.*
- *Slúžiť ako vzor (model) udržateľnosti pre širšie využitie a aplikáciu.*

Význam IUCN kategórie V pre **ochranu krajiny**

- *Niektoré chránené územia kategórie V slúžia ako nárazníkové zóny jedného alebo viacerých prísnejšie chránených území, aby sa zabezpečil taký typ manažmentu aktivít v priľahlom území a vodných zdrojov, aby nedošlo ku narušeniu integrity tých najprísnejšie chránených území.*

- *Chránené územia kategórie V môžu taktiež slúžiť ako spojovací biotop medzi inými chránenými územiami.*

Význam kategórie V pre **biodiverzitu**

- *Druhy alebo biotopy, ktoré sa vyvinuli v spojitosti s kultúrnym spôsobom využívania územia a sú schopné prežiť len za predpokladu, že bude tento spôsob fungovať aj naďalej.*
- *Poskytnúť rámec/systém manažovania územia vtedy, keď je potrebné naplniť ciele ochrany pre územie veľkých rozmerov (napr. pre uspokojenie vrcholových predátorov) v preľudnenej krajine s množstvom a rôznorodosťou vlastníckych vzťahov, typom spravovania a spôsobu využívania pôdy.*
- *Tradičné formy (systémy) manažmentu sú často krát neoddeliteľné od dôležitých komponentov agrobiodiverzity a biodiverzity viazanej na prostredie vodných zdrojov, a tie môžu byť chránené len za predpokladu zachovania týchto tradičných systémov.*

3.3.7 Priestorové plánovanie

Existuje niekoľko rôznych prístupov, ktoré usilujú o zabezpečenie dlhodobej ľudskej existencie na tejto planéte. Zásady IUCN sú nástrojom na to, ako zabezpečiť **dlhodobú ochranu prírody**. Zákon 114/1992 o ochrane prírody a krajiny určuje, že využitie NP musí v prvom rade sledovať **zlepšenie prírodných pomerov**. Zákon 543/2002 o ochrane prírody a krajiny o činnostiach v NP hovorí, že **ochrana prírody je nadradená nad ostatné činnosti**. Táto diplomová práca rieši problematiku TANAP-u práve optikou týchto dokumentov. Existujú však aj iné prístupy ku manažmentu územia či priestoru a jedným z nich je priestorové plánovanie.

Priestorové plánovanie sa zaoberá „*problémom koordinácie alebo integrácie priestorových dimenzií sektorových politík prostredníctvom stratégie založenej na priestorových jednotkách (teritórium)*“ (Cullingworth & Nadin, 2006, s. 91). Priestorové plánovanie vzniklo pre potreby lepšej organizácie priestoru v urbanizovanom priestore

človeka s cieľom maximalizovať kvalitu života pre ľudskú spoločnosť. Plní kritickú úlohu v rámci poskytovania ekonomických, sociálnych a environmentálnych benefitov pre ľudskú spoločnosť tým, že vytvára a zabezpečuje vhodné podmienky pre investície, rozvoj a hlása obozretnosť pri využívaní prírodných zdrojov a pôdy (UN, 2008). Koncept priestorového plánovania v tejto diplomovej práci aplikovať nebudem, pretože by to bolo nad rámec výskumnej otázky, na ktorú sa snažím odpovedať. Na druhej strane, som si vedomí, že v prípade aplikácie napríklad konceptu priestorového plánovania (či iného prístupu) by manažment v TANAP-e a Meste Vysoké Tatry mohol nadobudnúť iné formy, napríklad by mohol byť viac orientovaný na ekonomický rozvoj či expanziu urbanizovaného priestoru s cieľom naplniť iné rôznorodé ciele.

3.4 CHRÁNENÉ ÚZEMIA NA SLOVENSKU

V tejto kapitole sa budem venovať legislatíve Slovenskej republiky a tomu ako si plní svoju úlohu. Stručne zhodnotím jej vývoj a súčasný stav. Ďalej popíšem základné rozdiely medzi českým zákonom 114/1992 a slovenským zákonom 543/2002, a poukážem na hlavné problémy slovenskej legislatívy v rámci OP. V ďalšej časti tejto kapitoly sa venujem definícií NP podľa platnej českej a slovenskej legislatívy a manažmentu NP. Na konci kapitoly sa podrobnejšie venujem TANAP-u so zameraním na jeho vznik, legislatívu a tradičné využívanie tohto územia.

3.4.1 Vývoj ochrany prírody na Slovensku

Ochrana prírody na Slovensku má za sebou komplikovaný vývoj odzrkadľujúci meniacu sa celospoločenskú situáciu, politické a ekonomické pomery. Tieto zmeny zapríčinili pomerne častú inštitucionálnu reorganizáciu štátnej ochrany prírody (ŠOP). ŠOP ako odborná štátna organizácia zabezpečujúca ochranu prírody na Slovensku, bola založená v roku 2000. Neznamená to však, že inštitucionálna ochrana prírody na Slovensku má len takúto krátku históriu.

Poprední slovenskí odborníci na túto tému ako napríklad Ing. Július Burkovský, jeden z hlavných pracovníkov ŠOP a člen redakčnej rady časopisu Ochrana prírody Slovenska, Ing. CSc. Viliam Stockmann a RNDr. Jozef Klinda, podávajú najlepšie svedectvo o vývoji tejto inštitúcie na Slovensku. Tento článok je založený hlavne na ich výpovediach, pretože ich osobne považujem za najväčších odborníkov na túto tému. Jozef Klinda je generálny riaditeľ sekcie environmentálnych koncepcií práva a organizácie MŽP SR a je odborníkom na slovo vzatým, pokiaľ ide o vznik právnych noriem či inštitucionálny vývoj ochrany prírody na Slovensku. Vychádzam samozrejme aj z iných autorov (Urban, 2006b), ale len okrajovo. Podľa Burkovského (2011) sa počiatok ochrany prírody na Slovensku dá rozdeliť v zásade na tri etapy.

Niektorí odborníci sú toho názoru, že vznik ŠOP na Slovensku by sa mal datovať od roku **vyhlásenia prvých prírodných rezervácií**. Tie boli vyhlásené už na konci 19. storočia ešte za doby, kedy Slovensko patrilo do Uhorska. *“V roku 1895 boli vyhlásené čiastočné rezervácie Slovenská Lupča – Polesie Šáľková (dnes NPR Príboj) a Slovenská*

Lupča – Ponická Huta (dnes NPR Ponická dúbrava)“ (Burkovský, 2011, str. 54). Autor podotýka, že prvé pokusy panovníkov ochraňovať lesy pre stálu produkciu drevnej hmoty či ochranu lesnej zvery boli primárne ekonomicky motivované, pričom „*vyhlásenie chránených území je už uvedomelou ochranárskou činnosťou smerujúcou k zachovaniu prírodných pamiatok pre budúce generácie*“ (Burkovský, 2011, str. 54). Je to úplne rovnaký princíp, ktorý bol popísaný v kapitole „3.3.2 Vývoj chránených území“ pri prechode ku komplexnej forme ochrany prírody - územnej ochrane.

Tí ďalší pokladajú vznik **Vládneho komisariátu pre zachovanie umeleckých pamiatok** v roku 1919 za míľnik vzniku ŠOP, pretože táto inštitúcia bola v tej dobe zodpovedná ako za ochranu kultúrnych, historických a umeleckých pamiatok tak bola poverená aj ochranou pamiatok prírodných, za ktoré sa považoval napríklad krajinný ráz či krajinný prvok (Stockmann, 2002b). Čo sa ochrany prírody týka, tak práve v tomto roku bola vyhlásená jednoročná ochrana kamzíka kvôli jeho nízkemu populačnému stavu (Bohúš, 1972b).

Časť odborníkov zase považuje za zrod ochrany prírody na Slovensku rok 1955, kedy bola ochrana prírody právne kodifikovaná **zákonom SNR. č. 1/1955 Zb. SNR. o štátnej ochrane prírody**, ktorý určil kategórie CHÚ ako napríklad národný park (NP), chránená krajinná oblasť (CHKO) či štátna prírodná rezervácia (ŠPR) (Ambróz a kol., 2005; Klinda, 2001; Urban, 2006b). Je pravdou, že už predtým existoval zákon o TANAP-e²⁶ z roku 1949, ktorý už disponoval určitými právnymi nástrojmi ochrany prírody, no mal len lokálnu platnosť pre územie Vysokých a Belianských Tatier (Klinda, 2005) čiže sa nejednalo o širokospektrálne platný zákon zabezpečujúci celoštátnu ochranu prírody, na ktorom by bolo možné túto činnosť ďalej rozvíjať. Zaujímavosťou je, že v zákone z roku 1955 prvýkrát používa pojem „životné prostredie“ (Matečný, 1977).

Po druhej svetovej vojne sa ústredným orgánom ochrany prírody stalo Povereníctvo slovenskej národnej rady pre školstvo a osvetu, ktoré sa neskôr transformovalo do Povereníctva školstva, vied a umení (PŠVU) a následne na Povereníctvo kultúry (PK) z čoho vyplýva, že ochrana prírody patrila v raných štádiách vývoja do rezortu kultúry. Zrejme to súvisí aj s faktom, že už v roku 1919 bola riadená

---

²⁶ Zákon SNR. č. 11/1948 Zb. SNR. o TANAP-e bol výsledkom dlhodobých rokovaní medzi Československom a Poľskom. Projekt TANAP-u bol predstavený už v roku 1925 na Krakovskej konferencii (Michelčík, 2006) no svetlo sveta uvidel až o 24 rokov neskôr. Faktom je to, že TANAP doslova „predbehol“ samotné legislatívne uzákonenie ochrany prírody na Slovensku.

Vládnym komisariátom, ktorý mal na starosti hlavne umelecké a kultúrne pamiatky (Burkovský, 2006a).

Historicky významnou udalosťou bolo založenie prvého NP – TANAP-u - na území vtedajšieho Československa. TANAP bol vyhlásený osobitným zákonom SNR č. 11/1948 Zb. SNR o TANAP-e s účinnosťou od 1.1.1949 a špecifikom bolo, že Správa TANAP-u nespádala pod rezort kultúry ako ochrana prírody, ale pod rezort lesného hospodárstva (Bohuš, 1972b; Burkovský, 2006b).

Neskôr, v roku 1958, vznikol Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody (SÚPSOP), ktorý v sebe sústredil opäť jednak pamiatkovú starostlivosť, no rozvíjal už aj ochranu prírody, ktorá bola prvý krát inštitucionálne zašitá²⁷ (www.sopsr.sk). V súvislosti s tým vznikli tzv. Krajské strediská štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody (KS ŠPSOP), ktoré boli akýmiśi poradnými organizáciami pre krajské národné výbory (KNV) a okresné národné výbory (ONV) v rámci OP (Burkovský, 2011).

V roku 1964 bola na Slovensku vyhlásená prvá CHKO Slovenský raj a v roku 1967 CHKO Malá Fatra, ktoré spadali pod správu miestnych KNV. V tom istom roku bol založený Pieninský národný park (PIENAP), ktorý prirodzene vznikol z pieninskej prírodnej rezervácie, ktorá tam bola založená už v roku 1932 a bola vôbec prvou bilaterálnou prírodnou rezerváciou v Európe a druhou na svete (Vološčuk, 2014). Správa PIENAP-u bola pripojená ku Správe TANAP-u a patrila teda taktiež pod správu lesného hospodárstva (Burkovský, 2006a). Neskôr, v roku 1978 vznikol NP Nízke Tatry (NAPANT), ktorý bol opäť organizačne začlenený v rámci organizácie SÚPSOP-u tak ako všetky CHKO.

Veľmi významným sa stal dokument *Preventívne opatrenia ochrany prírody* (POOP), v ktorom sa na základe jednotnej metodiky v roku 1971 zmapovali prírodné hodnoty vo všetkých okresoch na Slovensku a zaviedol sa diferencovaný prístup ku ochrane prírody a krajiny mimo CHÚ. Pre CHÚ boli špeciálne vyhotovené tzv. *územné priemety ochrany prírody* (ÚPOP), ktoré boli v tejto dobe akýmsi plánom starostlivosti (Burkovský, 2006a).

---

²⁷ Zákon SNR č. 1/1955 Zb. SNR o štátnej ochrane prírody umožňoval vznik ústavu, ktorý by vykonával ochranu prírody, no nedefinoval žiadny existujúci ústav či inštitúciu, ktorá by mala tento výkon robiť. Toto všetko zmenila vyhláška z roku 1958, ktorá ochranu prírody pričlenila pod SÚPSOP (Klinda, 2005).

V roku 1981 vzniklo **Ústredie štátnej ochrany prírody (ÚŠOP)** čo bol významný krok pre Slovenskú ochranu prírody, pretože ÚŠOP sa stala komplexnou samostatnou príspevkovou organizáciou ochrany prírody (Burkovský, 2006a). Už v roku 1992 sa ale táto organizácia rozpadla a na jej troskách vznikol Slovenský ústav ochrany prírody. Ku tomuto ústavu boli pričlenené aj správy všetkých CHKO a NP okrem TANAP-u a PIENAP-u, ktoré aj naďalej zostali samostatnými odbornými organizáciami. Táto nová štruktúra však vydržala len veľmi krátko a už 1.7.1993 došlo ku zriadeniu **Slovenskej agentúry životného prostredia (SAŽP)** a od 1.3.1996 bola vytvorená **Správa národných parkov SR (SNP SR)** združujúca správy NP a dokonca aj novo vytvorené správy TANAP-u²⁸ a PIENAP-u, ktoré sa dostali z rezortu pôdohospodárstva do rezortu životného prostredia (Burkovský, 2011). Posledným vývojovým krokom bolo opätovné vytvorenie samostatnej odbornej organizácie pod názvom **Štátna ochrana prírody SR (ŠOP SR)** zriadenej 1.7.2000, ktorá riadi a združuje všetky Správy NP a CHKO na Slovensku (www.sopsr.sk).

3.4.2 Vývoj ochrany prírody v Českej republike

Základný rámec pre ochranu prírody v Českej republike sa vyvíjal už od čias stredoveku. Rovnako ako na území Slovenska a ostatnej časti európskeho kontinentu, boli dôvody ochrany v tejto dobe zamerané skôr na estetické a kultúrne stránky krajiny, no taktiež ochranu prírodných zdrojov ako napríklad poľovníckych revírov a lesov pre produkciu drevnej hmoty (www.cittadella.cz). Ako uvádza Čeřovský (2012), v tej dobe sa jednalo o monopolizáciu zvery a loveckých revírov panovníkmi a kniežatami.

Novodobá história ochrany prírody v Českej republike sa začala vyvíjať v období romantizmu v priebehu 19. storočia. V tomto období začali vznikať prvé rezervácie, zakladané majetnejšou vrstvou obyvateľstva. Úplne prvé rezervácie vznikli na území Novohradských hôr a menovite sa jednalo o Žofínský prales a Hojnú vodu, ktoré založil 28.8.1838 hrabe Buquoy, v roku 1958 nasledovalo vyhlásenie Boubínskeho pralesa kniežaťom Jánom Schwanzerbergom (Léblková, 2012).

---

²⁸ Tento krok mnoho ľudí hodnotí ako absolútne zničenie pôvodného integrovaného modelu riadenia TANAP-u, ktorý bol niekoľko desaťročí považovaný za vzorový model (Koreň & Spitzkopf, 2008).

Snahy vytvoriť samostatný zákon o ochrane prírody sa na dnešnom území Čiech stupňovali od počiatku 20. storočia. Stalo sa tak až v roku 1956, kedy bol prijatý prvý zákon o štátnej ochrane prírody. Konkrétne sa jednalo o zákon č. 40/1956 Zb. (www.cittadella.cz). Predmetom ochrany nového zákona boli chránené územia, chránené prírodné pamiatky a fauna a flóra, čo bolo síce v dobe jeho vzniku významné, avšak po určitom čase sa ukázal ako nedostatočný v riešení novodobejších otázok OP v rámci celého územia krajiny (www.cittadella.cz). V roku 1960 bola OP začlenená priamo do Ústavy ČSSR: „*Stát pečuje o zvelebování a všestrannou ochranu přírody a zachování krajinných krás vlasti, aby tím vytvářel stále bohatší zdroje blahobytu lidu a vhodné prostředí, které by prospívalo zdraví pracujících a umožňovalo jejich zotavení*“ (Čeřovský, 2012, s. 67). Po rozpade komunistického zväzu a osamostatnenia Českej republiky bol prijatý zákon č. 114/1992 Zb. o ochrane prírody a krajiny (Léblová, 2012). Ako pojednáva Čeřovský (2012, s. 67), tento zákon patril v dobe svojho vzniku ku najlepším zákonom o ochrane prírody a krajiny v celosvetovom meradle a patrí medzi ne dodnes.

3.4.3 Porovnanie českého a slovenského zákona o ochrane prírody a krajiny

Táto diplomová práca si zobrala za vzor dobrých pravidiel, ako som už spomínal vyššie v kapitole o metodológii, zásady IUCN a český zákon 114/1992, pretože na základe vlastného výskumu v tejto oblasti a konzultácie s vedúcim diplomovej práce PhDr. Ivanom Ryndom, som dospel k názoru, že tieto dva dokumenty poskytujú najkvalitnejšie princípy a zásady pre manažment chránených území. Z tohto dôvodu som obmedzil použitie slovenského zákona, aj keď predmetom záujmu tejto diplomovej práce je územie vyskytujúce sa na území Slovenskej republiky. Na tomto mieste sa pokúsim krátko zhrnúť nedostatky slovenského zákona 543/2002 o ochrane prírody a krajiny v porovnaní s českým zákonom, ktorý je podľa môjho názoru a názorov odborníkov na vyššej kvalitatívnej úrovni. V priebehu fázy získavania informácií pre túto kapitolu som prešiel aj všetky relevantné novely týchto zákonov a musím konštatovať, že som nenašiel žiadne významnejšie zmeny, ktoré by nejakým zásadnejším spôsobom doplnili či zmenili český alebo slovenský zákon v rámci témy, ktorej sa venujem v tejto práci. Otázku noviel

pre slovenský zákon som konzultoval aj s mojím odborným konzultantom v Tatrách Ing. Petrom Fleischerom, Ph.D., ktorý je vedúci Výskumnej stanice ŠL TANAP-u a ten tak isto konštatoval, že novely sa udiali, ale nepriniesli žiadne zásadné zmeny, ktoré by bolo nutné reflektovať pre potreby tejto diplomovej práce.

Jednou z prvých výhod českého zákona, ktorú si môže pozorný čitateľ všimnúť je to, že hneď v úvode § 15 v druhom odseku hovorí, že „*veškeré využití národních parků musí být podřízeno zachování a zlepšení přírodních poměrů*“. Aj keď slovenský zákon hovorí o rôznom obmedzovaní činnosti v záujme ochrany prírody a to hlavne v zónach ochrany, a z čoho môže logicky vyplývať aj zachovanie či dokonca zlepšovanie stavu prírodného prostredia, v žiadnom paragrafe tento cieľ explicitne stanovený nie je.

Ďalej, český zákon stanovuje tzv. **Radu národného parku** ako iniciatívny a konzultačný orgán, ktorého úlohou je riešiť zásadné otázky správy a riadenia NP, ako napríklad členenie územia do zón ochrany, návštevného poriadku, plánu starostlivosti, starostlivosti o lesné ekosystémy atď. Táto rada je zložená zo širokého spektra odborníkov a dotknutých osôb, od vedcov po zástupcov jednotlivých miest (Zákon 114/1992). Slovenský zákon 543/2002 žiadny takýto orgán nestanovuje, avšak TANAP takýto orgán v minulosti mal. Išlo o **Poradný zbor pre veci Tatranského národného parku**, ktorý bol určený Zákonom o Tatranskom národnom parku v § 3 a vznikol teda založením TANAP-u v roku 1949. Tento zbor bol zložený z odborníkov a boli v ňom zastúpení zástupcovia rôznych dotknutých skupín. V § 3 druhom odseku je definované zloženie tohto zboru: „*Zbor má 7 stálych členov a 7 náhradníkov (geológ, hydrológ, botanik, zoológ), zástupca Povereníctva školstva, vied a umení, Povereníctva lesov a drevárskeho priemyslu a Slovenského plánovacieho úradu. Podľa potreby sa do Zboru pozývajú ďalší zástupcovia zainteresovaných zložiek*“ (Zákon o TANAP-e). Bol to najvyšší orgán pre veci TANAP-u. Tento zbor existoval do začiatku 90. rokov a definitívne zanikol v súvislosti s reorganizáciou Správy TANAP-u po prijatí zákona 287/1994. Zásady IUCN (Dudley, s. 39) pri riešení rôznych otázok CHÚ vrelo odporúčajú vytvoriť tzv. **expertný panel**, zložený z pokiaľ možno najväčšieho počtu stakeholderov.

Podľa platnej českej legislatívy, zákona 114/1992 o ochrane prírody a krajiny, je povinné, aby každý NP mal vypracované a schválené tri základné dokumenty: plán starostlivosti, zonáciu a návštevný poriadok. Tieto tri dokumenty sú významné hlavne

z toho dôvodu, že určujú „pravidlá hry“ na území NP, pokiaľ ide o ochranu prírody, možnosti využívania územia pre rozvoj a budovanie infraštruktúry, rozvoj turizmu či rôzne iné aktivity. V platnom slovenskom zákone 543/2002 o ochrane prírody a krajiny sú tieto dokumenty taktiež zakotvené, no veľmi vágne čo je možné vidieť aj na súčasnom stave. Návštevný poriadok je v dnešnej dobe neaktuálny vzhľadom na rok jeho vydania. Bol schválený v roku 1999 a je teda starší ako aktuálny zákon o ochrane prírody a krajiny (2002). V súvislosti s tým, že návštevný poriadok nereflektuje zmeny, ktoré sa udiali, dochádza ku kolíziám zákona a návštevného poriadku. Plán/program starostlivosti pre TANAP bol taktiež vydaný začiatkom deväťdesiatych rokov a keďže sa jedná o dokument s platnosťou desiatich rokov, je taktiež v dnešnej dobe neplatný (Vološčuk, 2014).

Čo sa týka zonácie, hoci jej návrh²⁹ existuje (Moravčík a kol., 2007), do dnešných dní nebola schválená, aj keď prísľub jej vyhotovenia a implementácie tu bol hneď po 19. novembri 2004, kedy Tatry spustošil najväčší orkán v dejinách TANAP-u. Zonáciu špecifikuje § 30 zákona 543/2002. Ten uvádza, že „chránené územia možno na základe stavu biotopov členiť najviac na štyri zóny, ak je to potrebné na zabezpečenie starostlivosti o ne“. Táto veta neimplikuje nutnosť zonáciu vyhotoviť a schváliť. Komisia IUCN (Crofts a kol., 2005, s. 257) podotkla, že systém zonácie ukotvený v zákone, nedefinuje územia, kde by mali byť dodržiavané dlhodobé primárne ciele manažmentu národného parku, no zároveň ani územia, ktoré do neho nepatria, čiže miesta ktoré absolútne nezodpovedajú určeniu daného územia. Ďalším „háčikom“, ktorý si môže dobrý čitateľ v zákone 543/2002 o ochrane prírody a krajiny všimnúť, je posledná veta z § 30: „zóny v národnom parku ustanoví všeobecne záväzným právnym predpisom ministerstvo³⁰ po dohode s ministerstvom pôdohospodárstva“. Z tohto vyplýva, že za schválením zonácie stoja dva rezorty. Ja osobne v tomto vidím základný problém, pretože tieto dva rezorty môžu mať (a často majú) v otázkach zonácie rozličné záujmy. Správa TANAP-u je pod rezortom MŽP a je to odborná organizácia OP. Štátne lesy TANAP-u sú príspevkovou organizáciou zabezpečujúcou starostlivosť o lesný pôdny fond, no tie sa nachádzajú v rezorte MP. ŠL TANAP vykonávajú na území aj zdravotnú prebierku (ťažbu) a predajom tejto drevnej hmoty môžu získať finančné prostriedky aj keď toto nie

---

²⁹ Vyhotovený Správou TANAP-u v spolupráci so ŠL TANAP-u, Štátnou ochranou prírody (ŠOP SR) a Národným lesníckym centrom vo Zvolene.

³⁰ Myslené Ministerstvo životného prostredia.

je ich primárnym cieľom. Tento načrtnutý obrázok vzťahov napovedá, že najsť konsenzus v rámci nejednotnej správy územia nebude jednoduché a hlavne nie rýchle.

Koreň (2002c) uvádza, že na Slovensku dochádza ku priamej kolízií zákona 543/2002 o ochrane prírody a krajiny s definovanými možnosťami využívania územia, ktoré sú ustanovené v návštevnom poriadku TANAP. Prírodoochranné členenie TANAP-u absolútne znemožňuje a vylučuje zadefinované ekologicko-funkčné priestory TANAP-u. Medzi ekologicko-funkčné priestory definované zákonom 543/2002 o ochrane prírody a krajiny patrí napríklad skalná stena určená pre horolezectvo, vzdušný koridor pre závesné lietanie, výstupová trasa pre horských vodcov, lyžiarska a bežecká trať či skialpinistická trasa. Tieto ekologicko-funkčné priestory sú rovnako tak zavedené aj v návštevnom poriadku TANAP-u (1999), ktorého cieľom je nielen prispieť ku ochrane prírody Tatier, ale aj ku únosnému kultúrno-výchovnému využívaniu územia. Návštevny poriadok (1999, s. 13) hovorí: „*Horolezci môžu vstupovať do horolezeckého prostredia aj mimo turistických a náučných chodníkov a v čase sezónnych uzáverov turistických a náučných chodníkov...*“ O skialpinistoch sa hneď na ďalšej strane návštevneho poriadku môžeme dočítať, že „*skialpinisti môžu vstupovať do vysokohorského prostredia aj mimo turistických a náučných chodníkov a v čase sezónnych uzáverov turistických a náučných chodníkov...*“ Tieto ekologicko-funkčné priestory existujú v TANAP-e už od jeho vzniku a vymenované činnosti sa na území vykonávali už pred jeho zriadením. Príkladom je horolezectvo, ktoré sa v Tatrách rozvíja už niekoľko desiatok rokov (Bohúš, 1972a). Moderné horolezectvo môžeme datovať už od roku 1905, kedy vznikla v Tatrách prvá športová horolezecká cesta a to Häberlainova cesta na Žabom koňovi v Mengusovskej doline (www.tatry.nfo.sk). Zákon 543/2002 ustanovuje, že na území NP platí tretí stupeň ochrany, ak nie je ustanovené inak. Paragraf 14 tohto zákona hovorí, že „*na území, na ktorom platí tretí stupeň ochrany, je zakázané pohybovať sa mimo vyznačeného turistického chodníka alebo náučného chodníka za hranicami zastavaného územia obce*“. Ďalej tento paragraf hovorí, že je zakázané aj „*táboriť, stanovať, bivakovať, jazdiť na koni, zakladať oheň mimo uzavretých stavieb, lyžovať, vykonávať horolezecký alebo skalolezecký výstup, skialpinizmus alebo iné športové aktivity za hranicami zastavaného územia obce*“. Zákon tak vlastne priamo zakazuje aktivity, ktoré sú bytostne späté s TANAP-om a sú legalizované návštevým poriadkom. Dochádza tak ku kolízií dvoch zásadných dokumentov, zákona o ochrane prírody a krajiny a návštevneho poriadku (Koreň, 2002c). Paradoxné na tomto zákaze je aj to, že tieto aktivity, ktoré sa dajú

vykonávať výsostne vo vysokohorskom prostredí, zákon 543/2002 legalizuje len v intravilánoch obcí, čo je smiešne. Čo sa týka českého zákona 114/1992 je pravdou, že tak isto zakazuje tieto činnosti na územní NP, ale dodáva, že sa tieto aktivity robiť môžu na miestach vyhradených orgánom ochrany prírody, čo môže byť napríklad prostredníctvom návštevného poriadku, ktorý vydá správa NP. Tento dodatok v slovenskom zákone nenájdeme a tak sa z povahy veci jedná o zákaz bez výnimky³¹.

V predchádzajúcom odseku uvádzam, že slovenský zákon v NP zakazuje „*táboriť, stanovať, bivakovať, jazdiť na koni, zakladať oheň mimo uzavretých stavieb, lyžovať, vykonávať horolezecký alebo skalolezecký výstup, skialpinizmus alebo iné športové aktivity za hranicami zastavaného územia obce*“. V § 16 sa ale môžeme dočítať, že v piatom stupni ochrany je zakázané „*osvetľovať bežeckú trať, lyžiarsku trať alebo športový areál*“. Ako uvádza Koreň (2002c), tento zákaz absolútne nedáva zmysel, pretože všetky tieto aktivity sú predsa zakázané na celom území národného parku vyplývajú z § 14 a § 19. Na tomto príklade chcem iba demonštrovať nie veľmi puntičkársky prístup autorov zákona a jeho mnohé nejasnosti a kolízie.

Iným dobre známym problémom, ktorý sťažuje OP na Slovensku je ten, že výkon zákona o ochrane prírody a krajiny prichádza do konfliktu s výkonom lesného zákona (Konôpka & Konôpka, 2010). Zákon o lesoch č. 326/2005 v § 28 hovorí, že „*Obhospodarovateľ lesa je povinný vykonávať preventívne opatrenia s cieľom predchádzať poškodeniu lesa a vykonávať ochranné a obranné opatrenia pred škodami spôsobovanými škodlivými činiteľmi, najmä prednostne odstraňovať z lesných porastov choré a poškodené stromy, ktoré môžu byť zdrojom zvýšenej početnosti biotických škodlivých činiteľov okrem území s piatym stupňom ochrany*“. V zákone č. 543/2002 o ochrane prírody a krajiny v § 15 je zase uvedené, že „*na území, na ktorom platí štvrtý stupeň ochrany, je zakázané rozorávať trvalé trávne porasty a rúbať dreviny*“. A práve tu dochádza ku kolíziám zákonov. ŠL TANAP-u ako obhospodarovateľ lesa na území TANAP-u sú zo zákona povinný vykonávať mimoriadne ťažby, napríklad odstrániť choré porasty vo štvrtom a piatom stupni ochrany, no Správa TANAP-u riadiaca sa zákonom o ochrane prírody a krajiny ťažbu vo štvrtom a piatom stupni ochrany pripustiť odmieta. Obe strany majú pravdu.

---

³¹ Zákon 287/1994 o ochrane prírody, predchádzajúci slovenský zákon o ochrane prírody a krajiny, tak ako český zákon 114/1992, obsahoval dodatok, že zákaz neplatí na tých miestach, ktoré pre tieto aktivity vyhradzuje orgán ochrany prírody.

Ďalej, zákon 543/2002 v § 16 napríklad hovorí, že „na území, na ktorom platí piaty stupeň ochrany, je zakázané zasiahnuť do lesného porastu a poškodiť vegetačný a pôdny kryt“. Tento zákon koliduje s § 28 lesného zákona, podľa ktorého je obhospodarovateľ lesa povinný „vykonávať preventívne opatrenia na zabránenie nadmerného rozšírenia biotických škodlivých činiteľov, zabezpečenie stability a odolnosti lesných porastov“. Ďalšia povinnosť obhospodarovateľa lesa podľa zákona o lesoch je „hospodáriť v lese tak, aby neohrozil lesy vlastníkov“. Tento zákon je však opäť v kolízii s § 16 zákona 543/2002. Navyše, bol porušený napríklad aj v kauze Kôprovej a Tichej doliny angažovaním sa mnohých neziskových organizácií (NGO) a médií, kedy sa tieto doliny dostali do bezzásahového režimu po veľkej kalamite z roku 2004 a to aj napriek tomu, že väčšina územia týchto dolín patrí do vlastníctva urbárskych spoločností, hlavne urbáriátu obce Východná. Následne došlo ku napadnutiu týchto lesných ekosystémov podkôrným hmyzom, ktorý už desiaty rok devastuje tieto lesy na pozemkoch neštátnych vlastníkov.

Hušťák (2006) považuje za pôvod všetkého „zla“ týchto kolízií zákonov samotnú definíciu OP v § 2 zákona 543/2002 o ochrane prírody a krajiny. Zákon definuje OP nasledovne: „Ochranou prírody a krajiny podľa tohto zákona sa rozumie obmedzovanie zásahov, ktoré môžu ohroziť, poškodiť alebo zničiť podmienky a formy života, prírodné dedičstvo, vzhľad krajiny, znížiť jej ekologickú stabilitu, ako aj odstraňovanie následkov ťažkých zásahov. **Ochranou prírody sa rozumie aj starostlivosť o ekosystémy.**“ Tvrdí, že posledná veta v tejto definícii spôsobila, že sa lesné prostredie stalo predmetom záujmu zákona 543/2002, ktoré bolo dovtedy čisto predmetom záujmu lesného zákona. Hušťák (2006, s. 79) hovorí: „Nastáva dosť výrazný stret záujmov dvoch skupín, ktoré majú záujem o hospodárenie na jednom území. Vzniká konflikt záujmov.“

Po dôkladnom preštudovaní českého a slovenského zákona musím tiež konštatovať, že zákony neurčujú percentuálne zastúpenie 1. a 2. zón v NP (v prípade slovenského zákona 5. a 4. zón)³². Obidva zákony uvádzajú, že zóny majú byť určené na základe prírodných hodnôt v území a stavu prírodného prostredia. Niektoré zdroje, naopak, uvádzajú, že NP musí mať aspoň 75 % územia v tzv. bezzásahovej³³ zóne, aby zostal NP podľa klasifikácie IUCN v kategórii II, čo je nezmysel nielen podľa smerníc

³² Vysvetlenie systému zón pre Českú republiku a pre Slovensko je v kapitole „Manažment národného parku“.

³³ Pojem bezzásahový režim nie je v zákone 543/2002 o ochrane prírody a krajiny definovaný, aj keď sa v § 2 hovorí o prirodzenom vývoji spoločenstiev, ktorý bezzásahový režim implicitne definuje.

IUCN, ale taktiež národnej legislatívy, kde žiadne podobné požiadavky nenájdeme. Smernice IUCN len odporúčajú ponechať aspoň 75 % územia v primárnom manažmente zvolenej kategórie, čím bezzásahovosť rozhodne nie je, aj keď nie je vylúčená (Dudley, 2008, s. 16). Každý NP je špecifický územný útvar disponujúci jedinečnými prírodnými hodnotami, odzrkadľujúci určitý historický vývoj, na základe čoho by zonácia mala byť vyhotovená.

3.4.4 Národné parky u nás

CHÚ sú kľúčové pre zachovanie biologickej rozmanitosti a funkčných ekosystémov. Podľa slovenskej legislatívy zbierky zákonov číslo 543/2002 § 17, chránené územie a jeho ochranné pásmo definujeme: „*Lokality, na ktorých sa nachádzajú biotopy európskeho významu a biotopy národného významu, biotopy druhov európskeho významu, biotopy druhov národného významu a biotopy vtákov vrátane sťahovavých druhov, na ktorých ochranu sa vyhlasujú chránené územia, významné krajinné prvky alebo územia medzinárodného významu, možno vyhlásiť za chránené územia:*

- a) *chránená krajinná oblasť (§ 18),*
- b) *národný park (§ 19),*
- c) *chránený areál (§ 21),*
- d) *prírodná rezervácia (§ 22),*
- e) *prírodná pamiatka (§ 23),*
- f) *chránený krajinný prvok (§ 25),*
- g) *chránené vtáčie územie (§ 26).“*

Tieto územia tvoria národný systém CHÚ na Slovensku, do ktorého sú už premietnuté aj medzinárodné kategórie ako napríklad chránené vtáčie územie vyplývajúce z Nature 2000³⁴.

Podľa zákona 543/2002 je NP definovaný v zbierke zákonov číslo 543/2002 v § 19 nasledovne: „*Rozsiahlejšie územie, spravidla s výmerou nad 1 000 ha, prevažne s ekosystémami podstatne nezmenenými ľudskou činnosťou alebo v jedinečnej*

---

³⁴ Predtým platný zákon 287/1994 ešte túto kategóriu nerozlišoval

a prirodzenej krajinnej štruktúre, tvoriace nadregionálne biocentrá a najvýznamnejšie prírodné dedičstvo, v ktorom je ochrana prírody nadradená nad ostatné činnosti.“

Zákon 114/1992 o ochrane prírody a krajiny v § 15 definuje NP ako: „*Rozsáhlá území, jedinečná v národním či mezinárodním mēřítku, jejichž značnou část zaujímají přirozené nebo lidskou činností málo ovlivněné ekosystémy, v nichž rostliny, živočichové a neživá příroda mají mimořádný vědecký a výchovný význam. Veškeré využití národních parků musí být podřízeno zachování a zlepšení přírodních poměrů a musí být v souladu s vědeckými a výchovnými cíli sledovanými jejich vyhlášením.*“

3.4.4.5 Manažment národného parku

Spor o manažment v TANAP-e sa do veľkej miery vedie o neporušené, pôvodné, oblasti – divočinu. Mnohí odborníci sú toho názoru, že aj keď je prakticky celé územie strednej Európy do určitej miery ovplyvnené antropickou činnosťou, v TANAP-e napriek tomu existujú lokality v prírodnom stave. Konsenzus je v tom, že sa jedná hlavne o hornú hranicu lesa v pomerne ťažko dostupnom teréne (Koreň, 2002c). **Koncept divočiny** v kultúrnej krajine Európy podrobne popísal napríklad Míchal (2002). Tvrdí, že stredoeurópska divočina sa už dnes nachádza len v prírodných rezerváciách, ktoré sú ponechané na samovývoj. Popisuje v zásade dva prístupy ku manažmentu lesných ekosystémov a to bezzásahovosť a účelné lesnícke zásahy, ktorým obidvom prikladá dôležitosť. Je toho názoru, že by sa tieto dva prístupy mali kombinovať. Upozorňuje však na riziká bezzásahovosti v kultúrnej krajine, ktorá môže viesť ku strate hodnotných ekosystémov (Míchal, 2002, s. 187): „*I v případech, kdy jsou chráněná druhově bohatá a přirozená společenstva na původně lesních stanovištích, jsou lidské zásahy nutné k tomu, aby blokovali sukcesi k lesu. Nedostatek účelových zásahů při ochraně přírody často vyvolá ústup chráněných druhů i společenstev.*“ Míchal definuje divočinu ako ekosystémy bez konečného cieľa, bez konkrétnej podoby, otvorené akémukoľvek náhodilému vývoju. Lipský (2010a, 2010b) popisuje koncept „starej“ a „novej“ divočiny v kultúrnej krajine, stredoeurópskom kontexte. Taktiež som čerpal z diel ďalších významných odborníkov na tému divočiny a vývoja stredoeurópskej krajiny ako Bohúš (1972a), Koreň (2006), Koreň a kol., (2007).

Čo sa týka **manažmentu lesných ekosystémov** čerpal som hlavne z prác odborníkov ako Dudley (2008), Fleischer (2006), Greguš (1969), Jurčo a kol., (2014),

Koreň & Spitzkopf (2008), Krečmer (2006), Krečmer a kol., (2011), Mrkva (2005), Vološčuk a kol., (1992) či (www.wolf.sk). **Zonácia a miera prístupu do územia** sú popísané v Dudley (2008, s. 34-37) a čiastočne v zákone 114/1992 (poprípade zákone 543/2002) a rovnako tak v návštevnom poriadku TANAP-u. Čo sa týka stupňa ochrany prírody na Slovensku a v Českej republike, je tu určitý rozdiel. Pre národné parky sa v oboch krajinách používa systém troch stupňov ochrany. V Českej republike sa používa systém, kde prvé zóny predstavujú najprísnejšie zóny. Na Slovensku sa pre národné parky používa opačná klasifikácia od tretieho stupňa ochrany až po piaty stupeň, ktorý je najprísnejší. Zároveň však existuje aj akási medzinárodná všeobecne používaná klasifikácia od A po D, kde A zóna je ekvivalentom piateho stupňa ochrany na Slovensku a prvého stupňa pre Českú republiku. Slovenský zákon 543/2002 o ochrane prírody a krajiny v § 30 uvádza: „*Zóny sa vymedzujú a odstupňujú podľa povahy prírodných hodnôt v nich tak, aby piaty stupeň ochrany bol určený v zóne A, štvrtý stupeň ochrany v zóne B, tretí stupeň ochrany v zóne C a druhý stupeň ochrany v zóne D.*“ Tieto A zóny sú bezzásahové zóny a aj keď zákon 114/1992 o ochrane prírody a krajiny či zákon 543/2002 o ochrane prírody a krajiny pojem „bezzásahový režim“ nepozná, v praxi sa v týchto najvyšších stupňoch ochrany vždy jedná o bezzásahové zóny, kde prírodné procesy prebiehajú bez pôsobenia človeka.

Prírodné hodnoty územia sú obsažne popísané Ivanom Vološčukom (1994) či Myczkowskim (1969). Problematike neštátnych vlastníkov pozemkov sa venuje Crofts a kol., (2005), Dudley (2008), Hušťák (2006), Koreň & Vechter (2009), Pálka (2006) a zákon 543/2002. Ku organizačnej **štruktúre TANAP-u** a ku rozdeleniu pôvodnej Správy TANAP-u pojednáva Crofts a kol., (2005), Koreň (2002d). Problematike uzatvorenia hrebeňa **Belianských Tatier** a jeho ekologickej únosnosti Koreň a kol., (1995), Krečmer a kol., (2011) a Vološčuk a kol., (1992). O **turizme** v chránených územiach pojednáva Dudley (2008), Koreň (2002d), McCool, (2009), Mose, (2007), Rustagi & Garcia-Yi, (2005). **Veľká kalamita** z roku 2004 a jej následky na ekosystémy v TANAP-e je najlepšie zhrnutá v Jurčo a kol., (2014). Týmto a iným témam týkajúcich sa manažmentu v TANAP-e, či manažmentu v NP všeobecne (ako napr. služby a infraštruktúra v NP, estetika krajiny či športové aktivity), som sa v teoretickej časti tejto práce podrobnejšie nevenoval kvôli značnej kvantite, no vymenovaní autori sa väčšiny aspektov manažmentu TANAP-u dotýkajú.

3.4.5 Tatranský národný park

Vývoj CHÚ vo svete má svoje charakteristiky. Každý štát prešiel určitým historickým, politickým a ekonomickým vývojom, čo sa odrazilo aj v charaktere a súčasnej podobe CHÚ. Na začiatok je potrebné povedať, že Európa sa nachádzala v špecifických podmienkach oproti ostatným kontinentom v dobe vývoja moderných CHÚ. Ako kontinent najviac ovplyvnený ľudskou činnosťou sa tunajšie CHÚ odlišujú od tých v krajinách „Nového sveta“. Ako som už v úvode naznačil, prvý NP ktorý doslova odštartoval moderný vývoj CHÚ bol Yellowstone NP v Severnej Amerike, avšak podmienky tu boli úplne iné ako v Európe. Základom pre pochopenie problematiky TANAP-u je pochopenie historických súvislostí na území strednej Európy a špecificky vývoj územia Tatranského národného parku.

3.4.5.1 *Historický vývoj územia TANAP-u*

Prvé známky osídlenia územia TANAP-u môžeme datovať až niekoľko tisícročí do minulosti. Podľa Bohuša (1972a), najstarším dokladom existencie človeka na úpätí Tatier je travertínový odliatok kalvy druhu Homo neanderthalensis z Gánoviec pri Poprade. Podľa archeologických nálezov bola podtatranská oblasť kontinuálne obývaná už od praveku, o čom svedčí aj vedecky doložený pobyt pleistocenného lovca jaskynných medveďov z opačnej, severnej, strany Tatier. Územie Tatier bolo osídlené už od roku 8000 pred naším letopočtom v súvislosti s nálezmi na Burichu pri Veľkom Slavkove, kde boli nájdené kamenné nástroje (www.lesytanap.sk).

Novodobé osídlenie a s tým spojené využívanie tatranskej oblasti, už okolo 11. storočia, bolo spojené s postupne sa zvyšujúcou exploatáciou prostredia, najmä miestnych lesov (Bohuš, 1972a, s. 13): „*Prví historickí kolonisti našli na úpätí Tatier veľké zalesnené plochy, na ktorých si potrebný sídelný a kultivačný priestor museli vytvárať klčovaním a vypaľovaním dovtedy prevažne intaktných porastov. Nároky na odlesnenú poľnohospodársku a pastevnú plochu neboli zo začiatku veľké. Pravda, posilnené osídlenie v druhej polovici 13. storočia a ďalší vzrast obcí v 14.-15. storočí vynútil si nielen zvýšenú potrebu stavebného dreva, palivového materiálu a suroviny na rôzne potreby, ale aj rozšírenie obrábanej pôdy a pastvín na úkor tatranského lesa.*“ Bohuš (1972a, s. 15) ďalej dodáva, že najviac devastujúcou činnosťou v minulosti na

tomto území bola pastva: „Zo všetkých antropozoických vplyvov vyvolala najväčšie negatívne zmeny v tatranskej prírode pastva. Začiatky pasenia na dnešnom území Tatranského národného parku siahajú preukázateľne do 14. storočia. Na sile získalo valašskou kolonizáciou v 16. storočí, kvantitatívne kulminovalo o dve storočia neskôr a kratšie či dlhšie, viac alebo menej intenzívne sa páslo všade, kde to dovoľoval terén a vegetačný kryt.“ Vo Vysokých Tatrách boli spásané oblasti do 2000 metrov nad morom a v Západných a Belanských Tatrách až na hrebeňoch kopcov. Navyše, pastieri využívali rôzne praktiky ako napríklad vypaľovanie kosodreviny, tak aby si rozšírili pasienky o nové územia. Touto činnosťou však dochádzalo k ničeniu pôvodnej vegetácie a rozvratu ekosystémov (www.spravatanap.sk). Problematiku pastvy a jej negatívne dôsledky na územie v Tatrách ako prvý napadol zoológ Július Geyer článkom publikovaným vo vtedajších regionálnych novinách. Na konci 19. storočia sa iniciatívy chopil Uhorský karpatský spolok (MKE), ktorý sa zasvätil aspoň o čiastkové opatrenia zákazu pastvy v blízkosti kúpeľných a turistických zariadení (Bohuš, 1972a). Ďalším významným príspevkom k ochrane prírody v tomto období bolo vyhlásenie chráneného lesa pozdĺž Cesty slobody³⁵ o šírke 100 siah nariadením Ministerstva orby v Budapešti v roku 1883 (Ambróz a kol., 2005).

3.4.5.2 Vývoj ochrany prírody pred zriadením TANAP-u

Prvé snahy o ochranu tatranskej prírody môžeme zaznamenať už v roku 1856, kedy sa konala konferencia Uhorského lesníckeho spolku v Kežmarku, na ktorej vystúpil Andreas Kornhuber (1824-1905), profesor botaniky a zoológie, za ochranu kamzíkov (Bohúš, 1972b). V roku 1863 vydal Friedrich Dávid Fuchs na svoju dobu revolučné dielo „Die Central-Karpaten mit den nächsten Voralpen“, kde ponúkal nielen turistické informácie, ale venoval sa aj prírode Tatier a myšlienkam jej ochrany (Koreň & Spitzkopf, 2008).

Je potrebné povedať, že tieto prvotné snahy o ochranu tatranskej prírody sa koncentrovali hlavne na druhovú ochranu, najmä kamzíka vrchovského tatranského, svišťa tatranského a medveďa hnedého. O skutočné prvopočiatky ochrany na

---

³⁵ Cesta slobody sa tiahne od západu na východ cez vlastné územie TANAP-u na južnom úbočí Tatier. V minulosti, ako aj dnes, bola významnou komunikáciou a zohrávala významnú úlohu v rámci rozvoja turizmu a urbanizácie územia.

území Tatier sa na začiatku sedemdesiatych rokov 19. storočia zaslúžili dve organizácie a to Uhorský karpatský spolok (MKE) na Slovenskej strane Tatier a Polskie Towarzystwo Tatrzańskie (PTT) zo severu (Bohuš, 1972b). Ochránárske snaženie týchto spolkov nadviazalo najmä na predošlú ochranu kamzíka, no postupne sa začalo zaoberať problematikou pytliactva a kontrolou poľovačiek. Neskôr sa tieto spolky zaujímali aj územnou ochranou (Koreň & Spitzkopf, 2008).

Dionýz Štúr, riaditeľ Ríšskeho geologického úradu vo Viedni sa v roku 1862 ako vôbec prvý vyslovil o potrebe celistvej ochrany územia Tatier považujúc ho za „pozoruhodné“ pre jeho prírodné krásy (Bohúš, 1972b; Koreň & Spitzkopf, 2008). Väčší a serióznejší záujem o komplexnú ochranu prírody v Tatrách je spojený s menami českých odborníkov a vedeckých pracovníkov ako Dr. Karel Domin, profesor botaniky na Karlovej univerzite v Prahe či Dr. Rudolf Maximovič, ktorý založil časopis Ochrana prírody a taktiež sa stal spoluzakladateľom Svetového zväzu ochrany prírody (IUCN) (Koreň & Spitzkopf, 2008). V tomto období, po vzniku ČSR, začali „vznikať“ jedny z prvých skutočných prírodných rezervácií (Koreň & Spitzkopf, 2008, str. 7-8):

“...boli tieto rezervácie nariadením Ministerstva národnej obrany zo 7. novembra 1921 aj oficiálne vyhlásené. Išlo o prvé skutočné rezervácie v Tatrách, a to:

- 1. V oblasti západných výbežkov a stráni Kriváňa v ohraničení Nižná a Vyšná Priehyba, vrchol Kriváňa, Škaredý žľab, Nefcerka a Kôprová dolina (východne, resp. juhovýchodne od cesty) a chodník z Kôprovej doliny na Tri Studničky.*
- 2. V oblasti Zlomiskovej doliny medzi Popradským a Ladovým plesom a oblasť rázsoch rozbiehajúcich sa južne od Vysokej a Žabích plies.“*

Snahy dostať územie Tatier pod určitú formu právnej ochrany boli čoraz silnejšie, avšak stále neexistovala jednotná koncepcia správy územia. Podľa Koreňa (2006), profesor Karel Domin mal k Tatrám špeciálny vzťah a rád ich označoval za „miniatúru veľhôr“, čo je zaujímavé, pretože dodnes sa Tatry označujú ako najmenšie veľhory na svete. Už v roku 1926 bol navrhnutý „projekt tatranského prírodného parku“, ktorý vychádzal z tzv. Krakovského protokolu zo 6. mája 1924, ktorý bol zavŕšením diskusií týkajúcich sa komplexnej ochrany tatranskej prírody (Koreň, 2006). Tento protokol spolu s prijatými smernicami predstavuje projekt bilaterálneho „parku tatranského“ a zároveň model pre neskorší TANAP a poľský Tatrzańsky Park Narodowy (Michelčík, 2006).

Tento projekt mal byť analogický na vzor dohôd medzi Kanadou a Spojenými štátmi v pohraničnom pásme Poľska a Československa, ktorého cieľom malo byť zachovanie fauny a flóry spolu s krajinným rázom (Bohuš, 1972b). Koreň (2006, str. 13) podotýka, že profesor Domin na základe vlastných znalostí celkového prostredia územia Tatier charakterizoval budúci park nasledovne: „*Projektovaný prírodný park má byť zvláštnym a v istom zmysle novým typom rezervácie, ktorý nie je kópiou ani parkov severoamerických, ani švajčiarskych. Jeho ráz je daný zvláštnymi miestnymi pomermi.*“ Domin navrhoval vytvoriť tzv. „rezerváciu úplnú“ zahrňujúc do nej alpínske a subalpínske pásmo a „rezerváciu čiastočnú“ zahrňujúc nižšie pásmo lesa³⁶. To znamená, že samotní odborníci stojací pri zrode návrhu TANAP-u, ho nepovažovali za typ amerického NP s neporušenou divočinou, ale za územie, ktoré bolo dlhodobo ovplyvňované ľudskou činnosťou. NP sa však v napriek značným pokusom v 20. a 30. rokoch zriadiť nepodarilo.

3.4.5.3 *Vznik TANAP-u a legislatíva*

Situácia po Druhej svetovej vojne umožnila znovu nastoliť podmienky, za ktorých bolo možné myšlienku NP opätovne oživiť. V roku 1945/1946 sa v prvom povojnovom vydaní časopisu „*Krásy Slovenska*“ objavil článok s názvom „*Najnovší projekt Tatranského národného parku*“. Tento projekt nadväzoval na návrh, ktorý priamo vychádzal z Krakovského protokolu, no obsahoval aj nové návrhy a podnety (Ambróz a kol., 2005). Tatranský národný park bol založený 18. decembra v roku 1948 Zb. SNR o Tatranskom národnom parku s účinnosťou zákona od 1.1.1949 (Bohuš, 1972c; Burkovský, 2006b; Koreň & Spitzkopf, 2008). V tomto období však ešte nebola štátna ochrana prírody legislatívne ustanovená. V roku 1949 bola preto vyhlásená tzv. Dočasná správa Tatranského národného parku, ktorá existovala až do roku 1952, kedy sa jej kompetencií zhostila nová Správa Tatranského národného parku (Bohuš, 1972c, s. 227; Spitzkopf, 2014; Vološčuk, 2014).

Významným krokom vo vývoji slovenskej ochrany prírody a zároveň zriadenia TANAP-u bolo uzákonenie štátnej ochrany prírody zákonom SNR č. 1/1955 z 18.10.1955 Zb. (Burkovský, 2006; Matečný, 1977). Zákon SNR. č. 11/1949 Zb. SNR

---

³⁶ Jednalo sa o prvé úvahy o zonácií.

o TANAP-e zostal naďalej v platnosti. V roku 1967 bola vyhotovená a schválená koncepcia ochrany prírody pre TANAP. Jej vydanie nadväzovalo na 15. výročie NP a bolo reakciou na niektoré nejasnosti v manažmente územia. TANAP v tej dobe nemal uspokojivo vyriešené otázky manažmentu územia, pretože nikto do tejto doby nevypracoval špecifickú metodiku (Pacanovsky a kol., 1967). Už v tejto dobe sa v TANAP-e začali rozvíjať rôzne stavebné a exploatačné činnosti³⁷, ktoré súviseli s rozvojom územia, hlavne pre potreby cestovného ruchu a športových aktivít (Bohúš, 1972c). Hlavnou myšlienkou celej koncepcie preto bolo zrevidovanie stavu prírodného prostredia a na tomto základe vyhodnotenie možností uskutočňovať aktivity rôzneho druhu v závislosti na miere vplyvu na životné prostredie. Rovnako tak išlo o prehodnotenie dovtedajšieho manažment celého územia, ktorý bolo nevyhnutné adaptovať na nové, aktuálne, podmienky (Pacanovsky a kol., 1967).

---

³⁷ Jedným z aspektov prispievajúcim ku silnejúcemu antropickému tlaku na územie TANAP-u v 60. a 70. rokoch boli majstrovstvá sveta v skokoch na lyžiach v roku 1970 na Štrbskom Plese, pre ktoré sa musela vybudovať značná infraštruktúra majúca významný vplyv na životné prostredie (Bohúš, 1972c).

4. EMPIRICKÁ ČASŤ

Teoretická časť nám poskytla široký rozhľad o chránených územiach a ich význame pre ľudskú spoločnosť. Špeciálne som sa venoval problematike Tatranského národného parku, jeho špecifikám a téme ochrany prírody a legislatíve na Slovensku. Vo všeobecnosti môžem povedať, že v teoretickej časti sme získali akúsi predstavu toho, ako by chránené územia a konkrétne národné parky mali fungovať, a aké parametre by mali spĺňať. V empirickej časti budeme konfrontovať teoretickú časť s informáciou, ktorú som získal od respondentov, aby som zistil jednak to, do akej miery sa ich názory približujú požiadavke NP a na strane druhej našiel prienik ich názorov na manažment TANAP-u. Keďže sa v TANAP-e ešte nikto nezaoberal touto problematikou, otázkou zostáva, či je takýto prienik vôbec možný. Cieľom bude preto identifikovať názorové zhody a protiklady.

Odborníci (respondenti), ktorí sa zúčastnili pološtruktúrovaných rozhovorov, boli vyberaní tak, aby došlo pokiaľ možno ku nasýtenej vzorke respondentov, čo sa týka názorového spektra. Verím, že som sa tomu stavu priblížil, keďže som oslovil 14 respondentov a z toho 13 z nich bolo ochotných sa rozhovoru zúčastniť. Jednalo sa o odborné rozhovory, čiže výber respondentov bol ostro zameraný na vysoko postavených predstaviteľov organizácií, združení a firiem, ktorí majú jednak vysokú rozhodovaciu funkciu a sú vo svojej oblasti najkompetentnejší sa za danú skupinu názorovo vyjadriť. Ako som už spomínal v metodologickej časti, použil som účelový výber, to znamená, že som si vytipoval základné dotknuté skupiny na území TANAP-u a oslovil som ich predstaviteľov. Na konci rozhovoru som sa respondentov pýtal, koho oni považujú za významných stakeholderov na území NP a ktoré konkrétne osoby by najlepšie vyslovili názor za danú dotknutú skupinu. Nemuselo sa vždy nutne jednať o dotknutú skupinu a osobu žijúcu či pôsobiacu na území TANAP-u, ale napríklad aj o niekoho, kto má o dané územie záujem vyplývajúci z vlastnej profesie.

Pološtruktúrované rozhovory boli postavené na batérii 23 otázok, ktoré sledovali možné formy manažmentu v čo najširšom spektre. Otázky sa pohybovali od menej špecifických, pýtajúcich sa napríklad na skúsenosti či preferencie respondenta, až po pomerne dosť špecifické otázky, pýtajúce sa na konkrétne záležitosti TANAP-u.

4.1 Predstavenie respondentov

Mojím prvým respondentom bol **Ing. Slavomír Celer**, ktorý pracuje ako vedúci lesník na **Správe TANAP-u** v Tatranskej Štrbe a pre môj výskum je to reprezentant OP. Pán Celer sa podieľa na vytváraní princípov a rámcových zásad OP v Tatranskom národnom parku, spolupodieľa sa na strategických dokumentoch ako plánoch starostlivosti, zonácie a dokonca vykonávacích predpisoch vo vyhláske. Ako vedúci pracovník Správy TANAP-u mapuje vegetáciu v NP, vypracováva odborné stanoviská a posudky pre ŠOP SR. Pána Celera som si zvolil ako respondenta z toho dôvodu, že v rámci organizácie Správy TANAP-u je to najvyššie postavená osoba s najvyššou odbornou kvalifikáciou. Dokonca má pracovné skúsenosti aj zo „starej“ organizácie Správy TANAP-u pred rokom 1995, kedy došlo ku rozdeleniu pod dva rezorty a z aj z tohto dôvodu má teda dlhoročné skúsenosti s ochranou prírody a krajiny na Slovensku a konkrétne v TANAP-e. Čo sa týka jeho osobnej preferencie, tak je milovníkom divočinových území, no v žiadnom prípade nie je predstaviteľom úplného konzervačného prístupu ekosystémov. Vždy prihliada na ciele, pre ktoré je dané územie manažované a v akom stave sa tamojšie ekosystémy nachádzajú.

Druhým respondentom je **Ing. Erik Baláž**, predstaviteľ **Lesoochranárskeho zoskupenia VLK** pre územie Tatier. Jedná sa o NGO pomerne dobre známu na Slovensku a v Českej republike, ktorá sa zaslúžila napríklad o absolútnu konzerváciu Tichej a Kôprovej doliny vo Vysokých Tatrách po veľkej kalamite v roku 2004. Táto NGO vyznáva tvrdú konzervačnú filozofiu, ktorú celkom výstižne vystihuje krátky úryvok z ich webovej stránky: *„To všetko sa stalo bez najmenej zásluhy človeka. Človek biosféru nekonštruoval, nerozumie jej, a nevie ju preto ani opraviť. Môže ju len pripustiť a spolupracovať s ňou. To Niečo, vytvorené a existujúce bez prispenia človeka, nazývame aj divočinou“* (www.wolf.sk). Erik Baláž je milovníkom divočinových území, hlavne na území Slovenska. Je autorom mnohých filmov z tohto prostredia, napríklad Strážca divočiny, ktorý je o živote medveďov práve z Tichej a Kôprovej doliny. Erik je teda, čo sa týka názorového spektra, predstaviteľom najviac konzervačného prístupu zo všetkých respondentov.

Ďalej som oslovil **Štátne lesy TANAP-u**, ktoré zabezpečujú starostlivosť o celé územie TANAP-u a majú na starosti aj turistickú infraštruktúru (správu chodníkov, pútače, značky, lavičky...). Rozhovor som urobil s osobou, ktorá si žiadala anonymitu.

Môžem len povedať, že sa jedná o vysoko postaveného človeka v organizácii a na slovo vzatého na problematiku manažmentu v TANAP-e. Vzdelaním je lesník a jeho profesiou je starostlivosť o lesné ekosystémy a OP. V roku 2013 navštívil divočinové územia v Rusku v oblasti Čukotky a Kamčatky, čo síce svedčí o jeho náklonnosti ku týmto územiám, no čo sa týka územia TANAP-u je skôr naklonený diferencovanému manažmentu s ohľadom na stav ekosystémov.

Mojím štvrtým respondentom bol **Juraj Kziažek**. Juraj je povolaním **strážca** na úseku Belianských Tatier a je zamestnancom Správy TANAP-u. Zvolil som si ho z toho dôvodu, pretože OP sa živí a vykonáva ju priamo v teréne. Uvedomuje si nielen jej klady, ale aj jej zápory a je čiastočne kritikom slovenskej OP a jej organizácie. O ochrane prírody hovorí, že my sme si na Slovensku zvolili akúsi vlastnú cestu, ktorá sa nepodobá na žiadnu formu ochrany, ktorú používajú okolité krajiny. Juraj je vášnivý fotograf a preferuje divočinové územia oproti krajine kultúrnej, no ako sám tvrdí, tieto divočinové územia by vždy hľadal v sieti NP, kde je zaručené, že sa do tej divočiny dostane a uvidí ju. Takže je veľkým zástancom chránených území a uvedomuje si ich význam pre ľudskú spoločnosť. Zároveň však vyznáva filozofiu mäkkého cestovného ruchu.

Ďalej som oslovil **Ing. Jozefa Janigu**, riaditeľa **Horskej záchrannej služby** pre celé Slovensko. Horská záchranná služba je významným stakeholderom na území TANAP-u, pretože zabezpečuje bezpečnosť pohybu návštevníkov na území NP jednak tou preventívnou zložkou vo forme výstrah a obmedzení, no zároveň vykonávaním záchranných akcií, keď už dôjde ku tomu najhoršiemu. Keďže Jozef už niekoľko rokov organizuje horskú záchrannú službu vo všetkých NP na Slovensku, môžeme ho pokladať za odborníka pokiaľ ide o bezpečnosť pohybu návštevníkov v NP a zároveň zásad OP, s ktorými sa ako organizácia vykonávajúca činnosť na území NP stretávajú. Jozef je vášnivý horolezec a cestovateľ. Je tiež viac naklonený divočinovým územiám, ktoré vyhľadáva aj mimo územia Slovenska. Navštívil napríklad Kilimandžáro v Afrike a národné parky v Kanade, ktoré pokladá za tie „pravé“ NP.

Keďže jedným zo základných atribútov TANAP-u je to, že veľká časť územia patrí neštátnym vlastníkom pozemkov, rozhodol som sa osloviť **primátora mesta Spišská Belá pána JUDr. Štefana Bieláka**. Pán Bielák mi bol doporučený inými respondentmi, napríklad Jurajom Kziažekom či Milanom Koreňom, a to nielen z toho dôvodu, že ho títo pokladajú za veľmi inteligentného a vzdelaného človeka majúceho

v otázkach TANAP-u rozhl'ad a dlhodobé skúsenosti z postu primátora mesta, ale aj z toho dôvodu, že mesto Spišská Belá je vlastníkom zhruba dvoch tretín Belianských Tatier, čiže veľmi hodnotného územia v piatom, najvyššom stupni ochrany. Pán Biel'ak ako správca mestského majetku pri výkone svojej funkcie rieši otázky manažmentu a využívania tohto územia a stretáva sa s otázkami OP každodenne. Mimo iné ja ako obyvateľ Mesta Vysoké Tatry nachádzajúc sa vo vlastnom území TANAP-u viem, že Belianské Tatry sú považované za to najcennejšie a najkrajšie, čo sa v Tatrách vôbec vyskytuje. Tento názor zastávajú botanici, zoológovia, geológovia a mnohí ďalší odborníci, pretože Belianské Tatry sú vápencového pôvodu (ostatné Tatry sú žulového charakteru), ktorý dal vzniknúť veľmi špecifickej flóre, faune a krajine v porovnaní s ostatným územím Tatier. Navyše, územie vyráža dych, čo sa týka reliéfu a výhľadov na Vysoké Tatry a okolitú krajinu. Belianské Tatry sú však od roku 1978 zatvorené a nie je tam umožnený vstup pre turistov. Je teda úplne prirodzené, že mesto Spišská Belá (ako aj iné mestá majúce pozemky v ostatných častiach TANAP-u) by svoje územie chcelo nejakým spôsobom využívať a tak som si bol istý, že rozhovor s pánom Biel'akom bude pre moju prácu veľmi dôležitý. Navyše neštátni vlastníci území patria medzi základných stakeholderov pozývaných aj v rámci návrhov a schvaľovania zonácie, čiže sa jedná v skutku o významnú dotknutú skupinu.

V rámci problematiky neštátnych vlastníkov pozemkov som ešte dostal doporučenie urobiť rozhovor s niekým, kto zastupuje urbárske spoločnosti, keďže tie vlastnia najväčšie územia zo všetkých neštátnych vlastníkov. Ako je známe, najväčšie urbárske spoločnosti sa nachádzajú práve v Západných Tatrách a medzi najvýznamnejšie a najorganizovanejšie z nich patrí **urbár Východná**. Tento urbár je zaujímavý aj tým, že vlastní veľkú časť pozemkov v Tichej a Kôprovej doline, ktoré boli po veľkej kalamite v roku 2004 úplne zakonzervované a nebolo umožnené kalamitu spracovať a ani zasiahnuť proti vyčínajúcemu lykožrútovi. Tento urbár som si vytypoval aj z toho dôvodu, že jeden z mojich respondentov je Erik Baláž, ktorý sa práve o toto zakonzervovanie zaslúžil a tak som predpokladal, že bude možné sledovať protipólne názory na jedno územie. Z pozemkového spoločenstva bývalých urbarialistov obce Východná som na odporúčanie môjho odborného konzultanta Ing. Petra Fleischera Ph.D. z Tatranskej Lomnice kontaktoval **Ing. Milana Koreňa CSc.**, ktorý bol v minulosti aj vedúcim výskumnej stanice TANAP-u v Tatranskej Lomnici a má za sebou dlhoročnú publikačnú činnosť. Je teda čestným členom urbáru Východná a pozná pomery urbáru vo

vzťahu ku TANAP-u a zároveň je zástancom veľmi odborného prístupu, čo sa týka starostlivosti o lesy a ostatné ekosystémy.

Keďže manažment NP a OP ako taká nepochybne potrebuje stanovisko botanika, rozhodol som sa osloviť **Ing. Zuzanu Kyselovú**, ktorá celý život pracuje na Výskumnej stanici Štátnych lesov TANAP-u v Tatranskej Lomnici. Zuzana Kyselová stála pri vzniku Botanickej záhrady v Tatranskej Lomnici, je vedúcou botaničkou Výskumnej stanice a dôverne pozná miestnu flóru.

Ďalším respondentom je **Ján Slamený**, riaditeľ lanových dráh Tatranská Lomnica firmy **Tatry Mountain Resorts a.s. (TMR)**. Pôvodne som plánoval urobiť rozhovor s Ing. Dušanom Slavkovským, ktorý je vyššie postavený v organizačnej štruktúre firmy, no zhruba po trojtýždňových neúspešných pokusoch o dohodnutie si termínu som sa nakontaktoval práve na pána Slameného, ktorý úzko spolupracuje aj s pánom Slavkovským a tak je s filozofiou a aktivitami firmy dobre oboznámený. Jána Slameného mi odporučila moja známa, ktorá pre firmu TMR pracuje a povedala mi, že je to ideálny človek, ktorý jednoznačne reprezentuje názorové spektrum firmy. TMR sa považuje za lídra a najväčšieho prevádzkovateľa horských stredísk, lyžiarskych stredísk a služieb s tým súvisiacich v strednej a východnej Európe. Ako uvádza spoločnosť na svojich stránkach, hlavné segmenty jej činností zahrňujú aquaparky, horské strediská a gastronomické zariadenia (www.tmr.sk). TMR pôsobí v Tatrách už niekoľko rokov a je absolútne najväčším developérom na území TANAP-u a často krát čelí kritike práve za rozvojové aktivity, ktoré presahujú rámec akejkoľvek slušnosti v NP. Na druhej strane, firma rozšírila zjazdovky a zmodernizovala lanové zariadenia hlavne v oblasti Tatranskej Lomnice a Štrbského plesa, čo je zase veľké plus z hľadiska rozvoja cestovného ruchu a atraktivity územia pre turistov. Firma je taká veľká, že začína robiť konkurenciu sama sebe. Je potrebné povedať, že firma TMR je dcérskou spoločnosťou lepšie známej investičnej spoločnosti J&T, ktorá je pomerne dobre známa aj v Českej republike a zahraničí.

Gro rozvoja na území TANAP-u sa deje práve za účelom rozvoja športových aktivít a to hlavne lyžovania. Lyžovanie a zjazdovky boli v TANAP-e už dávno pred vznikom samotného NP a nepochybne do tohto územia patria. Z tohto dôvodu som sa snažil nájsť niekoho, kto najlepšie reprezentuje názor za lyžiarov a tomuto športu rozumie nielen lokálne, ale pokiaľ možno pozná pomery na celom Slovensku. Rozhodol

som sa osloviť **Martina Kupča**, ktorý má na starosti oddelenie alpských disciplín v rámci **Slovenskej lyžiarskej asociácie**. Táto asociácia je celonárodná a jednak organizuje lyžiarske preteky na území Slovenska (v roku 2015 je napríklad organizátorom svetového pohára v zjazdovom lyžovaní), no zároveň združuje lyžiarov, ktorí môžu následne uplatňovať členské zľavy v lyžiarskych strediskách. Taktiež zamestnáva trénerov, ktorí vychovávajú slovenskú lyžiarsku elitu. Zájmy lyžiarov musia byť pri manažmente TANAP-u jednoznačne zohľadnené.

Zaujímavou charakteristikou TANAP-u je to, že vo vlastnom území NP existujú obce a mestá. A to nielen hocijaké mestá, ale napríklad aj druhé najväčšie mesto na Slovensku, čo sa rozlohy týka – **Mesto Vysoké Tatry**³⁸ (www.vysoketatry.sk). Pri takomto výskume jednoducho nejde obísť samosprávu mesta, ktorá je existenciou NP významne dotknutá, pretože vo všetkých intravilánoch obcí platí tretí stupeň ochrany, z čoho pramení mnoho obmedzení súvisiacich s fungovaním mesta v NP. Mesto Vysoké Tatry nie je jediným mestom vo vlastnom území TANAP-u, no jeho výhoda spočíva v tom, že sa nachádza v centrálnej časti Vysokých Tatier, kde najlepšie vidno trenie medzi developérmí, OP a ostatnými zainteresovanými skupinami. Na mestskom úrade v Starom Smokovci som sa informoval o tom, kto by mi mohol podať najlepší názor za celý mestský úrad v súvislosti s problematikou mojej diplomovej práce. Bol mi doporučený pán **Ing. Peter Novák**, ktorý je vedúci oddelenia výstavby, investičnej činnosti a územného plánovania Mesta Vysoké Tatry. Pán Novák je najpovolanejšou osobou, čo sa týka akýchkoľvek stavebných činností a projektov na území Mesta Vysoké Tatry. Pod jeho kompetenciu spadajú aj návrhy lyžiarskych stredísk. Keďže celá výstavba a investície v Meste Vysoké Tatry sa robí do značnej miery pre rozvoj cestovného ruchu, oslovil som **Ing. Lenku Mat'ášovskú**, ktorá pracuje na oddelení regionálnej politiky, cestovného ruchu a medzinárodných vzťahov. Lenka sa aktívne zaoberá stratégiami cestovného ruchu a komunikuje s prevádzkovateľmi rekreačných a ubytovacích zariadení vo Vysokých Tatrách.

Ďalším významným stakeholderom na území TANAP-u sú nepochybne všetci hotelieri. Urobiť rozhovor len tak s nejakým hotelierom by síce nebolo úplne neproduktívne, avšak môj cieľ bol vyšší. Chcel som sa rozprávať s niekým, kto vníma

---

³⁸ Mesto Vysoké Tatry má rozlohu 360 km², čím je len o čosi málo menšie ako hlavné mesto Slovenska, Bratislava, ktorá má 367 km² (www.top5.sk). Väčšinu rozlohy Mesta Vysoké Tatry samozrejme netvorí intravilány obcí, ale značná časť pohoria a územia TANAP-u.

komplexnú situáciu na území pokiaľ možno za viacerých hotelierov a vlastníkov gastronomických zariadení. Prieskum na internete a telefonát na mestský úrad do Starého Smokovca viedli ku rovnakému výsledku - **Zväz hotelov a reštaurácií SR**, ktorý združuje gastronomické zariadenia a hotely po celom Slovensku: „*je dobrovoľnou, nepolitickou, záujmovou a odbornou organizáciou, ktorej cieľom je obhajovať spoločné záujmy členských subjektov voči orgánom štátnej správy a iným organizáciám, zvyšovať ich profesionálnu prestíž, ovplyvňovať verejnú mienku a názory riadiacich orgánov cestovného ruchu v štátnej správe a samospráve na slovenské hotelierstvo, gastronómiu a cestovný ruch*“ (www.zhrs.sk). Zväz som následne telefonicky kontaktoval a bola mi doporučená pani **Ing. Zuzana Šedivá**, dlhoročná čestná členka zväzu, ktorá sama spravuje a vlastní ubytovacie a reštauračné zariadenia v Novej Lesnej. Má celoživotné skúsenosti v hotelierstve práve na území (a v tesnej blízkosti) TANAP-u a je v kontakte s ďalšími subjektmi podnikajúcimi v Tatrách.

Vymenovanie a stručné charakterizovanie jednotlivých respondentov/odborníkov z primárnych dotknutých skupín v TANAP-e, poslúži dúfam čitateľovi na predbežné zoznámenie s jednotlivými stakeholderami a možno získanie určitého očakávania, pokiaľ ide o názorovú orientáciu jednotlivých odborníkov. Na záver by som chcel poznamenať, že v ďalšom texte niektorých respondentov menujem celým menom, no niektorých len krstným menom. Táto skutočnosť vyplynula z toho, že som si s niektorými odborníkmi pred rozhovorom, či v jeho priebehu potykal³⁹ a tento vzťah sa odrazil aj v oslovovaní jednotlivých odborníkov v empirickej časti tejto diplomovej práce.

---

³⁹ Potykanie vyplynulo prirodzene zo situácie, napríklad preto, že niektorí respondenti mi boli vekovo veľmi blízky alebo sme sa už čiastočne poznali pred rozhovorom. Musím konštatovať, že tykanie malo na priebeh interview pozitívny efekt, pretože respondenti pôsobili uvoľnenejšie. Navyše návrh na potykanie by sa nemal odmietnuť, pretože by mohlo dôjsť ku uzatvoreniu respondenta.

4.2 Analýza rozhovorov s odborníkmi - názory odborníkov na manažment Tatranského národného parku

Pre analýzu expertných rozhovorov, ako som už spomínal v kapitole o metodológií, použijem rámcovú analýzu. Ešte som však konkrétnejšie nešpecifikoval, akým spôsobom budem rámcovú analýzu spracovávať. Keďže základom tejto práce je Tatranský národný park a hľadanie jeho najvhodnejšej formy manažmentu z pohľadu stakeholderov, najvýhodnejšie bude zamerať rámcovú analýzu na piliere udržateľného rozvoja, ktoré odkryjú to, akým spôsobom chcú vlastne jednotliví stakeholderi prispieť k UR v TANAP-e v rámci jednotlivých pilierov. Pilierová štruktúra, ktorú použijem, bola predstavená Ivanom Ryndom.

Každá jednotlivá téma sa vyskytuje na pomyselnom prieniku všetkých 4 pilierov, preto by teoreticky mohla byť priradená ku každému zo štyroch pilierov. Každá téma v sebe obsahuje určitý ekonomický rozmer, sociálny dopad a vplyv na prírodu či jednotlivca. Z tohto dôvodu som témy zoradil podľa toho, v akej miere prispievajú ku jednotlivým pilierom UR. Ak téma prispievala najviac v rámci environmentálneho piliera, bola zaradená práve tam. Zároveň chcem upozorniť, že niektoré citácie používam viac ako jedenkrát a to z toho dôvodu, že jedna citácia sa môže vzťahovať ku viacerým témam zároveň. Opakovanie niektorých citácií a informácií a ich aplikácia v rámci rôznych tém vyplýva z toho faktu, že problém, ktorý sa táto diplomová práca snaží vyriešiť je multidimenzionálny, zatiaľ čo text diplomovej práce sa môže rozvíjať iba lineárne.

V tejto kapitole sa budem venovať názorom a návrhom riešenia respondentov/odborníkov na manažment v TANAP-e. Pokúsim sa zachytiť rozdielne stanoviská či podobné názory. Pri niektorých témach, ak je to možné, stručne zhrniem zásady IUCN, zákon 114/1992 o ochrane prírody a krajiny (poprípade zákon 543/2002 alebo návštevny poriadok TANAP-u), aby som hneď na úvod ilustroval, ako by mal vyzeráť manažment podľa týchto dokumentov⁴⁰, ktoré som si zobral za vzor pre túto diplomovú prácu. V tejto kapitole používam citácie zo zásad IUCN, buď pre kategóriu II (Dudley, 2008, s. 16-17) alebo kategóriu V (Dudley, 2008, s. 20-22). V ďalšom texte

---

⁴⁰ Dôvod detailnejšie popísaný v kapitole metodológia.

tejto kapitoly sa však už neodkazujem na zdroj uvedený v predchádzajúcej vete z dôvodu prehľadnosti textu, no vždy označujem kategóriu, ku ktorej konkrétna citácia patrí.

4.2.1 *Environmentálny pilier*

Predstava NP

Predstava NP je veľmi dôležitá, pretože už čiastočne indikuje určitý vzťah respondenta/odborníka ku NP ako takému. Zo samotnej predstavy je možné odhadnúť aj ďalšie názory respondenta na manažment NP a preto touto témou začneme. Najskôr poukážem na názorovú zhodu u respondentov a potom na rozdiely. Národný park zákon 114/1992 § 15 definuje ako „*rozsiahle územia, jedinečné v národnom či medzinárodnom merítke, ktorých značnú časť zaujímajú prirodzené alebo ľudskou činnosťou málo ovplyvnené ekosystémy, v ktorých rastliny, živočíchy a neživá príroda majú mimoriadny vedecký a výchovný význam*“. Zásady IUCN definujú kategóriu II (NP) za „*veľké prírodné alebo prírode blízke územie vyhradené pre ochranu ekologických procesov, druhov a zachovanie charakteristík miestnych ekosystémov, pričom poskytuje základ pre duchovné, vedecké, vzdelávacie, rekreačné a turistické využívanie územia za predpokladu, že je environmentálne a kultúrne kompatibilné*“ (Dudley, 2008, s. 16).

Slavomír Celer definuje NP ako „*väčšie územie, kde by časť územia mala byť ponechaná na sledovanie prírodných procesov*“. Tie sa podľa jeho názoru môžu odohrávať aj v kultúrnej krajine. „*Divočina je časť územia ponechaná na prirodzený vývoj, kde prebiehajú prírodné procesy. Zároveň je to územie, kde je nejakým spôsobom regulovaná a usmernená turistika s hlavným cieľom, aby ten návštevník, turista, pozorovateľ, mal zážitok z prírody, či už z tej, kde prebiehajú prírodné procesy alebo aj z tej manažovanej krajiny, kde sa človek realizuje*“. Táto predstava pomerne dobre vystihuje filozofiu NP obsiahnutú v zákone 114/1992. Ponecháva priestor jednak pre divočinové územia a zároveň počíta aj s kultúrnou krajinou, ktorá je samozrejmosťou pre NP v strednej Európe. Slavomír Celer viac inklinuje ku mäkkému cestovnému ruchu ako hlavnej formy využívania územia NP človekom. Za ŠL TANAP-u zaznel veľmi podobný názor, kde respondent hovorí, že keď je to „národné“, tento priestor by mal slúžiť predovšetkým človeku: „*Určite je tam viacero funkcií počnúc od tých zachovalých prírodných priestorov. Ak to človek chce vidieť, tak musí tu byť zabezpečený aj pohyb*

ľudí v prírodnom prostredí čiže turistika, rekreačné a športové vyžitie. Keby som to bral na TANAP-e, tak tu už tá história hovorí, čo asi ľudia od toho parku očakávajú“. Tento názor je zaujímavý, pretože definuje funkcie NP z pohľadu využívania územia v minulosti. Veľmi podobný pohľad zdieľa aj Martin Kupčo, ktorý ako predstaviteľ lyžovania podotýka, že lyžovanie do NP patrí, pokiaľ sa realizovalo ešte pred jeho založením, čo je jednoznačne prípad TANAP-u. Od Jána Slameného zaznel názor, že NP je v prvom rade územie, kde *„sa nachádzajú nejaké endemity rastlinstva a živočíšstva, kde by sa tie endemity mali udržať pre ďalšie generácie, ani nie konzervovaním územia, ale skôr udržiavať v tom prirodzenom stave“.*

Jozef Janiga a Erik Baláž majú podobnú predstavu o NP v tom zmysle, že pre nich je NP územím veľkých rozmerov a málo ovplyvnený ľudskou činnosťou, čiže sa približujú ponímaniu národného parku bližšie ku definícií IUCN a čiastočne sa odlišujú od ostatných respondentov. Obaja túto predstavu hneď porovnávajú s NP v Amerike a Kanade, pričom Jozef Janiga hneď podotýka, že jeho predstava o NP je síce toho kanadsko-amerického typu, no u nás na Slovensku by ho taká nikdy nenapadla. U nás si predstaví územie *„scvrknuté do takých maličkých vzácných území, kde je niečo výnimočné“.* Erikov názor na NP je v podstate dosť blízky IUCN kategórií Ib (Wilderness Area), čo je divočinové územie a rozdiel medzi Jozefom Janigom a ním je ten, že Erik vidí reálnu aplikáciu a uskutočnenie tohto modelu aj v našich stredoeurópskych podmienkach: *„NP je veľká divočina, kam sa chodia ľudia pozeráť, ako príroda funguje bez toho, aby tam človek zasahoval“.*

Každý z respondentov si NP predstavuje ako územie, kde žijú hodnotné druhy rastlín a živočíchov a ktoré má do menšej či väčšej miery slúžiť človeku. Žiadny z odborníkov/respondentov si NP nepredstavuje ako oplotené územie, kam ľudská noha nesmie vstúpiť. Zároveň nikto územie NP nevníma ako absolútne zastavané a industrializované. Aj keď je v predstave NP medzi respondentmi pomerne veľký konsenzus, nezhody je možné vnímať práve v konkrétnych otázkach TANAP-u, čo sa týka výmer jednotlivých zón, prístupu a miery pohybu v území, typu a rozsahu infraštruktúry, využitia konkrétnych území, manažmentu ekosystémov, estetického vnímania územia, prírodných hodnôt atď.

Zonácia

Zonácia je jedným z najdôležitejších aspektov manažmentu TANAP-u a to z toho titulu, že sa sama o sebe dotýka mnohých záležitostí tejto diplomovej práce. Ak sa podarí zonáciu správne navrhnúť a schváliť, fungovanie pre všetkých stakeholderov bude jednoduchšie a rozhodnutia sa budú robiť omnoho efektívnejšie. Najdôležitejšie je to, že zonácia určuje jasné „pravidlá hry“ v území NP. Dotýka sa mnohých aspektov ako napríklad, aký percentuálny podiel má zostať v najvyššom stupni ochrany, v ktorých lokalitách sprísniť či znížiť stupeň ochrany, ktoré zóny vyčleniť pre rozvoj cestovného ruchu atď. Zákon 114/1992 v § 17 definuje členenie NP do 3 zón ochrany s ohľadom na prírodné podmienky NP a „*režim zón upravuje všeobecne záväzný právny predpis, ktorým sa národný park vyhlasuje*“. Zásady IUCN dávajú odporúčanie, že „*primárny manažmentový cieľ, definovaný pri každej kategórii, by mal byť⁴¹ aplikovaný na 75 % chráneného územia – pravidlo 75 percent*“. Zásady IUCN zonáciu odporúčajú a popisujú rôzne spôsoby, ako by zóny CHÚ mohli vyzerat' (Dudley, 2008, s. 35). Od respondentov zaznelo skutočne veľa návrhov na to, ako by mohol byť TANAP efektívne ozónovaný. Najväčšia zhoda bola však v troch základných bodoch a to: vyňatie či zníženie stupňa ochrany v intravilánoch obcí, v oblasti vysokohorských chát a území, ktoré boli v minulosti intenzívne využívané človekom.

Väčšina stakeholderov vníma problém súčasnej zonácie v tom, že **intravilány obcí** patria do vlastného územia NP. To znamená, že v obciach platí tretí stupeň ochrany (C zóna), ktorý značne komplikuje život miestnych obyvateľov. Takáto situácia je pre NP značne neštandardná a pri absolútnom dodržiavaní zákona by život v obciach vyzeral veľmi komicky a ťažkopádne⁴². Hlavná požiadavka teda bola, buď intravilány obcí zaradiť do D zóny (ochranné pásmo NP) alebo ich úplne vyňať z vlastného územia NP. Za ŠL TANAP-u zaznel názor, že „*v intravilánoch obcí je tretí stupeň ochrany a platia tu podľa zákona zásady, ktoré sa v bežnom živote v osadách nedodržiavajú, pretože na všetko je potrebný súhlas či výnimka. Tento nesúlad medzi skutočnosťou a zákonom by sa*

---

⁴¹ „*The primary objective should apply to at least three-quarters of the protected area – the 75 percent rule*“ (Dudley, 2008, s. 35). V originálnej anglickej definícii je použité slovo „*should*“, ktoré neimplikuje nutnosť, ale má skôr formu odporúčania. Mnohými je to chybné interpretované ako absolútne záväzné. Za problematické však ja pokladám ďalšie slovo v definícii, a to slovo pravidlo „*rule*“, z ktorého už nutnosť vyplýva. Z tohto dôvodu osobne považujem definíciu za nevydarenú a spôsobujúcu zmatok pri jej interpretácii.

⁴² Potreba množstva povolení pre výrub drevín, stavebnej činnosti či komplikácia pohybu miestnych obyvateľov na území NP.

mal zosúladiť práve vyňatím intravilánov obcí z národného parku alebo by mali ostať súčasťou D zóny ako ochranné pásmo“. Zásady IUCN (Dudley, 2008, s. 35) definujú, že obce či mestá existujúce v pomerne striktných územiach ako sú NP, môžu spadať pod iné zóny ako je územia, do ktorého patria.

Ďalej, súlad bol aj v otázke **vyňatia vysokohorských chát**, ktoré sú momentálne zaradené do A zóny. Štefan Bielaš podotkol, že je predsa absolútne prirodzené, že *„tá chata okolo seba potrebuje mať nejaký režim fungovania toho najnutnejšieho územia“*. Nešpecifikoval koľko metrov okolo chaty by to malo byť, ale bol jednoznačne za vyčlenenie týchto chát z A zóny. Táto požiadavka je v celku logická a to nielen pre chaty, ale aj chodníky vedúce ku chatám, pretože napríklad Jozef Janiga hovorí, že ak by sme bezzásahový režim dodržiavali striktne, tak by sme sa po veľkej kalamite z roku 2004 už nedostali do Studených dolín, pretože oblasť od Hrebienka po Zamkovského chatu bola absolútne nepriechodná. *„Aj to prepílenie chodníka a vyťaženie toho najnutnejšieho dreva je už predsa nejaký zásah“*. S ohľadom na prírodné hodnoty by takéto vyčlenenie chát a chodníkov neznamenal absolútne žiadny problém. Jozef Janiga si však nemyslí, že zníženie stupňa ochrany môže nejakým spôsobom dopomôcť ku lepšiemu rozvoju v TANAP-e či možnostiam cestovného ruchu. Je toho názoru, že mäkký cestovný ruch sa dá robiť aj v prípade, ak by bol celý NP v piatom stupni ochrany: *„cestovný ruch v ponímaní ako som ho na začiatku pomenoval, čiže turistika, využívanie krás atď., podľa mňa sa absolútne nebije s najvyšším stupňom ochrany a dá sa prevádzkovať aj v ňom“*. Slavomír Celer taktiež hovorí, že tá mäkká turistika sa musí akceptovať v každej doline a tá si vyžaduje nejakú tú infraštruktúru ako napríklad pútač, lavičku či uvoľnenie chodníka v prípade kalamity. Tieto malé zásahy nie sú pre tatranskú prírodu žiadnym rizikom a mali by sa dať prevádzkovať aj v piatom stupni ochrany (A zónach) a navyše ich dôležitosť pre turistiku a pohodlie turistov je značná, hovorí. Takéto vyčlenenie vysokohorských chát a intravilánov obcí nie je v žiadnom rozpore s legislatívou a zásadami IUCN. Navyše ak sa nezhorší stav prírody a zároveň sa zjednoduší život človeka v území, zásady IUCN takýto manažment priamo podporujú. Zásady IUCN ku tejto téme priamo uvádzajú: *„CHÚ umožňujú vytvorenie špeciálnych zón v rámci svojho územia, napríklad pre turistické chaty a kempy v kategórii II národnom parku“* (Dudley, 2008, s. 35).

Celková zhoda bola aj v otázke **vyňatia rekreačných stredísk**, ktoré boli využívané pre športové účely už dávno v minulosti pred založením TANAP-u. Respondenti v tejto súvislosti referovali hlavne o oblastiach okolo Lomnického sedla a Skalnatého plesa smerom na Tatranskú Lomnicu, kde v minulosti bola a je veľká rozvojová činnosť v súvislosti s využívaním územia ako lyžiarskeho strediska. Navyše pozdĺž celého tohto koridoru je situovaná Lanovka na Lomnický štít. Rovnakému problému čelí aj oblasť Štrbského plesa s pridruženými lyžiarskymi zjazdovkami (Solisko, Esíčko) a Hrebienok s Hornou lúkou nad Starým Smokovcom. Najprísnejšie zóny jednoducho nemôžu byť na zjazdovkách a v území, kde bola a je postavená masívna infraštruktúra vyjadrujú sa respondenti. Takéto nešťastné ozónovanie spôsobuje už niekoľkoročné trenie medzi OP a developérmi. Juraj Kziažek ku tejto problematike dodáva, že „...lyžiarsky areál Tatranská Lomnica, Skalnaté pleso a Lomnické Sedlo. Podľa môjho názoru, už v čase, kedy Skalnatá dolina bola vyhlásená za Štátnu prírodnú rezerváciu (ŠPR), myslím, že to bol rok 1991, tak už tým, že tam bola tá infraštruktúra a malo to už vtedy to športové využitie a tie horské dopravné zariadenia ako lanovky a vleky, už vtedy nespĺňala kritéria na vyhlásenie, lebo to tam bolo skôr ako ŠPR.“ Aj Erik Baláž je toho názoru, že tieto areály nemajú vo vlastnom území NP čo robiť. Sám s údivom na tvári konštatoval, že ako môže predsa zjazdovka spadať do bezzásahovej A zóny. Prísny stupeň ochrany spôsobuje napríklad aj to, že si prevádzkovatelia zjazdoviek musia každý rok žiadať o povolenie prevádzkovať športovú činnosť na území TANAP-u, čo je podľa ich slov nezmyselný úkon a sťažuje to fungovanie prevádzkovateľov a majiteľov týchto stredísk. Lenka Maťašovská z cestovného ruchu hovorí aj to, že dnešná klientela si vyžaduje určité služby v tých hlavných strediskách (uzloch) cestovného ruchu a pokiaľ sa to stredisko nachádza v A zóne, nie je možné služby jednoducho vylepšovať, pre zjavné reštrikcie rozvoja, ktorému dané zariadenie a okolie podlieha: „*Tí ľudia potrebujú byť tu dole a hore ísť za tým oddychom, za tým zážitkom, ale zase oni si vyžadujú už aj nejaké služby a servis a infraštruktúru v tom podhorí*“. Navyše, Lenka Maťašovská si myslí, že by v oblastiach cestovného ruchu nemal byť bezzásahový režim, pretože v prípade podkôrníkovej kalamity dochádza ku zníženiu estetického zážitku z prírodného prostredia. Lyžovanie a iné zimné športové aktivity sú podstatou celej zimnej sezóny a obrovským ekonomickým prínosom pre región. Aj keď sa vyznačujú svojou časovou ohraničenosťou (víkendy a prázdniny) a závisia na dobrom počasí (dostatok snehu), tisíce turistov prichádzajú do Tatier práve kvôli lyžovaniu. Aj keď turisti primárne prichádzajú kvôli samotnému lyžovaniu, očakávajú adekvátne

služby a technické vybavenie týchto stredísk, ktoré by nemali zaostávať za ostatnými európskymi strediskami, pokiaľ Tatry nechcú stratiť klientelu (ekonomická udržateľnosť). Navyše, tieto strediská zvyšujú športové vyžitie pre miestnych obyvateľov tatranských osád, čiže prispievajú ku spokojnosti a kvalite života ľudí (sociálna udržateľnosť).

Čo sa týka **sprísnenia režimu ochrany**, nebolo veľa takých oblastí, ktoré by respondenti chceli zaradiť do prísnejšieho režimu ochrany. Možno to bude aj tým, že v súčasnosti zóna A pokrýva cca 55 % územia TANAP-u, aj keď Peter Novák poznamenáva, že *„viac ako 50 % územia je v A zónach, čo sú ale skaly“*. Jedná sa teda hlavne o alpínske a montánne pásmo a aj z tohto dôvodu Slavomír Celer konštatoval, že v TANAP-e ako jedinom NP na Slovensku, nie je až taký problém splniť podmienku IUCN o 75 % výmery A zóny. Juraj Ksiažek vyslovil odborný názor, že Západné Tatry ako celok by si zaslúžili sprísnenie režimu ochrany, v čom s ním súhlasí aj Erik Baláž. V súčasnosti sú len v zóne C a navrhuje preto zaradenie väčšej časti územia do A zóny, tak ako je to v ostatnej časti TANAP-u. Taktiež vyslovil znepokojenie nad tým, že vo väčšine dolín v Belianských Tatrách, ktoré má on osobne na starosti, sa A zóna podstatne zmenšila posunutím do vyšších častí týchto dolín: *„pretože tá hranica niekdajšej päťky bola oveľa nižšie a práve výnimkovaním, hlavne čo sa týka ťažby dreva vo vzťahu ku lykožrútovi a kalamitám, sa potiahla ďaleko vyššie“*. Tvrdí, že niektoré z týchto dolín by si tak isto zaslúžili najvyšší stupeň ochrany pre svoj prírodný potenciál. O potrebe sprísnenia režimu ochrany v oblasti Západných Tatier je presvedčený aj Slavomír Celer. Na otázku či by bol aj za sprísnenie niektorých častí TANAP-u, odpovedal takto: *„Áno, áno, napríklad v Západných Tatrách, kde dneska...liptovské tatry a závery dolín sú v treťom stupni, ktoré si zasluhujú ísť do piateho stupňa“*.

Veľkosť TANAP-u a bezzásahových zón (A zóny)

Aj keď veľkosť NP je zákonom 114/1992 definovaná ako územie väčších rozmerov a podľa slovenského zákona obvykle väčšia ako 1000 hektárov, väčšina NP na Slovensku s ľahkosťou toto kritérium splňuje. Nikde v zákone však nenájdeme požiadavku veľkosti bezzásahových zón, to znamená A zón. V zákone 114/1992 o ochrane prírody a krajiny ale aj zákone 543/2002 o ochrane prírody a krajiny je napísané, že zóny národného parku sú priradované na základe stavu prírodného prostredia, z čoho vyplýva, že podľa národnej legislatívy je veľkosť týchto najprísnejších

zón čisto individuálna záležitosť. Druhá vec je klasifikácia IUCN, podľa ktorej by tento pomer mal byť taký, že aspoň 75 % územia NP by malo byť manažované za primárnym cieľom kategórie II, čo ale neznamená bezzásahovosť. V zásadách IUCN má toto „pravidlo“ len formu odporúčania a určite nie rozkazu, no mnohí pracovníci TANAP-u tvrdia, že komisia IUCN pri zaradovaní CHÚ do kategórie II sa neoblomne dožaduje naplnenia tejto požiadavky.

Slavomír Celer zo Správy TANAP-u tvrdí, že toto pravidlo je v stredoeurópskom kontexte veľmi ťažko aplikovateľné a poukazuje na to, že pri zaradovaní územia do zón ochrany by sme si mali všímať v prvom rade prírodné danosti krajiny a špecifiká konkrétneho územia. Podotýka, že *„prírodné danosti a stav prírody je taký, že napríklad na území TANAP-u my vieme spraviť 50 % bezzásahového územia, ale iné NP na Slovensku s tým majú problém“*. Dokonca sa vyslovil za to, že by sme „požadovaných“ 75% výmery bezzásahovej A zóny mohli dosiahnuť napríklad zmenšením celkovej výmery celého TANAP-u takým spôsobom, že jeho hranica by kopírovala Cestu slobody⁴³ a ostatnú časť NP by sme zaradili napríklad do kategórie V. Samotné zásady IUCN hovoria o takejto možnosti kedy kategória V tvorí len tzv. ochranné pásmo (buffer zone). Pri kategórii V je doslova uvedené: *„Niektoré chránené územia kategórie V slúžia ako nárazníkové zóny jedného alebo viacerých prísnejšie chránených území, aby sa zabezpečil taký typ manažment aktivít v prilahlom území a vodných zdrojov, aby nedošlo ku narušeniu integrity tých najprísnejšie chránených území“*. Následne však spochybnil túto možnosť, pretože sa pýtal, čo by nám takýto krok vlastne priniesol pre OP. Zmenšenie výmery by bolo zároveň proti zásadám IUCN, ktoré apelujú na značnú veľkosť NP a dá sa povedať, že čím je územie väčšie, tým lepšie ochraňuje druhy žijúce v ňom. Navyše pán Celer poukázal aj na riziká takéhoto pravidla „nútených výmer“, ktorého dodržiavaním by sme mohli v podstate „zabiť“ význam niektorých CHÚ na Slovensku a v Európe vôbec. Totižto, niektoré NP napríklad vznikli za účelom ochrany lúčnych spoločenstiev, ktoré majú veľmi špecifickú diverzitu. Tú však nemožno zachovať (a chrániť) bez toho, aby sme tieto lúky kosili a manažovali. Pri 75% výmery bezzásahovosti by sa nám tým pádom zmenil cieľ, pre ktorý CHÚ vlastne existuje. Aj keď Slavomír Celer vlastnú myšlienku o zmenšení územia TANAP-u následne automaticky zavrhol poukázaním na nezmyselnosť, svedčí to o jeho kvalifikovanosti

---

⁴³ Cesta slobody sa tiahne cez územie TANAP-u a je tepnou, ktorá spája tatranské osady. Je teda situovaná značne vyššie ako súčasná dolná hranica NP.

a hlbokom uvažovaní nad daným problémom. Na problém výmer A zóny apeluje aj Juraj Kziažek, ktorý poukázal na to, že v niektorých častiach Tatier došlo ku poklesu diverzity niektorých druhov motýľov „*tie horské lúky, to hovoria napríklad motýlkari, že pre niektoré druhy motýľov není veľmi prospešné, že teraz zarastú tie lúky a teraz všetko zatiahne kosodrevina. Niektoré druhy by zmizli. Človek vlastne v minulosti umelo založil a vytvorili prostredie, kde zvýšil biodiverzitu. Nie je to nejaký monokultúrny smrekový les, ale sú tam lúky, ktoré sa kosia a darí sa tam veľkému množstvu druhou živočíchov a rastlín, hlavne teda hmyzu. To je to čo u nás treba umelo manažovať, aby sa to udržalo*“. Sám potvrdil, že aj na hrebeni Belianských Tatier, kde sa 400 rokov páslo, dochádza ku znižovaniu biodiverzity práve tým, že je tam striktný bezzásahový režim. Štefan Bielaček rozumne hovorí, že jemu je úplne jedno aké percento výmery NP je zaradených do A zóny. Pokiaľ ho niekto presvedčí, že je potrebné lokality zaradiť do A zón z dôvodu OP, pretože je tam skutočne čo chrániť, tak to môže byť kľudne aj 90% alebo len 30%. Dôvod je pre neho prvoradý.

Hádam najväčší rozdiel v otázke percentuálneho zastúpenia A zón v TANAP-e bol medzi Erikom Balážom a Lenkou Maťašovskou. Erik NP definuje ako „*veľké prísne chránené územie typu Yellowstone, kde funguje turizmus. NP je veľká divočina, kam sa chodia ľudia pozerat' ako príroda funguje bez toho, aby tam človek zasahoval. V skutočnosti ten NP je tá jadrová zóna, ktorá musí byť veľká a normálne by mala mať aspoň 75% toho územia*“. Erikova predstava má najbližšie ku definícií kategórie II v zásadách IUCN, no on ide ešte ďalej. Erik by celé územie TANAP-u najradšej zakonzervoval a nechal všetko na samovývoj. Vyslovil sa, že pre neho je NP len tá jadrová zóna a to ostatné môže byť len ochranné pásmo (buffer zone), no to nie je podľa neho súčasť NP. Na druhej strane priznáva, že NP sa vytvára človekom a aj pre človeka a ten by mal prírodu v tomto nepoznačenom stave obdivovať. Lenka Maťašovská naopak tvrdí, že v najvyššom stupni ochrany je toho v TANAP-e už priveľa a do A zóny by u nás zaradila nanajvýš 30% územia. Lenka pociťuje pomerne veľa obmedzení pri vykonávaní jej povolania v cestovnom ruchu a tak cíti potrebu zníženia stupňa ochrany v niektorých lokalitách, no väčšinou sa jedná o oblasti obcí, ich priľahlého okolia alebo území, ktoré už boli v minulosti využívané človekom. Predstava Jozefa Janigu je veľmi podobná Erikovi Balážovi; hovorí o veľkých prírodných plochách nepoznačených človekom. Jeho predstava NP je bližšia tým kanadským NP, ako tomu, čo máme v strednej Európe. Priznáva však, že v našich zemepisných šírkach ho takáto predstava ani len nenapadne

a tvrdí, že „u nás skôr je to také, nie v tom zlom, také scvrknuté do takých maličkých vzácných území, kde je niečo výnimočné“. A práve tieto územia by zaradil do toho najvyššieho režimu ochrany, no nielen tie, pretože tvrdí, že by toho potom bolo veľmi málo.

Zákon 114/1992 v § 17 hovorí: „*Metódy a spôsoby ochrany národných parkov sú odstupňované na základe členenia územia národných parkov do spravidla do troch zón ochrany prírody vymedzených s ohľadom na prírodné hodnoty*“. Predstava Erika Baláža z tohto dôvodu nemôže byť v našich stredoeurópskych podmienkach realizovaná, pretože je potrebné reflektovať stav ekosystémov. Zároveň požiadavku IUCN o aplikovaní 75% primárneho manažmentu kategórie II: „*Chrániť prirodzenú biodiverzitu súčasne so základnou ekologickou štruktúrou a podpornými ekologickými procesmi, a propagovať vzdelávanie a rekreáciu*“ taktiež nie je možné naplniť, pretože príroda TANAP-u sa v komplexnosti nedá označiť za prirodzenú, keď zoberieme do úvahy významný vplyv človeka na území TANAP-u v minulosti a súčasnosti, čo vyplýva aj z teoretickej časti tejto práce⁴⁴. Pre TANAP, NP v stredoeurópskych podmienkach, je v tejto súvislosti najvýhodnejšia kategória V, ktorej primárnym cieľom je „*chrániť a udržiavať významné krajinné scenérie/morské oblasti, s nimi súvisiacu ochranu prírody a ďalšie hodnoty, ktoré boli vytvorené interakciou ľudí prostredníctvom tradičného využívania územia*“ (Dudley, 2008, s. 20). Takýto spôsob manažmentu nám umožní zachovať a udržiavať tie hodnoty, ktoré súvisia s prirodzenou (pôvodnou) krajinou, no zároveň tie hodnoty, ktoré vytvoril človek a chce si ich ponechať (kultúrna krajina, špecifická diverzita vyžadujúca aktívny manažment, scenéria, krajinné prvky...). Kategória V si ďalej dáva tento manažmentový cieľ, ktorý je kompatibilný nielen s územím TANAP-u, ale aj ostatných NP na Slovensku: „*Druhy alebo biotopy, ktoré sa vyvinuli v spojitosti s kultúrnym spôsobom využívania územia a sú schopné prežiť len za predpokladu, že bude tento spôsob fungovať aj naďalej*“.

Divočina

Divočina by podľa všetkých respondentov mala byť súčasťou TANAP-u a takmer všetci tvrdia (okrem Martina Kupča, ktorý si v tejto otázke nie je istý), že divočina v TANAP-e existuje. Rozdiel je však v tom, čo jednotliví stakeholderi považujú za divočinu a koľko percent NP by podľa nich divočina mala zabrať. Kategória II ku

---

⁴⁴ Kapitola 3.4.5 Tatranský národný park

ochrane divočiny hovorí, že: „*Ochrana v NP by mala byť prísnejšia v tých miestach (zónach), kde je fungovanie ekosystémov a kompozícia druhov prakticky nedotknutá*“.

Slavomír Celer tvrdí, že časť národného parku by mala rozhodne byť divočinového charakteru. Definuje divočinu ako lesy, ktoré boli po dobu niekoľkých ľudských generácií využívané len veľmi málo tzv. „túlavou ťažbou“⁴⁵, pričom si zachovali svoju pôvodnú štruktúru a pralesovitý charakter. Štefan Bieľak taktiež zastáva názor, že divočina by v TANAP-e byť mala, ale z jeho slov som skôr pociťoval určité obavy: „*V určitých partiách si ju predstaviť viem, lenže aj tam to okolie musí byť zabezpečené nazvem to, alebo nejakým spôsobom majú byť prijaté opatrenia, aby ta divočina zostala v tom území*“. Tieto obavy súvisia, ako pán primátor neskôr v rozhovore poznamenal, so situáciou ku ktorej došlo v Kôprovej a Tichej doline a taktiež v časti Tatranskej Javoriny, kedy sa vyhlásila bezzásahovosť a došlo ku obrovskej podkôrníkovej kalamite, ktorá sa rozšírila aj do hospodárskych lesov súkromníkov. Tým pádom došlo ku ničeniu majetku iných ľudí a ku ekonomickým škodám. Taktiež prostredie utrpelo esteticky a čiastočne stratilo atraktivitu pre turistov.

Zuzana Kyselová vymenovala oblasti, ktoré ona sama považuje za tatranskú divočinu. Menovite sa jedná o oblasti „*dolina Nefcerka, Žabia Bielovodská dolina, Česká dolina, záver Bielovodskej doliny*“ a tvrdí, že tie územia, ktoré už v minulosti boli ľuďmi nejakou mierou využívané, nech zostanú ľuďom prístupné aj naďalej. Nevidí problém v tom, že človek do územia vstúpi a odfotí si to, čo sa mu páči. Jozef Janiga divočinu v TANAP-e vníma ako značne rozdrobenú do takých maličkých vzácných území a stavia slovenské NP do protikladu ku Kanadským NP, ktoré sú takmer celé divočinového charakteru. Ako príklad unikátneho divočinového územia v TANAP-e uvádza dolinu Nefcerka situovanú v západnej časti Vysokých Tatier a jeden kaňon v oblasti Belianských Tatier.

Na otázku či by divočina mala byť súčasťou TANAP-u odpovedá Erik Baláž takto: „*No určite, o tom to je! Ona tam aj je a historicky vždy bola, lebo tie Tatry sú také nedostupné, že tam divočina skrátka je a celý pojem NP je vlastne o tomto, nie je o čom diskutovať vôbec*“. Erikov celý koncept NP je o divočine a dôvodí, že bez problému aj 75% územia (ale aj viac) by mohla v TANAP-e byť divočina. Tento názor je veľmi rozdielny oproti ostatným stakeholderom, čo sa týka rozlohy divočiny. Erik dokonca

---

⁴⁵ Túlavá ťažba je náhodná a veľmi nesystematická ťažba malého rozsahu, ktorá sa robila v minulosti. Je typická pre odľahlé a ťažko dostupné oblasti.

presne špecifikuje lokality, na ktorých by mali veľké divočinové plochy v TANAP-e v budúcnosti existovať: „*Mali by tam byť štyri veľké divočinové územia, veľké celky – Tichá a Kôprová dolina, Belianské Tatry s oblasťou okolo Tatranskej Javoriny, v západných Tatrách Suchá a Jalovecká dolina a potom ešte na Orave okolo Roháčov a Osobitá. Toto by mali byť 4 veľké jadrá divočiny a medzi tým je priestor na turizmus*“. Z tohto samotného vyplýva, že Erik si žiada „vytvoriť“ divočinu aj na miestach, kde už reálne neexistuje (napr. Tichá a Kôprová dolina). Tento názor je v ostrom rozpore s ostatnými stakeholderami. Nejde len o to, kde chce Erik divočinu prinavrátiť, ale aj o to akým spôsobom to chce urobiť. Jediný manažment, ktorý uznáva v NP je bezzásahovosť, v čom sa rozhodne nezhodne s predstaviteľom ŠL TANAP-u, Slavomírom Celerom, Jurajom Ksiažekom, Milanom Koreňom a ani Zuzanou Kyselovou, ktorí majú síce podobný cieľ (vytvorenie divočiny na miestach, ktoré majú tento potenciál), no inou bezzásahovosť nevidia ako najlepšiu cestu⁴⁶.

Milan Koreň vidí divočinu ako esenciálnu súčasť NP, no podľa neho sa musí skutočne jednať o biotop schopný samostatného vývoja, čiže by mal byť poznačený ľudskou činnosťou len v minimálnej miere. Toto je veľmi rozdielny názor napríklad od Erika Baláža. Milan Koreň si najviac cení divočinové pralesovité formácie v hornej časti lesa v oblasti Kriváňa na jeho strmých svahoch (opäť hlavne dolina Nefcerka s prilahlými dolinami), kde bol prístup pre človeka vždy veľmi ťažko dostupný. Podľa jeho slov by sme sa mali na divočine dohodnúť, aby bolo jasné, kde sa bude nachádzať. Ján Slamený rovnako tak vyzdvihuje kvality prírody v oblasti Kriváňa, ktorým je potrebné venovať špeciálnu pozornosť, no zjavne nereflektuje stav biotopov v oblasti, kde prebieha stavebná a iná rozvojová činnosť firmy TMR.

Predstaviteľ za ŠL TANAP sa v rozprave o divočine vracia do histórie ku založeniu TANAP-u a spomína, že už pri vzniku TANAP-u boli zadefinované prísne rezervácie významnými lesnými odborníkmi už v 50-tych rokoch. „*Tí vyčlenili územia, ktoré zadefinovali ako človekom nezmenené alebo veľmi málo zmenené aj v rámci kultúrnej krajiny, ktorou Slovensko a vlastne celá Európa je*“. Toto sú podľa neho územia, ktorým je potrebné dať prioritu a sem práve patrí bezzásahový režim, kde sa

---

⁴⁶ Tu je potrebné podotknúť, že prakticky všetci respondenti sa zhodnú na tom, že bezzásahový režim funguje a je určite nám divočinu prinavráti, no za veľmi dlhé časové obdobie v rádoch niekoľkých storočí. Tí respondenti, ktorí preferujú aktívny manažment pred pasívnym manažmentom, chcú zachovať ekosystémy v takom stave v akom sú a pomaličky sa približovať ku prírode blízky ekosystémom usmerňovaním nepôvodných lesných spoločenstiev.

nezasahuje a sledujú sa prírodné procesy. S tým ale, že v okolí musí byť nastavený systém ochrany tohto najcennejšieho „rodinného striebra“, aby nedošlo k jeho vážnemu poškodeniu či zničeniu z tých vonkajších vplyvov. Pri definícii NP vyslovil názor, že NP má mnoho využití a divočina by ale rozhodne nemala byť tým hlavným kritériom NP. „Poznám NP, ktoré sú človekom na 100 % obhospodarované. Sú tam iné ciele NP, napríklad ako vo Veľkej Británii, kde sú aj veľké parky vyhlásené ako NP“.

Aj keď sa názory na divočinu a jej žiadaný stav v TANAP-e značne líšia, podľa názoru všetkých stakeholderov je divočina významným elementom tohto územia a mala by tu mať svoje miesto.

Prírodné hodnoty

Čo sa tejto témy týka, medzi stakeholderami existujú značné rozdiely vo vnímaní toho, čo sú najvýznamnejšie hodnoty v TANAP-e. Preferencia určitých hodnôt pred inými je pravdepodobne formovaná typom stakeholdera a jeho osobnými záujmami. Vo väčšine prípadov respondenti samozrejme ako najvýznamnejšie prírodné hodnoty uvádzali kamzíka, svišť'a a iné tatranské endemity, ktoré sú symbolom Tatier. Slavomír Celer ako lesník vo svojej odpovedi pokryl názory väčšiny respondentov. Hovorí, že to najdôležitejšie pre neho sú „tatranské endemity, subendemity, relikty z tej rastlinnej a živočíšnej ríše...klasické symboly ako kamzík a svišť. Ďalej limba, v rámci Slovenska je to jediná lokalita prirodzeného výskytu limby na Slovensku a potom sú tu jej spoločenstvá. ...spoločenstvá viazané na glaciálny a subglaciálny reliéf, takže toto je pre mňa cieľ ochrany“. Štefan Bielač je rovnakého názoru ako Slavomír Celer. Erik Baláž pokladá za najväčší poklad TANAP-u práve limbovo-smrekovo-smrekovcové pralesy v dolinách ako je Nefcerka, kde sú podľa jeho slov aj 1000 rokov staré limby, čím je úplne fascinovaný. Ďalej vyzdvihuje význam divoko tečúcich riek, ktoré pravidelne menia svoje koryto a vytvárajú tým úplne nové biotopy, ako napríklad rieka Belá v Západných Tatrách, ktorá je podľa Erika jedinou riekou na Slovensku, ktorá sa ešte takto správa. Predstaviteľ ŠL TANAP-u hovorí taktiež o doline Nefcerke a poznamenáva, že sa jedná o 200 hektárov neporušeného pralesa nevyčísliteľnej hodnoty. Na iných miestach v Tatrách existujú vraj už len 10 hektárové „ostrovy“ podobného pralesa. Je však znepokojený situáciou v Kôprovej doline, pretože tento vzácny prales je ohrozený podkôrníkovou kalamiťou šíriacou sa z tejto doliny.

U Juraja Ksiažeka je však už viditeľný názorový posun ku komplexnejšiemu vnímaniu hodnôt. Taktiež uznáva glaciálny reliéf a biodiverzitu, no to čo ho najviac fascinuje je práve rôznorodosť Tatier sústredená na malom území. Juraj podotýka, že „v priebehu jedného dňa som vo vysokotatranskej žule a na belianskom vápenci“, čo vraj nie je možné zažiť nikde inde v európskych horách. Pre Zuzanu Kyselovú ako botaničku samozrejme najviac znamená flóra, no bráni sa špecifikácií konkrétnej rastlinky aj keď na konci povie, že vysoko hodnotí Vřbu Kitejbelovú nachádzajúcu sa vo vysokých nadmorských výškach, ktorá je pravdepodobne aj tatranským endemitom. Zuzana si veľmi vysoko považuje aj kultúrnu krajinu TANAP-u a jej veľmi špecifickú biodiverzitu, no vyslovuje obavy o jej budúcu existenciu kvôli bezzásahovému režimu na mnohých takýchto lokalitách.

Najväčší rozdiel v ponímaní prírodných hodnôt oproti ostatným respondentom som zaznamenal u Jozefa Janigu, u ktorého tým najhodnotnejším je pocit. Aj keď je tento pocit formovaný hmotnou krajinou, on vyzdvihuje pocitové vnímanie územia ako komplexného celku a jeho jednotlivých častí. „Človek cíti ten chladný vzduch, to je také skôr emočné, nie hmatateľné. Poviem ten chladný vietor, skala, mach, ten lišajník, také drobnosti a keď sa vrátiš aj po 20-30 rokoch, tak je to stále rovnaké. A normálne človek sa vracia ako keby do tej mladosti, lebo fakt to sú veci, ktoré sú nemenné v tej prírode, ako niečo úžasné“. Toto vnímanie je nepochybne spojené aj s tým, že Jozef je horolezec. Napriek tomu ako jediný z respondentov spomína významný arktický endemit Žiabronôžku Arktickú, ktorá sa vyskytuje len v dvoch plesách vo Vysokých Tatrách. Ján Slamený a Zuzana Šedivá najviac oceňujú pokoj, ktorý sa pri dnešnom spôsobe živote hľadá stále ťažšie a ťažšie.

Kvalita prírodného prostredia

Kvalita prírodného prostredia a jej zlepšujúci/zhoršujúci sa stav sú dôležité ukazovatele toho, či je územie spravované správne s ohľadom na kategóriu, do ktorej patrí. IUCN dokonca pri týchto zmenách kvality prírodného prostredia povoľuje a niekedy dokonca odporúča prehodnotiť, prípadne zmeniť, kategóriu CHÚ, aby bola zabezpečená vhodnejšia správa územia s ohľadom na hodnoty, ktoré sú predmetom ochrany a lepšie zosúladenie manažmentových cieľov. Zásady IUCN (Dudley, 2008, s. 16) hovoria, že NP by mal „chrániť územie tak, aby zostalo v čo možno najprírodnejšom stave, zachovali sa jednotlivé typy regiónov, biotické komunity, genetické zdroje,

neporušené prírodné procesy, geodiverzita a scenéria“. Zákon 114/1992 v § 15 hovorí o tom, že *„celkové využitie národných parkov musí byť podriadené zachovaniu a zlepšeniu prírodných pomerov a musí byť v súlade s vedeckými a výchovnými cieľmi sledovanými ich vyhlásením“*. Kvalita a stav prírody/ekosystémov by sa teda nemal zhoršovať alebo by malo dôjsť ku jeho zlepšeniu.

Mnoho z respondentov považuje kvalitu prírody TANAP-u v lepšom stave ako v ostatných NP na Slovensku, z dôvodu prísnejšej ochrany. No Jozef Janiga je toho názoru, že aj keď je kvalita v porovnaní s ostatnými európskymi NP porovnateľná, napriek tomu si myslí, že v TANAP-e došlo ku zhoršeniu kvality, hlavne v súvislosti s nedisciplinovanosťou turistov, ktorí za sebou nechávajú množstvo odpadu, čo by sa v Kanade podľa neho nikdy nestalo. Podotýka však, že návštevnosť územia TANAP-u je omnoho vyššia ako v Kanade aj kvôli veľkosti územia. Úplne opačný názor má Martin Kupčo, ktorý poznamenáva, že došlo ku akémusi obrodeniu turistov v zmysle etikety správania sa v NP: *„...sa zlepšuje hlavne aj také to uvedomenie sa ľudí. Už je čoraz menej takých, ktorí idú niekam a tu konzervu, tu fľašu tam nechajú. Dnes ľudia to čo si donesú, to si aj odnesú“*. Ako pozitívny ukazovateľ považuje aj regrutovanie dobrovoľníckej služby v Tatrách a určitý posun v myslení developérov, ktorý si podľa neho začínajú uvedomovať hodnotu prírody pre ich vlastný biznis v území NP: *„bez tej prírody, bez toho lesa a bez ďalších tých vecí, asi tam tí ľudia neprídu len kvôli peknej lyžovačke, lebo tú majú všade. Čiže berú to ako svoje plus, výhodu, ktorú ešte ponúkajú tú prírodu“*. Juraj Ksiažek hodnotí zlepšenie kvality prírody z dlhodobej perspektívy niekoľkých storočí a to hlavne z dôvodu zákazu pastvy, vypaľovania kosodreviny a ťažobných činností na území NP.

Slavomír Celer a predstaviteľ ŠL TANAP-u sa obaja zhodujú na tom, že alpínsky stupeň v TANAP-e je vo veľmi dobrom stave, dokonca v lepšom ako za posledných niekoľko desaťročí, kedy bol atakovaný diaľkovým prenosom emisií a dochádzalo ku acidifikáciám prostredia v súvislosti so zvýšenou industriálnou činnosťou v Popradskej kotline, ktorá je v súčasnosti kontrolovaná a používajú sa čistejšie technológie než v minulosti. Negatívne však hodnotia situáciu v lesných spoločenstvách práve v súvislosti s veľkou kalamitou a následnou lykožrúťovou kalamitou, ktorá sa rozšírila aj do NPR v TANAP-e a decimuje tie najcennejšie pralesovité formácie, ktoré sa na Slovensku vyskytujú. Za ŠL TANAP-u zaznal názor, že: *„Nenávratne odchádzajú pralesovité*

spoločenstvá, najmä limbové smrečiny, čo bol klenot karpatského oblúka. Čo sa týka tých kalamitných plôch, ktoré boli vyčistené, tak tam je pekný nový les s novým drevinovým zložením, ktoré už reaguje na situáciu klimatických zmien“. Zuzana Kyselová, botanička, referuje miznutie niektorých veľmi vzácnych druhov machov, ktoré pre svoju existenciu nevyhnutne potrebujú zdravý, vekovo diferencovaný les, za čo obviňuje podkôrníkovú kalamitu a dôvodí, že sa nezadržateľne spustila vyhlásením bezzásahových zón na kalamitných plochách v miestach, ktoré neboli blízke prírodnému stavu. Čo sa týka alpínskeho stupňa, ten hodnotí ako kvalitou sa neustále zlepšujúci, no podľa nej paradoxne dochádza ku komickej situácii: *„Nad lesom sa ta kvalita zlepšuje, až moc. Tam kde boli pasienky, tam to kolonizovali svište a vracia sa kosodrevina a vytláča toho svišťa“.* Na druhú stranu, Milan Koreň jednoznačne považuje súčasný stav za nepriaznivý pre všetky NP v Európe v súvislosti so zmenami klímy (dlhé obdobia sucha) a napádaním lesov podkôrníkovým hmyzom, hlavne v oblasti hornej hranice lesa, ktorá býva väčšinou najpôvodnejšia a preto najcennejšia. Ján Slamený hodnotí zničený les ako zlý, pretože je to negatívny estetický vnem pre lyžiarov a dochádza ku rýchlejšiemu roztápaniu snehu na zjazdovkách, čo má pre firmu TMR ekonomické dôsledky.

Primátor Štefan Bielač kvalitu prírodného prostredia hodnotí z pohľadu rozvoja a rozsahu infraštruktúry a služieb na území TANAP-u a poznamenáva, že Tatry boli do určitej miery poznačené veľkou investičnou činnosťou a rozvojom najmä v sedemdesiatych rokoch minulého storočia, ktorú ostatné NP na Slovensku nezažili. TANAP porovnáva s PIENAP-om (Pieninský NP), ktorý je podľa jeho slov úplne panenský a v podstate nedotknutý podobnými aktivitami, no zároveň vyjadruje pochopenie rozvoja územia Tatier, ako centra cestovného ruchu na Slovensku, ktoré si jednoducho určitý rozvoj infraštruktúry vyžaduje aj za cenu zhoršenia kvality niektorých parametrov prírody, no zvýšenia pohodlia návštevníkov a ekonomického prínosu pre región, čo je aj napríklad podľa predstavitel'a Štátnych lesov TANAP-u nezanedbateľné ekonomický prínos pre región.

Podľa Erika Baláža si TANAP ako jediný NP na Slovensku zachováva relatívne dobrý stav prírody a aj preto ho považuje za unikátne územie. V súvislosti so stavom prírody dochádza ku určitej ambivalencii, hovorí Erik: *„Jedna vec je, že divočina v Tatrách taká tá naozajstná, že sa nezasahuje vôbec, bola dlhodobo len na veľmi malých kúskoch. Teraz sa tá divočina proste zväčšila. Z druhého pohľadu, tam kde divočina nie*

je, tam je to manažované ešte intenzívnejšie ako v minulosti.... aspoň posledných 10 rokov“. Tento názor je v rozpore s niektorými vyššie spomenutými názormi respondentov, ktorí naopak tvrdia, že divočinové územia sú v tejto dobe najviac atakované podkôrníkovým hmyzom a dochádza ku ich deštrukcií. Rozširovaním divočiny mal však Erik nepochybne na mysli nezasahovanie do území, v ktorých sa v minulosti intenzívne hospodárilo ako napríklad Tichá a Kôprová dolina.

Podľa odpovedí respondentov/odborníkov dochádza ku rozpadu niektorých biotických komunit a spoločenstiev (limbové pralesové spoločenstvá) tým, že sa nechávajú prírodné procesy bežať samovoľne (bezzásahový režim), čím dochádza ku paradoxnému javu, že akonáhle uspokojíme jednu podmienku IUCN, nemôžeme splniť zase inú. Ďalej, zákon 114/1992 pre NP stanovuje, že *„celkové využitie národných parkov musí byť podriadené zachovaniu a zlepšeniu prírodných pomerov a musí byť v súlade s vedeckými a výchovnými cieľmi sledovanými ich vyhlásením“*, čo sa na území TANAP-u deje a s čím sa dá v komplexnosti územia súhlasiť.

Priľahlé okolie TANAP-u

Okolie národného parku by malo byť podľa IUCN manažované tak, aby neboli narušené migračné koridory fauny, hlavne pokiaľ ide o zver, pre ktorej existenciu sú tieto koridory nevyhnutné. Zásady IUCN (Dudley, 2008, s. 16-17) hovoria, že *„NP by mali prispieť ku konzervácii rozmanitých druhov, zachovaniu regionálnych ekologických procesov a migračných ciest a vytvoriť taký „fond“ druhov, aby sa uľahčilo osídlenie priľahlého územia NP, ktoré je udržateľne manažované“*.

Peter Novák a Jozef Janiga obaja vyslovili obavy v súvislosti so stavebnou činnosťou pod dolnou hranicou TANAP-u, ktorá sa síce neuskutočňuje priamo v území NP, ale mohla by mať na jeho existenciu negatívne vplyvy a zmeniť ten stav, v akom sa dnes TANAP nachádza. Peter Novák napríklad hovorí, že *„ak napríklad zastaviame tú podhorskú oblasť, čo sa v súčasnosti deje v tých podhorských obciach, pozrime sa na Veľkú Lomnicu. Celé tie lúky majú byť zastavané. Ak toto sa udeje, tak zver v NP bude mať problém migrovať, vymieňať si genetický materiál. NP nefunguje sám o sebe, kde okolo neho nič nie je“*. Ďalej hovorí, že to nie je len o území, ale zároveň o vodných tokoch, ktoré z toho NP pramenia a ústia do tatranského podhoria: *„uvažuje sa o tom, aby tieto toky tvorili také fúzy, prirodzené migračné koridory a aby teda boli v zóne A, čo zase*

napríklad vodohospodári nesúhlasia alebo niektorí vlastníci tých prilahlých pozemkov, čiže je to veľmi zložitá...“.

Jozef Janiga sa okrem tohto obáva aj narušenia estetického vzhladu, ku ktorému už v dnešnej dobe podľa jeho slov došlo a z ekologického hľadiska to hodnotí ako zbytočné plytvanie priestorom v pomerne cenných územiach. Navyše konštatuje, že z doteraz vybudovaných apartmánových bytov sa za dobu siedmich rokov nepredalo ani len 30 %, čo považuje taktiež za ekonomicky nerentabilné pre investorov, ktorý by sa mohli venovať perspektívnejším a šetrnejším projektom.

Pokiaľ by sa toto zastavanie uskutočnilo, čo sa v súčasnosti deje, jednoznačne by sa degradovala myšlienka NP podľa zásad IUCN ako je uvedené v prvom odseku tejto témy a územie by nesplňovalo požiadavku kompatibilného vývoja prilahlého územia NP.

Prístup do územia

Prístup a pohyb človeka v území TANAP-u je určený návštevným poriadkom TANAP-u a zákonom o ochrane prírody a krajiny. Zásady IUCN pri kategórii II jasne definujú túto požiadavku: *„územie by malo byť prístupné návštevníkom pre inšpiráciu, vzdelávanie, pre kultúrne a rekreačné účely, a to v takej miere, že nedôjde ku značnej biologickej či ekologickej škode na prírodných zdrojoch“*. Mimo pravidiel vstupu a využívania územia na základe zón v NP definovaných zákonom, čiastočne môžeme zohľadniť aj kategórie Ia a Ib, ktoré sú považované za akýsi ekvivalent najprísnejších, A zón národných parkov či NPR, ktoré tvoria značnú časť územia TANAP-u a v ktorých sa táto problematika najviac vyostruje. Kategória Ia je podľa zásad IUCN územie, ktoré *„ochraňuje ekosystémy, druhy a zložky geodiverzity v pokiaľ možno nedotknutom stave nedávnou ľudskou činnosťou“*. Územie kategórie Ib uvádza, že *„poskytuje verejný prístup v takej miere a takým spôsobom, aby sa zachovali kvality divočiny pre súčasné a budúce generácie“*. V teoretickej časti diplomovej práce som poukázal na nezrovnalosti a rozpory v tom, ako je pohyb návštevníkov a (dokonca) miestnych obyvateľov z povahy návštevného poriadku TANAP-u a zákona 543/2002 určený. Z tohto dôvodu som sa v rámci rozhovorov zaoberal touto témou veľmi dôsledne. Názory boli značne rôznorodé a niektoré dokonca protikladné.

Pohyb návštevníkov na území TANAP-u a jeho obmedzenie v podobe sezónnych/celoročných uzáver existuje buď z dôvodu ochrany prírody alebo bezpečnosti

návštevníkov. Tieto dva dôvody boli respondentmi často rozlišované. Slavomír Celer považuje návštevný poriadok TANAP-u za diskriminačný, pretože preferuje práve určité skupiny ľudí pred inými. Tvrdí, že ho musíme upraviť tak, aby mal každý človek rovnaké podmienky, čo sa týka prístupu do územia: „*prečo nepustím bežného turistu mimo chodníka, ale skialpinistu alebo hlavne horolezcu pustím. Ved' to je takisto človek, ktorý len prejde a robí nejakú činnosť*“ a ešte poznamenáva, že vplyv toho človeka na chránené druhy je ten istý. Tvrdí, že ideálne riešenie spočíva v tom, aby Správa TANAP-u priestorovo určila lokality (priestorová diferenciacia), kde je vstup povolený paušálne pre všetkých a odporučila potrebnú výstroj v závislosti na aktuálnych podmienkach. Slavomír Celer dáva dôraz aj na časovú uzávery (časová diferenciacia), ktoré sú podľa jeho slov nevyhnutné pre rozmnožovanie a ochranu kamzíka a svišťa. Rovnaký názor zdieľa aj predstaviteľ ŠL TANAP-u, že význam sezónnych uzáverov je esenciálny pre ochranu vysokohorskej zvery. Na druhej strane nesúhlasí s tým, aby pre všetkých návštevníkov platili rovnaké pravidlá, čím sa razantne vyčleňuje od názoru Slavomíra Celera: „*A čo sa týka tých skupín, tak myslím si, že na to dneska právne normy pamätajú, že kto tam má čo robiť, tak je možné udeliť výnimku, či sa napríklad jedná o výskumníkov alebo horolezcov, ktorí majú voľný pohyb. Títo ľudia tam kvôli činnostiam, ktoré vykonávajú musia ísť.*“ Milan Koreň si myslí to isté a hovorí, že je nezmysel zakazovať napríklad horolezeckú činnosť vo Vysokých Tatrách, pretože nikde inde sa ani robiť nedá a vyplýva z histórie využívania územia. Podľa neho dokonca návštevný poriadok definuje ekologicko-funkčné športové priestory, ktoré sú zamerané na takúto činnosť. Zástupca ŠL TANAP-u má akurát výhradu ku skialpinistom, ktorých považuje za veľmi nedisciplinovaných a nerešpektujúcich koridory určené návštevným poriadkom, v ktorých by sa mali pohybovať. Poukazuje na mnoho smrteľných úrazov, ktoré sa udejú každý rok. Uzávera má podľa neho podstatný bezpečnostný význam aj pre bežných turistov: „*je obmedzovaný masový nástup do priestorov, ktoré môžu byť pre človeka potenciálne nebezpečné, kde aj napríklad údržba chodníkov nie je vždy možná*“. Slavomír Celer je taktiež zásadne proti masovému skialpinizmu, pretože tvrdí, že to má značný vplyv na kamzíka. Skialpinisti sú na kamzíkov podľa jeho slov „*priveľmi rýchly*“ a dochádza až ku takému vyrušovaniu, že sa niekedy dostatočne nenajedia a dochádza ku zníženiu vitality a kondície zvierat, čo vraj môže mať fatálne následky napríklad pre gravidnú samicu či mladé kamzíky.

Erik Baláž je tiež veľký kritik skialpinizmu práve z povahy negatívneho vplyvu na kamzíka, ale aj paraglajdingu. Erik spomínal na situáciu, kedy v Tatrách natáčali jeden z jeho filmov a paraglajdista vyplašil čriedu kamzíkov, pričom pri úteku zlomila matka svojmu mladému nohu. Mimo tejto kritiky je Erik paradoxne asi najviac otvorený voľnému prístupu turistov do prakticky celého územia TANAP-u, s čím súhlasí aj Martin Kupčo. Erikove motto je, že *„človek nemôže pochopiť prírodu, to ako funguje, pokiaľ nemá možnosť ju normálne vidieť“*. Dokonca niektoré dôsledky turistiky všeobecne vnímané negatívne ako napríklad zošliapavanie chodníka, vníma Erik ako pozitívnu disturbanciu, veľmi dôležitú pre niektoré druhy rastlín, ktoré sú dnes ohrozené. Erik Baláž je zástanca pešej turistiky a nevníma ju ako hrozbu (pokiaľ nie je masová) pre tatranskú prírodu ani v tých najhodnotnejších územiach ako napríklad dolina Nefcerka a význam sezónnej uzávery vidí hlavne v bezpečnosti pohybu turistov. Výhradu má len ku skialpinistom a paraglajdistom, ktorí môžu predstavovať určité riziko pre faunu.

Jozef Janiga ako riaditeľ horskej služby má na uzávery a pohyb návštevníkov v TANAP-e úplne iný pohľad ako predchádzajúci respondenti. Hovorí, že *„návštevný poriadok svojím spôsobom reflektuje alebo odzrkadľuje aj potrebu zvýšenia bezpečnosti v zimnom období, to ponímanie tých sezónnych uzáverov z pohľadu mňa ako bezpečnosti absolútne nemá význam. Prečo by to mal riešiť návštevný poriadok z pohľadu OP, lebo 543 je o OP a nemá riešiť bezpečnosť. Bezpečnosť ľudí mi riešime cez pokyny horskej záchranej služby“*. Každoročné sezónne uzávery vníma len v rámci ochrany prírody, ale už nie z pohľadu bezpečnosti návštevníkov. Slavomír Celer si myslí to isté a tvrdí, že v dnešnej dobe OP už nemôže riešiť bezpečnosť návštevníkov ako v minulosti. Dnes pre tieto potreby máme horskú službu a poistenie do hôr. S Jozefom Janigom zdieľa rovnaký názor na sezónne uzávery Juraj Ksiažek, ktorý by si ich predstavoval nasledovne: *„ja si sezónny uzáver predstavujem tak, že napríklad viem o doline, kde prebieha rodenie mláďat a je tam nasťahované celá kamzičia črieda a potrebujú ten pokoj. Netrval by pol roka ale 1-2 mesiace“*. Sú teda zástancami akéhosi plne flexibilného prístupu ku ochrane prírody, kedy sa monitoruje aktuálny stav a potreby fauny a flóry v NP a uzávery sa robia skutočne len vtedy, kedy sú potrebné. Podľa Jozefa Janiga nejde o to v akom mesiaci sa práve nachádzame, ale o to aké podmienky na horách aktuálne panujú. Horská služba dáva odporúčania vhodnej výstroje a to je podľa neho podstatné. Juraj Ksiažek aj Štefan Bielač taktiež poukazujú na to, že niekedy sú podmienky bezpečnejšie v zimnom období,

napríklad kvôli nedostatku zrážok, ako v niektorých letných mesiacoch⁴⁷ a teda sezónna uzávera s ohľadom na bezpečnosť je nelogická. Poukazujú na to, že sú ľudia, ktorí disponujú skúsenosťami a výbavou, kedy pre nich napríklad ani lavínová výstraha⁴⁸ číslo 3 nie je problém, no pre neskúsených turistov či skialpinistov môže mať fatálne následky, čo už je podľa nich na zodpovednosti návštevníkov posúdiť vlastné schopnosti.

Zásady IUCN nestanovujú mieru pohybu v NP, hovoria len o takom využívaní, aby nedošlo ku poškodeniu prírodných hodnôt. Zákon 114/1992 sa odkazuje na návštevný poriadok NP, ktorý konkrétnejšie špecifikuje podmienky pohybu v NP a ten pre TANAP jasne konkretizuje priestory, kde je možné sa pohybovať a skupiny ľudí, ktoré môžu legálne porušovať sezónne uzávery a pohybovať sa mimo chodníkov. Navyše, zákon 114/1992 v § 16 stanovuje, že na území A zóny v národnom parku je zakázané „*vstupovať mimo cesty vyznačené so súhlasom orgánu ochrany prírody, okrem vlastníkov a nájomcov pozemkov*“, čo znamená, že prístup do niektorých častí NP môže byť zakázaný. Tak isto zákon 543/2002 v § 22 odsek 5 stanovuje, že „*v prípade ohrozenia prírodnej rezervácie alebo národnej prírodnej rezervácie návštevnosťou môže orgán ochrany prírody rozhodnúť o jej uzavretí...*“.

Únosnosť územia

Zákon 114/1992 v paragrafe 15 definuje územie NP ako územie v prirodzenom (pôvodnom) stave alebo človekom málo pozmenenom. Zároveň vyhlasuje také podmienky využívania NP, aby sa stav prírody buď zachoval či dokonca zlepšil. Tieto dve formulácie v podstate určujú využívanie NP takým spôsobom, aby nedošlo ku prekročeniu ekologickej (stability) únosnosti územia. Zásady IUCN v súvislosti s ekologickou únosnosťou územia NP uvádzajú, že „*územie by malo byť prístupné návštevníkom pre inšpiráciu, vzdelávanie, pre kultúrne a rekreačné účely, a to v takej miere, že nedôjde ku značnej biologickej či ekologickej škode na prírodných zdrojoch.*“

---

⁴⁷ V roku 2010 na Gerlachovskom štíte zahynuli dvaja americký turisti, kedy sa teplé letné a slnečné augustové počasie v priebehu pár hodín zmenilo na tri dni neustáleho sneženia a víchrice v masíve Gerlachovského štítu. Ani okamžitý zásah horskej služby však nemohol týmto dvom turistom pomôcť. Títo ľudia boli v nesprávny čas na nesprávnom mieste a nezohľadnili predpoveď počasia a potrebnú výstroj (www.cas.sk). Na druhej strane, v januári v roku 2014 bol extrémny nedostatok zrážok a preto bol vysokohorský terén pomerne bezpečný.

⁴⁸ Výstraha je od 1. po 5. stupeň, pričom 5. stupeň indikuje extrémne vysoké riziko pádu veľkých základových lavín. Tretí stupeň je zvýšené nebezpečenstvo pádu stredne veľkých lavín a práve pri tomto stupni štatisticky dochádza ku najväčšiemu počtu nehôd, pretože je mnohými ľuďmi podceňovaný.

Peter Novák je zástanca toho, že niektoré oblasti by mali byť prístupné a iné zas ponechané pre potreby fauny, aby aj tá mala svoj kľud. Následne však uvádza, že by aj bol za sprístupnenie hrebeňa Belianských Tatier, no v súvislosti s mierou únosnosti hovorí: *„lenže koľko ľudí by tam malo ísť? To je ten problém. Keby sme povedali, že cez ten hrebeň prejde 300 ľudí za sezónu, aby sa ten pôdny kryt dokázal vzchopiť, tak to beriem. Ide o to, aby nedošlo ku takej deštrukcii, aby sa príroda bola schopná obnoviť sama.“* Peter Novák podotýka, že na to všetko existujú dokumenty ako územný systém ekologickej stability, no prejavuje ku nemu určitú mieru nedôvery v súvislosti s tým, že je pripravovaný ľuďmi a ako sám hovorí *„človek je tvor rozumný, ktorý si všetko obháji. Povie, že to má vplyv na prírodu, no nie negatívny.“*

Štefan Bielaček je tiež za otvorenie Belianskeho hrebeňa v určitých limitoch, ktoré je potrebné dopredu špecifikovať, aby nedošlo ku erózií chodníka ako v minulosti. Zdieľa spolu so Slavomírom Celerom, Erikom Balážom a Jurajom Ksiažekom jednotný názor v tom, že pre prírodu nie je ani tak kritický počet turistov ako budovanie masívnej infraštruktúry či voľný pohyb týchto turistov mimo značkovaných chodníkov. Slavomír Celer hovorí, že: *„My musíme podmienky nastaviť bez ohľadu na kategórie ľudí, aby to územie znieslo...tú únosnosť...teda hlavne to vysokohorské prostredie mám namysli. Máme za to, aby chodníky boli využívané len v koridoroch chodníkov, to znamená žiadny voľný pohyb.“* Ešte ku tomu podotýka, že aj keby sa letná turistika robila masovo, ale len v mantineloch toho turistického chodníka, tak nepredstavuje pre zver takmer žiadny disturbačný prvok, pretože tá je už na pohyb v rámci týchto koridorov zvyknutá.

Manažment ekosystémov

Kategória II je definovaná ako: *„veľké prírodné alebo prírode blízke územie vyhradené pre ochranu ekologických procesov, druhov a zachovanie charakteristík miestnych ekosystémov“*. Podľa zákona 114/1992 sa tiež jedná o územia prirodzené alebo ľudskou činnosťou málo ovplyvnené. Zákon 543/2002 NP definuje ako územie s ekosystémami, ktoré nie sú podstatne pozmenené či jedinečných prírodných a krajinárskych kvalít. Zásady IUCN definujú aj ďalšie ciele kategórie II s ohľadom na manažment ekosystémov a krajiny: *„Chrániť územie tak, aby zostalo v čo možno najprírodnejšom stave, zachovali sa jednotlivé typy regiónov, biotické komunity, genetické zdroje, neporušené prírodné procesy, geodiverzita a scenéria“* a *„územie NP by malo byť značného rozsahu a kvality prírodného prostredia, pretože by malo*

umožňovať ekologické funkcie a procesy tak, aby tam pôvodné druhy a komunity zotrvali dlhodobo a to za minimálneho manažmentu či intervencie.“

Pri manažmente ekosystémov sa gro sporov vedie o to, či zasahovať alebo nezasahovať v lesných biotopoch. Alpínske pásmo je vo veľmi dobrom stave ako som už vysvetľoval pri téme „kvalita prírodného prostredia“. V tejto téme je až prekvapivo veľký súlad na manažment až na zopár málo výnimiek. Keby som mal vybrať za všetkých respondentov jeden najčastejšie sa opakujúci názor, povedal by som, že v lesoch prírodných a prírode blízkych je potrebné zachovať bezzásahové zóny, teda nechať lesné spoločenstvá na samovývoj. V ekosystémoch, v ktorých je drevinové zloženie nepôvodné alebo nie je schopné samoregulácie (nízka miera rezistencie), sú potrebné určité zásahy, ktoré pomôžu ten biotop uviesť do stavu prírode blízkeho, ak je toto našim cieľom. Predstavitel' TANAP-u sa ku pasívnej ochrane v človekom pozmenených ekosystémoch vyjadruje nasledovne: *„Tu keď chceme hovoriť o pasívnosti, musíme si uvedomiť aj riziká, ktoré z toho plynú. Konkrétny príklad je starostlivosť o lesy v zmenených územiach v TANAP-e. Okrem nejakých 700 hektárov lesa⁴⁹ všetky lesy boli premenené človekom.“* Slavomír Celer ku aktívnemu manažmentu dodáva, že *„holorub nie je blízky prírode, kde prídete jednorázovo na dve porastové výšky a odrúbete les, ale keď už v tom lese jednotlivo vyberáte stromy, tak to už je bližšie prírode to je ten výberkový les. A toto sa robí v tej B a C zóne.“*

Významná zhoda názorov zaznela na bezzásahový režim. Väčšina stakeholderov si totiž myslí, že súčasné výmery bezzásahových oblastí sú veľké a zahŕňajú ďaleko väčšie celky než sú prírodné a prírode blízke biotopy. Z pohľadu Milana Koreňa je dôležité, ešte predtým než určíme typ manažmentu na konkrétnom území, rozdeliť územia na tzv. funkčné ekologické priestory. Tieto priestory by podľa neho mali byť rozdelené na základe dvoch faktorov a to prírodného potenciálu (miery pôvodnosti) a predstáv o budúcom stave týchto spoločenstiev. Milan Koreň vysvetľuje, že veľkosť A zón je dnes nesmierne predimenzovaná⁵⁰, berúc do úvahy historické využívanie územia a súčasný stav biotopov. Kritizuje zakonzervovanie Tichej a Kôprovej doliny, kde ako hovorí *„chceli vyťažiť aspoň to dno Tichej doliny, ale Správa TANAP-u dala negatívne stanovisko aj napriek tomu, že zákon o 4 stupni v NPR už na svete bol.“* To znamená, že

---

⁴⁹ TANAP má rozlohu 74 000 hektárov a zhruba polovica sú lesné spoločenstvá. Z toho vyplýva, že pôvodnej (prirôdnej) vegetácie tu veľa nezostalo v súvislosti s historickým využívaním krajiny.

⁵⁰ V porovnaní s ostatnými NP na Slovensku

zákon už umožňoval vykonávať mimoriadne ťažby aj v NPR. Na obrázku 5 môžeme vidieť Tichú dolinu po kalamite v roku 2004. Zdevastovaná bola spodná časť lesa, no okolité lesy zostali zachované a zdravé. V súčasnosti je väčšina týchto lesov zdevastovaná lykožrútom, čo Milan Koreň hodnotí ako výsledok úplnej konzervácie týchto dolín. Predstavitel' ŠL TANAP-u má na to rovnaký názor a poznamenáva, že tie najcennejšie pralesovité formácie, ktoré sa nachádzajú v blízkosti tejto doliny (dolina Nefcerka), podliehajú rozkladu čím TANAP stráca svoje najväčšie hodnoty.

Obrázok 5: Tichá dolina po veľkej kalamite v roku 2004

Zdroj: www.lesytanap.sk

Peter Novák a Jozef Janiga prišli so zaujímavou myšlienkou vytvoriť tzv. porovnávacie oblasti (benchmarking), kedy zoberiem dve s prírodného hľadiska rovnocenné oblasti a jednu z nich uvedieme do bezzásahového režimu bez akéhokoľvek vplyvu a prístupu človeka a v druhej sa bude aktívne manažovať. Jozef Janiga by navrhoval vyčlenenie Studených dolín z TANAP-u, no nie s cieľom nejakej stavebnej činnosti, ale menej prísnych pravidiel ako máme dnes. Jednu tatranskú dolinu by uzavrel úplne. Potom by porovnával vývoj týchto dolín v časovom horizonte niekoľkých desaťročí. Tvrdí, že jedine takýmto spôsobom by sme mohli fakticky zhodnotiť vplyv človeka na lesné aj nelesné ekosystémy. Peter Novák by bol za diferencovaný manažment v Tichej doline, kde by skúmal rovnaký jav.

Za slovami Lenky Maťašovej je skrytá túžba po určitej unifikácii manažmentu v európskych CHÚ. Adresuje rôzne zákazy (solenia komunikácií...) v TANAP-e či

využívanie hospodárskych zvierat (pastva) v NP za účelom manažmentu lúčnych spoločenstiev a poukazuje na príklady z NP v Alpách, kde sa takéto praktiky používajú. Vysvetľuje to tým, že *„príroda je jedna, rovnaká. Podľa mňa tie pravidlá a štandardy by mali byť rovnaké v rámci celej Európy.“*

Naplnenie zásad IUCN pre kategóriu II sú podľa názoru väčšiny stakeholderov nereálne v súvislosti s rizikami spojenými s pasívnym manažmentom. IUCN síce umožňuje nehovoriť o bezzásahovom režime, ale žiada minimálne zásahy do prostredia, čo v TANAP-e v prípade podkôrníkových či vetrových kalamít napríklad možné nie je. Opäť sme bližšie kategórii V, ktorá v súvislosti s manažmentom biotopov a územia, ktorá sa reálne približuje najviac stavu územia TANAP-u a reflektuje jeho potreby. Jedným z cieľov je taký manažment, aby *„druhy alebo biotopy, ktoré sa vyvinuli v spojitosti s kultúrnym spôsobom využívania územia a sú schopné prežiť len za predpokladu, že bude tento spôsob fungovať aj naďalej“*.

Negatívny vplyv človeka na prírodu

V súvislosti s ochranou prírody v NP definujú zásady IUCN ako primárny cieľ *„chrániť prirodzenú biodiverzitu...“*. V zásadách IUCN (Dudley, 2008) sa ďalej môžeme dočítať, že územie kategórie II *„by malo byť prístupné návštevníkom v takej miere, že nedôjde ku značnej biologickej či ekologickej škode na prírodných zdrojoch. Kompozícia, štruktúra a fungovanie biodiverzity by malo byť viac menej v prirodzenom stave alebo aspoň mať potenciál sa do tohto stavu dostať s nízkym rizikom invázie nepôvodných druhov rastlín a živočíchov.“* Zákon 114/1992 v paragrafe 16 definuje základné ochranné podmienky, napríklad zakazuje *„meniť súčasnú skladbu a plochu kultúr.“*

Predstavitel' ŠL TANAP-u za najvýznamnejšiu degradáciu na území NP považuje vplyv bezzásahového režimu v Tichej a Kôprovej doline ako aj v niektorých ďalších špecifických lokalitách, ktorý je podľa jeho názoru dôvodom straty najcennejších a najpôvodnejších lesných biotopov na území TANAP-u: *„V týchto dolinách bol zabezpečený aktívny manažment, ktorý zabraňoval práve vonkajším vplyvom z premenených lesných ekosystémov nachádzajúcich sa pod týmito pralesovitými porastmi.“* Osobne považuje bezzásahový režim za veľmi významný, no v týchto dolinách s podstatnou časťou človekom pozmenených ekosystémov ho považuje za *„experiment s lykožrútom“*. V tomto názore s ním súhlasí niekoľko ďalších

stakeholderov ako napríklad Milan Koreň, ktorý poznamenáva, že *„Tichá dolina a Tomanová dolina boli spásané roky.“*

Slavomír Celer identifikuje zjazdovky ako problém pre TANAP aj keď slúžia ľuďom a priznáva, že sa v území v určitej miere vyskytovali ešte pred vyhlásením NP. Zjazdovky podľa neho narúšajú konektivitu biotopov a zároveň ničia prirodzenú biodiverzitu v území: *„Zjazdovky sú koridory, kadiaľ sa môžu šíriť invázne synantropné druhy rastlín a živočíchov. Do toho územia sa tým pádom dostali aktivity, ktoré majú negatívny vplyv ako hluk, znečistenie napríklad možné ropné látky. Sú tu riziká. Mení to poslanie a charakter územia, pretože toto sú ďalšie plochy s ktorými teraz neviem čo robiť. Nechať či vylúčiť ich z NP?“* Takáto skutočnosť je v protiklade s poslaním NP, pretože ako z úvodnej časti tejto kapitoly vyplýva, v NP by nemalo dôjsť ku šíreniu nepôvodných invázných druhov a ničeniu prirodzenej biodiverzity. Napriek tomu v TANAP-e dochádza. Taktiež sa zmenila a mení skladba pôvodných kultúr, pretože pôvodných biotopov je v TANAP-e len skutočne málo.

Je potrebné povedať, že všetci stakeholderi považujú veľkú kalamitu z roku 2004 ako významnú environmentálnu disturbanciu. Slavomír Celer v súvislosti s ňou hodnotí negatívne výstavbu lesných ciest a používanie zariadení na ťažbu kalamity ako traktory či harvestory, ktoré narušujú pôdny kryt lesa, čo môžeme interpretovať ako nezákonný zásah v NP, pretože podľa zákona 114/1992 sa nesmú *„používať intenzívne technológie a nevratne poškodzovať pôdny povrch“*, napriek tomu tieto zariadenia boli a sú používané pri likvidovaní kalamity. V súvislosti s ničením pôdneho krytu sa Štefan Biela vyjadruje ku hrebeňu Belianských Tatier. Hlavným problémom je podľa neho *„čierna“* turistika, ktorá sa tam deje z dôvodu uzatvorenia hrebeňa pre verejnosť: *„Čierna turistika funguje, ľudia pôsobia, pretože nepoznajú územie a chodia krížom krážom hej. Lebo vidno to na tých zošliapaných chodníkoch, kde sú 3-4 trasy a v minulosti bola jedna trasa.“* Aj z tohto dôvodu si myslí, že uzatvorenie chodníka v roku 1978 nebol najlepší krok pre ochranu prírody a je protagonistom otvorenia hrebeňa, no takým spôsobom aby boli zabezpečené špecifické podmienky (sprievodca, poplatok, limitovaný počet turistov, používanie jednej komunikácie na hrebeni a iné). Jozef Janiga tu zdôrazňuje nutnosť správneho vytrasovania chodníkov a striktnom používaní jednej komunikácie, v tak citlivých územiach ako sú Belianské Tatry. Ak sa tieto podmienky splnia, nehrozí žiadne nebezpečenstvo pôdnemu krytu ani miestnej flóre či faune, hovorí Jozef.

Zuzana Šedivá vníma ohrozenie pre niektoré druhy rastlín v súvislosti so zasnežovaním zjazdoviek. Dôvodí, že v krajinách ako je Rakúsko sa smie zasnežovať len do prvého Marca „*kvôli tomu, že sa inak vytvorí silná vrstva ľadu a niektoré rastlinky nie sú schopné sa vysemeniť. Rovnako je to aj s kosením.*“ Ku zjazdovkám v TANAP-e má ešte jednu námietku a to tú, že narušili vodný režim krajiny. Hovorí o povodniach, ku ktorým dochádza v Tatranskej Lomnici od vybudovania zjazdoviek každoročne. Niektorí obyvatelia tejto obce referujú zvýšenie podzemnej vody o pol metra, čo nie je zanedbateľné. Peter Novák síce nehovorí o Tatranskej Lomnici, ale vyslovuje obavy s plánovanou stavbou zjazdoviek nad Smokovcami. Obáva sa taktiež narušenia vodného režimu a dokonca straty zdroja smokoveckej kyselky, ktorá má v tatrách niekoľko storočnú históriu a spája sa s prvotným dôvodom osídľovania územia pre účely kúpeľníctva. Hovorí, že „*sú navrhované zjazdovky smerom na hotel Bellevue v Hornom Smokovci, tie zjazdovky sú smerované cez pásмо ochrany vodných zdrojov II a III stupňa, čiže kyselka, ktorá vyviera v Hornom Smokovci, všetky zjazdovky idú cez to ochranné pásмо. Tým automaticky prerušujem vodné toky a nikto mi nevie zaručiť, že mesto nepríde o tú kyselku hej.*“ Zákon 114/1992 pre územie NP jasne hovorí, že je zakázané „*meniť súčasný vodný režim pozemkov*“. Ján Slamený, zodpovedný za stavbu zjazdoviek, nevníma narušenie vodného režimu ako reálnu hrozbu, a za všetky vplyvy zjazdoviek na krajinu spomenul len odkrytie (obnaženie) a ničenie pôdneho krytu ku ktorému dochádza pri stavbe zjazdovky. Hovorí však, že okamžite dochádza ku nápravným opatreniam: „*Ak dôjde ku tomu, že v rámci toho nášho územia dôjde ku zničeniu alebo zabratiu, tak sa snažíme sami to zrekultivovať. Ako napríklad hneď vedľa zjazdovky vidno výsadbu nových stromčekov, spevňujeme tie boky...*“.

Na mnohých miestach TANAP-e teda dochádza ku porušovaniu zákona v súvislosti s neadekvátny manažmentom. Nielenže dochádza ku porušovaniu zásad IUCN, ale aj národnej legislatívy, ktorá by rozhodne mala byť plne rešpektovaná. Z tohto pohľadu TANAP rozhodne nespĺňa parametre NP a aktivity, ktoré sa v území dejú degradujú jeho poslanie.

4.2.2 Ekonomický pilier

Ekoturizmus

Primárnym cieľom územia kategórie II je to, že „...poskytuje základ pre duchovné, vedecké, vzdelávacie, rekreačné a turistické využívanie územia za predpokladu, že je environmentálne a kultúrne kompatibilné“. Ďalej má „podporovať kompatibilný ekonomický rozvoj, hlavne prostredníctvom rekreácie a cestovného ruchu, ktorý podporí miestnu a národnú ekonomiku, no prioritou je tá miestna“ alebo „územie by malo byť prístupné návštevníkom pre inšpiráciu, vzdelávanie, pre kultúrne a rekreačné účely, a to v takej miere, že nedôjde ku značnej biologickej či ekologickej škode na prírodných zdrojoch“. Podľa zákona 114/1992 majú NP „mimoriadny vedecký a výchovný význam“.

Ekoturizmus, hovorovo nazývaný tiež mäkký turizmus, má podľa niektorých respondentov/odborníkov v TANAP-e veľký potenciál, no je podľa ich názoru veľmi málo realizovaný. V území sa rozvíja skôr tvrdá forma turizmu, kde je nutná extenzívna výstavba infraštruktúry (lanovky, zjazdovky, hotely, parkoviská...) a vôbec sa nezvažujú iné alternatívy, ktoré by mohli mať pre región porovnateľné ekonomické a sociálne prínosy a zároveň ako uvádza Juraj Ksiažek, ekoturizmus má „menšie náklady na jedného návštevníka ako v prípade tvrdého turizmu, kedy treba postaviť zjazdovky“. Slavomír Celer napríklad považuje všetky aktivity, ktoré by človek v NP robiť mal za mäkký cestovný ruch. Človek by podľa neho mal byť v prvom rade pozorovateľ žijúci v harmónii s prírodou. Súčasný rozvoj cestovného ruchu v Tatrách charakterizuje tak, že „poslanie NP je v princípe degradované a potlačené“.

Juraj Ksiažek, Erik Baláž a Štefan Bieľak sú protagonisti práve mäkkého cestovného ruchu v TANAP-e a to takým spôsobom, ktorý by mal pozitívne ekonomické a sociálne dopady na spoločnosť, miestnych obyvateľov a prínos pre samotnú ochranu prírody. Štefan Bieľak, ako primátor mesta Spišská Belá, majú pod svojím patronátom dve tretiny vysoko hodnotného územia Belianských Tatier, ktoré sú verejnosti neprístupné, sa vyslovuje za otvorenie tohto územia pre určité (limitované) množstvo ľudí za určitých špecifických podmienok: „v určitom období a čase sa tam dá ísť a práve vtedy by sa tam dalo chodiť za nejakých podmienok a kludne aj za nejakú úhradu, čo je bežné vo svete, kedy sa zaplatí nejaký poplatok a idem sa do toho územia pozrieť“. Štefan Bieľak dôvodí, že práve takýto spôsob spravovania niektorých dnes prísne strážených (či

dokonca nedostupných) území by zabezpečil omnoho lepšiu kontrolu územia, do ktorého ako poznamenal aj tak ľudia vstupujú nelegálne a tým pádom by územie získalo určitý režim kontroly a tým pádom lepšej ochrany prírody. Takýto strážca prírody/sprievodca by zároveň získal lepší imidž, pretože by za tie peniaze, ktoré dnes vyberá na pokutách, poskytol návštevníkom kvalitný servis a zvýšil mieru spokojnosti zákazníka (návštevníka): „*No je to fantázia, keď vám vie niekto vysvetliť, kde sa nachádzate, ako to vzniklo, aké sú tie súvislosti, prečo možno ten kamzík tam je a nie je inde. A toto je vlastne tá pridaná hodnota*“. Štefan Bielač je navyše toho názoru, že človek by do týchto území mal mať prístup aj preto, aby videl to, čo sa chráni a mal s tým osobnú skúsenosť. Juraj Ksiažek ako strážca pohybujúci sa práve v tomto území je toho istého názoru a tvrdí, že takto by si aspoň slovenská ochrana prírody dokázala čiastočne zarobiť sama na seba a tým by sa odľahčil štátny rozpočet.

Zuzana Šedivá vyslovuje pragmatický názor: „*Musíme zistiť, čo nás tu živí. Ak je to turizmus, tak dajme všetko do turizmu a nezakazujme si robiť niektoré veci a hádzať polená pod nohy*“. Naráža práve na prílišnú až prehnajú OP, ktorá podľa nej znemožňuje rozvoj, z ktorého by mohli jednotliví stakeholderi profitovať. Erik Baláž si myslí, že keď je ochrana prírody nastavená správne, tak môže byť ekonomickým nástrojom regiónu. Poukazuje na príklady z iných krajín, napríklad Afriky, kde je dokonca v niektorých štátoch celá ekonomika postavená na ekoturizme a tvorí podstatnú časť HDP štátu: „*Štát nikdy nepochopil, že OP keď sa robí dobre, môže byť ekonomickým nástrojom rozvoja regiónu. Tým myslím prírodný turizmus. Lenže keď tá príroda nie je dobre chránená, tak ani turizmus tam dobre nefunguje a aj keby bola tak to nestačí, lebo tam treba robiť aj služby okolo toho s dobrým marketingom*“. Erikova predstava je tá, že sa ekonomika TANAP-u postaví v prvom rade na turistiku a pozorovaní zvierat, práve tým spôsobom, ako to funguje napríklad v Afrike: „*Keby sa nepoľovalo a bolo by zvierat viacej, tak by sme na tom mohli postaviť ekonomiku. Ľudia sa radi pozerajú na zvieratká a vlastne aj preto tak dobre fungujú zoológické záhrady*“.

Na druhú stranu, firma TMR a Lenka Maťašovská sú skôr zástancami rozvoja tvrdej formy turizmu, ktorú je jednoznačne vidno na aktivitách firmy. Aj keď Ján Slamený poznamenal, že firemné rozvojové aktivity sú plánované striktne v tých zónach, ktoré už boli využívané v minulosti, stále sa však jedná o vlastné územia NP a o tvrdý turizmus v citlivých územiach. Lenka Maťašovská podporuje výstavbu zjazdoviek a ako

povedala, rozvoj turistickej infraštruktúry by sa mal rozvíjať v rozmedzí od Cesty slobody po tatranskú magistrálu, čo je ale tak isto územie TANAP-u.

Takéto predstavy o fungovaní ekoturizmu sú jednoznačne podporované zákonom aj zásadami IUCN ako je uvedené v prvom odseku tejto témy. Zákon jednoznačne postavil vedu a výchovu medzi hlavné priority využívania NP, čo je úplne kompatibilné s filozofiou ekoturizmu. Avšak rozvoj tvrdej formy turizmu, tou formou akou ho presadzuje firma TMR, nemá svoje miesto v NP a je protizákonný.

Príjem pre región, ceny a zľavy

Jedným z cieľov kategórie II je „*podporovať kompatibilný ekonomický rozvoj, hlavne prostredníctvom rekreácie a cestovného ruchu, ktorý prispeje do miestnej a národnej ekonomiky, no v prvom rade do tej miestnej*“. Návštevný poriadok TANAP-u hneď v úvode definuje účel využívania národného parku a okrem primárneho cieľa, ochrany prírodného dedičstva, má byť umožnené „*únosné kultúrno-výchovné využívanie*“, čo nepriamo implikuje možnosti rôznorodých zdrojov príjmu pre miestne spoločenstvo či širšie okolie regiónu v súvislosti s existenciou človeka „*návštevníka*“ v NP.

Hlavná diskusia o miestnej ekonomike sa odohrávala v spojitosti s firmou TMR, keďže zabezpečuje hlavné služby, čo sa týka rekreácie a športu. Peter Novák ako človek, ktorý hodnotí a posudzuje rôzne projekty (aj) z dielne tejto firmy a jej návrhov, komentoval momentálnu situáciu v Tatranskej Lomnici: „*Dostali sme sa do situácie, že sa tam preinvestovalo veľa finančných prostriedkov, samozrejme prichádzajú s tým aj spojené problémy, ale vidíme, že návštevnosť v rámci Tatranskej Lomnice stúpa. Zase veľkou nevýhodou je to, že domáci obyvatelia nemajú by som povedal možnosť si ísť ani tam zalyžovať, pretože si zoberme, keď ten lístok stojí 35-36 eur, tak to je v podstate 1000 SK za lístok na jednodňovú lyžovačku. Tým že vlastne mesto dovoľuje nejakým spôsobom rozvoj tohto územia nejakej súkromnej spoločnosti, ktorá zase kvitujeme, že áno...lebo bez toho by ani Lomnica v zime neexistovala, tak malo by adekvátne nejakým spôsobom recipročne pomôcť mestu, že napríklad tí obyvatelia majú nejaké zľavnené lístky*“. Na zľavy a výhodnejšie ceny pre domácich obyvateľov som sa priamo opýtal Jána Slameného, ktorý pracuje pre firmu TMR, odpovedal takto: „*Vôbec nie je problém so zľavou na vleky, ale podľa legislatívy nemôžete zvýhodňovať jednu skupinu ľudí na úkor*

druhej. Robí sa to inými obchvatmi, napríklad musíte byť členom klubu, len zas nie každý sa môže stať členom klubu“. Martin Kupčo sám podotkol a tým potvrdil slová Jána Slameného, že ako lyžiarska asociácia majú o čosi výhodnejšie ceny ako bežní návštevníci: „Máme zlacnené lístky pre členov lyžiarskej asociácie, kde ten sezónny dospelý vychádza na 280 euro, čo je pomerne slušná cena. Platí v strediskách TMR“. Martin Kupčo ďalej uvádza, že od mnohých prevádzkovateľov lyžiarskych stredísk dostávajú od 7:00 do 9:30 tréningové skipasy za 7 euro, na čom podľa neho stredisko nezbohatne a robí to skôr zo solidarity ku mladým lyžiarom a podpory dobrej veci. Preto si spoluprácu s prevádzkovateľmi stredísk chváli.

Určitá miera kritika sa dotýkala mentality „miestneho podnikateľa“, ktorý nevie flexibilne reagovať znížením ceny, ak návštevník/klient nemôže z nejakého dôvodu dostať plný servis. Na margo tohto problému ilustruje Peter Novák situáciu, ku ktorej podľa jeho slov dochádza každoročne: „stalo sa, že bola slabá zima a fungoval len vleč Skalnaté pleso – Štart, ale cena lístka bola stále rovnaká a neznižila sa hej“. Poukázal ďalej aj na to, že ani majitelia penziónov nie sú ochotní ísť s cenou dole, hlavne v tých slabších mesiacoch a radšej udržiujú neobsadené kapacity, čo je ale podľa Petra Nováka chybné rozhodnutie z dvoch dôvodov. Za prvé, nižšia cena je väčšinou aj tak schopná pokryť aspoň réžiu toho penziónu či hotela (fixné náklady), a za druhé vytvára dôveru a prehľbuje vzťah medzi majiteľom zariadenia a návštevníkom, ktorý sa na miesto pravdepodobne vráti aj o rok, alebo niekomu inému miesto odporučí (budúce zisky). Poznamenáva, že by sme si v tomto mali zobrať príklad od Poliakov. Zuzana Šedivá kritizuje firmu TMR opäť firmu TMR, pretože nezamestnáva miestnych obyvateľov, čo je podľa nej pre región nesprávne nastavená politika firmy, ktorý by ako hlavný zamestnávateľ mala jednoznačne podporovať miestnych ľudí.

Ekonomický rozvoj územia TANAP-u je zabezpečený prílevom dostatočného množstva turistov, avšak z vyššie povedaného vyplýva, že miestny človek nezískava dostatočné benefity v rámci možností, ktoré na území existujú. Najväčšie zisky generuje firma TMR, ktorá nielenže nepochádza z regiónu, no zamestnáva minimálne množstvo ľudí majúcich trvalý pobyt v tatranských obciach či ich blízkom okolí. Tým pádom dochádza ku „úniku“ týchto prostriedkov z územia NP, čo je v rozpore s cieľom zásad IUCN, ktorý hovorí, že kategória II má „podporovať kompatibilný ekonomický rozvoj,

hlavne prostredníctvom rekreácie a cestovného ruchu, ktorý prispeje do miestnej a národnej ekonomiky, **no v prvom rade do tej miestnej**“.

Neštátni vlastníci pozemkov

„Vyvlastnenie alebo nútené obmedzenie vlastníckeho práva je možné iba v nevyhnutnej miere a vo verejnom záujme, a to na základe zákona a za primeranú náhradu“. Základná ústavná povinnosť Slovenskej republiky obsiahnutá v ústave Slovenskej republiky v článku 20 odsek 4. Zákon 543/2002 § 61 následne špecifikuje práva vlastníka a to nasledovne: „Vlastník pozemku je povinný strpieť obmedzenia alebo opatrenia vyplývajúce zo zákazov a iných podmienok ochrany prírody a krajiny ustanovených týmto zákonom alebo na jeho základe. Ak dochádza v dôsledku týchto obmedzení a opatrení k obmedzeniu bežného obhospodarovania pozemkov, patrí mu náhrada vo výške zodpovedajúcej tomuto obmedzeniu bežného obhospodarovania“. Zásady IUCN nekonkretizujú typ vlastníctva či autoritu, ktorá by mala spravovať CHÚ. Uvádzajú niekoľko typov vlastníctva/autorít spravujúcich CHÚ ako napríklad vládne agentúry, súkromní vlastníci, NGO, pôvodní obyvatelia, komunity atď. a vysvetľujú, že legitimujú rôznorodé typy vlastníctva a spravovania CHÚ. Je potrebné povedať, že neštátni vlastníci pozemkov do dnešného dňa neboli vysporiadaní, čo je aj kameňom úrazu pokusov o zonáciu.

Slavomír Celer uvádza, že zhruba 49 % TANAP-u sú neštátne pozemky a vlastníci chcú svoje územia využívať takým spôsobom, aby z toho mali určité benefity. Tvrdí, že „...keďže štát má na nich nadštandardnú požiadavku, mal by ich nejakým spôsobom kompenzovať. Veľa možností nie je, pretože urbárske spoločenstvá sa dajú jedine prenajať a drobní vlastníci vykúpiť, takže máte dva nástroje“. Erik Baláž a predstaviteľ ŠL TANAP-u sú názorovo veľmi blízki Slavomírovi Celerovi. Sú presvedčení, že medzi štátom a vlastníkmi musí jednoznačne dôjsť ku nejakej dohode a podmienkam prenájmu týchto pozemkov, pretože v opačnom prípade dochádza neustále ku porušovaniu vlastníckych práv, čím vlastne štát vedome porušuje zákon. Predstaviteľ ŠL TANAP-u vidí riešenie v tom, že by vlastník mohol byť zapojený do činností na jeho pozemkoch a zároveň z toho profitovať. Hovorí, že „prečo by to mal robiť niekto iný tie činnosti na tých územiach ako vlastník? Čiže objednávať si u vlastníka, zaplatiť vlastníkovi, aby on pociťoval aj určitý profit, že je v tom území a nie len krivdu z toho, že

ho niekto obmedzil, nič mu nedá, obchádza ho a stále mu niečo nariaďuje a už by ho len stíhal a pokutoval“.

Riešenie navrhnuté predstaviteľom ŠL TANAP-u je pomerne neobvyklé a ostatní respondenti ako napríklad Milan Koreň, Juraj Ksiažek, Martin Kupčo či Štefan Bielač sa obávajú takéhoto prístupu. Tvrdia, že OP na celom území NP by si mal zabezpečiť štát sám, pretože ako Štefan Bielač hovorí, *„je lepšie, keď si to štát sám riadi a manažuje, lebo jednoducho tie opatrenia robí si spôsobom, v čase, kvalite a rozsahu v akom potrebuje“* a tým pádom na celom území NP ostáva jednotnosť prístupu ku územiu v rámci jeho správy a nevznikajú rozdiely medzi jednotlivými časťami NP. Milan Koreň v podobnom duchu podotýka, že predsa súkromný vlastník *„nemôže monitorovať kamzíka a robiť tieto veci... To je niečo navyše. Oni sú hrdí na to, čo majú, ale chcú to využívať ako ich starí otcovia“*. Jozef Janiga taktiež súhlasí s tým, aby si to všetko manažoval štát a hovorí: *„Nemyslím si, že sa všetci vlastníci dokážu postarať. Nemôžeme od každého chcieť, aby bol aj lesník, ochranár aj gazda“*. Zuzana Šedivá argumentuje veľmi podobne a hovorí, že vlastníci pozemkov to berú emocionálne a pociťujú ku daným pozemkom vzťah: *„Dedo ten strom sadil. Aký je ten les špinavý. U nich vidno vzťah ku majetku“*. Martin Kupčo sám vlastní podiel pozemkov v NAPANT-e (Národný park Nízke Tatry) po starom otcovi a má osobné skúsenosti s fungovaním urbárov. Z vlastnej skúsenosti hovorí: *„Stretol som sa napríklad aj s absolútne neodborným vedením urbárov. V podstate zlikvidovali les. Stretol som sa s tým, že to vedenie toho urbáru bolo nekompetentné“*. Avšak navrhuje určitú formu riešenia a to vo forme akejsi akreditácie, ktorou by museli prejsť všetci predsedovia urbárov, aby boli kompetentní spravovať pozemky v CHÚ. Taktiež komentuje možnosť výmeny pozemkov so štátom v iných ako CHÚ, avšak myslí si, že by ťažko došlo ku zámene pozemku, ktorý by bol podobnej kvality a dochádzalo by tak buď ku nadobudnutiu lepšieho pozemku (prostredníctvom špekulácií) či horšieho pozemku, čím by došlo ku devalvácií hodnoty majetku vlastníka. Výmenu pozemkov teda paušálne odmieta.

Jozef Janiga naopak konštatuje, že štát má mnoho nástrojov ako odškodniť neštátnych vlastníkov a ako jedno z možných riešení navrhuje zámenu pozemkov, keďže fond národného majetku podľa neho disponuje značným množstvom pozemkov, ktoré by mohli byť použité na tento účel. Jozef ponúkol aj razantnejšie riešenie a to: *„A ak nie je možná zámena, tak ja osobne by som sa nebránil ani vyvlastneniu. Ku mnohým*

pozemkom aj v Tatrách sa prišlo v dedických konaniach, reštitúcie alebo rôznymi kúpami. A keď niekto raz kupoval pozemok v piatom stupni ochrany, tak on musel rátať s tým, že taký aj ostane“. Toto je presne tá istá situácia, o ktorej hovoril Peter Novák v inej súvislosti, že v Tatrách neexistuje (alebo sa postupne stráca) historická viazanosť či vzťah ku pôde práve z dôvodu reštitúcií a kúp pozemkov. Jozef Janiga na margo neštátnych pozemkov nakoniec poznamenáva, že NP by mali byť nedotknuté územia a mal by ich mať v rukách štát, pretože sa môže v budúcnosti stať, že dôjde ku zmene zákona, ktorý bude viac naklonený investičným aktivitám a so smútkom v hlase poznamenáva, že *„nedajbože ak by potom prišli zahraniční investori a otázka je, čo nám potom ostane alebo naším deťom. Takže toto by mali byť také nedotknuteľné veci“*, čím vlastne hovorí, že najlepším riešením sú výmeny pozemkov alebo vyvlastnenie a považuje prenájom za nebezpečný a zároveň dlhodobo neudržateľný. Peter Novák ako znalec historického vývoja TANAP-u a MVT sa v rámci témy neštátnych vlastníkov vracia ku založeniu TANAP-u, kedy komunistický režim v roku 1949 zbavil vlastníkov užívacieho práva svojich pozemkov. Fakticky pozemky stále vlastnili, no nemohli ich používať. *„Štát by si mal uvedomiť, že tým, že tu je NP, by nemal vracať v reštitúciách pozemky v rámci NP, ale mal by dať niekde náhradný pozemok, niekde tam kde nemusí dávať ani náhradu“.* Kritizuje slovenský štát, že po páde režimu pozemky v plnej miere prinavrátil vlastníkov a nevyriešil situáciu tak ako v ostatných postkomunistických krajinách formou určitej náhrady. Podotýka, že vrátiť sa má, no jeho filozofia jasne naznačuje, že OP je prvoradá. Tento názor koreluje s pohľadom Jozefa Janigu.

Ján Slamený hodnotí vlastnícku rozdrobenosť územia TANAP-u ako určitú komplikáciu, pokiaľ ide o rozvoj územia, pretože pri väčších projektoch ako napríklad lyžiarske zjazdovky je potrebné jednať s mnohými subjektmi, získať ich súhlas a dohodnúť podmienky. Ďalej podotýka, že aj cena môže byť u súkromníka niekoľkokrát vyššia než je daná štátom.

Lenka Maťašovská ako jediná hodnotí pozitívne prítomnosť neštátnych vlastníkov v území TANAP-u, pretože sa podľa jej slov lepšie starajú o svoje pozemky ako štát, čo sa týka napríklad kosenia trávy v blízkosti turistickej infraštruktúry a podobne.

Situácia s neštátnymi vlastníckymi nie je rovnaká na celom území NP, ako uvádza Štefan Bielačak: *„Štát má už nejakú predstavu, ktorej by sme už boli ak naklonení, že koľko sa bude uhrádzať vlastníčkovi ako akási ročná ujma či ročné nájomné“.* Mesto Spišská

Belá je teda spokojné s návrhom štátu a je pripravené akceptovať výšku finančnej čiastky za ujmu z obmedzenia hospodárenia na svojich pozemkoch. Podľa neho sú však problémom ostatné časti NP, ktoré stále nepristúpili na dohodu. Štefan Bielaček hovorí, že pozemky sú logicky v každej časti TANAP-u inej bonity a tak je pravdepodobne problémom sa dohodnúť na rozumnej finančnej sume. Zuzana Kyselová a Juraj Ksiažek popisujú snahy mesta Spišská Belá využívať svoje územia formou sprístupnenia hrebeňa Belianskych Tatier pre mäkký turizmus aj za cieľom ekonomického zisku, čo Juraj Ksiažek nevidí ako ohrozenie pre prírodné prostredie a s týmito úmyslami mesta sympatizuje. Dôvodí, že: *„Spišská Belá už pred pár rokmi propagovala to, že by sa tam mohlo ísť so sprievodcom, ktorý nielenže ustrieha to, koľko tam pôjde ľudí a ešte na tom zarobí on aj oni, ale aj tým ľuďom bude vedieť niečo povedať a tak. A ja som našim už dávno povedal, že mali by sme my teraz, keď oni sami sebe dávajú takéto podmienky, čo sú dosť ostré, pristúpiť na nejaký kompromis“.*

Medzi respondentmi je v tejto veci jednoznačná zhoda v tom, že neštátni vlastníci musia byť odškodnení nejakou formou, na ktorej sa dohodnú so štátom. Rozdiel je len v spôsobe ako to urobiť. Jozef Janiga a Peter Novák sú za formu vykúpenia alebo prípadne vyvlastnenia či výmeny pozemkov, pričom ostatní respondenti sú viacej naklonení prenájmu týchto pozemkov. Táto téma je zaujímavá z toho dôvodu, že rozdrobenosť vlastníckych vzťahov na území NP vôbec nie je v rozpore so zásadami IUCN kategórie II a ani národnou legislatívou. V tomto konkrétnom prípade si štát neplní svoju základnú ústavnú povinnosť a nedodržuje zákony čím porušuje práva vlastníkov a znemožňuje plné uskutočnenie filozofie NP a demokratického štátu. Z perspektívy zásad IUCN, ak štát uprednostní prenájom pozemkov pred ich vykúpením či výmenou, aplikácia kategórie V sa zdá byť vhodnejšou formou, pretože umožňuje diferencovanejší manažment než kategória II. Jedným z manažmentových cieľov kategórie V je *„poskytnúť rámec/systém manažovania územia vtedy, keď je potrebné naplniť ciele ochrany pre územie veľkých rozmerov (napr. pre uspokojenie vrcholových predátorov) v preľudnenej krajine s množstvom a rôznorodosťou vlastníckych vzťahov, typom spravovania a spôsobu využívania pôdy“.*

Lesná ťažba a zisk

Rozlišujeme základné tri typy lesov, a to lesy osobitného určenia, hospodárske a ochranné. Podľa zákona 114/1992 *„lesy v národnom parku sa nesmú zaradiť do*

kategórie lesov hospodárskych“. Zákon 543/2002 nariaďuje „*na územiach národných parkov možnosť vyhlasať len ochranné lesy a lesy osobitného určenia*“. V zásadách IUCN nenájdeme explicitne zmienku o ťažbe v lesných ekosystémoch, no jeden z cieľov sa týka „*ochrany konkrétnych druhov a komunit, ktoré vyžadujú relatívne rozľahlé oblasti nenarušenej krajiny*“. Nenarušená krajina by sa s najväčšou pravdepodobnosťou dala interpretovať ako absencia ťažobnej činnosti v lesoch, minimálne čo sa týka holorubného spôsobu ťažby, ktorý sťažuje možnosti pohybu a migrácie v krajine pre niektoré druhy (prepojenie biotopov).

Ku tejto téme sa všetci stakeholderi súhlasne vyjadrili, že hospodárska ťažba jednoducho do národného parku nepatrí. Musím ale poznamenať, že napriek tejto jednotnej mienke je možné identifikovať určité odlišnosti. Asi najväčším protagonistom absolútne bezzásahového režimu je Erik Baláž, ktorý si neželá ťažbu v NP za žiadnych okolností a ak áno, tak len v tých 25 % výmery ochranného pásma, pričom podotýka, že „*ťažba má zmysel vtedy, ak je kalamita, tak zasahovať v nejakom 500 metrovom ochrannom páse, tak aby lykožrúty z tých chránených lesov nešli do hospodárskych*“. Ostatní odborníci sú ale toho názoru, že ku ťažbe a aktívnemu manažmentu v ekosystémoch by malo dôjsť za určitých špecifických okolností. Jednou z nich je napríklad veľkoplošná kalamita v lesných spoločenstvách, ktoré nie sú prírode blízke. Peter Novák napríklad hovorí, že „*tam kde bola fauna a flóra zničená na veľkých plochách, tak treba tomu nejakým spôsobom pomôcť. Kde nedošlo ku takej drastickej zmene a príroda si vie pomôcť, tak to nechať na prirodzenú obnovu*“. Rovnaký názor zastáva Štefan Bielač a špecifikuje lokality v okolí Tatranskej Javoriny, ktoré sa nevyťažili, no bolo ich potrebné vyťažiť. Predstavitel' ŠL TANAP-u, organizácie zabezpečujúcej ťažobnú činnosť na území, ku tejto téme dodáva: „*Klasická hospodárska ťažba sa tu nikdy nerobila nakoľko na území parku nebol nikdy hospodársky les, ale sú to lesy osobitného určenia. Ak sa robí nejaká aktívna činnosť v lese, tak jedine za účelom zlepšenia stavu prírodného prostredia či dosiahnutie stavu lesov prírode blízkych. Ďalším dobrým dôvodom ku aktívnej starostlivosti o lesy je keď sa udeje kalamita, tak zasiahnuť v rámci eliminácie podkôrneho hmyzu. To sú také dva dôvody pre zásahy, ale v bezzásahových územiach samozrejme nemôžeme robiť tento aktívny manažment*“. Paušálne môžem teda povedať, že 12 z 13 respondentov sa vyjadrilo kladne v otázke tzv. mimoriadnej ťažby (výchovnej ťažby) za účelom spracovania kalamít či tlmenia ich potenciálnych negatívnych vplyvov. Všetci 12 odborníci, ktorí súhlasili s tým, že je

potrebné vykonávať mimoriadne ťažby, v prípade veľkoplošnej vetrovej alebo podkôrníkovej kalamity, zároveň jednoznačne tvrdia, že ak sa drevná hmota finančne zhodnotí, tieto finančné zdroje by sa mali spätne reinvestovať na území TANAP-u. Navyše ŠL TANAP-u, podľa slov ich predstaviteľa, sú tzv. príspevkovou organizáciou a nie sú motivované ziskom z predaja spracovanej drevnej hmoty. Peniaze, ktoré ŠL TANAP-u utržia za predaj dreva, hovorí ich predstaviteľ, „*dávame naspäť do toho prírodného prostredia. Alebo v tej vybavenosti, ktorú zabezpečujeme ako napríklad múzeum, infocentrá alebo výskumná stanica. Nemusím odvádzať žiadny zisk do štátneho rozpočtu. Financujeme aj činnosti ochrany a starostlivosti o lesy*“.

Určitá miera ťažobnej činnosti je „legalizovaná“ zásadami IUCN, ktoré hovoria o určitej miere intervencie, no obávam sa že nie v takej miere v akej sa ťažby dejú na území TANAP-u. Táto miera nie je nikde špecifikovaná, ale vychádzajúc z podielu nepôvodnosti lesných ekosystémov v TANAP-e, dochádzalo a bude dochádzať ku pomerne veľkým zásahom. Pri súčasných cca 50 % územia zaradených v A zónach, je možné vykonávať aktívny manažment na polovici územia. Na druhej strane, ak nedôjde ku kalamitám, na území nedochádza ku ťažobnej činnosti vôbec. S ohľadom na potenciálnu mieru väčších zásahov do prírodného prostredia TANAP-u, je súčasný manažment bližšie kategórií V, ktorá akceptuje väčšiu mieru intervencie do územia a rôznorodjšie druhy manažmentu, Jedným z cieľov je ochraňovať „*druhy alebo biotopy, ktoré sa vyvinuli v spojitosti s kultúrnym spôsobom využívania územia a sú schopné prežiť len za predpokladu, že bude tento spôsob fungovať aj naďalej*“.

Financovanie ochrany prírody

Na otázku ako by mala byť financovaná ochrana prírody a krajiny na Slovensku, sa 11 z 13 respondentov zhodlo na tom, že je to v prvom rade zodpovednosť štátu. Štát vyhlasuje chránené územia a z tohto dôvodu musí niesť patričnú zodpovednosť a náklady. Financovanie štátom však nevyklučuje doplnkové financovanie z iných zdrojov.

Predstaviteľ ŠL TANAP-u si financovanie predstavuje tak, „*že verejnoprospešné činnosti, vybavenosť prírodného prostredia, pokiaľ ide o turistické chodníky, smerníky, pútače, studničky a odpočívadlá s cieľom usmerniť turizmus, ale aj výskum, múzeum a infocentrá, toto všetko by mal financovať štát*“. Nepovažuje však príjem zo štátneho rozpočtu ako jediný možný a vraví, že OP by si mala byť čiastočne schopná zarobiť sama

na seba rôznymi činnosťami a v prípade potreby je tu priestor aj na príspevky (zbierky): „napríklad po kalamite v roku 2004 sme založili zbierkový účet, kde sme dostali približne 30 miliónov korún“. Podobný názor zdieľa Juraj Ksiažek a Štefan Bielač, ktorí vidia najvyšší potenciál doplnkového financovania OP prírody v NP práve prostredníctvom ekoturizmu (bližšie téma „ekoturizmus“). Navrhujú, taktiež, spoplatniť najnavštevovanejšie chodníky, čo zákon 114/1992, ale aj zákon 543/2002, v plnej miere umožňujú a tieto peniaze použiť na ochranu prírody alebo zveľadenie turistickej infraštruktúry. Juraj Ksiažek ku financovaniu ochrany prírody na Slovensku konkrétne hovorí, že „väčšia časť financií by mala byť zo štátu, lebo je to celospoločenský záujem. Ale zase sa nevyužíva veľký priestor na to, ako zarobiť. A môj názor je, že vyberanie vstupného je jednou z možností ako si zarobiť.“ Milan Koreň smutne podotýka, že ak štát nemá finančné zdroje, tak možno je 9 NP, zaberajúc značné rozmery Slovenska, veľa na takú malú a chudobnú krajinu. Ochrana prírody nie je zadarmo hovorí. Erik Baláž súhlasí a myslí si, že by bolo lepšie mať radšej 3 NP, no skutočné NP podľa jeho predstáv, kde sa neprevádzkuje žiadna forma tvrdého turizmu.

Martin Kupčo a Lenka Maťašovská si naopak myslia, že by sa na ochrane prírody v TANAP-e mali prednostne podieľať práve jednotlivé subjekty, ktoré v území operujú, ako napríklad „lesnícke spolčenstvá, cestovný ruch a podniky v rámci cestovného ruchu, a možno SACR čo je slovenská agentúra pre cestovný ruch, určite tie regionálne agentúry Vysokých Tatier“ hovorí Martin Kupčo. Týmto sa odlišujú od ostatných respondentov, ktorí na prvé miesto kladú štátne príspevky.

Podnikanie a spolupráca

Na území TANAP-u pôsobí veľa podnikateľských subjektov od majiteľov ubytovacích a gastronomických zariadení až po prevádzkovateľov lanoviek a vlekov. Aj keď to zákon či zásady IUCN konkrétne nešpecifikujú, vzťahy medzi týmito subjektmi a kooperácia medzi nimi sú z princípu veľmi dôležité. Ekonomický princíp výhra-výhra (win-win) by mal zjednocovať miestne biznisy. Zásady IUCN pri manažmente kategórie II vyzdvihujú lokálnu ekonomickú udržateľnosť, čo sa týka územia NP a príľahlých oblastí, ktoré žijú z cestovného ruchu: „Podporovať kompatibilný ekonomický rozvoj, hlavne prostredníctvom rekreácie a cestovného ruchu, ktorý prispeje do miestnej a národnej ekonomiky, no v prvom rade do tej miestnej“.

Zuzana Šedivá ako majiteľka penziónu v Tatrách, hovorí o veľmi zlých vzťahoch medzi jednotlivými podnikateľmi. Hovorí, že miestni prevádzkovatelia ubytovacích zariadení nevedia, čo je to podpora „kolegov“ a vôbec nekooperujú, čo by v konečnom dôsledku podľa nej prinieslo finančné benefity všetkým: *„každý je sólista, čo sa týka podnikania, aj tu u nás tí čo majú penzióny“*. Veľmi silná kritika padla z jej úst na firmu TMR, ktorá podľa nej využíva svoje dominantné postavenie najväčšieho investora v Tatrách a nerešpektuje ostatných podnikateľov a ich záujmy. Ďalej vysvetľuje, že ona a mnoho ďalších podnikateľov sa narodili a celý život žijú v Tatrách, takže majú určitý vzťah ku tomuto miestu, pričom ľudia z firmy TMR *„nie sú odtiaľto a ich prístup toho začleňovania sa do regiónu je typu väčší berie“*. Kritika na firmu TMR však padá z viacerých strán, Erik Baláž taktiež firmu hodnotí slovami, že pre všetkých investorov by mali platiť rovnaké pravidlá *„a nieže keď je niekto z TMR, tak môžete všetko“*.

Úplne opačný názor vyslovuje Martin Kupčo za lyžiarov a firmu TMR naopak chváli za spoluprácu a vyjadruje sa takto: *„My propagujeme tie Tatry, tie strediská a ten šport v prírode dajme tomu, a oni zase propagujú našich pretekárov na výmenu, čo je veľmi dobré pre nich, lebo potom si skôr vedia nájsť sponzorov a podobne. Je to taká synergia“*. V podstate popisuje princíp výhra-výhra, ktorý zjavne medzi niektorými stakeholderami funguje. Prekvapením však je, že Ján Slamený, predstaviteľ kritizovanej firmy TMR, používa veľmi podobné slová ako Zuzana Šedivá: *„V Tatrách podniká veľa subjektov a ťažko ku sebe hľadajú cestu. Je tam závisť. Namiesto toho aby sme sa v niektorých dobrých veciach podporili, tak sa navzájom topíme“*. V Tatrách, a na Slovensku vôbec, kritizuje prístup ku zákazníkovi, čo je podľa neho základným problémom, pre ktorý si nevieme udržať stabilnú klientelu.

4.2.3 Sociálny pilier

Legislatíva

Legislatíve som sa detailne venoval v teoretickej časti tejto diplomovej práce. V otázkach legislatívy musím konštatovať názorový súlad u takmer všetkých stakeholderov. Za základný problém identifikujú súčasnú štruktúru OP a rozdelenie právomoci, čím nepriamo (v niektorých prípadoch aj priamo) dochádza ku kritike zákona 287/1994 o ochrane prírody a krajiny, ktorý priniesol do organizácie a výkonu slovenskej OP zásadné zmeny. Súčasný zákon o ochrane prírody a krajiny 543/2002 je len určitou aktualizáciou zákona 287/1994 a teda jedná sa o kritiku obidvoch zákonov.

Veľká kritika sa vzniesla hlavne na rozdelenie pôvodnej Správy TANAP-u ako komplexnej organizácie, ktorá mala právnu subjektivitu, disponovala výkonnou mocou a rozhodovala o všetkých otázkach TANAP-u. Zuzana Šedivá považuje existenciu „dvoch TANAP-ov“⁵¹ za niečo bizarné. Hovorí, že sa to jednoducho bude musieť zjednotiť, buď pod MŽP SR alebo MP SR. Ďalej vníma legislatívne problémy v rámci správy pamiatok na území MVT: *„Legislatíva je nepriateľská napríklad ku pamiatkam ako kúpeľný dom“*, čím má na mysli niekoľko ďalších zariadení evidovaných v zozname štátnych pamiatok, ktoré v minulosti slúžili cestovnému ruchu a sú považované za ikony kúpeľníctva či hotelierstva v MVT, no v súčasnosti podliehajú rozpadu a nie je „sila“, ktorá by to zmenila. Tieto rozpadajúce sa pamiatky hodnotí ako veľmi negatívny estetický aspekt obcí v TANAP-e a stratu niektorých služieb súvisiacich s týmito zariadeniami (napr. kúpeľný dom či hotel Lomnica v Tatranskej Lomnici). Ďalej negatívne hodnotí povinnosť vyplývajúcu z legislatívy, evidovať turistov zo svojich ubytovacích zariadení pred odchodom na vysokohorskú turistiku: *„Že ja som povinná evidovať turistu, ktorý ide do vysokohorského prostredia. Prečo? Horská služba je financovaná zo štátnych peňazí a z peňazí poisťovní, tak nech si oni zorganizujú informačné centrum a nech vedú evidenciu. Prečo ja?“*

Slavomír Celer kritizuje priamo definíciu A zóny v zákone 543/2002 § 16. Je podľa neho nepriateľská ku mäkkému cestovnému ruchu, ktorý by sa na území TANAP-u mal podľa neho jednoznačne tolerovať. V zákone sa hovorí, že na území A zóny je zakázané *„zasiahnuť do lesného porastu, porušiť vegetačný a pôdny kryt...rušiť pokoj*

---

⁵¹ Správy TANAP-u a Štátnych lesov TANAP-u

a ticho...zákaz rúbať dreviny“. Podľa jeho názoru aj v týchto najprísnejších zónach vo vysokohorskom prostredí však *„potrebujete tu základnú turistickú infraštruktúru spraviť, ten chodník prerezať, nejaký pútač, nejakú lavičku, ktorá vôbec nie je v rozpore s OP v NP ani v A zóne podľa mňa. Ten mäkký „soft“ turizmus sa musí akceptovať. Práve tieto veci by mal zákon reflektovať, čo nerobí“*. Navyše zákon v najvyššom stupni ochrany zakazuje aj *„umiestniť informačné, reklamné alebo propagačné zariadenie alebo tabuľu“*, čo je opäť v protiklade s filozofiou mäkkého cestovného ruchu. Pútač či tabuľa by podľa neho mali byť súčasťou infraštruktúry, pretože skvalitňujú a zvyšujú požitok z turistiky, no nemajú žiadny negatívny vplyv na okolitú prírodu. Rovnaký názor má aj Lenka Maťašovská, ktorá je za vybudovanie oddychových zón s odpadkovým košom a toaletou, čo by ale opäť bolo protizákonné, keďže v najvyššom stupni ochrany nie je povolené umiestňovať stavby, ktorou by malý prístrešok už bol. Zákon 543/2002 je podľa slov respondentov nepriateľský ku vytvoreniu adekvátnych podmienok pre fungovanie mäkkého cestovného ruchu ako je turistika.

Názorovo veľmi blízko Slavomírovi Celerovi je predstaviteľ ŠL TANAP-u, ktorý súčasnú legislatívu kritizuje v dvoch bodoch. Za prvé, ako bývalý pracovník pôvodnej Správy TANAP-u si nevie vysvetliť, prečo vlastne v roku 1995 došlo ku rozdeleniu Správy TANAP-u a hovorí, že tento model bol najlepší, aký Slovensko kedy malo. Argumentuje, že *„v minulosti tu fungoval model, kde Správa TANAP-u bola aj správcom štátneho majetku a zároveň bola odbornou organizáciou ochrany prírody. Deväť rokov som mal možnosť pracovať v tomto integrovanom modeli a myslím si, že nič lepšie neexistovalo. My sme to po tom 1995 rozbili. Napríklad v Českej republike majú 4 NP, kde všade zaviedli tento integrovaný model“*. Za druhé, kritizuje zákon 287/1994 a 543/2002, ktoré vtedajšie štátne prírodné rezervácie (ŠPR) natvrdo prekategORIZovali na NPR v tej istej veľkosti a uviedli ich do bezzásahového režimu. V týchto bodoch sa predstaviteľ ŠL TANAP-u absolútne zhoduje s Milanom Koreňom a obidvaja nechápavo konštatujú, že toto rozhodnutie stojí za ničenie hodnôt v TANAP-e, pretože v miestach kde predtým bolo možné vykonávať zdravotné prebierky lesa (výchovu lesa) sa dnes nesmie robiť absolútne nič, aj keď tieto ekosystémy nie sú prírode blízke. Podľa obidvoch odborníkov sa vtedajšie ŠPR robili veľkých rozmerov z toho dôvodu, *„aby sa zabránilo stavebnej činnosti, ale nie napríklad starostlivosti o lesy TANAP-u“*, konštatuje predstaviteľ ŠL TANAP-u. Podľa slov Milana Koreňa v ŠPR existoval bezzásahový

režim zhruba na 17-19 %, no len na tých miestach, ktoré boli schopné samostatného vývoja bez rizík vyplývajúcich z ekosystémov človekom ovplyvnených.

Milan Koreň, dlhoročný pracovník ŠL TANAP-u, popisuje priebeh a atmosféru prijímania zákona 287/1994, kde stojí za to uviesť celú citáciu: *„TANAP vyčnieval o hlavu nad všetky NP a dúfali sme, že pozdvihne úroveň ostatných NP. Opak sa stal pravdou. TANAP-u odťali hlavu a ponížili ho na úroveň ostatných NP. V § 16 tuším to bol, "NP riadi a zriaďuje Ministerstvo SR...", ale pôvodná dohoda medzi ministrami dvoch rezortov bola taká, že sa tam dá hviezdička "okrem TANAP-u". Ten bol riadený ministerstvo lesného hospodárstva vtedy a fungovalo to. Každý to videl. Len tu bola Gabriela Kaliská, ktorá to vygumovala...“*. Podľa jeho slov celý proces prijímania zákona prebehol netransparentne a nebolo v nikoho záujme zákon opraviť po tak zásadnej chybe, ku ktorej došlo.

Jozef Janiga vníma veľký rozpor medzi zákonom 543/2002 a návštevným poriadkom TANAP-u. Sám sa pýta na otázku, že čo sa stane, ak poruší zákon, ale jedná v súlade s návštevným poriadkom. Z praxe popisuje komické situácie ku ktorým by došlo, keby sme chceli legislatívu prísne dodržiavať. Jozef poukazuje na nesúlad medzi zákonom 543/2002 o ochrane prírody a krajiny a návštevným poriadkom TANAP-u, a ilustruje praktický príklad: *„Návštevný poriadok hovorí, že pohybovať sa mimo značených chodníkov môžu návštevníci len v sprievode oprávnenej osoby a je tam odkaz na malú akreditačnú komisiu v pôsobnosti Ministerstva školstva, pričom tá už vodcov dávno vylúčila zo svojej akreditačnej činnosti, lebo ich už určuje zákon. Čiže dnes by po správnosti žiadny ľudia nemali chodiť mimo chodníka“*. Uvádza ďalší príklad: *„Na území TANAP sa máš pohybovať len po turisticky značených chodníkoch alebo v intravilánoch hej. To vieme. Mimo nich sa môžeš pohybovať len v sprievode oprávnených osôb, čiže z Lomnice do Smokovca by si mal ísť s horským vodcom, ak to chceš dodržať“*. Peter Novák vidí zase rozpor medzi zákonom 543/2002 o ochrane prírody a krajiny a zákonom 326/2005 o lesoch. Problém vidí v tom, že zákon o lesoch hovorí, že vlastník lesa sa má starať o les a vykonávať mimoriadne ťažby, pričom zákon o ochrane prírody a krajiny hovorí o zákazoch a výnimkách, čo je v logickom rozpore a nie je možné jednať v súlade s obidvomi zákonmi. Ak chce človek dodržať jeden zákon, automaticky porušuje ten druhý, podotýka Peter Novák.

Štefan Bielač a Zuzana Kyselová sa názorovo podstatne odlišujú od ostatných respondentov. Nevidia žiadny problém v legislatíve a zákonoch ako takých, tie sú podľa nich v poriadku. Zuzana Kyselová považuje zákony za viac než postačujúce na to, aby zabezpečili náležitú ochranu prírody v TANAP-e. Štefan Bielač tvrdí to isté, no s tým dodatkom, že problém vidí skôr vo vykonávacích predpisoch, čiže v samotnom vykonaní zákonov v praxi. Dôvodí, že *„aj samotná zonácia je vec, ktorá je zákonom zadefinovaná, že áno máme predstavu a vieme ako, ale už vykonať ten zákon v praxi, to je problém, čiže nie je to vec legislatívy, je to vec zhody ako ten zákon sa následne použije“*. Erik Baláž má na tému legislatívy a zonácie úplne protipólny názor ako dvaja predchádzajúci odborníci. Erik tvrdí, že problémom je to, že štát môže udeľovať výnimky a preto vlastne vôbec nie je jasné, aký je rozdiel medzi CHKO a NPR. Erik hovorí, že *„zásadná je tu zonácia v spojení so zmenou zákona, aby neboli možné výnimky. Samotné určenie pravidiel čiže funkčný zákon je dôležitejší než zonácia. Dokonca je jedno kto tam bude hospodáriť, ak budú pravidlá nastavené dobre“*. Týmto Erik jasne hovorí, že ten kto predpisy vykonáva je druhotné, zatiaľ čo funkčný a jasný zákon je primárny.

Lenka Maťašovská považuje legislatívu za veľmi prísnu, čo sa týka rozvoja cestovného ruchu. Vníma absenciu efektivity vyplývajúcu z viacerých zákonov, pokiaľ ide o presadenie nejakého projektu či podujatia na území TANAP-u. *„Zaujímavé je napríklad ak organizujeme nejaké podujatie, koľko subjektov sa nám ku tomu musí vyjadriť. Musí sa vyjadriť samospráva, obvodný úrad ŽP, ŠOP a ŠL TANAP. Legislatíva a všetky povoloňacie procesy vidím ako najväčší problém... Podľa mňa by mal existovať jeden subjekt, ktorý keď vám toto schváli, tak je to ok“*. Takýto proces je podľa nej ekonomicky nákladný, časovo neúnosný a niekedy ako tvrdí aj zbytočný, pretože ak jeden zo subjektov nesúhlasí, daný zámer nemôže byť presadený. Ján Slamený ako zástupca developérov vidí problém v nedoriešenej zonácii, ktorá by podľa neho zjednodušila a zefektívnila schvaľovanie napríklad stavebných projektov.

Za hlavné problémy respondenti identifikujú rozdelenie pôvodnej Správy TANAP-u, čím zanikol model komplexnej starostlivosti o územie TANAP-u a následné prijatie zákona 287/1994, ktorý priniesol zásadné zmeny pre správu NP. Ďalej považujú problematický nesúlad medzi zákonmi a návštevým poriadkom a odkladanie novej zonácie.

Správa územia

Významná časť vývoja a inštitucionálnej organizácie OP a správy NP bola popísaná v teoretickej časti v kapitole „vývoj ochrany prírody na Slovensku“. Správa územia TANAP-u je veľmi citlivou témou, čo bolo možné pozorovať aj z odpovedí respondentov. Aj keď ku tejto téme bolo veľa pripomienok a kritiky, názory boli vo väčšine prípadov veľmi podobné, pretože reflektovali súčasný stav, ktorý sa dá objektívne považovať za konfliktný a neefektívny (Crofts a kol., 2005).

Stakeholderi kritizujú súčasný systém spravovania TANAP-u, v prvom rade z toho dôvodu, že je tu Správa TANAP-u, ktorá zabezpečuje ochranu prírody a ŠL TANAP-u, ktoré zabezpečuje starostlivosť o lesy a biotopy. Medzi týmito organizáciami dochádza ku konfliktu záujmu v rámci ich činností. Tento konflikt súvisí s konfliktnou legislatívou⁵², ale aj nesprávne a neefektívne nastavenou inštitucionálnou organizáciou. Jozef Janiga celú situáciu komentuje slovami: *„Proste pokiaľ nemá jedna vec či nejaký priestor jedného pána, tak s tým stále bude problém. Toto platí všade. Čiže dvojkoľajnosť nie je na mieste. Za lesy a územie ako také zodpovedajú ŠL TANAP, ale za OP zodpovedá niekto iný, čiže aj za ten vzťah ako to má potom vyzerat’“*. Juraj Ksiažek, pracovník Správy TANAP-u, dopĺňa Jozefa Janigu v tom, že vysvetľuje organizačnú úroveň a jej slabiny: *„Správy NP sú odbornými organizáciami ŠOP, ktorá zastrešuje NP a má právnu subjektivitu, NP nemajú. Správy NP vo vzťahu ku územiu v skutočnosti nie sú správcami ani vlastníckymi tých území, kde by mali tu správu robiť“*. Podľa jeho slov Správa TANAP-u nemá žiadnu výkonnú moc a nemôže na území o ničom rozhodovať. To potvrdzuje aj Slavomír Celer ako ďalší pracovník Správy TANAP-u: *„Výkon OP je na orgánoch štátnej správy ochrany prírody a krajiny. Keby sa to zlúčilo dohromady, tzn. že správu pozemkov lesného hospodárstva dať pod Správu TANAP-u, výkon štátnej správy dať pod Správu TANAP-u, tak to by bolo efektívne, ale to potrebujete otvoriť niekoľko zákonov“*. Jozef Janiga komentuje momentálny stav ako žalostný a vysvetľuje, že táto štruktúra je dôsledok nesprávnej transformácie, ku ktorej došlo v roku 1995. Erik Baláž vyslovuje veľmi podobný názor a kritiku posúva o level vyššie v organizačnej štruktúre. Hovorí, že ŠOP reálne nespravuje a nevlastní územia, na ktorých zabezpečuje OP. Podľa Erika je to *„len nejaká organizácia, ktorá dáva stanoviská, ale bez reálnej správy toho územia nie je dostatočne silná“*. Slavomír Celer, hlavný pracovník Správy TANAP-u, pri odpovedi na

---

⁵² Zákon 326/2005 o lesoch sa dostáva do kolízie so zákonom 543/2002 o ochrane prírody a krajiny.

to aké má kompetencie v rámci manažmentu územia odpovedal takto: *„Ja som lesník tiež, ale nemám dosah na konkrétnu starostlivosť o les. Ja môžem písať len nejaké odporúčania a nejaké koncepty ale...výkon lesného hospodárenia alebo starostlivosti o les zabezpečujú Štátne lesy TANAP-u.“*, čím opäť len potvrdzuje absenciu výkonu moci pri správe územia TANAP-u.

Na druhej strane, Milan Koreň mimo problémy načrtnuté vyššie považuje za zlú situáciu to, že nevládne organizácie ako VLK a Greenpeace významne ovplyvňujú verejnú mienku a legislatívu. Vyjadril sa aj ku roztrieštenej organizácii správy NP a skonštatoval, že sa mimo iné jedná o finančne veľmi nákladný systém spravovania územia TANAP-u, ktorý bol niekedy v rukách jednej organizácie, no dnes je jeho správa rozdrobená medzi niekoľko takýchto organizácií. Predstavitel' ŠL TANAP-u je presvedčený, že by správa mohla fungovať v rámci jednej organizácie ako kedysi a bráni sa deleniu pracovníkov na lesníkov a ochranárov. Hovorí, že základom úspechu správy územia NP sú stanovené ciele a metódy, ktoré sa majú použiť. Hovorí, že *„každý ten lesník keď sa mu postavia ciele a metódy a má za čo to urobiť, je v prvom rade ochranár. Územie bude tak spravované, aký bude zadaný cieľ a používané metódy, ten lesník to už veľmi dobre vie.“* Na margo cieľov a priorít Slavomír Celer dodáva, že *„štát neurčil aká je priorita na tomto území. Takže tu máme rôzne priority ako napríklad cestovný ruch, športové aktivity o čom svedčia nové zjazdovky“*, čo identifikuje ako problém pre budúci manažment územia a dáva za pravdu názoru ŠL TANAP-u. Peter Novák popisuje fungovanie aktuálneho zákona o posudzovaní vplyvov na životné prostredie, ktorý je podľa neho veľmi vágny a sám hovorí, že sa nestretol ešte ani s jednou navrhovanou činnosťou, ktorá by sa zamietla, čo podľa neho sťažuje udržiavanie územia v tom stave v akom je dnes.

Táto téma samozrejme súvisí s témou „legislatíva“ popísanou vyššie, no upozorňuje na ďalšie záležitosti správy územia TANAP-u či zvyrazňuje už niektoré predtým spomenuté problémy z iného uhlu pohľadu. Pri týchto dvoch témach je potrebné povedať, že respondenti zdieľajú veľmi podobné názory, zrejme z toho dôvodu, že legislatívne problémy a neefektívna správa územia sa osobne dotýkajú všetkých zainteresovaných strán a nikomu dlhodobo neprosievajú.

Atraktivita TANAP-u

Definícia národného parku v zákone 114/1992 § 15 znie: „*Rozsiahle územia, jedinečné v národnom či medzinárodnom merítke, ktorých značnú časť zaujímajú prirodzené alebo ľudskou činnosťou málo ovplyvnené ekosystémy...*“. Účelom kategórie II je „*chrániť územie tak, aby zostalo v čo možno najprírodnejšom stave, zachovali sa jednotlivé typy regiónov, biotické komunity, genetické zdroje, neporušené prírodné procesy, geodiverzita a scenéria*“. Z týchto definícií vyplýva, že územie NP je niečím jedinečné a práve na tejto jedinečnosti by mal byť postavený cestovný ruch. Cieľom jednej otázky v rozhovoroch bolo zistiť, čo jednotliví respondenti považujú za primárny faktor návštevnosti územia TANAP-u.

Hneď na úvod je potrebné poznamenať, že úplne všetkých 13 stakeholderov považuje samotné Tatry sa primárny cieľ turistov aj napriek tomu, že sa v území rozvíjajú rôzne doplnkové aktivity či služby, ktoré by samotné o sebe mohli poskytovať dôvod ku návšteve ako napríklad wellness centrá, aquaparky a rôzne športové aktivity. Samotný Ján Slamený, riaditeľ lyžiarskeho strediska v Tatranskej Lomnici firmy TMR, povedal, že „*ľudia tu nechodia kvôli lanovkám, ale kvôli Tatrám. My im len približujeme to prostredie*“. V tejto otázke si rozumie aj so Zuzanou Šedivou, ktorá hovorí, že „*primárna ponuka je príroda, Tatry so všetkým čo k tomu patrí (jaskyne, turistika). Sekundárna ponuka, múzeá, stravovacie strediská*“. Podľa nej je však dnes klientela iná ako pred 20 rokmi a už existujú aj takí turisti, ktorí považujú hotel a wellness za finálnu destináciu, čomu je potrebné sa do určitej miery prispôbiť, aby sme si udržali aj tento typ návštevníka.

Predstavitel' ŠL TANAP-u hovorí o historickej dôležitosti letnej turistiky pre Tatry, kvôli jedinečnej prírode a krajine, hlavne v tom alpínskom stupni. Názor Zuzany Kyselovej je ten, že územie TANAP-u poskytuje návštevníkom pohorie, ktoré nemá obdobu nikde inde v strednej a východnej Európe. Vyzdvihuje jeho dostupnosť a pomerne dobrú vybavenosť čo sa infraštruktúry týka. Porovnáva slovenské Tatry s rumunskými horami a hovorí, že Tatry sú „*najvyššie pohorie Karpát, krajina... Je to veľmi dostupné pohorie v porovnaní napríklad s Rumunskom, kde infraštruktúra nie je tak dobre vybudovaná a nie je to tam vždy bezpečne tak ako u nás. Veľmi malé pohorie dvíhajúce sa z roviny, nížiny do 2600 metrov nad morom a je dosť iné oproti Alpám napríklad*“. Lenka Maťašovská, Štefan Bielačak a Juraj Ksiažek obdivujú podobné

atribúty ako Zuzana Kyselová, estetickosť územia, charakteristiku krajiny a jej jedinečnosť v európskom kontexte. Slavomír Celer ešte dopĺňa, že každý turista je špecifický a príde si do TANAP-u po iný zážitok a skúsenosť v závislosti od záujmov: „*Sú niektorí takí, ktorí idú do Tatier a botanizujú...amatéri botanici alebo zoológovia, ktorí prídu pozorovať kamzíkov...*“. Sú podľa neho aj takí, ktorí nevnímajú krajinu a prídu sem len preto, aby mohli povedať, že boli v Tatrách. Niektorým vraj dokonca stačí stráviť čas len v podhorí Tatier a vnímať ich „prítomnosť“ a siluetu, no nepociťujú potrebu navštíviť vlastné pohorie Tatier či dokonca územie TANAP-u. Z tohto dôvodu upozorňuje, že je vždy potrebné mať na mysli konkrétne typy turistov, pokiaľ uvažujeme o rozvoji územia NP.

Infraštruktúra

Infraštruktúra v TANAP-e by sa podľa odpovedí respondentov dala rozdeliť na infraštruktúru v obciach a mestách a infraštruktúru vo vysokohorskom prostredí. Čo sa týka obcí a miest, tak veľká zhoda bola v tom, že by sme nemali budovať nové strediská, ubytovacie kapacity či športové centrá, ale snažiť sa zveľaďovať a skvalitňovať už existujúcu infraštruktúru.

Štefan Bielák je presvedčený, že v minulosti sa v TANAP-e už vybudovala dostatočná infraštruktúra, ktorá v súčasnosti zaberá značnú časť NP a v ďalšej výstavbe by sa rozhodne pokračovať nemalo. Jeho názor je taký, že by sme mali zveľadiť existujúcu infraštruktúru, napríklad zrenovovať staré hotely, ktorých je v Tatrách niekoľko a nebudovať zbytočne nové kapacity. Rovnako tak považuje za dôležité urobiť Tatrám dobrú reklamu a marketing, ktorý tu stále chýba.

Peter Novák vníma ako ústredný problém infraštruktúry v TANAP-e fakt, že tu neexistuje žiadna historická viazanosť ku pôde. Poukazuje na to, že pred založením NP malo územie vlastníkov, no za éry komunizmu štát všetky pozemky zoštátnil. V 90-tych rokoch prebehla ako to on nazýva „divoká“ privatizácia, ktorá zapríčinila, že sa pozemky dostali do rúk takým ľuďom, ktorí nemali a nemajú ku Tatrám žiadny vzťah. Toto považuje za zdroj ľahostajného manažmentu a absencie akejkoľvek zodpovednosti za stav pozemkov a územia. Dochádza ku obrovským tlakom zo samospráv na rozširovanie územia obcí, pretože všetci títo vlastníci sa snažia dostať svoje pozemky do stavebného plánu ako stavebné pozemky a získať tak maximálne ekonomické úžitky. Peter Novák je

presvedčený, že by ku tomuto dôjsť rozhodne nemalo, pretože by to malo ďalšie dôsledky ako parkovacie plochy pre nových obyvateľov, ktoré sa musia opäť vybudovať niekde pri obciach. „*To znamená musím rozšíriť to územie. V tom zámere Smokovcov sú navrhnuté nové parkovacie plochy a navrhujú sa v tej vrchnej časti nad hotelom Bellevue, čiže idem do tých chránených častí zase*“.

Jozef Janiga na margo rozširovania intravilánov obcí poznamenáva, že ak sa dovoľí ďalšia výstavba, tak o 10 rokov budeme aj tak čeliť rovnakému problému ako dnes, pretože zase narazíme na územie NP v rámci snáh uspokojiť potreby nových obyvateľov či investorov. Tvrdí, že je názorovo jednoznačne naklonený zníženiu stupňa ochrany v intravilánoch obcí a možno aj v ich okolí, no zdôrazňuje, že znížený stupeň ochrany v žiadnom prípade nesmie znamenať povolenie výstavby. Jozef Janiga sa obáva stavebnej činnosti najmä v podhorí Tatier v oblasti Veľkej Lomnice, kde za posledných 5 rokov došlo ku významnej výstavbe, ktorá sa nezastaviteľne približuje ku dolnej hranici TANAP-u. Kritizuje stavebnú činnosť hlavne v súvislosti s estetikou krajiny a zaberania migračných koridorov pre zver. Peter Novák si taktiež myslí, že takáto výstavba je pre Tatry veľmi nebezpečná a poukazoval najmä na intenzívnu výstavbu v Dolnom Smokovci smerom na Poprad. „*Ak sa raz toto územie pustí do zástavby, tak sa aj iné časti budú chcieť rozvíjať*“. Taktiež ako Jozef Janiga sa Peter Novák obáva rozvoja v blízkom okolí TANAP-u. „*Ak napríklad zastaviame tú podhorskú oblasť, čo sa v súčasnosti deje v tých podhorských obciach, pozrime sa na Veľkú Lomnicu. Tak ako máme golf, tak vlastne na druhej strane celé tie lúky majú byť zastavané. Ak toto sa udeje, tak zver v NP bude mať problém migrovať, vymieňať si genetický materiál. NP nefunguje sám o sebe, kde okolo neho nič nie je*“. Je si vedomí funkcie príslušného okolia NP ako koridorov pre zver, ktorá migruje či vyžaduje väčšie územie.

Ján Slamený vidí možnosti rozvoja v rámci dopravnej infraštruktúry v súvislosti s tým, že Tatry sú veľmi kompaktné pohorie. Poukazuje na to, že „*Tatry majú tú výhodu, že každé nástupné miesto na túru je aj výstupným miestom*“, čo je podľa neho veľmi významná charakteristika Tatier a týmto sa odlišujú od iných pohorí v Európe. Navrhuje preto rozšíriť električkovú trať viac na východ až po Ždiar či dokonca poľskú stranu Tatier, ktorá v dnešnej dobe premáva na úseku Štrbské pleso - Tatranská Lomnica. Výhody takéhoto projektu vidí najmä v tom, že turisti by mohli byť dopravovaní z centier turizmu (Štrbské pleso, Smokovce, Tatranská Lomnica) do odľahlejších častí Tatier

a opačne. Priamo by sa tým prepojila poľská časť TANAP-u so slovenskou časťou, tvrdí Ján Slamený. Keďže sa obce nachádzajú v území NP, takýto projekt by bol v rozpore so zákonom 114/1992 o ochrane prírody a krajiny, pretože podľa § 16 písmeno k) je v NP zakázané „stavat' železnice“ a kategória II by mala byť manažovaná s ohľadom na „ochranu konkrétnych druhov a komunit, ktoré vyžadujú relatívne rozľahlé oblasti nenarušenej krajiny“ a existencia železnice mohla tento cieľ degradovať. Čo sa napríklad týka ubytovacích kapacít, tak Ján Slamený je opačného názoru ako väčšina respondentov, ktorí sú spokojní so súčasným stavom. Ján Slamený sa opiera o štatistiku návštevnosti TANAP-u zo sedemdesiatych a osemdesiatych rokov dvadsiateho storočia, kedy tento NP pravidelne navštevovalo vyše 5 miliónov návštevníkov ročne. Dnes je to sotva polovica a preto tvrdí, že Tatry sú schopné uspokojiť ešte vyššie „čísla“ ako je tomu dnes a preto je za zvyšovanie ubytovacích kapacít a s tým súvisiacich služieb. Legislatíva ani zásady IUCN neuvádzajú limity na množstvo turistov a ubytovacích kapacít⁵³ v národných parkoch, čiže pri správnom manažovaní aj väčšieho počtu návštevníkov v TANAP-e by sa dalo jednať v súlade s legislatívou a zásadami.

Vyššie popísaný rozvoj infraštruktúry ku ktorému dochádza alebo má v budúcnosti dôjsť v TANAP-e, jednoducho nie je možný pokiaľ sa má stále jednať o NP. Rozširovanie intravilánov miest a obcí by mohlo podstatne narušiť krajinný ráz, geodiverzitu či poškodiť hodnotné biotopy, čím by došlo ku degradovaniu filozofie kategórie II zásad IUCN: „Chrániť územie tak, aby zostalo v čo možno najprírodnejšom stave, zachovali sa jednotlivé typy regiónov, biotické komunity, genetické zdroje, neporušené prírodné procesy, geodiverzita a scenéria. NP by mali prispieť ku konzervácii rozmanitých druhov, zachovaní regionálnych ekologických procesov a migračných ciest“ alebo „ochrana konkrétnych druhov a komunit, ktoré vyžadujú relatívne rozľahlé oblasti nenarušenej krajiny. Navyše by takéto jednanie bolo v rozpore so zákonom 114/1992, ktorý uvádza, že v NP je zakázané „meniť súčasný vodný režim pozemkov; stavať sídelné útvary; meniť dochované prírodné prostredie v rozpore s bližšími podmienkami ochrany národného parku“.

Infraštruktúra vo vysokohorskom prostredí

Infraštruktúra vo vysokohorskom prostredí je veľmi citlivou témou, pretože sa jedná v zásade o najprísnejšie chránené územia a veľmi hodnotné z prírodného hľadiska.

---

⁵³ Už samotný fakt, že intravilány obcí ležia v srdci národného parku je veľmi neštandardný.

Lenka Mat'ášovská s TANAP-om porovnáva iné NP v Európe (hlavne tie rakúske). Dožaduje sa rozvinutejšej infraštruktúry práve v tom vysokohorskom prostredí ako lavičky s prístreškom na turistických chodníkoch s odpadkovými košmi, ktoré by boli lokalizované v určitých vzdialenostných intervaloch, čo by malo podľa Lenky prispieť aj ku čistejšiemu prostrediu Tatier, pretože na tých najnavštevovanejších chodníkoch sa stále vyskytuje množstvo odpadu. Na druhej strane, Jozef Janiga sa v tejto súvislosti odkazuje na NP v Kanade či Afrike, kde žiadna podobná infraštruktúra neexistuje a človek si musí všetky odpadky so sebou z NP odnieť. Dokonca ilustruje toto pravidlo na Denali National Park na Aljaške, odkiaľ si turisti musia so sebou vyniesť z NP aj svoje exkrementy a tvrdí, že v týchto NP nevidel ani jeden papierik. Jozef nie je odporcom infraštruktúry v TANAP-e, no chcel tým podotknúť, že tá vždy problém odpadu nerieši, ale ide skôr o akúsi slušnosť a vzdelanosť ľudí, ktorí sa v NP pohybujú. Jozef Janiga priznáva, že TANAP je rozlohou pomerne malý NP s veľmi vysokou návštevnosťou, čo môže byť dôvod väčšieho znečistenia najmä v hlavnej sezóne. Znečisťovať NP je podľa zákona 114/1992 nezákonné; paragraf 16 písmeno b) uvádza, že na celom území NP je zakázané „zneškodňovať odpady, ktoré majú pôvod mimo územia NP a zneškodňovať ostatné odpady mimo miesta vyhradená so súhlasom orgánu ochrany prírody“.

Zuzana Šedivá navrhuje tzv. záchytné parkovacie plochy v oblasti Novej Lesnej a Eurokempu pod Tatranskou Lomnicou. Tieto miesta sa nachádzajú tesne pod dolnou hranicou NP a mohli by podľa nej zabezpečovať veľké parkovacie kapacity, odkiaľ by bola zabezpečená hromadná autobusová doprava návštevníkov do územia NP. Takýmto spôsobom by sa ochránili cenné plochy v obciach či v ich tesnom okolí pred výstavbou a nebolo by nutné budovať ďalšie parkoviská. Zákon 543/2002 dokonca v 19 paragrafe odseku 4 s takýmto „scenárom“ priamo počíta a umožňuje ho: „*Orgán ochrany prírody môže na území národného parku obmedziť rozsah a spôsob dopravy a vstup verejnosti do národného parku alebo do jeho častí, ak je to v záujme ochrany prírody a krajiny.*“

Čo sa týka rozvoja infraštruktúry vo vysokohorskom prostredí, niektoré projekty (návrhy) sú väčšie ako ostatné. Podľa slov Jána Slameného sa firma TMR ešte pred príchodom a rozvojom svojich aktivít v TANAP-e, dohodla so zložkami OP na lokalitách, v ktorých majú eminentný záujem robiť rozvoj. Definovali lokality bývalých lyžiarskych stredísk, alebo území, ktoré boli aj v minulosti človekom využívané. Podľa slov Jána Slameného nie je v záujme firmy zastavať nové územia. Tento rok však firma

TMR prišla s celkom odvážnym projektom, na ktorý upozornili aj médiá a na neho som sa samozrejme v rozhovore opýtal. Ide o prepojenie lyžiarskych stredísk Skalnaté pleso a Hrebienok lanovkou. Jednalo by sa teda o vybudovanie úplne novej infraštruktúry a zabratie územia, ktoré dnes patrí do najprísnejšieho režimu ochrany, A zóny. Peter Novák, ktorý bol pri schvaľovaní tohto projektu sa priznal, že bol výslovne proti, pretože „*keď si pozrieme nejaké panorámy na Vysoké Tatry, tak teraz pozriem sa z Popradu hore a viem kde je Hrebienok, viem kde je Skalnaté plesa a zrazu uvidím, že je tam...lano neuvidím samozrejme, uvidím možno tri stĺpy, ale uvidím tam tie kabínky, ktoré tam premávajú hej, čiže už je to vnem. Je to nejaký krajinný prvok, ktorý sa osádza do prostredia, kde výrazne poškodí siluetu alebo panorámu Tatier*“. Peter Novák ďalej konštatuje, že takto situovaná infraštruktúra by určite vyrušovala zver, ktorá žije v tom koridore, kadiaľ by lanovka prechádzala a mohlo by dôjsť ku vytlačeniu fauny z týchto lokalít. Keď som sa opýtal Jána Slameného či firma TMR nemá obavy, že by to narušilo krajinný ráz Tatier a Studených dolín, cez ktoré by plánovaná lanovka prechádzala, Ján Slamený odpovedal, že by bola potrebná nejaká štúdia, ktorá by tento možný vplyv preukázala alebo vyvrátila, no zároveň vyjadril určitý súcit konštatovaním, že sa musia na jednej strane snažiť vychádzať v ústrety miestnym obyvateľom, no na druhej strane „*aj plniť sny investorov*“, ktorým je firma J&T. Pokiaľ by sa takýto projekt realizoval, bol by nielen proti filozofii kategórie II: „*chrániť prirodzenú biodiverzitu súčasne so základnou ekologickou štruktúrou a podpornými ekologickými procesmi, a propagovať vzdelávanie a rekreáciu*“, ale taktiež aj proti hlavným manažmentovým zásadám kategórie V, ktorá aj keď je o čosi flexibilnejšia, pokiaľ ide o rozvoj ľudských aktivít v CHÚ, neumožňuje takýto zásah: „*Chrániť a udržiavať významné krajinné scenérie / morské oblasti, s nimi súvisiacu ochranu prírody a ďalšie hodnoty, ktoré boli vytvorené interakciou ľudí prostredníctvom tradičného využívania územia*“. Zákon 114/1992 by bol v takomto prípade porušený niekoľko krát, napríklad zákaz o použití intenzívnych technológií v NP, mohlo by dôjsť ku poškodeniu pôdneho krytu. Lanovka a jej súčasti sa dajú považovať priemyselnú stavbu, čo je taktiež predmetom zákazu v NP. V A zónach, kde by sa lanovka nachádzala, je dokonca zákaz povoľovať akékoľvek nové stavby. Zákon 543/2002, ktorý je o čosi menej prísny než zákon 114/1992, by bol porušený taktiež, pretože v A zóne zakazuje rušiť ticho a pokoj, k čomu by nepochybne došlo. Tento zákon ďalej zakazuje zasiahnuť do lesného porastu a poškodiť vegetačný a pôdny kryt, čomu by sa pri stavebnej činnosti takéhoto rozsahu dalo len ťažko vyhnúť.

Juraj Ksiažek ako strážca Správy TANAP-u sa veľmi nechce vyjadrovať ku celému územiu TANAP-u, zato ale rád hovorí o tom území, ktoré dôverne pozná z titulu vykonávania svojho povolania. Čo sa týka vysokohorskej infraštruktúry, tak je veľmi rád za osadenie borhákov (fixných istení) do niektorých veľmi často lezených (klasických) horolezeckých ciest. Podľa jeho slov tak došlo ku výraznému zvýšeniu bezpečnosti v týchto cestách a zjednodušeniu zásahov horskej záchranej služby v prípade nutnosti: *„Je to aj omnoho bezpečnejšie napríklad pri zásahoch horskej služby“*. Zároveň podotýka, že *„teraz tam nikto nemusí v tých stenách klepať skoby a samozrejme, že tá skala sa oveľa menej zničí“*, čiže vyzdvihuje aj ochrannú funkciu, ktorú môže správne osadená infraštruktúra zabezpečovať a zároveň redukovať hluk vznikajúci pri bytí skôb, ktorý môže mať negatívny vplyv na miestnu zver. Na druhej strane kritizuje vytvorenie lezeckých ciest vo vápencových stenách v Belianských Tatrách v tesnom okolí chaty Plesnivec, ktoré boli vybudované nelegálne chatárom tejto chaty. Vyjadruje pohoršenie nad takýmto počínaním, pretože sa jedná o územie v najvyššom stupni ochrany a navyše vápenc je omnoho citlivejší ako žula. V území, ktoré má Juraj Ksiažek na starosti stála kedysi dávno Kežmarská chata, ktorá vyhorela. V súčasnosti sú iniciatívy za jej obnovenie. Juraj Ksiažek zaujal k tomuto projektu negatívne stanovisko a tvrdí, že existencia chaty by na tomto mieste spôsobila negatívne dopady na prostredie chaty v súvislosti s jej činnosťou. Poukazuje najmä na zvýšenie hluku v okolí chaty a možný zvýšený počet nelegálnych turistov v oblasti Belianských Tatier, ktoré sú v blízkom okolí miesta plánovanej výstavby. Výstavbou by táto oblasť stratila atribút „oázy ticha“, ktorý v dnešnej dobe má: *„Ale ja hovorím, že to je pre mňa jedno z najkrajších miest a aj tam často nachádzam absolútny pokoj, také miesto, kde môže ísť hocikto a hocikedy, lebo tam sa nevzťahuje ani sezónny uzáver ani nič a ja sa tam ocitnem sám ráno, večer, cez deň v zime. A som tam úplne sám“*. Je zástancom mäkkého cestovného ruchu a uvedomuje si výhody existencie chaty, napríklad z pohľadu bezpečnosti v prípade rýchlej zmeny počasia či rôznych iných situácií. Napriek tomu má pre túto oblasť iné riešenie. Čo sa týka infraštruktúry, navrhuje sprístupnenie starej Furmanskej cesty, ktorá kedysi slúžila turistom, no v dnešnej dobe je uzavretá: *„...že by som bol za to, aby sa jedna z tých starých ciest obnovila, že by pribudol jeden turistický chodník, čím by sa zväčšila sieť. A niekedy sa stávajú situácie, že zhoršenie počasia, veľa snehu a tí ľudia sa teraz ocitnú na mieste odkiaľ niet úniku“*. Otvorením takéhoto chodníka, ktorý tam už existuje, by podľa Juraja Ksiažeka došlo jednak ku zvýšeniu bezpečnosti návštevníkov, napríklad v prípade potreby rýchleho úniku pred zlým počasím, no zároveň ku ochrane prírody tým, že by

nemuselo dôjsť ku reálnej výstavbe chaty v tejto panenskej časti Tatier. Manažovanie územia NP podľa filozofie Juraja Ksiažeka je v úplnom poriadku so zákonom a zásadami IUCN kategórie II. Výstavba chaty by potenciálne mohla byť realizovateľná, no negatívne dôsledky, ktoré popísal Juraj Ksiažek sa zdajú byť pomerne významné. Výstavbou chaty by došlo ku porušeniu zákona v niekoľkých bodoch. Zákon 543/2002 pre NP zakazuje nasledujúce činnosti: „*rozorávať existujúce trávne porasty a rúbať dreviny*“ a špecificky pre A zónu, v ktorej by ku výstavbe došlo, zákon zakazuje: „*rušiť pokoj a ticho; umiestniť stavbu; zasiahnuť do lesného porastu a poškodiť vegetačný a pôdny kryt*“. Všetky tieto zákazy by boli stavebnou činnosťou a existenciou chaty porušené.

4.2.4 *Ludský pilier*

Zábava a služby

Existencia kvalitných služieb, rekreačných zariadení a zábavy pre turistov hrá dôležitú úlohu, čo sa týka atraktivity TANAP-u a rovnako tak spokojnosti a zážitku, ktorí si turisti z tohto územia odnášajú. Štefan Bieľak popisuje, že dnešný turista je iný ako pre 30 rokmi a vyžaduje už aj nejaké tie služby, ktoré mu majú vyplniť denný program povedzme v prípade nepriaznivého počasia. Zuzana Šedivá ako dlhoročná hotelierka potvrdzuje, že dnešný turista už nechodí na túru o 4:00 ráno ako kedysi, ale je to, ako povedala, „*darebák a je lenivý*“. Z tohto titulu musia byť služby nastavené tak, aby uspokojili požiadavky nového typu turistu. Nespochybnujú význam a dôležitosť služieb, Zuzana Šedivá tvrdí, že služby sú napriek tomu tzv. sekundárnym atraktorom a turisti tu chodia kvôli Tatrám, čo je (mal by byť) primárnym dôvodom ich návštevy.

Lenka Maťašovská je v porovnaní so Zuzanou Šedivou viac orientovaná na služby ako také. Je toho názoru, že základom cestovného ruchu sú kvalitné služby v podhorí a dobrý marketing spojený s reklamou: „*Britský časopis The Times uverejnil Tatry ako jednu zo 4 najlepších lyžiarskych destinácií na zimnú lyžovačku pre Britov. Je to v rámci napojenia leteckej linky Poprad - Londýn. Ak sa takto vysoko dostaneme a niekto nás takto ohodnotí, tak naozaj tí ľudia očakávajú, aby tie služby a servis bol kvalitný.*“ Lenka sa podieľala práve na leteckom prepojení Londýna a Popradu a jej cieľom je samozrejme to, aby sa britskí turisti do Tatier vrátili aj nasledujúci rok. Tento samotný fakt svedčí o tom, že klientela v Tatrách sa mení a očakáva iné služby ako slovenský či český turista pred 20-30 rokov, čomu sa podľa nej musí miestny biznis prispôbiť.

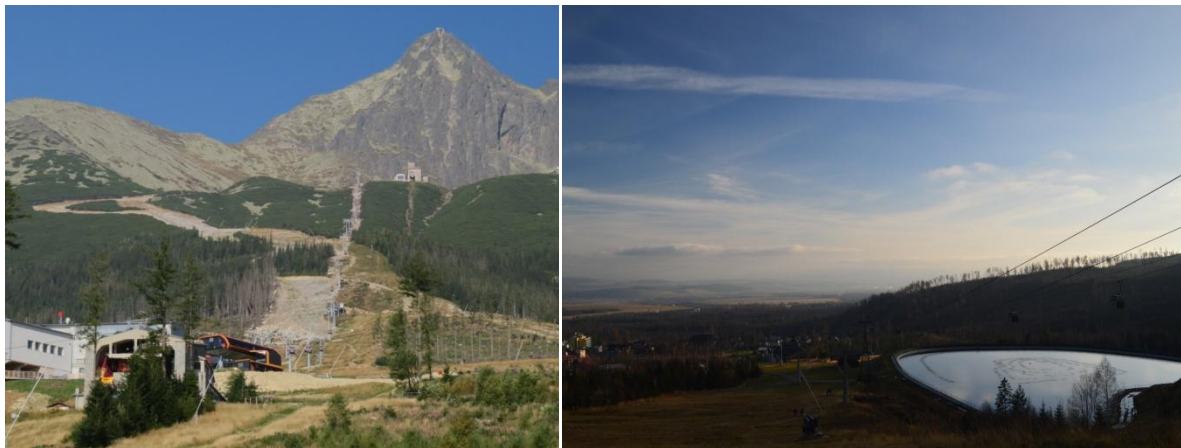
Peter Novák je omnoho obozretnejší v diskusií o prispôsobovaní sa tomuto novému typu turistu a má skôr obavy, aby sme tie služby „*neskvalitnili*“ až do neúnosnej miery. Jeho obavy sa týkajú stavebných činností ako napríklad výstavby aquaparkov. Spomenul, že pred pár rokmi chcela mať každá podtatranská obec svoj vlastný aquapark, čo by podľa jeho slov bolo nielen zbytočné zaberanie nového územia výstavbou, ale taktiež ekonomicky nerentabilné pre prevádzkovateľov. „*Máme aquapark v Poprade, Liptovskom Mikuláši a ďalšie tri na poľskej strane Tatier. Nestačí to pre tak malé územie?*“ Táto argumentácia je veľmi podobná filozofií Erika Baláža o výstavbe zjazdoviek. Obaja respondenti vyslovujú požiadavky akejsi centralizácie služieb na

základe ich typu v rámci TANAP-u a podhoria Tatier, aby nedochádzalo ku ich niekoľkonásobnému a zbytočnému rozvoju v rámci pomerne malého územného celku.

Zjazdovky

Téma zjazdovky v TANAP-e je jednou z hlavných trecích plôch medzi ochranou prírody, developermi, športovcami a mnohými ďalšími dotknutými skupinami. Názory sú vskutku veľmi rôznorodé. Slavomír Celer hovorí, že hlavný konflikt celej veci spočíva v tom, že zjazdovky a vôbec lyžovanie majú, na jednej strane, na území TANAP-u dlhodobú tradíciu a existovali tu už dávno pred založením NP, no na strane druhej, do NP ako takého jednoducho nepatria. Dôvodí, že napríklad aj lanovka z Tatranskej Lomnice na Skalnaté pleso a následne na Lomnický štít vznikla simultánne so športovým využitím tejto časti Tatier a to dávno pred založením NP. Podľa jeho slov nikto v tej dobe ani len neuvažoval, že sa tu raz vyhlási CHÚ.

Ján Slamený, riaditeľ lanových dráh firmy TMR, ktorá na území zabezpečuje rozvoj, výstavbu a technické zlepšovanie zjazdoviek a lyžiarskych stredísk, túto situáciu vysvetľuje tak, že už s príchodom firmy TMR do regiónu bolo jasne stanovené a dohodnuté, kde bude firma rozvíjať svoje aktivity: *„Štrbské pleso, Smokovce a Lomnica sa vytypovali ako lyžiarske centrá na základe histórie a súhlasili s tým aj ochranári. Lomnica je už dobudovaná skoro.“* Tatranská Lomnica sa pre firmu TMR stala prioritou a posledné roky sústredila výstavbu zjazdoviek práve v tomto centre cestovného ruchu. Na obrázku 4 môžeme vidieť zjazdovky, ktoré boli rozšírené alebo novo vzniknuté. Je pravdou, že tento úsek bol aj v minulosti športovo využívaný, avšak v omnoho nižšom rozsahu.

Obrázok 6:

Rozvoj lyžiarskych zjazdoviek v Tatranskej Lomnici. Pohľad zo stanice Štart s výhľadom na Skalnaté pleso (Fotené v septembri 2014).

Vodná nádrž na zasnežovanie nad Tatranskou Lomnicou (Fotené v novembri 2014).

Zdroj: fotky autora

Nové zjazdovky sa nachádzajú v C a B zónach, niektoré z nich zasahujú dokonca do A zón. V NP je podľa zákona 114/1992 § 16 zakázané: „*hospodáriť spôsobom vyžadujúcim intenzívne technológie; nevratne poškodzovať pôdny povrch; stavať priemyselné stavby.*“ Výstavbou zjazdoviek v tejto oblasti by jednoznačne došlo ku porušeniu zákona, pokiaľ by rozvoj neprebíhal formou výnimiek, čo však ako povedal Erik Baláž absolútne stráca zmysel CHÚ. Navyše v súvislosti so značným narušením pôdneho krytu každoročne dochádza pri veľkých jarných privalových dažďoch v oblasti Tatranskej Lomnice ku záplavám čiže s najväčšou pravdepodobnosťou došlo ku zníženiu retenčnej kapacity veľkej časti územia v súvislosti s odstránením vegetácie na veľkej ploche. K tomuto doposiaľ novému javu mohla prispieť aj výstavba vodnej nádrže (obrázok 4) na zasnežovanie, ktorá pozmenila vodný režim krajiny. Týmto bol porušený zákon 114/1992, kde sa hovorí, že na území národných parkov je zakázané „*meniť súčasný vodný režim pozemkov*“. Navyše vodný tok nachádzajúci sa nad vodnou nádržou, ktorý je dnes využívaný ako prítok vody do nádrže bol upravený pre potreby firmy TMR, čo je opäť v rozpore aj so zákonom, v tomto prípade zákonom 543/2002 v § 16 písmeno h), ktorý ustanovuje zákaz: „*Meniť stav mokrade alebo koryto vodného toku, najmä ich úpravou, zasypávaním alebo odvodňovaním...*“, ďalej došlo ku porušeniu § 15 písmeno j), ktorý zakazuje: „*Umiestniť zariadenie na vodnom toku alebo inej vodnej ploche neslúžiacej plavbe alebo správe vodného toku alebo vodného diela.*“ Musím však

opätovne podotknúť, že zjazdovky neboli v žiadnom prípade vybudované nelegálne, ale boli ošetrené výnimkami. Erik Baláž hovorí, že jemu osobne nevadia zjazdovky, ale to že sa pravidlá absolútne nerešpektujú a že na Slovensku nevidí žiadny rozdiel medzi CHKO, NP, či dokonca NPR. Vyjadruje pohoršenie nad celou situáciou a pýta sa, aký to celé vlastne má význam: „*Neviem presne ako to je, ale to je v podstate jedno, len nech to je jasné, lebo teraz to jasné nie je, čo sa smie a čo nie, čo je CHKO, NP a NPR. Keď sa v NP a v NPR ťaží, tak načo to potom je? Ja vlastne tomu nerozumiem, tak nech sa to potom všetko volá chránené územie. Keď už sú tie kategórie, tak nech je jasne povedané, ktorá čo znamená.*“ Môj odborný konzultant Peter Fleischer pri jednej z konzultácií podotkol, že veľká časť rozvoja v Tatrách prebieha výnimkovaním, takže aktuálne zóny v praxi zrejme nehrajú až takú rolu a zákon sa obchádza výnimkami. Erik Baláž je napriek momentálnemu rozvoju a výstavbe za to, aby tu lyžiarske strediska boli, ale „*nie v každej dedine*“ ako sám hovorí. Erik je za určitú centralizáciu zjazdoviek a to takým spôsobom, že „*nech je nejaká celospoločenská dohoda, že Štrbské pleso a Tatranská Lomnica nech sú veľké strediská a vyhodíme to z NP a nikto si tam už nebude musieť žiadať o žiadne výnimky a nech to funguje tak, ako chcú*“, a budú poskytovať ľuďom prvotriedne služby a uspokoja zákazníka v najvyššej možnej miere. Erik tento názor nevyznáva len kvôli OP, ale aj ekonomickému rozvoju, pretože určité územie je schopné užiť len určité množstvo stredísk: „*...ale nie že tu budeme mať v každej doline postavenú zjazdovku z eurofondov, ktorá nikdy nebude fungovať a nikdy tam nebudú dobudované služby.*“ Rovnako tak tvrdí, že sa aj kvalita týchto stredísk lepšie a efektívnejšie buduje a udržuje, ak nie sú kategorizované ako CHÚ.

Niektoré navrhované činnosti firmy TMR, však nie sú tak úplne v súlade s historickým vývojom územia, ako tvrdí Ján Slamený. Jednou z nich je výstavba zjazdoviek v rámci Smokovcov, ktorá je navrhovaná veľmi veľkoryso a značne presahuje plánovaný rozvoj priľahlého územia Mesta Vysoké Tatry, konštatuje Peter Novák, ktorý je vedúcim oddelenia územného plánovania MVT a osobne sa účastní schvaľovania takýchto projektov. Sám sa vyjadril, že firma TMR značne predimenzovala navrhovanú činnosť a situovanie navrhovaných zjazdoviek by mohlo mať vážne environmentálne dôsledky, pretože prechádza cez veľmi citlivé pásma prírodných zdrojov. „*Keď sa pozriem na tie vodné nádrže, čo som spomínal, všetky sú osadzované do ochranných pasiem II. a III. stupňa vodných zdrojov hej. Ale poviem príklad, sú navrhované zjazdovky smerom na hotel Bellevue v Hornom Smokovci, tie zjazdovky sú smerované cez*

pásmo ochrany vodných zdrojov II. a III. stupňa, čiže kyselka, ktorá vyviera v Hornom Smokovci, všetky zjazdovky idú cez to ochranné pásmo. Teraz sa pýtam, je tam nejaká kotlina, nejaký kotlík, kde sa tá voda zhromažďuje? Budú sa tam musieť robiť zásahy do terénu hej, ak tam chcem robiť zjazdovky budem musieť urobiť zásyp alebo zarezat' nejakým spôsobom terén. Tým automaticky prerušujem vodné toky a nikto mi nevie zaručiť, že mesto nepríde o tú kyselku hej“. Zjazdovka sa síce nachádza v Smokovcoch, kde bol rozvoj odobrený, no problémom je, že nové projekty sa absolútne vymykajú funkčným priestorom, v ktorých kedysi športové využitie existovalo a expandujú do vlastného územia NP. Slavomír Celer vidí rizika zjazdoviek z iného hľadiska: *„Zjazdovky sú koridory, kadiaľ sa môžu šíriť invázne synantropné druhy rastlín a živočíchov. Do toho územia sa tým pádom dostali aktivity, ktoré majú negatívny vplyv ako hluk, znečistenie napríklad možné ropné látky. Sú tu riziká. Mení to poslanie a charakter územia, pretože toto sú ďalšie plochy s ktorými teraz neviem, čo robiť. Nechať či vylúčiť ich z NP?“* S prihliadnutím na obavy Slavomíra Celera by tak mohlo dôjsť ku degradovaniu poslanca NP s ohľadom na ciele kategórie II a to, že *„kompozícia, štruktúra a fungovanie biodiverzity by malo byť viac menej v prirodzenom stave alebo aspoň mať potenciál sa do tohto stavu dostať s nízkym rizikom invázie nepôvodných druhov rastlín a živočíchov“*. Porušený je v tomto prípade aj zákon 114/1992, ktorý v § 16 písmeno h) jasne ustanovuje, že na území NP je zakázané *„povoľovať alebo uskutočňovať zámerné rozširovanie geograficky nepôvodných druhov rastlín a živočíchov“*. Aj keď sa nejedná v plnom význame o „zámerné“ rozširovanie, ide o vedomé vytváranie možností takéto rozširovanie podporovať.

Štefan Bielač vníma výstavbu zjazdoviek v oblasti Tatranskej Lomnice relatívne pozitívne a hodnotí ich ako element, ktorý tu chýbal tým náročnejším lyžiarom. Ako tvrdí, zjazdoviek tu síce máme dosť, ale takýto typ lyžiarskeho strediska tu rozhodne chýbal. ŠL TANAP-u sa ku tomu postavili tak, že určite sú za zvyšovanie kvality lyžiarskych stredísk, no rozhodne by nemalo dochádzať ku zaberaniu nového územia, čiže nová extenzívna výstavba nie je podľa nich žiaduca: *„existujúce strediská pomaličky dostať do určitých parametrov vo vyčlenených zónach z dôvodu ochrany prírody, aby sa ďalej už nerozširovali, ale aby získali tie parametre, ktoré uspokojia návštevníkov a nech sú využívané, keď už existujú. Rozhodne by sa nemali vytvárať nové strediská. To by bolo veľmi nevhodné riešenie“*.

Martin Kupčo zo Slovenskej lyžiarskej asociácie otvorene prehlasuje, že zjazdovky jednoducho ku svojej činnosti ako lyžiari potrebujú a pokiaľ sa nachádzajú v CHÚ a NP, tým sa pôžitok a radosť z lyžovania ešte zvyšuje, pretože prostredie je esteticky viac príťažlivé. Podľa jeho názoru je súčasný stav úpravy a rozširovania zjazdoviek pre lyžiarov dobrý z dvoch hľadísk. Prvé hľadisko je pôžitok a radosť návštevníkov a druhé hľadisko je ich bezpečnosť: *„Máme nové lanovky, máme nové vleky, ktoré vychrlia xy ľudí na svah, ale tie svahy sú úzke. Momentálne máme 30-40 metrové zjazdovky na šírku, ideál je 60-80, čo je raz taká šírka dajme tomu, ale znamená to menej úrazov, väčší pôžitok z toho športu“*. Martin Kupčo považuje za výhodnejšie, ak prilahlé územie zjazdoviek nepatrí do vlastného územia NP. Táto požiadavka súvisí so zabezpečením (manažmentom) najbližšieho okolia zjazdovky, čomu OP niekedy bráni, alebo znemožňuje tieto opatrenie vykonávať. Martin Kupčo spomenul príklad nebezpečného stromu na kraji zjazdovky, ktorý predstavoval určité nebezpečenstvo, no nebolo ho možné odstrániť kvôli tomu, že sa už nachádzal na území NP.

Jozef Janiga na zjazdovky zdieľa rovnaký názor s predstaviteľom ŠL TANAP-u v tom zmysle, že považuje za zbytočné stavať nové strediská, ale je potrebné dostať tie existujúce do lepšieho stavu, čo sa týka kvality infraštruktúry a ponúkaných služieb za účelom lepšieho zážitku zákazníka. Jozef Janiga však ako jediný zo všetkých respondentov vyjadril veľmi zaujímavý a skutočne fundovaný názor na to, prečo by zjazdovky v TANAP-e byť jednoznačne mali. Dôvodom je protipožiarna ochrana územia (bezpečnosť) v súvislosti s klimatickými charakteristikami Popradskej kotliny (prúdenie vetrov, zmeny klímy) a so špecifickým prihliadnutím na momentálny (po)kalamitný stav lesov atakovaných podkôrníkovým hmyzom, ktoré sú navyše v súčasnosti veľmi náchylné na požiare: *„Lebo fakt ako z protipožiarného hľadiska to bola krásna výseč, ktorá by tu v Tatrách mala byť, keďže tu máme prevládajúce západné vetry, tak tie Tatry by mali mať tie vertikálne nejaké trávnaté koridory, tak ako je Solisko, Skalnaté, Hrebienok a Jakubkovu lúku a myslím si, že toto by tu byť malo“*. Jozef Janiga bilancoval, že požiar, ktorý sa odohral tesne po veľkej kalamite v roku 2005, bol zastavený len vďaka Jakubkovej lúke, čím sa podľa jeho slov zachránila obec Smokovce. Tvrdí, že úloha zjazdoviek je v protipožiarnnej ochrane územia nezastupiteľná, pretože disponujú určitou šírkou, ktorú plamene len tak ľahko nepreskočia v porovnaní napríklad s lesnými cestami a zároveň umožňujú pomerne dobrý pohyb protipožiarnnej techniky v koridore zjazdovky. Takýto pohľad na význam zjazdoviek je zaujímavý a má svoje

opodstatnenie. Ak však považujeme oheň za prirodzenú súčasť prírody a pre niektoré druhy dokonca nevyhnutnú, tak tento protipožiarny význam stráca svoj zmysel v intenciách manažmentu NP. Na druhej strane sa dá považovať za výhodný pre človeka, pretože prispieva k už spomínanej bezpečnosti a estetike krajiny.

Oázy ticha

Primárny manažmentový cieľ je ten, že kategória II „*poskytuje základ pre duchovné, vedecké, vzdelávacie, rekreačné a turistické využívanie územia za predpokladu, že je environmentálne a kultúrne kompatibilné*“. Návštevný poriadok TANAP-u (s. 4) uvádza, že „*na území národného parku sa zakazuje rušiť pokoj a ticho...*“ a ako jeden z cieľov tohto územia je definovaný pobyt návštevníkov v prírode, oddych, liečenie a rekreácia (Návštevný poriadok TANAP-u, 1999). Prostredie s existenciou len nutnej infraštruktúry (chodník) a absenciou masovej turistiky zodpovedá takýmto potrebám pre relax a oddych. TANAP je územie veľkých rozmerov a preto poskytuje možnosti uspokojiť tieto potreby ľudskej spoločnosti, ktoré nie je človek väčšinou schopný naplniť v urbanizovanom svete.

Na túto tému som sa respondentov priamo nepýtal, no odpoveď na ňu prirodzene vyplynula z rozhovorov. Slavomír Celer si myslí, že to hlavné čo by sa na území malo rozvíjať je cestovný ruch a turistika. Hovorí, že „*NP je územie, kde je nejakým spôsobom regulovaná a usmernená turistika, aby návštevník mal zážitok z prírody*“. V protiklade ku zónam ticha v Tatrách stavia zjazdovky ako zdroj hluku. Na turistov, ktorí si chcú vychutnávať nerušený pokoj v NP môžu pôsobiť ako negatívny faktor znižujúci kvalitu zážitku. Peter Novák skloňuje pojmy ako hlukové znečistenie hlavne s navrhovaným projektom prepojenia Skalnatého plesa a Hrebienka (bližšie pri téme „*infraštruktúra vo vysokohorskom prostredí*“). Myslí si, že by jednotlivé súčasti lanovky ako pohybujúce sa laná a kolieská na stožiaroch, cez ktoré by kabínky prechádzali, mohli spôsobovať hluk a komplikovať život v prvom rade faune, ktorá má v týchto miestach svoje biotopy (A zóny!), no taktiež ľuďom, pretože pozdĺž plánovanej lanovky sa nachádza turistický chodník, kde si v súčasnosti návštevníci vychutnávajú nielen nádherné výhľady na Popradskú kotlinu, no taktiež tam môžu nájsť únik z civilizovaného sveta.

Juraj Ksiažek má stále tendenciu sa najviac vyjadrovať za úsek časti hrebeňa Belianských Tatier po Biele pleso, ktorý má ako stráž prírody v osobnej kompetencii, čo na druhú stranu vnímam pozitívne, pretože jeho odporúčania vychádzajú na 100% z

praxe. Identifikuje niekoľko zón, v ktorých človek zažije úplný pocit samoty a pokoja. Jednou z nich je oblasť okolo Bieleho plesa, o ktorej hovorí: *„To je pre mňa je jedno z najkrajších miest a aj tam často nachádzam absolútny pokoj, také miesto, kde môže ísť hocikto a hocikedy, lebo tam sa nevzťahuje ani sezónny uzáver ani nič a ja sa tam ocitnem sám ráno, večer, cez deň v zime. A som tam úplne sám“*. Na tomto mieste v minulosti stála Kežmarská chata, ktorá vyhorela a v dnešnej dobe sú snahy o jej znovuoobnovenie, čoho je Juraj Ksiažek veľkým odporcom, práve z dôvodu tejto hodnoty ticha a pokoja (duševné obrodienie, oddych, meditácia), ktorá by výstavbou chaty pre návštevníkov absolútne zanikla.

Ako som už spomínal v ekonomickom pilieri v rámci potenciálu územia TANAP-u pre ekoturizmus, Štefan Bielač navrhuje sprístupnenie hrebeňa Belianských Tatier za presne daných pravidiel (úhrada, sprievodca, limity sprevádzaných turistov v priestore a čase, dozor...) aj z toho dôvodu, aby návštevníkom bolo umožnené navštíviť miesta, ktoré sú práve týmito „oázami ticha“ a kde je vplyv človeka na minimálnej úrovni. Toto by podľa neho mohlo fungovať v mnohých ďalších častiach Tatier, ktoré sú v dnešnej dobe pre verejnosť uzatvorené⁵⁴. Predstavitel' ŠL TANAP-u s týmto názorom sympatizuje, no na margo miestnej fauny v Belianských Tatrách poznamenáva že *„samozrejme tie bočné doliny by už bolo zbytočné otvárať z dôvodu toho, že je tam v súčasnosti „oáza ticha“ pre živočíšstvo a toto by som tam zachoval“*. S tým by nepochybne súhlasil aj Štefan Bielač. Za týchto pravidiel by zóny ticha v TANAP-e mohli existovať nielen pre človeka/návštevníka, ale aj miestnu faunu. Jozef Janiga nie je v zásade proti sprístupneniu takýchto vzácných lokalít, no aj podľa neho by bolo absolútne nevyhnutné vytvoriť určité limity návštevnosti v čase a priestore. Sám podotýka, že keby sme napríklad otvorili asi najvzácnejšiu dolinu v TANAP-e Nefcerku tak *„zajtra tam 100% príde 200 ľudí vo vláčiku, myslím ako štrúdl'a za sebou, len aby videli to nedotknuté, hej a pritom uvidia len jeden druhého lebo budú stáť ako štrúdl'a“*. Takýmto sprístupnením by podľa neho nikto nič nezískal, pretože by došlo ku devalvácií hodnôt, pre ktoré by tam ten turista vlastne išiel.

Musím povedať, že žiadni zo stakeholderov nie je za úplné otvorenie týchto citlivých a cenných oblastí pre širokú verejnosť a každý ku nim pociťuje rešpekt a nutnosť ich konzervácie. Nikto z nich zároveň nechce, aby tieto časti NP boli človeku

---

⁵⁴ Príkladom uzatvorených dolín je Zlomisková dolina, Dolina Nefcerka, Rumanová dolina, Kačacia dolina a Bielovodská dolina.

absolútne neprístupné. Zákon prístup do týchto najcennejších lokalít nezakazuje a zásady IUCN reflektujú mieru vplyvu človeka, ktorá ak je v norme a neohrozuje miestnu biodiverzitu, takáto návštevnosť je v poriadku.

Estetickosť územia

Primárnym cieľom kategórie II je „*chrániť prirodzenú biodiverzitu súčasne so základnou ekologickou štruktúrou...*“. Primárny cieľ kategórie V, taktiež, je „*chrániť a udržiavať významné krajinné scenérie...*“. Zákon 114/1992 hovorí, že NP sú „*rozsiahle územia, jedinečné v národnom a medzinárodnom meradle*“, kde má „*neživá príroda mimoriadny vedecký a výchovný význam*“, čo nepriamo implikuje dôležitosť zachovania estetických hodnôt. Zákon 543/2002 hovorí, že NP je „*rozsiahlejšie územie v jedinečnej a prirodzenej krajinskej štruktúre*“, ktorá je (s faunou a flórou) predmetom ochrany.

Dvaja respondenti predložili zaujímavý návrh reflektujúci potrebu udržať estetický stav TANAP-u, ktorý ako tvrdia, vyplýva z histórie vývoja a osídľovania územia Tatier. Jozef Janiga a predstaviteľ ŠL TANAP-u, si myslia, že väčšina aktivít, služieb a stavebnej činnosti by sa mala koncentrovať v podhorí Tatier a nerozvíjať sa vo vlastnom území NP, čiže redukovať rozvoj v MVT. Za ŠL TANAP-u zaznel názor, že „*tu naozaj orientovať len to najnutnejšie a všetko ostatné by malo mať miesto v tom podhorí*“. Jozef Janiga neskrýva obavy z budúcnosti a hovorí, že „*ak Tatry zastaváme celé, tak tú tí ľudia jednoznačne prestanú chodiť a budú si hľadať niečo iné. Ja si viem predstaviť, že celá infraštruktúra by bola o 5 kilometrov nižšie v osadách, ako bola niekedy*“. Ilustruje, ako na Donovaloch došlo ku masívnej zástavbe a letné rekreačné aktivity sa z tohto dôvodu museli presunúť do širšieho okolia.

Ján Slamený a Jozef Janiga sa zhodujú na tom, že by sa jednak stavebné činnosti mohli vykonávať spôsobom menej narušujúcim estetiku krajiny, no zároveň dizajnovať ich tak, aby výsledná podoba výrazne nepozmenila krajinný raz a estetiku územia. Jozef Janiga ilustruje príklad, že stará lanovková budova na Skalnatom plese, Encián, je tak zle architektonicky navrhnutá a zasadená do územia, že ani nová zjazdovka postavená firmou TMR, zo Skalnatého plesa smerom na Tatranskú Lomnicu, nemá taký negatívny estetický dopad na okolitú krajinu. Zuzana Kyselová sa ku novej zjazdovke vyjadrila tak, že síce vníma určité poškodenie krajinného rázu, no ako užívateľ je s novou zjazdovkou spokojná a určite ju bude v zimnom období využívať. Sama v sebe pociťuje ambivalentné

pocity, pretože tak ako je príroda pre ľudí, rozvoj je tak isto pre človeka a je niekedy veľmi ťažké zvoliť osobnú preferenciu.

Peter Novák považuje krajinný ráz Tatier za charakteristiku, ktorá by sa mala uchovať pre budúce generácie v takom stave, v akom ju môžeme dnes vnímať my. Popisuje možné negatívne vplyvy na estetiku Tatier v súvislosti s podobnými projektmi ako spojenie Hrebienka a Skalnatého plesa lanovkou: „*Keď si pozrieme nejaké panorámy na Vysoké Tatry, tak teraz pozriem sa z Popradu hore a viem, kde je Hrebienok, viem kde je Skalnaté plesa a zrazu uvidím, že je tam...lano neuvidím samozrejme, uvidím možno tri stĺpy, ale uvidím tam tie kabínky, ktoré tam premávajú hej, čiže už je to vnem. Je to nejaký krajinný prvok, ktorý sa osádza do prostredia, kde výrazne poškodí siluetu alebo panorámu Tatier*“. Takýto projekt by bol v rozpore so zákonom 114/1992 a zásadami IUCN a to nielen kategóriou II, ale aj kategóriou V, čoho dôvody boli detailnejšie popísané v téme „Infraštruktúra vo vysokohorskom prostredí“.

Ku narušeniu estetiky krajiny môže dôjsť buď zasahovaním do prírodného prostredia (stavebná či hospodárska činnosť) alebo aj nezasahovaním (bezzásahový režim). Napríklad Martin Kupčo ako lyžiar a turista popisuje vysušené a popadané lesy pri vstupe do Studených dolín, medzi Hrebienkom a Skalnatým plesom, ako veľmi negatívny vizuálny vnem pre turistov. Štefan Bielač sa na tému estetiky krajiny v TANAP-e vyjadruje prostredníctvom praktických skúseností z postu primátora mesta a komicky popisuje sťažnosti ľudí na stav mestských lesov Spišská Belá. Hovorí, že: „...boli sme zvyknutí na monokultúrny les, po ktorom som sa prechádzal bez toho, aby som o čokoľvek zakopol. Takto to fungovalo a to je aj názor bežných ľudí v meste, keď pozrú sa do našich lesov, tak kritika je, že ako sa nestaráme, že koľko je tam pňov a vývrátov a všetkého a to takto predsa nemôže v lese vyzerat““. Tento príklad ilustruje, že estetika je silno individuálna záležitosť, no zároveň vec zvyku. Ku zmene krajinného rázu nezasahovaním do prírody, Zuzana Kyselová ešte dodáva, že jeho udržiavanie má v niektorých prípadoch ekonomické implikácie, pričom má na mysli pasienkarskú kultúrnu krajinu, o ktorej biodiverzitu je potrebné sa starať aktívnym manažmentom. Podľa nej sa z TANAP-u postupne vytrácajú niektoré hodnoty, na ktoré sme boli zvyknutí a to je škoda, hovorí Zuzana Kyselová. Keďže TANAP bol založený v roku 1949, jednalo sa už o značne človekom pozmenenú krajinu. Pri zohľadnení cieľov zásad IUCN sa kategória V javí byť schopná poskytnúť komplexnejšiu ochranu tým

rôznorodým krajinárskym hodnotám než kategória II, keďže množstvo hodnôt v TANAP-e je spojených s kultúrnou krajinou. Jedným z cieľov kategórie V je: „*Chrániť a udržiavať významné krajinné scenérie / morské oblasti, s nimi súvisiacu ochranu prírody a ďalšie hodnoty, ktoré boli vytvorené interakciou ľudí prostredníctvom tradičného využívania územia*“. Oba zákony 114/1992 a 543/2002 poskytujú zonáciu ako základný inštrument manažmentu území, ktoré sú rôznorodého charakteru a kvality.

Bezpečnosť návštevníkov

Bezpečný pohyb návštevníkov v TANAP-e je prioritou a základným atribútom, ktorý musí byť splnený, aby na území mohol fungovať cestovný ruch. Bezpečnosť pohybu v Tatrách zabezpečuje Horská záchranná služba, ktorá vydáva odporúčania, výstrahy a poskytuje informácie o aktuálnom stave terénu a komunikácií vo vysokohorskom prostredí. Jozef Janiga, riaditeľ horskej záchrannej služby, si myslí, že bezpečnosť by nemala riešiť ochrana prírody, ako tomu doposiaľ bolo, sezónnymi uzáverami chodníkov. Juraj Ksiažek súhlasí a hovorí, že napríklad v TPN v Poľsku žiadne uzávery neexistujú a návštevníci z Poľskej strany Tatier sú u nás často krát prekvapení. Voľný pohyb po celom území TANAP-u majú napríklad horolezci, u ktorých sa predpokladajú potrebné schopnosti pre zvládnutie nebezpečného terénu, no mnohí respondenti si myslia, že nie je možné ohodnotiť schopnosti jednotlivých horolezcov či skutočne disponujú potrebnými znalosťami a tak tento voľný pohyb môže mať niekedy fatálne následky. Predstavitel' ŠL TANAP-u nesúhlasí s názorom Juraja Ksiažeka a naopak priznáva sezónnym uzáverám aj bezpečnostný význam: „*Je to nastavené správne jednak s ohľadom na bezpečnosť tým, že je obmedzovaný masový nástup priestorov, ktoré môžu byť pre človeka potenciálne nebezpečné, kde aj napríklad údržba chodníkov nie je vždy možná*“.

Juraj Ksiažek považuje vybudovanie fixných istení v klasických horolezeckých cestách za krok dopredu, čo sa bezpečnosti horolezcov týka a zároveň ochrany skaly a zníženia hlučnosti vykonávanie tohto športu: „*Teraz tam nikto nemusí v tých stenách klepať skoby a samozrejme, že tá skala sa oveľa menej zničí. Je to aj omnoho bezpečnejšie napríklad pri zásahoch horskej služby.*“ Zároveň sa podarilo zvýšiť komfort horolezcom, ktorí si jednak nemusia nosiť do steny toľko horolezeckého materiálu a taktiež prežívajú menej intenzívne pocity strachu z vždy prítomnej možnosti pádu, čo ale nemusí vyhovovať tým, ktorí si prišli práve po tento emočný „adrenalinový“ zážitok.

Juraj Ksiažek je zástancom takého TANAP-u, kde je minimálne množstvo vysokohorských chát, no podporuje takú formu infraštruktúry vo forme chodníkov, aby sa návštevník mohol v prípade zmeny počasia pomerne rýchlo dostať do bezpečia: *„ja by som volil alternatívu toho mäkkého prístupu, že by som bol za to, aby sa jedna z tých starých ciest obnovila, že by pribudol by jeden turistický chodník čím by sa zväčšila sieť.“* Takýto prístup je podľa neho ďaleko šetrnejší pre zachovanie súčasného prírodného stavu, než stavanie nových chát, ktoré by plnili veľmi podobnú úlohu v rámci bezpečnosti návštevníkov.

Zuzana Kyselová identifikuje nebezpečenstvo pre pohyb návštevníkov či domácich obyvateľov práve s ohľadom na spadnutú kalamitu a bezzásahový režim. Považuje ju za nebezpečnú kvôli zvýšenému riziku požiarov v letných mesiacoch, no taktiež nemožnosti úniku v lese v prípade potreby. V tejto súvislosti Martin Kupčo vysvetľuje bezpečnostné riziká pre lyžiarov plynúce taktiež z tejto formy manažmentu a podotýka, že *„šport, či už rekreačný alebo profesionálny, dbá na čoraz vyššiu bezpečnosť a každý ten strom pri zjazdovke predstavuje určité nebezpečenstvo, prekážku či bariéru“*. Taktiež hodnotí nemožnosť rozšíriť už existujúce zjazdovky kvôli striktnému režimu ochrany na kalamitných plochách *„momentálne máme 30-40 metrové zjazdovky na šírku, ideál je 60-80, čo je raz taká šírka dajme tomu, ale znamená to menej úrazov, väčší pôžitok z toho športu“*. Takýto zásah by však mohol zmeniť vodný režim krajiny či jej estetiku, čo už bolo detailnejšie spomenuté pri téme „Zjazdovky“.

4.2.5 *Ďalšie témy*

Územnoplánovacia dokumentácia

Územnosprávna dokumentácia je dokument, ktorý je z pohľadu Petra Nováka zásadný pre OP, pretože zonácia NP napríklad umožňuje stavebnú činnosť v NPR či PR, pokiaľ sa získa výnimka, o čom sa podľa neho môžeme v Tatrách na vlastné oči presvedčiť. Erik Baláž len potvrdzuje slová Petra Nováka a jeho obavy v rámci toho, akú rolu zohráva zonácia pre OP, keď hovorí: *„Celý právny systém je nastavený tak, že máme 5 stupňov ochrany, ale kdekoľvek je možné robiť čokoľvek, ak ti na to úrady dajú povolenie, no zároveň ti tieto úrady môžu aj hocičo hocikde zakázať.“* Ku územnoplánovacej dokumentácii Peter Novák uvádza tieto výhody a prednosti v porovnaní so zonáciou: *„Územnoplánovacia dokumentácia poníma aj ochranu prírody. Zonácia je dokument ochrany prírody a zonácia môže určiť, že aj v A zóne bude rozvoj. Ak ja do územného plánu určím, že tam nebude nič, tak tam nebude nič. Tento dokument je pre mňa najdôležitejší, pretože stanovuje stavebné pozemky formou dohody medzi štátnymi orgánmi a verejnosťou.“*

Zdravie

Z pohľadu Lenky Maťašovskej došlo v súvislosti so zmenou drevinovej skladby v Tatrách po veľkej kalamite v roku 2004, ale aj postupnou adaptáciou flóry na klimatické zmeny, ku zvýšenému podielu alergénov vo vzduch hlavne v jarných a letných mesiacoch, čo spôsobuje problém práve kúpeľníctvu v Tatrách, ktoré využívalo benefity čistého vzduchu.

5. DISKUSIA O MANAŽMENTE V TANAP-e – hľadanie konsenzu

V tejto kapitole sa pokúsím nájsť odpoveď na výskumnú otázku tejto diplomovej práce, a teda či **je možné navrhnúť jednotný manažment územia TANAP-u, vyhovujúci všetkým zainteresovaným subjektom a to pri plnom rešpektovaní definícií toho, čo ešte rozumieme národným parkom na národnej a medzinárodnej úrovni.** Hneď na úvod sa pokúsím o určitú syntézu názorov respondentov s cieľom rozdeliť ich do skupín na základe toho, akú formu manažmentu preferujú. Táto syntéza umožní komplexnejšie vnímanie názorov medzi jednotlivými respondentmi a zjednoduší hľadanie finálnej formy jednotného manažmentu. Následne sa pokúsím vysloviť formu manažmentu, ktorá by mohla byť väčšinovo akceptovaná. Na konci tejto kapitoly sa skúsím navrhnúť, ktorá kategória IUCN by mohla najlepšie zodpovedať potrebám TANAP-u.

Syntéza respondentov do určitých skupín by sa dala analogicky prirovnať ku zisteniu Zygmunda Baumana, kedy sa pokúšal charakterizovať postmoderného človeka na základe poznania mnohých jednotlivcov a vymedzil štyri postmoderné osobnostné rysy (zevloun, tulák, hráč, turista), ktoré sú podľa neho súčasťou osobnosti každého jednotlivca žijúceho v postmodernej spoločnosti (Bauman, 1995). Bauman vytvoril typológiu ľudí na základe určitých charakterových rysov a ja sa pokúsím o niečo podobné na základe názorovej orientácie. V súvislosti s detailnou analýzou rozhovorov a pomerne dlhým časovým úsekom, ktorý som strávil prepisovaním, analyzovaním a uvažovaním nad rozhovormi, sa mi začali jednotliví respondenti deliť do skupín na základe toho, aký bol ich postoj ku jednotlivým otázkam manažmentu v TANAP-e. Respondentov je možné rozdeliť do troch skupín podľa inklinácie ku rozvoju územia TANAP-u. Prvú skupinu tvorí Ján Slamený, Lenka Maťašovská a Martin Kupčo. Táto skupina je charakteristická pomerne významným presadzovaním rozvoja územia v prospech aktivít pre ľudskú spoločnosť v protiklade ku činnostiam OP. Druhá skupina je najpočetnejšia a tvoria ju títo respondenti: Slavomír Celer, Zuzana Šedivá, Jozef Janiga, Štefan Bielačak, Juraj Ksiažek, predstaviteľ ŠL TANAP-u, Zuzana Kyselová, Peter Novák a Milan Koreň. Táto skupina by sa dala charakterizovať ako skupina reprezentujúca kompromis medzi OP a rozvojom územia pre človeka. Nakoniec, tretiu

skupinu tvorí len jeden respondent a to Erik Baláž, ktorý sa od ostatných pomerne výrazne vyčleňuje svojou silne konzervačnou filozofiou.

V otázke predstavy o tom, čo to NP vlastne je a ako by mal vyzerat' zaznelo mnoho rôznych názorov. Zhodu vidím v tom, že všetky skupiny považujú národný park za vzácne územie, ktoré má špecifickú faunu a flóru a kde sú ekosystémy v prírodnom či prírode blízkom stave, v akom by sa mali aj naďalej udržať. V tejto oblasti hodnotím vysoký konsenzus. Rozdiely však nastali v špecifikách TANAP-u.

Manažment v TANAP-e je komplexného charakteru a preto sa budem snažiť vyjadriť taktiež čo možno najkomplexnejšie. Za problematický bod vidím **percentuálny podiel A zón** v NP. Najväčší extrém som zaznamenal pri prvej skupine, ktorá by si želala znížiť bezzásahové zóny zo súčasných cca 50 % na 25-30 %, z dôvodu možnosti efektívnejšieho rozvoja cestovného ruchu. Tretia skupina je ďalší extrém a navrhuje minimálne 75 % bezzásahového územia, no nebráni sa ani 100 %. Ako som bližšie popísal v téme „Veľkosť TANAP-u a bezzásahových zón (A zóny)“ zákon neurčuje percentuálny podiel A zón a zásady IUCN odporúčajú na 75 % aplikovať primárny účel kategórie. Názor tretej skupiny môžem teda vylúčiť, pretože takáto myšlienka nie je na území Slovenska uskutočniteľná, čoho dôvody sú detailnejšie rozobrané v téme „Veľkosť TANAP-u a bezzásahových zón (A zóny)“ a téme „Divočina“. Z legislatívneho hľadiska a zásad IUCN je teda názor prvej a druhej skupiny realizovateľný a je vecou správnej dohody medzi zúčastnenými. Výmery v TANAP-e by sa teda mohli pohybovať okolo súčasných 50 %, čomu nasvedčuje aj veľkosť neporušených, prírode blízkych ekosystémov v spojitosti s výmerou alpínskeho pásma. Na veľkej časti územia musíme zachovať aktívny manažment v súvislosti so stavom prírodného prostredia v TANAP-e (bližšie v téme „Kvalita prírodného prostredia“). Aktívny manažment je potrebné ponechať aj z dôvodov popísaných v téme „Negatívny vplyv človeka na prírodu“ a „Manažment ekosystémov“. TANAP nie je možné zaradiť do IUCN kategórie II, pretože vyžaduje takú formu manažmentu, ktorá viacej zohľadňuje kultúrnu krajinu. S ohľadom na vyššie povedané, myslím si, že ideálnou by bola IUCN kategória V. Tá totiž umožňuje chrániť zachované prírodné hodnoty, no zároveň robiť taký manažment, aby sa zachovali aj hodnoty viazané na kultúrnu krajinu. Z môjho pohľadu, prvá skupina pre svoje aktivity nepotrebuje zásadne znížiť podiel bezzásahových zón, ale vytvoriť tolerantnejšiu

zonáciu, ktorá zohľadní rozumný rozvoj v tých oblastiach, ktoré sú už určitým spôsobom využívané. Napriek tomu, že tretia skupina je za percentuálne zväčšenie A zóny v rámci celého TANAP-u, je zároveň aj pre vyňatie niektorých oblastí z NP a zníženia stupňa ochrany z dôvodu nezmyselnosti A zóny v niektorých lokalitách. Ak sa podarí navrhnúť dobrá zonácia, som presvedčený, že nebude dôležité percento A zóny, ale opodstatnenie jej aplikácie v konkrétnych lokalitách. Navyše druhá skupina je toho názoru, že cestovný ruch je možné uskutočňovať aj v A zónach, pokiaľ je orientovaný na mäkkšie formy a preto nie je v konflikte s najvyšším stupňom ochrany. Finálny vzťah územia TANAP-u by mal vyzeráť tak, že by sa jednalo o územie s veľkým množstvom prísnych NPR (bezzásahových zón) v tých najcennejších územiach a zároveň by tu boli aj rozvojové D a C zóny, vyňaté z TANAP-u, ktoré už jednoducho nemá význam zaraďovať do A a B zón.

Najviac polarizované názory som zaznamenal na tému rozvoja **lyžiarskych stredísk, zjazdoviek a infraštruktúry**. Prvá skupina je orientovaná na rozvoj infraštruktúry, ktorá je samozrejme dôležitá pre cestovný ruch, ekonomický a sociálny rozvoj TANAP-u. Avšak aj keď sa názory na túto tému zdajú byť na prvý pohľad pomerne rôznorodé som toho názoru, že v tejto téme existuje riešenie, ktoré uspokojí potreby všetkých stakeholderov. Síce druhá a tretia skupina pomerne výrazne kritizujú zjazdovky z rôznych dôvodov, stále sa jedná o kritiku vychádzajúcu z faktu, že sa nachádzajú na území NP (bližšie v téme „Zjazdovky“). Samotný Erik Baláž, reprezentujúci skupinu orientovanú na fakticky 100 % konzerváciu územia, je schopný sa so zjazdovkami zmieriť, pokiaľ sa z NP vyčlenia a určia konkrétne oblasti, ktoré budú slúžiť ako lyžiarske strediská. Ak dôjde ku rozumnému vyčleneniu športových stredísk z NP, s najväčšou pravdepodobnosťou dôjde ku zmiereniu stakeholderov v tejto citlivej téme. Ak sa zjazdovky a celá infraštruktúra s nimi súvisiaca vyčlení z územia TANAP-u, všetko bude v súlade s legislatívou a nebudú potrebné výnimky ako je tomu dnes. Zjazdovkám a infraštruktúre som venoval veľký priestor v analytickej časti v témach „Infraštruktúra“, „Infraštruktúra vo vysokohorskom prostredí“ a „Zjazdovky“. Vyčlenenie či zníženie stupňa ochrany je jediný možný spôsob ako jednať v súlade so zákonom 114/1992 či zákonom 543/2002. Je však potrebné prehodnotiť kategóriu II, pretože ako bolo zdôvodnené v téme „Zjazdovky“, tak zjazdovky by mohli degradovať filozofiu IUCN kategórie II. Na druhej strane, zjazdovky prispievajú ku bezpečnosti a športovému vyžitiu ľudí a tak by na území TANAP-u jednoznačne mali mať svoje

miesto aj za cenu zníženia stupňa ochrany či vyčlenenia z TANAP-u. Za zvýšenie stupňa ochrany prírody sa vyjadrilo niekoľko respondentov z druhej skupiny a tretia skupina. Jednalo sa o sprísnenie režimu ochrany v Západných Tatrách. Takýto krok je možné uskutočniť a žiadna skupina nereferovala žiadny problém, pokiaľ by k tomu došlo.

V analytickej časti tejto práce som sa na viacerých miestach venoval projektu **prepojenia lyžiarskych stredísk Hrebienok a Skalnaté pleso lanovkou** a hodnotil ho z viacerých perspektív. Prvá skupina sa ku tomuto projektu vyjadrila pozitívne a jeden z respondentov je dokonca z firmy TMR, ktorá je nositeľom tohto zámeru. Avšak druhá a tretia skupina tento návrh paušálne zamietajú hodnotiac možné negatívne dôsledky. Tento projekt, ako vyplynulo z analýzy rozhovorov, je nemožné realizovať, pretože by došlo ku niekoľkonásobnému porušeniu zákona 114/1992 o ochrane prírody a krajiny (bližšie pri téme „Infraštruktúra vo vysokohorskom prostredí“, „Estetickosť územia“ a „Oázy ticha“). Ja osobne, ako obyvateľ MVT, považujem tento projekt za taký, ktorý môže byť navrhnutý len niekým, kto nemá absolútne žiadny vzťah k územiu TANAP-u. Nová lanovka v tejto oblasti by síce bola využívaná a mala význam ako spojka lyžiarskych stredísk, čím by návštevník mohol simultánne využívať dva lyžiarske rezorty a nepochybne by to skvalitnilo zážitok z lyžovačky, no estetická rana na okolitej krajine by bola obrovská. Myslím si, že celospoločenské negatíva by v tomto prípade značne prevýšili pozitíva tohto projektu. Navyše, ak by došlo ku realizácii projektu týchto rozmerov a environmentálnych dopadov, neviem aké ďalšie projekty by sa dali očakávať v blízkej budúcnosti. Tatry sú symbolom Slovenska a ich silueta a charakter by mali zostať zachované aj naďalej. Podobné projekty za žiadnych okolností nesmú dostať zelenú.

Aj v prípade vyčlenenia intravilánov obcí z NP, kde som zaznamenal plný konsenzus všetkých troch skupín, sa však stretne s pomerne veľkou polarizáciou názorov v **spôsobe rozvoja týchto obcí a priľahlého územia**. Prvá skupina je orientovaná na výstavbu nových ubytovacích zariadení, parkovacích plôch a rozvoja nových druhov služieb v obciach. Druhá a tretia skupina spolu súhlasia, že ku novej výstavbe by nemalo dôjsť za žiadnych okolností a mali by sa rozvíjať a zdokonaľovať už existujúce zariadenia a služby (bližšie téma „Infraštruktúra“, „Infraštruktúra vo vysokohorskom prostredí“ a „Územnoplánovacia dokumentácia“). Ako som poznamenal v téme „Infraštruktúra“, nie je možné uskutočniť rozvojové ciele prvej skupiny kvôli

tomu, že takéto ciele nie sú kompatibilné so zákonmi 114/1992, 543/2002 a zásadami IUCN. Som toho názoru, že v tejto otázke nebude ľahké nájsť riešenie, pretože tlaky zo strany developérov v čase rastú a je v ich eminentnom záujme investovať kapitál týmto spôsobom. Aj keď je možnosť v rámci existujúcich priestorov a služieb pomerne dosť, rozvoj v ich ponímaní nepozná hranice, o čom hovoria návrhy projektov. V tejto téme neexistuje zhoda, no väčšinový názor respondentov s ohľadom na legislatívu a zásady IUCN nám dáva odpoveď, že za žiadnych okolností nesmie dôjsť ku ďalšiemu rozširovaniu intravilánov obcí v TANAP-e. Je potrebné ponechať veľkosť intravilánov obcí v súčasných rozmeroch a v nich zabezpečiť širokú škálu funkcií pre miestnych obyvateľov, avšak by nemalo dôjsť ku zastavaniu celého priestoru. Taktiež nesmie dôjsť ku zástavbe priľahlého územia TANAP-u, ktorý tvorí nárazníkovú zónu.

Miera sprístupnenia územia TANAP-u a pohybu v ňom je ďalšou veľkou témou. V rámci nej vyčlením Slavomíra Celera z druhej skupiny samostatne, pretože ako jediný nesúhlasí so sprístupnením citlivých a vzácných lokalít ako sú Belianské Tatry a ponechal by ich aj naďalej pre verejnosť úplne neprístupné. Všetci ostatní respondenti súhlasili buď s tým, aby došlo ku úplnému otvoreniu území, ktoré sú v súčasnosti verejnosti neprístupné alebo aspoň limitovanému prístupu do týchto oblastí v ohraničenom čase. Pri téme „Prístup do územia“ som sa venoval právnym normám určujúcim mieru a typ pohybu v území NP. Názor tretej skupiny môžem vylúčiť, pretože voľný nekontrolovaný pohyb po celom území TANAP-u by skôr či neskôr spôsoboval problém miestnej faune a flóre, čo by bolo protizákonné a dlhodobo neudržateľné riešenie. Z analýzy rozhovorov však vyplýva (hlavne témy „Prístup do územia“ a „Ekoturizmus“), že kompromis medzi stakeholderami v tejto téme existuje. Ten vyzerá nasledovne: Je potrebné vytypovať určité lokality, ktoré sú v súčasnosti pre verejnosť zatvorené a pre ktoré by potenciálne (s ohľadom na atraktivitu a možnosti územia) mohlo dôjsť ku ich sprístupneniu takým spôsobom, aký je popísaný pri téme „Ekoturizmus“ a „Únosnosť územia“, navrhovaný členmi druhej skupiny. Takýto krok by bol výhodný pre podporu miestnej ekonomiky, čo je jedným z cieľov zásad IUCN. Osobne si myslím, že názory respondentov z druhej a tretej skupiny (hlavne Štefana Bieláka a Juraja Ksiažeka), sú perfektným príkladom toho, ako sklbiť OP, príjem pre región a poskytnúť ľuďom neopakovateľný zážitok a skúsenosť. Moja predstava je taká, že by tu mohol fungovať rezervačný systém pre vybrané oblasti v TANAP-e, kde by bol možný prístup len v sprievode oprávnenej osoby - sprievodcu - za finančnú úhradu. Bolo by možné sa

registrovať napríklad 1 rok dopredu a cena by bola pre každého rovnaká. V čase by sa táto čiastka postupne zvyšovala⁵⁵. Nikto by nebol preferovaný a pre každého by platili rovnaké podmienky a pravidlá. Jednotlivé skupinky by boli do týchto území vodené v časových intervaloch, aby sa zabránilo ich stretu a teda aby mali možnosť vnímať divokú krajinu bez prítomnosti človeka (dôvody bližšie popísané pri téme „Estetickosť územia“, „Oázy ticha“ a „Ekoturizmus“). Takýmto spôsobom by nepochybne došlo ku lepšej ochrane prírody, pretože územie, podľa názoru druhej skupiny, by bolo neustále niekým monitorované (cieľ IUCN). Môžeme sa priblížiť aj prianiu Slavomíra Celera v tom zmysle, že niektoré časti TANAP-u by zostali aj naďalej ponechané pre verejnosť neprístupné. Avšak tie najzaujímavejšie oblasti so zjavným potenciálom pre ekoturizmus, ako napríklad Belianske Tatry či Zlomisková dolina, by sa podľa môjho názoru sprístupniť mohli a dokonca mali. Zásadným je taktiež premyslený marketing a informovanosť potenciálnych klientov prostredníctvom agentúr cestovného ruchu či ubytovacích zariadení.

Čo sa týka **ne/preferovania určitých skupín ľudí v prístupe a pohybe** po území TANAP-u, z analýzy rozhovorov (téma „Prístup do územia“) vyplýva, že aj naďalej je potrebné zachovať princíp diferenciácie návštevníkov v území a poskytovania rozdielnych práv na základe činností, ktoré jednotlivé skupiny návštevníkov vykonávajú a skúsenosti, ktorými disponujú. V tomto zmysle sa jedná o zachovanie princípov obsiahnutých v súčasnom Návštevnom poriadku TANAP-u, no s tou zmenou, že je potrebné, aby došlo ku zrušeniu sezónnych uzáverov ako takých, vyplývajúcich z Návštevneho poriadku TANAP-u. Bezpečnosť pohybu by si už mala teda sama zabezpečovať Horská Záchranná Služba na základe aktuálnych podmienok na horách a dávať návštevníkom odporúčania vhodnej výbavy, avšak nikoho by v pohybe na turistickej infraštruktúre nemala obmedzovať. Uzávěry z dôvodu OP by mali byť v kompetencii Štátnej ochrany prírody (ŠOP) či Správy TANAP-u alebo iného orgánu OP, ktoré by viedli monitoring fauny a flóry a stavu biotopov. Na základe týchto informácií by mali právomoc uzavrieť ktorúkoľvek časť TANAP-u na potrebnú dobu či už z dôvodu regenerácie určitej časti územia alebo reprodukcie zveri (téma „Únosnosť územia“ a „Negatívny vplyv človeka na prírodu“). Takéto uzávěry by z princípu mali

---

⁵⁵ Podobný rezervačný systém som osobne zažil na Novom Zélande v NP Fjordland na jednej z najznámejších turistických trás na svete - Milford Track, kde bol prístup umožnený 30 ľuďom denne od 28. októbra do 29. apríla. Utržené peniaze sú spätne použité na zveľaďovanie infraštruktúry a OP (www.doc.govt.nz).

kratšie trvanie ako súčasné sezónne uzávery. Otázka, na ktorú však neviem odpovedať na základe analýzy je tá, či by sa mali tieto časovo kratšie uzávery z dôvodu OP vzťahovať na všetky skupiny návštevníkov rovnako alebo by ich opäť niektorí mohli legálne porušovať. Táto záležitosť by si vyžadovala širšiu diskusiu o dôsledkoch pre OP a uspokojovanie rôznorodých potrieb človeka. Sám nemám na túto otázku vyhradený názor.

Ako som avizoval už v úvode tejto práce, vážnou prekážkou na ceste ku novej zonácii a jednotnému manažmentu na celom území TANAP-u je to, že štát si neplní svoju základnú ústavnú povinnosť. **Neštátni vlastníci pozemkov** neboli vo väčšine prípadov do dnešného dňa náležite odškodnení. Ako vyplýva z analýzy rozhovorov (bližšie v téme „Neštátni vlastníci pozemkov“), existujú dva spôsoby ako je možné túto situáciu vyriešiť. Jedným z nich je prenájom pozemkov za určitú rentu, ktorú by štát platil vlastníkom za nejaký časový úsek. Druhý spôsob, ktorý bol taktiež podporovaný všetkými tromi skupinami, je vykúp či výmena pozemkov. Zákon umožňuje obidve možnosti a je na štáte, ktorú si zvolí. Prvá a tretia skupina je viac naklonená trvalému nájmu. Len dvaja respondenti z druhej skupiny si myslia, že vykúp či výmena pozemkov sú najlepším riešením. Z toho vyplýva, že konsenzus môže nastať len vtedy, ak sa pozemky budú prenajímať za určitú rentu. Osobne si však myslím, že z dlhodobého pohľadu by najlepším riešením bola druhá možnosť a to vykúpenie či výmena pozemkov. Tak hodnotné územie ako je TANAP-u by malo byť v držbe a riadení štátu natrvalo. Samozrejme toto je otázka finančných prostriedkov a týka sa aj **financovania OP** na Slovensku, v čom respondenti boli skoro všetci za jedno, že by to mal byť štát, ktorý má niesť náklady spojené s manažmentom CHÚ. Na druhej strane sa respondenti z prvej a druhej skupiny pomerne často vyjadrovali o doplnkových zdrojoch (ekoturizmus, dary, poplatky za vstup, predaj drevnej hmoty z mimoriadnych ťažieb...), ktoré by stáli za zváženie. Z môjho pohľadu by sa mali jednoznačne realizovať aj tieto doplnkové zdroje financovania OP a hľadať ďalšie možnosti ako zarobiť. Takto nastavené financovanie by mohlo motivovať miestnych podnikateľov, aby aj oni niesli bremeno zodpovednosti za stav územia NP a mali motiváciu sa o neho náležite starať.

Všetky tri skupiny paušálne kritizujú organizačnú **štruktúru správy TANAP-u**, najmä pokiaľ ide o roztrieštené právomoci správy medzi viacerými organizáciami. Jedná sa hlavne o rozdelenie pôvodnej Správy TANAP-u na dve organizácie: ŠL TANAP-u

a Správu TANAP-u a prebratie jej kompetencií ŠOP. Legislatívne problémy a neefektívna organizácia OP na Slovensku (bližšie v témach „Legislatíva“ a „Správa územia“) nie sú faktory ovplyvňujúce štatút NP z pohľadu zásad IUCN či legislatívy. Výrazne však komplikujú fungovanie inštitúcií a vôbec uskutočnenie myšlienky NP, nielen v TANAP-e, ale vo všetkých CHÚ na Slovensku. Štát si jednoducho neplní základné povinnosti vyplývajúce zo zákona, ktorými je v tomto prípade záväzok schváliť zonáciu NP, aktualizovať návštevný poriadok a plán starostlivosti. Neustále sa na niečo čaká. V tomto bode zaznel súlad medzi druhov a tretou skupinou, že štát nemôže čakať na plný konsenzus všetkých zainteresovaných strán v TANAP-e a po diskusiách by mal urobiť politické (direktívne) rozhodnutie. Samotné skupiny chápu, že vždy sa nájde niekto, komu rozhodnutie štátu nebude na 100 % vyhovovať, avšak vždy to bude lepšie ako súčasná nejasná situácia, ktorá trvá už vyše 12 rokov. Môj osobný názor na tému zonácie TANAP-u je ten, že keďže sa jedná o politické rozhodnutie a tému pomerne mediálne známou, každý minister životného prostredia sa snaží tomuto rozhodnutiu vyhnúť v prospech svojej politickej budúcnosti, nedbajúc o dobro pre občanov a životné prostredie. Pokiaľ ide o organizačné zázemie spravovania TANAP-u, je jednoznačne vidno, že si každý uvedomuje nevýhody súčasnej organizačnej štruktúry a rozdelenia právomocí. Problém je podľa môjho názoru v tom, že tak ako si rezort životného prostredia bude za každú cenu držať vo svojom područí Správu TANAP-u, tak si rezort pôdohospodárstva bude stále vydržiavať ŠL TANAP-u. Tento výsledok je prejavom zlej transformácie v roku 1995 a netransparentného procesu prijímania zákona 287/1994, ako bolo uvedené v analytickej časti práce v téme „Legislatíva“. Jedinou možnou záchranou je politická vôľa urobiť potrebné rozhodnutia, tie si však vyžadujú politikov, ktorých, zdá sa, v súčasnosti Slovensko nemá.

6. ZÁVER

Cieľom tejto diplomovej práce bolo zistiť formu manažmentu v Tatranskom národnom parku na Slovensku, na ktorej by sa zhodli všetky hlavné zainteresované skupiny („stakeholderi“). Zároveň však, vyplývajúc z výskumnej otázky tejto práce, tento manažment musí spĺňať požiadavky národnej legislatívy⁵⁶ a zásad IUCN. Existuje teda takýto manažment?

Po zohľadnení názorov stakeholderov, národnej legislatívy a zásad IUCN je odpoveď na výskumnú otázku nasledovná: **manažment, na ktorom by sa zhodli všetky hlavné zainteresované skupiny a ktorý by bol zároveň v súlade s národnou legislatívou a zásadami IUCN, neexistuje.** Takáto forma nie je z princípu uskutočniteľná, pretože požiadavky stakeholderov, ako je možné vidieť z analýzy rozhovorov, sú vskutku rôznorodé, v mnohých prípadoch protichodné a niektoré dokonca protizákonné. **Avšak, existuje taká forma manažmentu, ktorá je mierou kompromisu rozličných požiadaviek jednotlivých stakeholderov a mohla by byť, verím, väčšinovo akceptovaná.**

Pri uvažovaní o manažmente TANAP-u je v prvom rade dôležité pochopenie historických súvislostí vývoja územia a fakt, že sa jedná o NP situovaný v strednej Európe, tzn. vplyv ľudskej spoločnosti tu bol v minulosti veľmi významný, čo sa odrazilo na vzhľade krajiny, stave ekosystémov, drevinovom zložení, veľmi špecifickej biodiverzite a spôsobe využívania územia pre rôznorodé účely. Na druhej strane, TANAP ako územie značných rozmerov a členitého povrchu s mnohými človeku do nedávnej doby ťažko prístupnými oblasťami, bol schopný možno viac ako iné NP v strednej Európe uchrániť pôvodné biotopy a na ne viazané jedinečné druhy a spoločenstvá na všetkých úrovniach komplexity, ktoré by sme dnes už ťažko hľadali na iných miestach.

Kvalita prírodného prostredia sa ukázala ako zlepšujúca sa najmä v subalpínskom a alpínskom vegetačnom stupni, no udalosti posledných rokov (vetrové a podkôrníkové kalamity) zapríčinili masívny rozpad lesných spoločenstiev v TANAP-e. Preto by mal vhodný **manažment lesných spoločenstiev** reflektovať stav týchto ekosystémov, prírodné hodnoty, stupeň ich pôvodnosti a aj nastávajúce zmeny klímy (dlhšie obdobia sucha). V divočinových (pralesovitých) spoločenstvách je potrebné aplikovať

---

⁵⁶ Konkrétne dokumenty sú definované v metodologickej časti tejto práce.

bezzásahový režim, aby došlo ku zachovaniu týchto pôvodných biotopov, ktoré sú pýchou TANAP-u. V priľahlých územiach týchto pôvodných formácií je však nutné robiť aktívny manažment kvôli rizikám vyplývajúcich z náletov lykožrúta, ktoré môžu tieto pôvodné pralesy ohroziť. Zásadná tu je kombinácia bezzásahového režimu a aktívneho manažmentu s dlhodobou víziou pre TANAP. V prípade veľkoplošnej vetrovej kalamity v nepôvodných lesných spoločenstvách je potrebné kalamitnú plochu buď spracovať alebo aspoň drevnú hmotu odkôrniť a ponechať na území.

Ako som uviedol v úvodnej časti tejto práce, hlavný spor o manažment spočíva v zladení dvoch (protichodných) záujmov a to ochrany a zachovania prírodných hodnôt a poskytnutia prístupu k týmto hodnotám pre turistov, za možnosti poskytovania ďalších doplnkových služieb pre potechu návštevníkov (McCool, 2009, s. 134). Ako vyplýva z analytickej časti tejto práce, je potrebné začať rozvíjať **mäkké formy turizmu**. V súvislosti s tým by malo dôjsť ku diskusiám o možnom otvorení niektorých pre verejnosť v súčasnosti uzatvorených lokalít s cieľom poskytovať sociálne benefity návštevníkom, ekonomické benefity miestnym obyvateľom a lepšiu ochranu prírodných hodnôt. Analytická časť tejto práce ukázala výrazný záujem stakeholderov zaradiť do primárnej ponuky TANAP-u rôzne formy mäkkého turizmu v niektorých jeho častiach. Je však samozrejme vždy potrebné zohľadniť **ekologickú únosnosť** týchto území pred tým, než dôjde ku ich sprístupneniu a vytvoriť adekvátne limity návštevnosti a spôsobu, akým budú konkrétne územia návštevníkom prístupné a za akých podmienok.

Pre TANAP je jedným z najdôležitejších krokov, vyžadovaným všetkými stakeholderami, schválenie novej **zonácie**, ktorá zohľadní potreby všetkých zainteresovaných skupín alebo sa ku ich potrebám aspoň čiastočne priblíži. Musí dôjsť ku tomu, že sa z TANAP-u úplne vyčlenia (alebo sa zníži stupeň ochrany) vysokohorské chaty a ich bezprostredné okolie, chodníky vedúce ku chatám, intravilány obcí a územia dlhodobo využívané človekom pre rekreačné či športové účely. Najprísnejšie zóny v týchto lokalitách nielenže komplikujú život ľudskej spoločnosti, no neprispievajú ani ku OP, pretože sa neustále obchádzajú výnimkami. Je preto potrebné zdôrazniť vlastnosť, ktorú by nová zonácia mala mať a to je **nekompromisnosť**. Nová zonácia nesmie už viac umožňovať výnimky. Taktiež by malo dôjsť ku sprísneniu režimu ochrany v Západných Tatrách, kde sa ukázal byť nízky stupeň ochrany (C zóna) s ohľadom na existujúce prírodné hodnoty v porovnaní s Vysokými či Belianskymi Tatrami. Je dôležité zachovať

najprísnejšie zóny (zóny A) na tých miestach, ktoré sú skutočne v stave blízkom tomu pôvodnému/prírodnému stavu a sú schopné sa samostatne vysporiadať s určitými disturbanciami. V ostatných ekosystémoch musíme zachovať možnosť aktívne zasahovať z dôvodov rizík spojených s ich nepôvodnosťou a zároveň potrebou zachovania hodnôt kultúrnej krajiny, na ktorú sme zvyknutí. Z vyššie povedaného preto vyplýva, že nie je možné paušálne určiť percentuálny podiel **bezzásahových zón** pre NP na Slovensku ako sa niektorí stakeholderi domáhajú. Každý NP je jedinečným územím a je potrebné zohľadniť jeho špecifické potreby. Bezzásahové zóny musia zodpovedať reálnemu stavu ekosystémov v NP a cieľom CHÚ.

Súčasná sezónna uzávera vysokohorských chodníkov sú neadekvátne a v dnešnej dobe strácajú opodstatnenie. Bezpečnosť by mala byť riešená prostredníctvom pokynov Horskej Záchrannej Služby, ktorá dáva návštevníkom odporúčania vhodnej výbavy a vydáva výstrahy stupňa nebezpečnosti vysokohorského terénu, napríklad stupeň lavínového nebezpečenstva v zimnom období. Nezakazuje však prístup do žiadnej turisticky sprístupnenej lokality TANAP-u a zodpovednosť necháva na návštevníkovi. V súvislosti s tým by sa mal zachovať princíp **diferenciácie návštevníkov** na území v zmysle poskytovania rozdielnych práv v prístupe a v pohybe po území TANAP-u zohľadňujúc účel ich návštevy a skúsenosti a znalosti problematiky pohybu v teréne. Napríklad horolezcom musí byť umožnený pohyb mimo koridorov chodníkov aj naďalej, pretože len tak je možné vykonávať tento šport. Avšak naďalej by mal orgán ochrany prírody, či už Správa TANAP-u alebo ŠL TANAP-u, monitorovať stav fauny a flóry a v prípade potreby uzatvoriť niektoré lokality. Príroda musí mať v NP prioritu.

Tatranský národný park urgentne potrebuje **jeden strešný orgán** disponujúci výkonnou mocou vo všetkých otázkach TANAP-u zabezpečujúci komplexnú starostlivosť o územie, majúci plnú zodpovednosť za svoje činy, rovnako ako navrhuje Crofts a kolektív (2005). Je nevyhnutné odstrániť súčasný systém manažmentu v TANAP-e, ktorý je v područí dvoch organizácií s rozličnými záujmami. Ďalej je nevyhnutné vytvoriť podobný orgán ako je „**Rada NP**“ určená zákonom 114/1992 o ochrane prírody a krajiny zložená zo zástupcov obcí (regionálna sekcia) a odborníkov (odborná sféra). Slovenský zákon 543/2002 o ochrane prírody a krajiny takýto orgán neurčuje, no ako vyplýva z tejto práce, takýto orgán by mal byť zákonom ustanovený. V neposlednom rade je nevyhnutné vytvoriť „**expertný panel**“ zložený zo širokého

spektra zástupcov stakeholderov a odborníkov (hotelierov, podnikateľov, prevádzkovateľov lyžiarskych stredísk, športovcov...), ktorý by sa mal spolupodieľať na dôležitých otázkach správy TANAP-u a mal by sa pravidelne zúčastňovať konzultácií s orgánmi zodpovednými za ochranu prírody a dlhodobý rozvoj územia TANAP-u. Takýto panel by nemusel byť explicitne určený zákonom, no mal by vzniknúť z aktuálnej potreby dlhodobého zladenia cieľov stakeholderov.

Štát musí nájsť spôsob ako **odškodniť nešťátnych vlastníkov pozemkov** na území TANAP-u. Musí dôjsť ku dohode medzi štátom a vlastníkmi týchto pozemkov, kedy dostanú náhradu buď vo forme výmeny za iný pozemok, alebo formou renty za obmedzenie obhospodarovania a ušlých ziskov. Naďalej už nesmie dochádzať ku obmedzovaniu vlastníckych práv bez adekvátnej kompenzácie.

TANAP potrebuje **dlhodobú stratégiu (akčný plán)**, ako je stanovené zákonom 543/2002 o ochrane prírody a krajiny a vyhláškou MŽP 24/2003. Takáto dlhodobá stratégia (plán/program starostlivosti) definuje ekologicko-funkčné priestory v NP a zvyčajne sa vyhotovuje na najbližších 10 rokov. Obsahuje regulatívy ľudskej činnosti a žiadaný (cieľový) stav územia v budúcnosti. Momentálne TANAP absentuje dokumenty tohto druhu na všetkých úrovniach správy územia. V súvislosti s tým by Vláda Slovenskej republiky alebo zodpovedné orgány ochrany prírody mali iniciovať opätovné **preskúmanie prírodných hodnôt** existujúcich na území TANAP-u a ich následnú propagáciu prostredníctvom agentúr cestovného ruchu či neziskových organizácií za účelom zaangažovania verejného sektoru do problematiky TANAP-u. Je nevyhnutné zabezpečiť taký dlhodobý rozvoj územia a spôsob manažmentu TANAP-u, aby bolo toto územie schopné odolávať tlakom, ktoré by mohli mať negatívne dôsledky na tieto prírodné hodnoty a degradovať manažmentové ciele územia. Ako z tejto diplomovej práce vyplýva, mala by tu byť nekompromisná zonácia, ktorá presne určí možnosti jednotlivých zainteresovaných osôb (skupín) na území a nedopustí výnimky, ktoré len znižujú význam jednotlivých zón ochrany a zosmiešňujú slovenskú ochranu prírody ako takú.

Nemalo by dochádzať ku **zväčšovaniu intravilánov obcí** a zástavbe **prilahlých území** TANAP-u. Prilahlé nezastavané územia TANAP-u slúžia ako nárazníkové zóny a v súčasnosti dosahujú postačujúce výmery pre ochranu jadra NP, a preto sa v nich nesmú vykonávať činnosti, ktoré by mohli degradovať ciele OP v tomto území vyplývajúce zo

zásad IUCN a legislatívy. Je však potrebné zamerať úsilie na **kvalitatívny rozvoj** vo všetkých smeroch, od služieb, infraštruktúry až po kooperáciu medzi jednotlivými biznismi a stakeholderami. Základom je prístup ku návštevníkovi a jeho spokojnosť. Miestni podnikatelia a iné zainteresované strany si potrebujú uvedomiť, že územie TANAP-u žije z návštevníka a mali by sa ku nemu takto aj správať a s touto myšlienkou jednať. Vo vysokohorskom prostredí taktiež nesmie dochádzať ku novej výstavbe infraštruktúry. Je potrebné aby zostali zachované veľké územné celky bez existencie akéhokoľvek ľudského osídlenia a slúžili ako „oázy ticha“ pre ľudí a miestnu faunu.

Na území TANAP-u by nemalo dôjsť ku **výstavbe nových lyžiarskych stredísk** s ohľadom na priestorové limity tohto národného parku. Mali by sa rozvíjať výhradne existujúce strediská, ktoré už v minulosti plnili túto funkciu. Jedná sa o lokality Tatranská Lomnica, Štrbské pleso a Hrebienok nad Smokovcami. Môže dôjsť ku ich rozšíreniu, či úprave povrchu, ak budú zásahy kompatibilné so zásadami IUCN a národnou legislatívou. V niektorých prípadoch je rozšírenie zjazdoviek žiaduce napríklad s ohľadom na bezpečnosť či pôžitok návštevníkov, a pokiaľ sa tak môže stať, takýto zásah je len dobrý.

Tatry sú **symbolom** Slovákov a Slováci sú na nich patrične hrdí. Sú najimpozantnejšou a najkompaktnejšou časťou celého karpatského oblúka, zdvíhajú sa z nížiny do výšky nad 2600 metrov nad morom. Je preto dôležité zachovať pôvodný **krajinný ráz** TANAP-u a siluetu Tatier zamedzením akýchkoľvek snáh a aktivít, ktoré by tento precedens mohli ohroziť.

V súvislosti s vyššie uvedenou formou manažmentom je zjavné, že nie je možné uspokojiť podmienky zásad IUCN pre kategóriu II. Táto kategória zodpovedá zachovalejším a rozsiahlejším národným parkom, v ktorých nie sú sústredené mestá, obce, infraštruktúra a pomerne dlhodobé využívanie územia pre športové účely v tej miere ako v Tatranskom národnom parku. Malo by preto dôjsť ku tomu, že TANAP prijme **IUCN kategóriu V**, ktorá je schopná vo väčšej miere uspokojiť všetky vyššie popísané požiadavky v porovnaní s IUCN kategóriou II. V súčasnosti je síce TANAP klasifikovaný ako IUCN kategória II, avšak ako z tejto práce vyplýva, súčasný stav je konfliktný a dlhodobo neudržateľný z pohľadu hlavných zainteresovaných skupín. Výhoda IUCN kategórie V spočíva v tom, že berie do úvahy kultúru krajiny s jej špecifikami. Na druhej strane, táto kategória tak isto umožňuje chrániť prírodné hodnoty,

ktoré si toto územie zachovalo do dnešných dní. Tieto hodnoty musia byť aj naďalej striktné chránené najvyšším stupňom ochrany. Malo by sa teda jednať o kombináciu manažmentu, ktorý umožní pomerne voľný režim ochrany v niektorých častiach TANAP-u s cieľom vytvoriť priestor pre človeka a jeho rôznorodé aktivity kompatibilné s myšlienkou NP na národnej úrovni, no zároveň vytvorí veľkú sieť národných prírodných rezervácií (NPR), ktoré budú ochraňovať to pôvodné „rodinné striebro“ karpatského oblúka, ktoré TANAP uchoval do dnešných dní, a ktoré by malo byť zachované aj pre budúce generácie.

7. BIBLIOGRAFIA

1. Aguilar, J., B., (1999). Application of Ecosystem Health for the Sustainability of Managed Systems in Costa Rica. *Ecosystem Health*. 5 (1), s. 38-48.
2. Ambróz, L., Šubová, D., Paprčková, E., Korenková, I., (2005): Vznik a vývoj Tatranského národného Parku v zbierkových, archívnych a knižničných fondoch Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši. In: Olah, B. (ed.): *Metamorfózy ochrany prírody v Tatrách. Ekologické štúdie VI., SEKOS vo Vydavateľstve TU Zvolen*, 2005, s. 59-70.
3. Bauman, Z., (1995). *Úvahy o postmoderní době*. Praha: SLON
4. Bohúš, I., (1972a). Historický vývoj Vysokých Tatier, In: *Zborník prác o Tatranskom národnom parku*. Bratislava, č. 14, s. 5-64.
5. Bohúš, I., (1972b). Ochrana prírody pred zriadením Tatranského národného parku, In: *Zborník prác o Tatranskom národnom parku*. Bratislava, č. 14, s. 185-222.
6. Bohúš, I., (1972c). Tatranský národný park, In: *Zborník prác o Tatranskom národnom parku*, Bratislava, č. 14, s. 225-250.
7. Bolis, I., Morioka, S.N., Szelwar, L.I., (2014). When sustainable development risks losing its meaning. Delimiting the concept with a comprehensive literature review and a conceptual model. *Journal of Cleaner Production*. 83, 7-20.
8. Bryman, A., (2012). *Social Research Methods – fourth edition*, Oxford: Oxford University Press.
9. Burkovský, J., (2004). Jozef Dekret Matejovie a Banská Bystrica. *Bystrický Permon*. 5 (II.), s. 10.
10. Burkovský, J., (2006a). Nature Protection of Slovakia in the Swirl of Development Changes. *Život. Prostr.*, Vol. 40, No. 5, p. 247-253, 2006.
11. Burkovský, J., (2006b). TANAP a legislatíva v ochrane prírody. In: *Štátne lesy Tatranského národného parku Odkaz profesora Karla Domina*. Tatranská Lomnica: Marmota Press. 37-41.
12. Burkovský, J., (2011). Štátna ochrana prírody v minulosti. *Štátna ochrana prírody*. č. 82, s. 54-56.
13. Cardillo, M. et al. (2006). Latent extinction risk and the future battlegrounds of mammal conservation. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the USA*, 103, 4157-4161.

14. Von Carlowitz, H.C., (1732). *Economy of Silviculture: or Message and Instructions to Maintain the Nature in Wild Arboriculture (Sylvicultura oeconomica, oder haußwirthliche Nachricht und Naturmäßige Anweisung zur wilden BaumZucht)*. Friedrich Brauns Erben, Leipzig.
15. Carson, R., (1962). *Silent Spring*. Houghton Mifflin Company, New York.
16. Castiglioni, L., Mariotti, S., (1981). *Latin language vocabulary (Vocabolario della lingua latina)*. Loescher, Torino.
17. Crofts, R., Zupancic-Vicar, M., Marghescu, T., Tederko, Z., (2005). *Misia IUCN v Tatranskom národnom parku, Slovenská republika, Apríl 2005*. In: Švajda, J., Vančura, T., Vološčuk, T. *Desať mesiacov po víchríci v tatrách*. Banská Bystrica: ŠOPSR. s. 249-289.
18. Cronon, W., (1996). *Uncommon Ground: Rethinking the Human Place in Nature*. Norton. New York.
19. Cullingworth, B., Nadin, V., (2006). *Town and Country Planning in the UK*. Fourteenth edition. Routledge, London.
20. Čeřovský, J., (2012). *Historický vývoj ochrany přírody a krajiny v ČR*. In: Machar, I., Drobilová, L., a kol. *Ochrana přírody a krajiny v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého. s. 65-94.
21. Dorđević, I., Ranković, N., Keča, L. (2013). *Structure of financing revenues (2008-2012) of national parks in Republic of Serbia*. *Agriculture & Forestry*. 59 (4), 173-183.
22. Dudley, N., (2008). *Guidelines for Applying Protected Area Management Categories*. Gland: International Union for Conservation of Nature.
23. EEA (2012). *Protected areas in Europe — an overview*. Copenhagen: European Union.
24. Elliott, H.B. (Ed). (1974). *Second World Conference on National Parks, Proceedings*. Morges: IUCN.
25. Ezebilo, E.E., Mattsson, L., (2010). *Socio-economic benefits of protected areas as perceived by local people around Cross River National Park, Nigeria*. *Forest Policy and Economic*. 12, 189-193.
26. Fleischer, P., (2006). *Faktory určující současný stav lesov v Tatrách*. In: *Odkaz profesora Karla Domina*. Poprad: Marmota Press. s. 53-58.
27. Fleischer, P., (2014). *Prednáška: Lesné ekosystémy*. Tatranská Lomnica.

28. Ghimire, K.B., Pimbert, M.P., (1997). Social change and conservation. Environmental politics and impacts of national parks and protected areas. Earthscan and UNRISD, London.
29. Goldstein, W., Colleton, N., Rientjes, S., Hesselink, F., Phillips, Ch., Zeidler, J., Braby, J., Wheeler, K., (2012). Creating Pathways of Positive Change. *S.A.P.I.EN.S.* 5, p. 13-26.
30. Greguš, C., (1969). Hospodárska úprava lesov v Tatranskom národnom parku. In: *Zborník prác o Tatranskom národnom parku*. Bratislava. č. 11, s. 7-44.
31. Haukeland J.V., (2011). Tourism stakeholders' perception of national park management in Norway. *Journal of Sustainable Tourism*. 19 (2), 133-153.
32. Hendl, J., (2008). *Kvalitatívny výzkum – základy teórie, metódy a aplikácie*, Praha: Portál.
33. Hernández, A., Caballero, R., León, M.A., Casas, M., Pérez, V.E., Silva, C.L., (2014). Multi-Criteria Decision Modeling for Environmental Assessment. An Estimation of Total Economic Value in Protected Natural Areas. *Int. J. Environ. Res.* 8 (3), s. 551-560.
34. Hošek, M., (2013): Kdy je národní park národním parkem? Světová kategorizace chráněných území v tuzemské praxi. *Ochrana přírody*. č. 2, s. 25-28.
35. Hušťák, M., (2006). Ochrana přírody a vlastnické práva. In: *Odkaz profesora Karla Domina*. Poprad: Marmota Press. s. 79-81.
36. IUCN/UNEP/WWF (1980). *World Conservation Strategy*.
37. IUCN/WCMC. (1994). *Guidelines for Protected Area Management Categories*, Gland and Cambridge: IUCN.
38. Jamal, T., Stronza, A., (2009). Collaboration theory and tourism practice in protected areas: Stakeholders, structuring and sustainability. *Journal of Sustainable Tourism*, 17(2), 169-189.
39. Jonák, M., (2014). Ekoturismus a udržitelnost v CHKO České republiky: *Kompatibilita ekoturismu s dlouhodobou udržitelností z hlediska destinačního managementu chráněného území – případová studie CHKO Slavkovský les*. Univerzita Karlova v Praze. Diplomová práce.
40. Jones-Walters, L., Čivić, K., (2013). European protected areas: Past, present and future. *Journal of Nature Conservation*. 21, s. 122-124.
41. Jurčo, M., kolektív. (2014). Kalamita. *Tatry*. Mimoriadne vydanie.
42. Klinda, J., (2001). Vývoj ochrany přírody na Slovensku do I. svetovej vojny a vzniku Česko-Slovenska. *Ochrana přírody Slovenska*. č. 1, s. 4-5.

43. Klinda, J., (2005). Polstoročnica štátnej ochrany prírody. *Enviromagazín*. MČI, s. 16-17.
44. Konôpka, J., Konôpka, B., (2010). Legislatívne a spoločenské pomery vplývajúce na zvládnutie kalamitnej situácie z novembra 2004. In: Konôpka, B. *Výskum smrečín destabilizovaných škodlivými činiteľmi*. Zvolen. s. 11-25.
45. Koreň, M., kolektív. (1995). Prečo je uzatvorený chodník hrebeňom Belianskych Tatier? *Tatry*. č. 5, s. 2-3.
46. Koreň, M., (2002a). Vývoj a súčasné problémy územnej ochrany Tatranského národného parku. Štúdie o TANAP-e. č. 5 (38), s. 5-54.
47. Koreň, M., (2002b). K teórií prírodoochranného hodnotenia národných parkov. Štúdie o TANAP-e. č. 5 (38), s. 55-72.
48. Koreň, M., (2002c). K metodike prírodoochranného hodnotenia a členenia národných parkov. Štúdie o TANAP-e. č. 5 (38), s. 73-89.
49. Koreň, M., (2002d). Ako ďalej s TANAP-om a ostatnými našimi národnými parkami? *Les*. č. 7-8, s. 5-8.
50. Koreň, M., (2006). Projekt Tatranského prírodného parku a súčasnosť. In: *Odkaz profesora Karla Domina*. Poprad: Marmota Press. s. 9-20.
51. Koreň, M., Koreň, M., Štiffel, M., (2007). Comparison of forests distribution on protected territories of some European countries. *Lesn. Čas. – Forestry Journal*, 53(3): 191 – 200, 3 fig., tab. 2, ref. 5. Original paper. ISSN 0323-1046.
52. Koreň, M., Spitzkopf, P., (2008). História Tatranského národného parku do veľkej veternej kalamity v novembri 2004. In: *Šesťdesiat rokov Tatranského národného parku*. Bratislava: Podtatranské noviny. s. 5-58.
53. Koreň, M., Vechter, P., (2009). Nahlas o tom, čo si o slovenskej ochrane prírody myslia nešťatní vlastníci lesov. *Tatry*. č. 6, s. 30-33.
54. Kovacs, T., Rientjes, S., (2000). A practical guide for communicating nature conservation. In: Rientjes, S. (Ed.) *Communicating nature conservation*, s. 49-94. Tilburg: ECNC.
55. Krečmer, V., (2006). Současné trendy v ochraně přírody a lesnictví. In: *Odkaz profesora Karla Domina*. Poprad: Marmota Press. s. 59-65.
56. Krečmer, V., Vovesný, J., Zahradník, P., (2011). Ke smyslu ochrany lesů národních parků: Úvaha nad prací Expertní pracovní skupiny hejtmanů Jihočeského a Plzeňského kraje v kauze managementu lesů NP Šumava. Praha: Fortuna.

57. Leroux, S.J., Krawchuk, M. A., Schmegelow, F., et al. (2010). Global protected areas and IUCN designation: Do the categories match the conditions? *Biol. Conserv.* 143: 609-616.
58. Léblová, K., (2012). Sociální motivace k ochraně přírody v ČR do roku 1956: analýza vybraných (chráněných) území. Univerzita Karlova v Praze. Diplomová práce.
59. Lipský, Z., (2010a). Nová divočina v české kulturní krajině. *Geografické rozhledy*, 19, 4, 12-13, 5, 22-23.
60. Lipský, Z., (2010b). Kam se ubírá česká krajina? *Geographia Cassoviensis* IV. č. 2, s. 77-83.
61. Machar, I., Drobilová, L., a kolektiv, (2012). *Ochrana přírody a krajiny České Republiky*. Olomouc: Univerzita Palackého. s. 29-43.
62. Matečný, J., (1977). Zákon Slovenskej Národnej Rady číslo 1/1955 Zb. SNR O Štátnej ochrane prírody z 18. októbra 1955. In: *Právne predpisy v poľovníctve*. Bratislava: Vydavateľstvo kníh a časopisov. s. 359-369.
63. McCool, S.F., (2009). Constructing partnerships for protected area tourism planning in an era of change and messiness. *Journal of Sustainable Tourism*, 17(2), 133-148.
64. Meadows, D.H., Meadows D.L, Randers, J., Behrens, W.W., (1972). *The Limits to Growth*. Universe Books. New York.
65. Michelčík, M., (2006). Lesníci v príprave a zriadení TANAP-u. In. *Odkaz profesora Karla Domina*. Poprad: Marmota Press. s. 21-26.
66. Miovský, M., (2006). *Kvalitatívny prístup a metódy v psychologickom výskume*, České Budějovice: Grada.
67. Míchal, I., (2002). Divočina jako kulturní objekt. Sborník příspěvků ke konf. Tvář naší země – krajina domova. Praha – Průhonice, 8. – 11. 10. 2005.
68. Moravčík, M., Baláž, D., Balogh, P., Bozalková, I., Celer, S., Dražil, T., Fleischer P., Krajčovič, R., Rizman, I., Polák, P., Šeffler, J., (2007). *Rozdelenie územia Tatranského národného parku na zóny ochrany (Návrh)*. Zvolen: Lesnícky výskumný ústav Zvolen.
69. Mose, J., (2007). *Protected areas and regional development in Europe: Towards a new model for the 21st century*. Aldershot: Ashgate (or Cambridge Univ Press).
70. Mrkva, R., (2005). Jak dále v Tatranském národním parku. *Veronica* 19, č. 15, s. 13-15.

71. Myczkowski, Š., (1969). Limba Pinus Cembra L. – Wysokogórskie drzewo lasu tatrzańskiego, *In: Zborník prác o Tatranskom národnom parku*, Bratislava, roč. 11, s. 99 – 138.
72. Pacanovský, M., Bališ, M., Harvan, L., Pacl, J., Somora, J., (1967). *Koncepcia Tatranského národného parku*. Bratislava, Obzor, 280 s. + príl.
73. Pacl, F., Plesník, J., (2013). Národní parky ve světě: různá podoba, ale stejný cíl. *Ochrana přírody*, č. 2, s. 32-36.
74. Pálka, B., (2006). Skúsenosti neštátnych vlastníkov lesov s ochranou prírody v TANAP-e. *In: Odkaz profesora Karla Domina*. Poprad: Marmota Press. s. 83-85.
75. Petrosillo, I., Semeraro, T., Zaccarelli, N., Aretano, R., Zurlini, G., (2013). The possible combined effects of land-use changes and climate conditions on the spatial-temporal patterns of primary production in a natural protected area. *Ecological Indicators*. 29, s. 367-375.
76. Phillips, A., (2003). The new paradigm for protected areas. *In: Turning Ideas on Their Head.*: 8-32.
77. Phillips, A., (2004). Protected Area Categories. *The international journal for protected area managers*. 14 (3), s. 1-88.
78. Pinto, B., Partidário, M., (2012). The History of the Establishment and Management Philosophies of the Portuguese Protected Areas: Combining Written Records and Oral History. *Environmental Management*. 49, s. 788–801.
79. Prato, T., Zeyuan, Q., Pederson, G., Fagre, D., Bengtson, L.E., Williams J. R., (2010). Potential Economic Benefits of Adapting Agricultural Production Systems to Future Climate Change. *Environmental Management*. 45, s. 577-589.
80. Rustagi, D., Garcia-Yi, J., (2005). Protected Areas in Pandemonium: Will optimization of different values lead to sustainability? *Center for development research. Universität Bonn*, s. 1 - 33.
81. Rynda, I., (2000). Trvale udržitelný rozvoj, *In Geografické rozhledy*, 10/1, 2000, str. 10-11.
82. Rynda, I., (2005). Udržitelný rozvoj, jeho ohrožení a kvalita života, *In Životné prostredie, Revue pro teorii a starostlivosť o životné prostredie* 6/2005, str. 324–328.
83. Rynda, I., (2012). Prednáška: *Politika a právo životného prostredia*. Univerzita Karlova v Praze, Katedra sociální a kulturní ekologie.
84. Starik, M., (1995). Should Trees Have a Managerial Standing? Towards Stakeholder Status for Non-Human Nature. *Journal of Business Ethics*. 14 (3), s. 207 - 217.

85. Stockmann, V., (2002a). Prvá Československá republika z pohľadu ochrany prírody (1918-1939). *Ochrana prírody Slovenska*. č. 2, s. 2-3.
86. Stockmann, V., (2002b). Slovenský štát z pohľadu ochrany prírody (1939-1945). *Ochrana prírody Slovenska*. č. 4, s. 2-3.
87. ŠOP. (2009). Programy starostlivosti pre 6 národných parkov. In: Bod'ová a kol., *Ochrana prírody Slovenska*. Banská Bystrica: Štátna ochrana prírody. 4, s. 7-8.
88. Spitzkopf, P., (2014). Prednáška: *História TANAP-u*. Tatranská Lomnica.
89. Turpie, Jane K. (2003). The Economics of Protected Areas In South Africa. *African Wildlife*, vol. 57, issue 3, s. 34-36.
90. UN (2000). *United Nations Millennium Declaration, Resolution Adopted by the General Assembly*, 18 September 2000, A/RES/55/2.
91. UN (2008). *Spatial Planning - Key Instrument for Development and Effective Governance with Special Reference to Countries in Transition*. Geneva: United Nations.
92. Urban, F., (2006a). Několik poznámek ke kategorizaci chráněných území a kritériím pro národní parky podle IUCN. *Veronica*, XX.
93. Urban, P., (2006b). Direction and Management of Protected Areas in the Slovak Republic from the Viewpoint of the State Nature Protection SK. *Život. Prostr.*, Vol. 39, No. 2, p. 61-66, 2005.
94. Vološčuk, I., kolektív, (1992). Program starostlivosti o Tatranský národný park, In: *Zborník prác o Tatranskom národnom parku*. Bratislava, č. 32, s. 5-38.
95. Vološčuk, I., (1993). Modely národných parkov, In: *Zborník prác o Tatranskom národnom parku*. Bratislava, č. 33, s. 281-292.
96. Vološčuk, I., kolektív, (1994). Príroda. In: *Tatranský národný park*. Liptovský Mikuláš: Gradus. s. 11-197.
97. Vološčuk, I., (2014). Prednáška: *História a vývoj TANAP-u*. Tatranská Lomnica.
98. WCED – The World Commission on Environment and Development (1987), *Our Common Future*, Oxford: Oxford University Press.
99. WWF. (2000). *Stakeholder Collaboration: Building Bridges for Conservation*. Ecoregion Conservation Strategies Unit, WWF-US, Washington, DC, USA.
100. WWF. (2005). *Stakeholder Analysis: WWF-US*, s. 1-6.

Dokumenty

Nariadenie zboru povereníkov zo dňa 28. októbra 1952 o Tatranskom národnom parku

Ústava Slovenskej republiky z 1. Septembra 1992

VŠEOBECNE ZÁVÄZNÁ VYHLÁŠKA Krajského úradu v Prešove č. 1/1999 z 29. júna 1999 o Návštevnom poriadku Tatranského národného parku

Vyhláška MŽP SR č. 24/2003

Zákon Slovenskej národnej rady zo dňa 18. decembra 1948 o Tatranskom národnom parku

Zákon č. 114/1992 Sb. O ochrane prírody a krajiny

Zákon č. 543/2002 Zb. O ochrane prírody a krajiny

Zákon č. 326/2005 Zb. O lesoch

Zákon č. 326/2005 v znení zákona č. 182/2014 Zb.

Internetové zdroje

Businessdictionary.com 2014 stiahnuté 23.11.2014 na:

<http://www.businessdictionary.com/definition/stakeholder.html>

Cas.sk 31.8.2010 stiahnuté 9.12.2014 na: <http://www.cas.sk/clanok/178628/tatry-maju-dalsie-dve-obete-zahranicni-turisti-zomreli-v-masive-gerlachu.html>

Cittadella.cz 2014 stiahnuté 22.12.2014 na:

http://www.cittadella.cz/europarc/index.php?p=historie_ochrany&site=zakladni_udaje_cz#top

Doc.govt.nz stiahnuté 29.12.2014 na: <http://www.doc.govt.nz/parks-and-recreation/tracks-and-walks/great-walks/>

Gymzv.sk 2014, *Príroda*. stiahnuté 4.11.2014 na:

<http://www.gymzv.sk/~jancovicm/priroda.html>

Hzs.sk 2014 stiahnuté 25.12.2014 na: <http://www.hzs.sk/pokyny-hzs/>

Lesytanap.sk 2007-2013 stiahnuté 11.12.2014 na: <http://www.lesytanap.sk>

Lesytanap.sk 2007-2013 stiahnuté 27.12.2014 na: <http://www.lesytanap.sk/01-priroda-tanapu/index.php>

Library.sk 1993-2014 stiahnuté 20.12.2014 na: http://www.library.sk/arl-sldk/sk/detail-sldk_un_cat-0012247-Vyskumna-stanica-sL-TANAPu/

Protectedplanet.net 2014 stiahnuté 8.12.2014 na: <http://www.protectedplanet.net>

Slovak-ski.sk 2012-2014 stiahnuté 25.12.2014 na: <http://www.slovak-ski.sk/>

Sopsr.sk 2014, *Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky*. stiahnuté 25.10.2014 na: <http://www.sopsr.sk/web/>

Spravatanap.sk 2012, stiahnuté 1.10.2014 na: <http://spravatanap.sk/web/index.php/2012-08-24-09-46-37/natura-2000>

Spravatanap.sk 2012 stiahnuté 27.12.2014 na: <http://spravatanap.sk/web/index.php/2012-08-24-09-58-41/neziva-priroda>

Tatry.nfo.sk 2006 stiahnuté 27.12.2014 na: <http://www.tatry.nfo.sk/cesta.php?obr=stity//1035//10350707.p>

Tmr.sk 2014 stiahnuté 21.11.2014 na: <http://www.tmr.sk/o-nas/profil-spolocnosti>

Top5.sk 15. Januára 2014 stiahnuté 9.12.2014 na: <http://top5.sk/top-5-najvacsie-mesta-na-slovensku-podla-svojej-rozlohy/>

Urbarvychodna.sk 2012 stiahnuté 25.12.2014 na: <http://urbarvychodna.sk/system/>

Vysoketatry.sk 2014 stiahnuté 9.12.2014 na: <http://www.vysoketatry.sk/profil-mesta.phtml?id3=14919>

Wolf.sk 2014, stiahnuté 20.11.2014 na: <http://www.wolf.sk/sk/kto-sme/nasa-vizia>

Zhrs.sk 2014 stiahnuté 21.11.2014 na: <http://www.zhrs.sk/index.php/o-zvaze>

8. PRÍLOHY

Príloha 1 - dokumenty

Tieto dokumenty prikladám v elektronickej podobe. Nezahrnul som ich však do tlačenej verzie diplomovej práce s ohľadom na značný rozsah týchto dokumentov.

- **Projekt Diplomovej práce**
- **Tabuľka pre rámcovú analýzu**
- **Zákon č. 114/1992 Sb. O ochrane prírody a krajiny**
- **Zákon č. 543/2002 Zb. O ochrane prírody a krajiny**
- **VŠEOBECNE ZÁVÄZNÁ VYHLÁŠKA Krajského úradu v Prešove č. 1/1999 z 29. júna 1999 o Návštevnom poriadku Tatranského národného parku**

Príloha 2 - schéma otázok pološtandardizovaného rozhovoru

Úvod: oboznámenie respondenta so štúdiou a jej všeobecným rámcom, no nie veľmi špecificky, aby nedošlo ku uzavretiu respondenta pre určité témy. Taktiež oboznámenie respondenta o nahrávaní rozhovoru a anonymite pre jeho osobu, pokiaľ si tak želá.

Otázky:

1. Navštevujete častejšie divočinu alebo krajinu, kde prevažujú sídla, hrady či iné produkty ľudskej činnosti?
2. Stretol ste sa už v praxi s ochranou prírody a krajiny? Čo si o nej myslíte?
3. Čo si predstavíte pod pojmom „Národný park“?
4. Má byť človek súčasťou NP? Ak áno, aké postavenie mu prináleží z hľadiska využívania územia? Uveďte príklad.
5. Ktoré ekonomické/hospodárske aktivity či odvetvia by sa mali rozvíjať na území TANAP-u pokiaľ ide o jeho ekonomický rozvoj? Aké môžu byť úskalía a aké môžu byť prínosy týchto aktivít či odvetví? Akým spôsobom by sa dali tmiť negatívne vplyvy týchto odvetví či turizmu na TANAP?
6. Čo je podľa Vás tým hlavným dôvodom, pre ktorý sa TANAP teší vysokej turistickej návštevnosti. Budú ešte ľudia chodiť do Tatier v prípade ak budú budovy, chaty, zjazdovky či iné produkty ľudskej činnosti zaberat významnú časť tohto prostredia?
7. Má mať v TANAP-e miesto „divočina“?
8. Aký je váš názor na zonáciu? Kto by mal stát' za jej vyhotovením?
9. Ako ste spokojný so stavom prírodného prostredia v TANAP-e? Myslíte si, že sa jeho kvalita dlhodobo zlepšuje/zhoršuje? Aký je podľa Vás jeho stav v porovnaní s ostatnými NP na Slovensku či v zahraničí?
10. Aký je váš názor na súčasný stav ochrany prírody v TANAP-e? Existujú nejaké legislatívne či správne prekážky efektívnej ochrany prírodného prostredia TANAP-u alebo aj fungovania vašej organizácie? V prípade, že áno, ktoré to sú?
11. Aký je váš názor na sezónne uzávery chodníkov v TANAP-e? Myslíte si, že by mali mať určité skupiny ľudí ako turisti, horolezci, skialpinisti, vedci a iní milovníci Tatier možnosť sa voľne pohybovať na celom území TANAP-u? Alebo len niektorí z nich? Ak áno, prečo?
12. Niektoré časti Tatier, napríklad Belianské Tatry, sú pre turistiku celoročne zatvorené čo znamená, že nie je možné vnímať krásy tohto jedinečného miesta. Jedným z dôvodov zákazu vstupu je aj ochrana endemitických rastlín, teda rastlín nevyskytujúcich sa inde na svete. Pokiaľ ide o význam väčšiny z nich majú minimálny či

dokonca žiadny význam z hľadiska stability miestnych ekosystémov či potravného reťazca. Myslíte si, že je adekvátne vysloviť zákaz vstupu človeka do tejto tak prírodne zaujímavej lokality kvôli existencii týchto rastlín?

13. Čo považujete za najcennejšie prírodné hodnoty v TANAP? Je potrebné ich nejakým spôsobom chrániť? Mali by tieto najcennejšie prírodné hodnoty TANAP-u význam aj za predpokladu, keby neboli turisticky prístupné?
14. Viac ako 50 percent územia TANAP-u tvoria územia s najvyšším 5. stupňom ochrany tzn. územia s bezzásahovým režimom (ako napríklad NPR, PR...). Je tento stav/pomer adekvátny z ohľadom na potreby ochrany prírody (toho skutočne hodnotného) a rozvoja cestovného ruchu zároveň?
15. Aký je Váš názor na turistickú infraštruktúru v TANAP-e, pokiaľ ide napríklad o lanovky, lyžiarske vleky a turistické chodníky? Je súčasný stav dostačujúci alebo by malo dôjsť k jej rozšíreniu? Ako vnímate vybudovanie lyžiarskych zjazdoviek, hlavne v oblasti Tatranskej Lomnice?
16. Mohlo by odbornou úpravou zonácie TANAP-u dôjsť k efektívnejšiemu využívaniu územia pre cestovný ruch, napríklad znížením stupňa ochrany v niektorých lokalitách či dokonca úplným vyňatím niektorých lokalít z NP, s cieľom využiť potenciálne hodnotné územia pre turizmus a rozvoj? O ktoré lokality by sa jednalo? Aké by to malo pozitívne a aké by to malo negatívne dôsledky?
17. Myslíte si, že by malo dôjsť v niektorých častiach TANAP-u k zvýšeniu úrovne ochrany či rozšíreniu územia TANAP-u?
18. Myslíte si, že je vhodné usmerňovať vývoj lesov a porastov na území TANAP-u s cieľom dosiahnuť žiadaný stav napríklad s ohľadom na estetický vzhľad týchto porastov a krajiny či ich zdravotný stav? Jednalo by sa o celé územie alebo o konkrétne lokality? Mal by sa o vývoj lesov starať lesník, ochranár, ekológ(vedec) alebo niekto iný?
19. Aký podiel by mala predstavovať lesná ťažba v TANAP-e? Na aký účel by sa mali tieto peniaze použiť?
20. Z akých zdrojov by sa mala financovať ochrana prírody a krajiny v TANAP-e?
21. Čo si predstavujete pod pojmom „udržateľný rozvoj“? Čo pre Vás znamená udržateľný rozvoj konkrétne v TANAP-e?
22. Značná časť územia TANAP-u leží na neštátnych pozemkoch (komposesoráty, urbariáty, obce, súkromní vlastníci...) Ako vnímate túto situáciu? Sú tieto subjekty schopné poskytnúť svojim pozemkom náležitú ochranu? Ak nie, aké riešenie vidíte?
23. Je niečo, čo by ste chceli dodať? Niečo dôležité o čom sme nehovorili? Otázka, ktorú by ste položil keby ste sám robil podobný výskum?

Záver: poďakovanie za čas a záujem sa podeliť o osobné skúsenosti a cenné informácie. Nakoniec rozlúčenie.

Príloha 3 - Prepis rozhovorov

Po konzultácií s vedúcim mojej diplomovej práce PhDr. Ivanom Ryndom, som sa s prihliadnutím na časové možnosti, ktoré som mal k dispozícii rozhodol prepísať 9 z 13 rozhovorov. Neprepísané rozhovory pridávam vo formáte audio súborov. Dúfam, že tento formálny nedostatok nespôsobí problémy a ak predsa len, ospravedlňujem sa za tento dvojité formát rozhovorov. Zároveň však, prepísané rozhovory sú tie rozhovory, ktoré osobne považujem za najlepšie a najviac informačne nasýtené. Ďalej chcem upozorniť, že ak je niektorá otázka vynechaná, je to z toho dôvodu, že respondent na ňu už odpovedal na inom mieste v rozhovore a preto som sa na ňu opakovane nepýtal.

Rozhovor číslo 1

Deň: 2.10.2014

Miesto: Tatranská Štrba

Respondent: Ing. Slavomír Celer

Pracovná pozícia: hlavný lesník na Správe TANAP-u

T: Navštevujete častejšie divočinu alebo krajinu, kde prevažujú sídla, hrady či iné produkty ľudskej činnosti?

R: Jednoznačne divočinu.

T: Stretol ste sa už v praxi s ochranou prírody a krajiny? Čo si o nej myslíte?

R: Týka sa to mojej profesie, kde budujem princípy a rámcové zásady OP a aj tieto princípy a zásady vykonávam. Pripravujem strategické dokumenty OP ako napríklad programy starostlivosti, koncepcie OP a dokonca aj na legislatíve sa podieľam, čo sa týka zákona o ochrane prírody a krajiny a vykonávacích predpisov vo vyhláske. Takže sa toho zúčastňujem priamo aj nepriamo. Aj vykonávam svojimi odbornými stanoviskami, posudkami, mapovaním vegetácie a potom rozhodnutím o posudkoch našich stanoviskách, to nejako prekladáme a na základe toho sa potom robia/mali by sa robiť aj rozhodnutia orgánov OP.

T: Čo si predstavíte pod pojmom „Národný park“?

R: Je to územie väčšie, kde časť územia by mala byť ponechaná na sledovanie prírodných procesov. Ono je to trochu divočina a prírodné procesy. Môže sa to chápať ako jedno, ale tie prírodné procesy chápeme trochu širšie a viac pri NP, pretože divočina tá sa dá chápať širšie. Keď si zoberiete naše NP a porovnáte ich s amazonskými NP, neviem či sa dá v európskom meradle hovoriť o divočine „priamej“ práve v porovnaní s inými NP. Prešiel som iné NP v Amerike, kde možno je tam divočina zase iný pojem, hej, aj keď je tak isto dosť civilizovaná, no majú tam plochy, kde sa dá hovoriť o divočine. Hovoriť o divočine v Európe sa dá, ale tu musíme byť obozretný. Tu sledujeme prírodné procesy a to je trochu iné, pretože tie sa môžu odohrávať aj v kultúrnej krajine. My si povieme, že časť prírody, časť krajiny ponecháme na prirodzený vývoj a môže to byť aj kultúrna krajina. Smrekové monokultúra môže byť považovaná, síce nie za divočinu s môjho pohľadu pretože tá má iné parametre v porovnaní s inými NP v tom meradle IUCN. My tu máme hlavný cieľ ten, že NP je územie, kde je časť územia ponechaná na prirodzený vývoj, kde prebiehajú prírodné procesy. Toto je jedna časť definície. Druhá časť, je to územie, kde je nejakým spôsobom regulovaná a usmernená turistika s hlavným cieľom, aby ten návštevník, turista, pozorovateľ mal zážitok z prírody, či už z tej kde prebiehajú prírodné procesy alebo aj z tej manažovanej krajiny kde sa človek realizuje. Ale zase tie zásady manažovania musia byť blízke tým prírodným predstavám a tým prírodným procesom hej. Toto je hlavný cieľ. Mať územie, kde sa nerobí nič, ďalej územie kde sa manažuje na základe nejakých špeciálnych regulatív, odlišne od hospodárskych záujmov a lesov a potom je tu taký tretí pilier tá návštevnosť, lebo keby sme to tu chránili a oplotili tak ono to má význam pre prírodu, ale ten človek žije s tou prírodou, čiže ho nejakým spôsobom dostať do prírody aby spoznával. Má to viac aspektov ako kultúrny, estetický, výchovný a poznávací. Každý si z toho súdka vyberie čo chce.

T: A ešte ku tým prírodným procesom. Čiže sa nemusí jednať len o prírodné procesy v tých človekom neporušených porastoch? Spomínali ste tú smrekovú monokultúru. Môžeme aj tú ponechať na samovývoj?

R: Samozrejme že môžeme, len má to určité špecifiká čo sa týka TANAP-u, tak my sme ten program starostlivosti a zonáciu urobili takým spôsobom, že my do bezzásahovej zóny zahrňujeme tie porasty, ktoré sa najviac približujú tým prírodným, prirodzeným lesom. Alpínsky stupeň je sám o sebe pôvodný, je prirodzený aj keď sú časti, ktoré boli ovplyvnené pastvou, no tie už prešli rekonštrukciou a revitalizáciou a sú správne nasmerované. Diskusia pri zonácii sa vedie výlučne o lesoch. Kosodrevina je tiež zaradená do alpínskeho pásma a v podstate dobre vyriešená. Takže dnešná diskusia je o tom, kade pôjde tá „čiara“ bezzásahové lesy verzus manažované lesy.

T: Má byť človek súčasťou NP? Ak áno, aké postavenie mu prináleží z hľadiska využívania územia? Uved'te príklad.

R: No toto je špecifikum TANAP-u, ktorý má vo svojom vnútri obec, kde trvale žijú ľudia. Je to aj ťažké vysvetliť zahraničným turistom že prečo máme v NP intravilány.

T: Toto nie je nikde inde vo svete?

R: Ale áno je, ale to sú také špecifiká a ak chceme hovoriť o IUCN kategórii II., tak pre tú budúcu zonáciu Mesto Vysoké Tatry musí ísť preč z NP, čiže Tatranská Lomnica a Smokovce už nebudú v NP. Takže teraz ku tomu človeku a NP. U nás je tá tradícia v NP taká, že človek využíva zdroje priamo a nepriamo. Vyplýva to z histórie, pretože tu máme neštátnych vlastníkov na 49% územia TANAP-u. Neštátni vlastníci sa dožadujú svojich práv, chcú využívať územia takým spôsobom, aby mali nejaké výnosy. Tieto pozemky pre nich vytvárajú určité sociálne zázemie čiže príjem, živobytie, práca a tak ďalej. Toto je jedna vec. Druhá vec je tá, že štát neurčil aká je prioritou na tomto území. Takže tu máme rôzne priority ako napríklad cestovný ruch, športové aktivity o čom svedčia nové zjazdovky. Štátne lesy majú svoje záujmy ako štátna organizácia, ktorá musí hospodáriť s nejakým výsledkom a cieľmi takže je to ťažké. Nie sú tu ustanovené prvotné ciele a prvotné funkcie tohto územia, striedajú sa tu rôzne záujmy rôznych skupín, investičné záujmové skupiny čo sa týka samospráv, obcí a podnikateľských skupín. Myslím si, že keď hovoríme o človeku v NP mal by mať postavenie skôr ako turista čiže mäkký cestovný ruch, kde pozoruje tú prírodu a žije s ňou v harmónii v rámci zachovania tých priaznivých biotopov živočíchov a rastlín z dlhodobého hľadiska. Momentálne sa v Tatrách tieto zdroje využívajú viac pre rozvoj viacerých odvetví, ktoré tu sú takže to poslanie NP je v princípe degradované a potlačené. Ak má byť na území NP prioritou OP tak v niektorých častiach TANAP-u OP prioritou nie je. Súvisí to aj s tým, že v súčasnosti nemáme vyhotovený a schválený program starostlivosti. Ak ho urobíme tak, že intravilány vyčleníme z NP tak potom to bude o niečom inom lebo sa nebudeme starať o to čo mestá robia na svojich územiach. Len ten problém čo sa týka cestovného ruchu mimo intravilánov, problém neštátnych vlastníkov a tak isto aj štátnych vlastníkov tento problém bude stále pretrvávajúť. My nie sme NP ktorý by spĺňal medzinárodné kritéria NP podľa IUCN kategória II.

T: Pokiaľ viem tak TANAP bol vo vyhodnocovacom období kedy IUCN analyzovalo situáciu na tomto území v súvislosti s manažmentom a aktivitami. Mal by byť teda skôr kategorizovaný pod IUCN kategória V. ako chránená krajina?

R: Tento IUCN audit ešte stále beží. Ja si myslím, že by sme mali byť kategória II. Zasa závisí ak na kritéria budeme pozerať z hľadiska priestoru. Ak vyčleníme alpínsky stupeň do kategórie II. a spodok do kategórie V. tak dá sa, no len musíme ako celok splňovať aj kritéria výmer NP. Teraz sa robili nejaké metodiky na kritérium výmer podľa IUCN s tým, že my sme si túto metodiku mali na národnej úrovni nejako prispôsobiť, pripraviť a potom prejsť tým hodnotením. Ja osobne si myslím, že výmery v našich podmienkach by nemali hrať takú rozhodujúcu úlohu pokiaľ ide aj o výmery v rámci bezzásahových zón.

T: Nemalo by to hrať rolu?

R: No nemôže, pretože tie prírodné danosti a stav prírody je taký, že napríklad na území TANAP-u my vieme spraviť 50% bezzásahového územia, ale iné NP na Slovensku s tým majú problém. Nevieť prečo by sme mali pracovať na úkor cieľov, ktoré máme. Sú napríklad NP kde prevažuje manažment lúčnych spoločenstiev tak ťažko zachováme ich biodiverzitu bez toho, aby sme tieto lúky kosili a manažovali. Nám by sa tým pádom zmenil cieľ, respektíve ten cieľ, ktorý máme nenaplníme.

T: Čo je podľa Vás tým hlavným dôvodom, pre ktorý sa TANAP teší vysokej turistickej návštevnosti. Budú ešte ľudia chodiť do Tatier v prípade ak budú budovy, chaty, zjazdovky či iné produkty ľudskej činnosti zaberat významnú časť tohto prostredia?

R: Toto je mi veľmi ťažko povedať, pretože čo ja sa stretávam s ľuďmi, tak všetkým to vadí, ale keď sa vyhlási nejaký investičný zámer, alebo keď sa posudzujú tak nikto sa o to nestará. Nikomu to nevadí.

T: Ani tým návštevníkom?

R: Tak im to vadí, pretože tu prídete na dovolenku a máte zažívať ten rozvoj a stavebné činnosti tak je to ťažké. Problémom je, že nie je žiadna verejná sila, ktorá by verejne deklarovala to, že to nechceme v NP. Tá spoločnosť nevníma Tatry akože sme v NP a ideme chrániť NP. Oni viacej vnímajú Tatry a berú to tak, že prišli na dovolenku do Tatier. Dokonca teraz je už taká klientela, ktorá s tým vôbec problém nemá a nevníma že je v NP. Potrebujú sa len niekde vyvieť lanovkou a ich rozptylová aktivita je v oblasti stredísk, prejde sa okolo plesa, využije stravovacie služby a povie „bol som v Tatrách“. A potom je opačná skupina ľudí, ktorí sa vyhýbajú týmto strediskám a naopak vyhľadávajú menej navštevované doliny na severe alebo v západných Tatrách kde chcú mať ticho a kľud a s ruksakom na chrbte si prejdú svoju trasu.

T: Asi aj záleží kto bude tvoriť tú hlavnú klientelu v budúcnosti nie?

R: Toto je ťažko mne povedať, ale teraz skôr je to, že tým konzumným ľuďom skôr vyhovuje tento typ dovolenky, že rýchlo prídu, vyvezú sa, popozerajú si čo potrebujú a idú preč. Dneska to už nie je ako v minulosti kedy tu rekreanti prišli na týždeň a chodili po Tatrách. Dnes prídu na jeden-dva dni a potrebujú rýchlo niečo zažiť.

T: Má mať v TANAP-e miesto „divočina“?

R: Sme NP na národnej úrovni aj na medzinárodnej úrovni a čiže musíme preferovať kritéria NP čiže jednoznačne divočinu. Časť národného parku by mala mať divočinu.

T: Keď sa bavíme o divočine tak čo to pre Vás konkrétne znamená v TANAP-e?

R: Sú to tie nepozmenené lesy. Sú to lesy, ktoré boli po dobu niekoľkých ľudských generácií využívané veľmi málo takzvanou „túlavou ťažbou“ pričom si zachovali tú štruktúru a celkový vzhľad týchto lesov má pralesovitý charakter tak tam netreba zasahovať, pretože akonáhle by sme zmenili štatút týchto lesov kedy by sme začali zasahovať do nich napríklad tým, že by sme tlmili kalamity alebo zrýchľovali obnovu tak by sme ich zmenili a neboli by už nikdy prírodné len hospodársky využívané.

T: Aký je váš názor na zonáciu? Kto by mal stáť za jej vyhotovením?

R: Najskôr musí byť postavený cieľ, že čo chceme chrániť. Musíme si povedať či chceme chrániť viac alpínske biotopy, kosodrevinu alebo lesy? Toto je treba definovať. Ten cieľ musí byť postavený tak aby kryl TANAP aj s ohľadom na Naturu 2000 takže musíme zohľadniť aj tento európsky rozmer. Čiže jedným s cieľov musí byť zachovanie priaznivého stavu biotopov a druhov. Ďalej časť územia by mala byť ponechaná na bezzásahový režim. Potom tie aktivity v NP nasmerovať tak aby boli dosiahnuté priaznivé stavy biotopov a aby územie malo osobitný ráz čo sa týka okolitej krajiny. Ja to hlavne smerujem ku lesom hej. Je dôležité, aby sa lesy v národnom parku odlišovali od lesov mimo NP, nehovorím teraz o bezzásahovej zóne, kde to ide svojím spôsobom, kde to má jasný cieľ.

T: Kto by sa mal podieľať na vyhotovení zonácie?

R: Správa TANAP-u ako odborný garant.

T: Ešte niekto iný?

R: Musí byť účasť zainteresovaných skupín ako lesníci, vlastníci lesov, samosprávy, investori. Mal by to byť konsenzus, kde sa prekleňú tie všetky požiadavky. Darmo my urobíme zonáciu, s ktorou nebude nikto súhlasiť ani investori ani lesníci. Takže to by bol zase konflikt.

T: A vy komunikujete s tými ostatnými subjektmi?

R: Samozrejme

T: Ako ste spokojný so stavom prírodného prostredia v TANAP-e? Myslíte si, že sa jeho kvalita dlhodobo zlepšuje/zhoršuje? Aký je podľa Vás jeho stav v porovnaní s ostatnými NP na Slovensku či v zahraničí?

R: Celkovo sa zhoršil a to nielen na Slovensku, ale aj v TANAP-e. Ku tomu je ale potrebné povedať ešte toto. Pokiaľ ide o alpínsky stupeň tak to je také zachované status quo a skôr by som povedal, že niektoré ukazovatele sa aj zlepšili pretože alpínsky stupeň bol hlavne atakovaný diaľkovým prenosom imisií a dochádzalo tam ku zmenám a acidifikácii. Vodstvo bolo dosť zasiahnuté aj keď sa nepreukázali žiadne významné degradačné účinky. V súčasnosti na základe pozorovaní hlavne kolegov hydrobiológov môžeme konštatovať zlepšenie stavu v alpínskom stupni. Ten vplyv nie je taký aký bol v minulosti. Samotná vegetácia a živočíšstvo nám indikuje, že stav sa zlepšuje napríklad kamzík, kde sa populácie zvyšujú, svišť je zachovalý, to sú také dosť citlivé indikátory. Čo sa týka štruktúr trofických úrovní tak všetci

predátori fungujú, dokonca medveď je až problémový. To sú také indikátory tých potravinových pyramíd. Toto je alpsky stupeň. Čo sa týka lesov tak sme prešli dosť významnými udalosťami. Rok 2004 a tento rok sa udiali veľké vetrové kalamity a medzitým podkôrníkové kalamity. Tieto udalosti majú dosť veľký vplyv na kvalitu prostredia. Jednak aj tým, že z pohľadu na prírodné lesy ten bezzásahový režim naštartoval a urýchlil procesy rozpadu lesov. Z hľadiska štruktúry a fungovania lesov sa nič dramatické neudialo pretože les funguje. Výrazne sa ale zmenila štruktúra, drevinová zložka, tá horne etáž kde stromy veľkoplôšne odumreli. Toto nás neteší pretože to vyžaduje čas pokým sa niektoré veci dajú zase do poriadku. Veľmi negatívny vplyv majú kalamitné ťažby a to najmä výstavbou lesných ciest čo je výrazný vplyv do prostredia. Ďalej rozvoj cestovného ruchu ako budovanie zjazdoviek. Toto hodnotíme negatívne pretože sa to deje nie tak akoby sa malo, je to veľmi rýchle, neorganizované a možno aj zbytočné.

T: Aký je váš názor na súčasný stav ochrany prírody v TANAP-e? Existujú nejaké legislatívne či správne prekážky efektívnej ochrany prírodného prostredia TANAP-u? V prípade, že áno, ktoré to sú?

R: Jedným s problémov je zákon o ochrane prírody a krajiny, ktorý by si vyžadoval zmenu hlavne čo sa týka územnej ochrany. Tam treba spraviť ten bodový systém 1,2,3,4,5 stupeň OP myslím, že je prežitý, pretože sa nedá aplikovať plošne. Každé územie má svoje špecifikum a vyžaduje určitý spôsob manažmentu. Aj ten bezzásahový režim defacto nie je bezzásahový keď si zoberiete, že v jadrovej zóne v NP potrebujete prerezať chodník, ktorý zarastá tak už je zásahový. Darmo hovoríme o nejakom bezzásahovom území, tu som hovoril na začiatku, že tu je viac funkcií, že tu nemáme dolinu, kde by sa nesmeli chodiť alebo nič robiť. Potrebujete tu základnú turistickú infraštruktúru spraviť, ten chodník prerezať, nejaký pútač, nejakú lavičku, ktorá vôbec nie je v rozpore s OP v NP ani v A zóne podľa mňa. Ten mäkký „soft“ turizmus sa musí akceptovať. Práve tieto veci by mal zákon reflektovať čo nerobí. Dosť veľký problém, ktorý sa už čiastočne vyriešil bola kompenzácia neštátnych vlastníkov čo sa týka obmedzení. To by ešte trebalo zefektívniť čo sa týka zákona o OP. No a potom treba vyriešiť správu území NP pretože toto je najväčší problém. Pretože keď chcete riadiť a efektívne tvoriť princípy OP NP potrebujete byť vlastníkom územia čiže správcom. Vlastník je štát na štátnych pozemkoch, s neštátnymi vlastníkmi potrebujete udržiavať seriózne dlhodobé vzťahy, riešenie môže byť buď nájom, vykúpiť tie pozemky alebo ich vymeniť za iné.

T: Čo je podľa vás najlepším riešením?

R: No veľa možností nie je pretože urbárske spoločenstvá sa dajú jedine prenajať a drobní vlastníci vykúpiť, takže máte dva nástroje.

T: Tie urbárske sa nedajú vykúpiť?

R: Nemajú o to záujem, jedinou možnosťou je dlhodobý nájom. Čiže zákon by mal vyriešiť všetky kompenzácie. No a ešte ako som hovoril tú správu tých pozemkov dostať. Dneska je Správa NP riadená na úrovni odbornej organizácie, ktorú zastrešuje Ministerstvo ŽP. Je to ŠOP, ktorá centrálnie riadi jednotlivé správy NP a CHKO na Slovensku. No a potom máte Štátne lesy, ktoré spravujú z toho lesníckeho hľadiska lesný pôdny fond. Výkon OP je na orgánoch štátnej správy ochrany prírody a krajiny. Keby sa to zlúčilo dohromady, tzn. že správu pozemkov lesného hospodárstva dať pod Správu TANAP-u, výkon štátnej správy dať pod Správu TANAP-u tak to by bolo efektívne, ale to potrebujete otvoriť niekoľko zákonov.

T: Máte namysli integrovaný model ochrany prírody, ktorý fungoval pred rokom 1995?

R: Zhruba tento model.

T: Aký je Váš názor na sezónne uzávery chodníkov v TANAP-e? Myslíte si, že by mali mať určité skupiny ľudí ako turisti, horolezci, skialpinisti, vedci a iní milovníci Tatier možnosť sa voľne pohybovať na celom území TANAP-u? Alebo len niektorí z nich? Ak áno, prečo?

R: Nie, nemôžeme rozdeľovať ľudí na kategórie a skupiny. To čo sa dneska deje, že...akože zoberte si rozdiel z hľadiska OP, že prečo nepustím bežného turistu mimo chodníka, ale skialpinistu alebo hlavne horolezca pustím. Vedť to je takisto človek, ktorý len prejde a robí nejakú činnosť, čiže z tohto pohľadu to musíme upraviť, najmä návštevný poriadok, pretože nemôžeme diferencovať a diskriminovať...je dnes diskriminačný dneska. Nemôžeme diskriminovať len určité skupiny ľudí, hej...z hľadiska princípov OP. Ten princíp, ktorí je nastavený dneska on platil v minulosti, pretože návštevný poriadok vtedy riešil aj bezpečnosť turistov. Tá bezpečnosť bola taká, že vy návštevníci, ktorí nemáte horolezeckú výstroj tak nemôžete ísť preto mimo chodníka, pretože ide o vašu bezpečnosť. Dneska OP nemôže riešiť bezpečnosť, na to sú iné zložky ako napríklad Horská služba, poistenie. Ľudia musia mať vlastnú zodpovednosť a niesť za seba aj následky. Z hľadiska OP mi je úplne jedno či mi po chránených druhoch kráča horolezec alebo bežný turista. My musíme podmienky nastaviť bez ohľadu na kategórie ľudí, aby to územie znieslo...tú únosnosť...teda hlavne to vysokohorské prostredie mám namysli. Máme za to, aby chodníky boli využívané len v koridoroch chodníkov, to znamená žiadny voľný pohyb. Vyčleníme územia napríklad taký Gerlach či Ľadový štít, kde môže ísť... nebudeme hovoriť kto, napríklad horolezci. My povieme, že tam môže ísť návštevník. My mu odporučíme aby mal potrebnú výbavu, horolezeckú výstroj ale bude na ňom či to splní. On tam môže ísť s vodcom alebo aj sám keď je zdatný aj bez výstroje...na Gerlach niekomu netreba ani meter lana, hej. Keď to zvládne, nech sa páči, to už je jeho záležitosť. Z hľadiska OP mi povieme...priestorovo určíme koridory, časti územia, kde povolíme ľudom vstup, aj im odporučíme s akou výstrojou sa majú pohybovať v akých podmienkach. Čiže ich priestorovo nejakým spôsobom usmerňujeme a z hľadiska časového, časové uzávery sú veľmi dôležité lebo tam hrá úlohu druhová ochrana čiže kamzík a svišť väčšinou a takisto aj botanicky zaujímavé lokality, keď je málo snehu na jar aby sa neničili hej. Takže to potrebujeme časovo a priestorovo diferencovať.

T: A počet návštevníkov? Keď sa povie, že môžu chodiť všetci tak nebude to problém?

R: Môj dojem je taký a potvrdzujú to aj štatistiky, ale nie tak jednoznačne, že návštevnosť Tatier...lebo každý sa pýta aká je návštevnosť Tatier...no a sa pýtam, aká návštevnosť Tatier? Vráťme Štrbského plesa a Skalnatého plesa kde prídu autom a lanovkou sa vyvezú? Keď to tak človek povie táto návštevnosť je veľká, vysoká. Bola dakedy 4 milióny, teraz sa hovorí okolo 2-2,5 milióna do Tatier, čo prídu ľudia rôznym spôsobom autom, električkou, autobusom, bicyklom..., ale druhá vec je návštevnosť vysokohorského prostredia tzn. od lesa nahor a tá je podľa môjho názoru určite nižšia ako bola v minulosti, čiže menej chodí ľudí do vysokohorského prostredia. Keď odrátame ľudí zo Soliska,

Skalnatého plesa a Štrbského plesa tak nechodí ich tam tak veľa a tým pádom je otázka, ktorú ste mi dali bezpredmetná. Ono je najväčší problém nie ten koľko ich chodí, ale kde chodia. Keď budú chodiť masy ľudí do jednej doliny tak potom by dochádzalo ku usmerneniu. Do Tichej keď Vám prejde 50 ľudí denne tak to je nič...do Kôprovej a do tých dlhých dolín do Bielovodskej vám prejde 100-200 ľudí denne. Hej, ale je iné, keď vám prejde cez Hrebienok 1000 ľudí a tých 1000 keby išlo na Zbojničku alebo Teryho chatu, tak to by už bolo niečo iné. My to máme rôzne...sú časti územia, kde je vysoká návštevnosť ako Sliezky dom a okolie plesa, Solisko a okolie, Skalnaté pleso a okolie, Hrebienok a vodopády...jedny idú na Zbojničku ďalší na Terynku, takže tí turisti sa rozptyľujú.

T: Ja som si práve myslel, že ten iný prístup ku tým niektorým skupinám mal aj ten význam, že tých horolezcov je menej ako tých „masových“ turistov, ale mne je jasné, že tí horolezci robia niekedy ešte väčší „bordel“ ako tí bežní turisti čo sa týka hluku keď bijú skoby napríklad.

R: Ani nie, niekedy to bolo hlučné keď v stenách vykrikovali, ale teraz je horolezecká činnosť tak utlmená, že teraz chodia naozaj len tí fajšmekri, ktorí to chcú robiť, sú aj tí takí jednodňoví a potom ich zvažujú vo vrtníčkoch keď majú úrazy...ale, v tomto nevidím problém horolezcov. Skôr teraz v zime je teraz väčší „bum“ so skialpinistami, pretože tá výstroj je dostupná a moderná, mení sa to lyžovanie, tí fajšmekri sú taký že nepotrebujú byť na tých zjazdovkách kde je veľa ľudí hej...stačí si zobrať pásky, ísť si zašliapať a zlyžovať si nejaký žľab a to je problém, pretože je to masovejšie je viac ľudí, ľudia sú v tom by som povedal zdatnejší, majú dobrú výstroj. No a potom ten negatívny efekt je väčší, pretože keď lyžuje lyžiar a rýchlo sa po tej doline pohybuje, tie kamziky sledovať keď sprava-zľava sa mu valí...teraz kde je čo je. Je vyrušovaný celý deň, nenapasie sa hej. Potom je citlivé obdobie, hlavne ten skialpinizmus je marec a apríl kedy zase už kamzice v máji už rodia mláďatá keď sú vyrušované aj to vplýva hej. Sú rôzne aktivity. Letná turistika aj keby sa robila masovo tak už tá zver nás pozoruje, vie že v tom koridore tí ľudia chodia aj chodili hej, tie zvery to už majú zakódované že v tom koridore sa niečo deje a to nevadí či sú tam 50 či 10. Ale tí skialpinisti keď lezú všade a ste rýchly no tak ten kamzík nestíha sledovať. Namiesto toho aby sa pásol tak vás sleduje a jeden deň sa nenaje, druhý deň sa nenaje a neodpočínate si no a potom ide kondícia dole, príde zlé počasie, gravidná kamzica už môže mať problémy.

T: Zaujímavé, lebo ja som si vždycky myslel, že to horolezectvo je horšie pre tie Tatry.

R: Tak nie, lebo je to činnosť taká, že tam prídete pod tú stenu a už keď tam klepkáte tak ten kamzík vidíte že ste tam a nie ste rýchly.

T:Niektoré časti Tatier, napríklad Belianské Tatry, sú pre turistiku celoročne zatvorené čo znamená, že nie je možné vnímať krásy tohto jedinečného miesta. Jedným z dôvodov zákazu vstupu je aj ochrana endemitických rastlín, teda rastlín nevyskytujúcich sa inde na svete. Pokiaľ ide o význam väčšiny z nich majú minimálny či dokonca žiadny význam z hľadiska stability miestnych ekosystémov či potravného reťazca. Myslite si, že je adekvátne vysloviť zákaz vstupu človeka do tejto tak prírodne zaujímavej lokality kvôli existencii týchto rastlín?

R: Ale čo tam nemá význam chrániť? Tie majú veľký význam....Tie majú význam aj z hľadiska stability alebo fungovania. Súčasťou rastlinných spoločenstiev tvoria aj tie endemity, ktoré rastú izolovane na tom hrebieni, ktoré tvoria určité spoločenstvo. Je to treba brať tak, že nielen jedna rastlina je chránená ale celé spoločenstvo je chránené. Keď máte rastlinku, ktorá vytvára mini spoločenstvo tak keď ju odstránite preč tak už to spoločenstvo zaniká a sa mení jeho štruktúra. Všetky rastlinky majú význam a funkciu v rámci fungovania alpínskych biotopov a aj tie endemitické druhy slúžia ako potravina pre ďalšie druhy hlavne pre bylinožravce. Tam dochádza ku stretom...moji kolegovia, botanik sa nevie dohodnúť zo zoológom, že čo chrániť, pretože kamzík mi žere to alebo hento. Ale to je práve to, že ja by som povedal, že nemáme striktný pohľad na tú druhovú ochranu, u mňa prevažuje tá územná ochrana nad tou druhovou. Keď je zabezpečená územná ochrana, tzn. zachovaný status v tom území aj ten bezzásahový režim, tak sa zachovávajú aj tie druhy. Z nášho krátkodobého pohľadu ten druh môže zaniknúť pretože vznikne nejaká distúrbancia alebo nejaký vplyv...vám príde kamzík a zožerie vám pulsatile vernalis. Pár kusov ich rátame tu neďaleko v sedle kde sú. No a každý rok, to je prvo kvitnúcí druh hneď po zime, no a kamzici si zgustnú, že tie kvietky odhryznú zvrchu hej, no a kolegyňa má z toho problém, že neprebíha obnova cez semeno, jedine vegetatívne sa rozmnožuje. Oni ale majú svoje mechanizmy tieto vysokohorské rastliny, že ako sa zabezpečiť.

T: Takže kamzík je problém v tomto prípade?

R: No ako nie je to problém, pretože ja hovorím, že keď zmizne populácia tak zmizne, to je ten spôsob toho...sledujeme prírodné procesy a ten kamzík je súčasťou prírody. Nemôžeme vystrieľať teraz kamzika, jediná populáciu subendemitu tatranského geneticky potvrdeného kvôli pulsatile vernalis. Nakoniec sme zistili že táto rastlinka má už aj druhú izolovanú lokalitu v Otrhancoch v Západných Tatrách. Čiže vidíte, stane sa niečo keď tuto zmizne....? A roky rokúce pozorujeme, že dochádza ku degradácii tej pulsatile, ale vždycky tam je, nič sa nedeje. Možno sa zmenšila populácia, ale nevymizla.

T:Čo považujete za najcennejšie prírodné hodnoty v TANAP? Je potrebné ich nejakým spôsobom chrániť? Mali by tieto najcennejšie prírodné hodnoty TANAP-u význam aj za predpokladu, keby neboli turisticky prístupné?

R: No to čo sa deklaruje, sú tu tatranské endemity, subendemity, reliktu z tej rastlinnej a živočíšnej ríše. Je tu veľa druhov z bezstavovcov, ktoré majú svoj význam. Ďalej máme tie klasické symboly ako kamzík a svišť. Ďalej limba, v rámci Slovenska je to jediná lokalita prirodzeného výskytu limby na Slovensku a potom sú tu jej spoločenstvá. Potom sú tu tie lesné spoločenstvá v hornej hranici lesa ako limba zo smrekom či smrekovcové smečiny, spoločenstvá viazané na glaciálny a subglaciálny reliéf, takže toto je pre mňa cieľ ochrany. No a okrem toho sme NP takže zachovanie tých prírodných procesov, nechať tú prírodu v tom alpínskom stupni nech nejakým spôsobom sa vyvíja, v alpínskom, subalpínskom a montánnom stupni.

T:Mali by tieto hodnoty význam aj keby ku nim človek nemal prístup?

R: Má význam, prírodovedne určite. Moji kolegovia botanici a zoológovia tí sa tešia keď vidia biodiverzitu. Sú veci, ktoré sa predkladajú človeku turistovi, ktoré má možnosť vidieť a potom sú veci, ktoré mu netreba ukazovať. Sú niektorí takí, ktorí idú do Tatier a botanizujú...amatéri botanici alebo zoológovia, ktorí prídu pozorovať

kamzíkov...“hej prišiel som do Tatier, aby som pozoroval kamzíkov“...takého turistu som síce ešte nestretol, ale možno sú. Väčšinou sú takí, ktorí to vnímajú ako celok hej, idú do Tatier a chcú vidieť krajinnú scenériu, bralnatý reliéf hej to je ako pre každého zážitok mať...športový, podat' výkon v zmysle vyšiel som, videl som...rozhl'ad...kultúrny a estetický...niekto sa príde len zregenerovať, stačí s klapkami hore, nevidí vpravo ani vľavo prebehne sedlo a potom napíše na blogu, že bol som tam, alebo že bol na štíte.

T: Viac ako 50 percent územia TANAP-u tvoria územia s najvyšším 5. stupňom ochrany tzn. územia s bezzásahovým režimom (ako napríklad NPR, PR...). Je tento stav/pomer adekvátny z ohľadom na potreby ochrany prírody (toho skutočne hodnotného) a rozvoja cestovného ruchu zároveň?

R: Ja si myslím, že je to tak akurát, pretože v tej A zóne je alpínsky stupeň, jedna tretina z toho je kosodrevina a jednu tretinu tvoria lesy v hornej hranici lesa, ktoré si túto formu ochrany zaslúhujú pretože sú prírodné alebo prírode blízke tým stavom v ktorom sú a zároveň si myslíme, že našim poslaním je chrániť určité lesné spoločenstvá týmto spôsobom, pretože sú tak výnimočné a jedinečné, že nemajú obdoby nikde inde na Slovensku.

T: To sú tie závery dolín?

R: Áno, väčšinou. Jedná sa hlavne o oblasti v hornej hranici lesa.

T: A čo lesy v okolí obcí?

R: Tieto lesy sú zmenené a dlhodobo využívané. Nie je dôvod ich zaradiť do bezzásahového režimu. Tu je C a D zóna, kde by sa malo špecificky hospodáriť podľa funkcií lesa pretože tých funkcií je tu kladených niekoľko napríklad vodohospodárska, klimatická, rekreačná a toto by malo byť osobitné naproti tým hospodárskym lesom nachádzajúcich sa mimo územia NP. Tam je cieľom produkcia dreva ako druhotná funkcia, no prvotnou by malo byť zachovanie ekologických funkcií lesa.

T: Aký je Váš názor na turistickú infraštruktúru v TANAP-e pokiaľ ide napríklad o lanovky, lyžiarske vleky a turistické chodníky? Je súčasný stav dostačujúci alebo by malo dôjsť k jej rozšíreniu? Ako vnímate vybudovanie lyžiarskych zjazdoviek, hlavne v oblasti Tatranskej Lomnice, Smokovcov a Štrbského plesa? Ako podľa Vás ovplyvnili vzhľad krajiny?

R: Estetický ráz je jednoznačne zhoršený. Každý zásah takéhoto charakteru je negatívny. Znížili sa plochy biotopov a niektoré významné biotopy sa zabrali úplne zmenila sa štruktúra. Zjazdovky sú koridory kadiaľ sa môžu šíriť invázne synantropné druhy rastlín a živočíchov. Do toho územia sa tým pádom dostali aktivity, ktoré majú negatívny vplyv ako hluk, znečistenie napríklad možné ropné látky. Sú tu riziká. Mení to poslanie a charakter územia, pretože toto sú ďalšie plochy s ktorými teraz neviem čo robiť. Nechať či vylúčiť ich z NP? Aké to bude mať pozitíva a negatíva keď to vyhodíme preč? Ono je to tak, že tie územia boli využívané cestovným ruchom aj predtým. Zjazdovky tu boli aj pred vznikom TANAP-u, no len v menšom rozsahu a iným spôsobom, ale viac sa rozvíjal cestovný ruch takže sa to viacej toleruje. Je to jedna z výsad Tatier, že chodiť lyžovať a dopravné zariadenia ako lanovky na Skalnaté pleso či Lomnický štít majú svoju históriu a tradíciu takže sa to toleruje nejakým spôsobom. Lenže ako som hovoril je to o tom konsenze to urobiť, tak aby fungovala príroda aj poslanie NP a zároveň cestovný ruch, čo ale z hľadiska zdrávneho rozumu fungovania NP je ako taká schizofrénia. Aj robiť prírodu aj robiť tvrdý turizmus to sa robiť nedá.

T: Mohlo by odbornou úpravou zonácie TANAP-u dôjsť k efektívnejšiemu využívaniu územia pre cestovný ruch, napríklad znížením stupňa ochrany v niektorých lokalitách či dokonca úplným vyňatím niektorých lokalít z NP, s cieľom využiť potenciálne hodnotné územia pre turizmus a rozvoj? O ktoré lokality by sa jednalo? Aké by to malo pozitívne a aké by to malo negatívne dôsledky?

R: To sa deje teraz pripravovanou zonáciou...tie plochy, ktoré sú dneska využívané cestovným ruchom a sú v piatom stupni ochrany budú po zonácii len v treťom stupni, čiže sa znižuje stupeň ochrany prírody. Tým pádom obmedzenia súvisiace s tým sa znižujú a zmenšujú, hej čiže aj zonáciou sa zefektívni, keď to tak môžeme povedať, z tohto pohľadu sa zefektívni využívanie, pretože tam kde už nemá zmysel tou rekonštrukciou chrániť niečo...hej pretože na tých zjazdovkách sú iné hodnoty tak tou zonáciou sa to odstráni. Navyše aj tým, že odstraňujeme intravilány Mesta Vysoké Tatry z NP preč, tak tým to zefektívňujeme. Nám 650 hektárov vypadne z NP to sú tri obce z Mesta Vysoké Tatry. To ide do druhého stupňa ako vnútorné ochranné pásmo čiže z trojky to ide do dvojky a keď sa bude prezentovať NP tak všetkým povieme, že tam sú diery...Smokovce, Lomnica kde nie je NP.

T: A pod intravilánmi a cestou slobody bude naďalej NP?

R: Tam bude áno, áno.

T: Myslíte si, že by malo dôjsť v niektorých častiach TANAP-u k zvýšeniu úrovne ochrany či rozšíreniu územia TANAP-u?

R: Áno, áno, napríklad v Západných Tatrách, kde dneska... liptovské tatry a závery dolín sú v treťom stupni, ktoré si zaslúhujú ísť do piateho stupňa. Čiže my tou zonáciou upravíme...niekde zvýšime a niekde znížime stupne a obmedzenia, dokonca niektoré časti vyhodíme z NP napríklad ako som spomínal intravilány ale aj spodky hej, napríklad taká hranica je teraz na podlese...ako je tuto ten motorest na podlese tak je v NP čo nemá význam a tak ho už posunieme do ochranného pásma. Čiže upravíme si hranice. Predtým ten vyhlasovací predpis bol robený iným spôsobom a na iné podmienky...my nepotrebujeme naťahovať výmery a nejaké percentá hej, to čo som povedal na začiatku.

T: Všetkým IUCN nedefinuje žiadnu ideálnu veľkosť NP nie?

R: Veľkosť nie ale skôr rozsah tých bezzásahových území...ako má snahu hej.

T: Myslíte tých 75% územia?

R: Hej 75% oni hovoria no...

T: A vy ste spomínali, že s tým úplne nesúhlasíte na podmienky európske.

R: No nesúhlasím ako na európske nie...no...dá sa to spraviť! No môžeme spraviť tak, že my NP odstrihneme napríklad cestou slobody, znížime výmeru a budeme mať normálne bez nejakých problémov 75%. No ale má to význam? Ako 75% ja by som to bral ako doporučenie...

T: Ono to je doporučenie...

R: No...ale oni to niekedy berú aj tak, že...hej...neviem. Ja by som to nechal individuálne hej...spravte si jadrá, môžu byť aj izolované a výmeru nechajme podľa toho aké je to územie a k čomu má potenciál.

T: Myslíte si, že je vhodné usmerňovať vývoj lesov a porastov na území TANAP-u s cieľom dosiahnuť žiadaný stav napríklad s ohľadom na estetický vzhľad týchto porastov a krajiny či ich zdravotný stav? Jednalo by sa o celé územie alebo o konkrétne lokality? Mal by sa o vývoj lesov starať lesník, ochranár, ekológ(vedec) alebo niekto iný?

R: Sčasti áno, to sú tie územia v tých nižších stupňoch B a C zóna, tam musíme zamerať celú výchovu a obnovu lesov tak, aby sme zachovali poslanie a funkcie hlavne...a sčasti nie to je tá A zóna. Čiže diferencovane, žiadny extrémizmus. V častiach, kde sú dneska prírodné lesy alebo lesy blízke prírodným lesom nechajme ich na vývoj nech si idú svojou cestou, hlavne na štátnych pozemkoch, na neštátnych pozemkoch tiež pokiaľ to vieme kompenzovať. Zase nemôžeme ísť na úkor vlastníkov, že ich budeme vyvlastňovať alebo niečo podobné...to v žiadnom prípade nie...čiže po dohode s vlastníkmi na časti územia áno. V tej druhej časti zase efektívny jednoduchý manažment, blízky prírodným procesom, tak aby sme zachovali hlavné funkcie.

T: čiže tu ide o zachovanie prírodných procesov?

R: Takto, tie prírodné procesy sú v tej bezzásahovej zóne, tam sa nerobí nič...a v tej časti, kde sa bude manažovať a zasahovať používať metódy blízke prírode. Poviem príklad, nepoužívate holorub, ale použijete podrastový spôsob, kde jednotlivito vyberáte tie stromy. Tú prírodu z tej časti A zóny vy len sledujete... čiže máme územie bez zásahu a potom so zásahom, kde tie zásahy sú jemnejšie a sú kvázi bližšie prírode. Holorub nie je blízky prírode, kde pridete jednorázovo na dve porastové výšky a odrúbete les, ale keď už v tom lese jednotlivito vyberáte stromy, tak to už je bližšie prírode to je ten výberkový les. A toto sa robí v tej B a C zóne.

T: a kto by sa mal starať o vývoj lesov?

R: Asi všetci, ale lesníci majú do toho čo najviac hovoriť...

T: čiže Štátne lesy v tomto prípade?

R: Tak áno lebo je tak štruktúra nastavená. Ideálne by bolo keby boli lesníci súčasťou NP.

T: vy ste lesník tiež nie?

R: Ja som lesník tiež, ale nemám dosah na konkrétnu starostlivosť o les. Ja môžem písať len nejaké odporúčania a nejaké koncepty ale...výkon lesného hospodárenia alebo starostlivosti o les zabezpečujú Štátne lesy TANAP-u.

T: Aký podiel by mala predstavovať lesná ťažba v TANAP-e? Na aký účel by sa mali tieto peniaze použiť?

R: To je ťažko povedať, hlavne teraz po kalamitách. Musí to byť tak, aby to bolo dlhodobou udržateľné tzn. v lesníctve platil vždycky taký princíp, že to čo narastie, tak sa môže aj zobrať z lesa tak, aby boli zachované funkcie, čiže z dlhodobého hľadiska vyrovnanosť výšky ťažby. Dneska sa to nedá, lebo tie kalamity vám rozvíjajú...hej...keď vám padne ako minule 12000 hektárov lesa, tak nemôžete robiť nejaké plánovanie. Teraz v máji tu bola veľká kalamita takže nejaké vyrovnané plánovanie či hospodárenie sa nedá robiť. Je to tak rozbité, že ... Výberová ťažba sa samozrejme robí v lesoch osobitného určenia.

T: A peniaze ktoré sa utržia z predaja sa investuje späť do ochrany prírody alebo niekde inde?

R: No tak časť dávajú do lesa čo je vlastne OP. Z ťažby drevo predajú a potom musia nový les založiť, zalesňovať, ochraňovať, starať sa o mladý les a samozrejme zdroje idú aj na réžiu Štátnych lesov.

T: Z akých zdrojov by sa mala financovať ochrana prírody a krajiny v TANAP-e?

R: Štát. My sme zastrešený pod štátnou organizáciou Štátna ochrana prírody, ktorá dostáva zdroje priamo zo štátneho rozpočtu. Potom sú tu štrukturálne fondy, z projektov idú peniaze, no a potom sú to zdroje z nepatrnej časti, ktorú zarobíme a čo zarobíme to sa investuje. No a potom nejaké dary, príspevky a dotácie....

T: Je to dost?

R: Nikdy nie je dost...čo vám poviem

T: Značná časť územia TANAP-u leží na neštátnych pozemkoch (komposesoráty, urbáriáty, obce, súkromní vlastníci...) Ako vnímate túto situáciu? Sú tieto subjekty schopné poskytnúť svojim pozemkom náležitú ochranu? Ak nie, aké riešenie vidíte?

T: Sú tieto subjekty schopné poskytnúť svojim pozemkom náležitú ochranu?

R: No sú, oni tiež majú svoje určité záujmy. Ekonomika u nich hra prvoradý primát. Nie sú dotovaní zo štátneho rozpočtu a ak sú tak veľmi slabo a neefektívne. To je tak, že štát...NP je celospoločenská záležitosť, to má spoločnosť a tu chceme robiť OP. Sú tam neštátni vlastníci, ktorí chcú využívať hospodárske záujmy, využívať svoj majetok. Keďže štát ma na nich nadštandardnú požiadavku mal by ich nejakým spôsobom kompenzovať. Aj to hospodárenie v lesoch keď chceme, aby bolo iné ako v lesoch hospodárskych by malo byť nejakým spôsobom kompenzované. Nedeje sa to, nie je to ešte tak vybudované tak, že sa povie, že keď ste v NP tak vám niečo priplatíme hej. Zatiaľ je to tak, že tá ťarcha je prenesená na nich. Toto je jeden z dôvodov prečo nie je ani zonácia a prečo bol doteraz taký nesúlad medzi OP a neštátnymi vlastníkmi. Ako veľa z nich má záujem...veď ako zaplatíte a nie je problém pre nich...veď vyčleňte územie na bezzásah alebo inakšie hospodáriť v lesoch. Len je to otázka peňazí všetko. To je všetko o peniazoch. Teraz štát môže povedať, že ideme robiť OP a dôchodcovia nech si platia za lieky hej. Čo je skorej...zdravotníctvo, školstvo? Kde je OP v rebríčku?

T: Ďalšia otázka možno je či sme taký bohatý štát a môžeme si dovoliť 9 NP...

R: Áno, to je ďalšia vec...

T: Je niečo, čo by ste chceli dodať? Niečo dôležité o čom sme nehovorili? Otázka, ktorú by ste položil keby ste sám robil podobný výskum?

R: Myslím, že sme sa bavili o všetkom podstatnom pre manažment TANAP.

Rozhovor číslo 2

Deň: 4.10. 2014

Miesto: Liptovský Hrádok

Respondent: Ing. Erik Baláž

Pracovná pozícia: predstaviteľ Lesoochranárskeho zoskupenia VLK pre oblasť Tatier

T: Navštevujete častejšie divočinu alebo krajinu, kde prevažujú sídla, hrady či iné produkty ľudskej činnosti?

R: Určite je pre mňa zaujímavejšia divočina, ale tak ja som šľahnutý určitým spôsobom a je to až tak, že ja necestujem skoro vôbec, pretože jednak ako ja tu mám najlepšiu divočinu aká tu je na Slovensku tak je v Tatrách, v Tichej a Kôprovej doline. A tu to poznám a mám k tomu taký vzťah, že ja vlastne tie územia, ktoré poznám ja sa snažím, aby som tomu rozumel a baví ma to tam tak ich navštevujem viac krát do roka. V každom ročnom období každý ten ekosystém sa nejaká správa a keď chcem tomu rozumieť tak tam musím chodiť. A ja vlastne necestujem skoro nikde pretože stále chodím sem. Ku nejakým iným miestam ani nemám vzťah pretože ich nepoznám a až tak ma to neláka možno ako iných ľudí, ale tak určite rád by som sa pozrel na nejaké miesta divoké, ale to je skôr Kaukaz, divoký východ, alebo Severná Amerika, pobrežie tichomorské.

T: Takže zatiaľ to Slovensko je pre tebe prioritou?

R: Áno

T: A v Českej Republike?

R: Tak bol som v Beskydách, bol som na Šumave, ale hovorím, necestujem veľmi a mňa v poslednom čase nebaví ani chodiť do lesov kde sa ťaží, kde sa poľuje. Keď idem do lesa kde sú samé svažnice, blato, samé vyrúbané lesy tak mňa to tam jednoducho nebaví. Ja som si kedysi prešiel veľkú časť tých Slovenských pohorí a viem kde sú tie najkrajšie miesta. Väčšinou sú to nejaké maličké rezervácie kam sa občas idem pozrieť.

T: Stretol ste sa už v praxi s ochranou prírody a krajiny? Čo si o nej myslíte?

R: Tak v praxi... ja poznám tie CHÚ všetky možné na Slovensku, ktoré sú, lebo ja v rámci Lesoochranárskeho zoskupenia VLK sme vždy riešili nejaké problémy, ktoré boli rôzne hej, niekde sa stavala nejaká zjazdovka, niekde sa niečo rúbalo. Ľudia nám píše, všelijaké sťažnosti, zapájame sa do správnych konaní, keď sa udeľujú niekde výnimky napríklad na odstrel medveďa či ťažbu. Ja s tým skúsenosti mám a poznám veľa ľudí zo štátnej správy a bol som v iných CHÚ napríklad v Nemeckom Bavorskom lese či v Holandsku takže mám taký základný prehľad.

T: A čo si o nej myslíš?

R: Tak u nás je to určite nastavené úplne zle. Ani neviem čím začať alebo čo by bolo najdôležitejšie k tomu povedať... Zle je to, že ochrana prírody nie je začlenená do rozvoja regiónov. OP je tu o tom, že sa zakazuje vstup ľuďom do územia ale ten manažment sa tam nemení oproti tým územiám, ktoré nie sú chránené a to je úplne zle. Súvisí to aj so štátnou správou, že štátna ochrana prírody na Slovensku ona reálne tieto územia nespravuje. Oni nie sú vlastníckymi pozemkami, oni nie sú ani nájomcami. Na štátnych pozemkoch sú štátne lesy, súkromníci majú svoje lesy a vlastne tu je len nejaká organizácia, ktorá dáva stanoviská ale bez reálnej správy toho územia nie je dostatočne silná. Nemá peniaze na to aby si to prenajala alebo niečo podobné. Takže ona vlastne môže robiť len takéto veci aké robí a štát nikdy nepochopil, že OP keď sa robí dobre, môže byť ekonomickým nástrojom rozvoja regiónu. Tým myslím prírodný turizmus. Lenže keď tá príroda nie je dobre chránená tak ani turizmus tam dobre nefunguje a aj keby bola tak to nestačí, lebo tam treba robiť aj služby okolo toho s dobrým marketingom. Nič také tu ale neexistuje a je to urobené zle.

T: Čo si predstavíte pod pojmom „Národný park“?

R: Ja mám veľmi realistický pohľad, keďže skúsenosti mám tu od nás, ale pre mňa to čo by mal byť NP je veľká divočina. Je to veľké prísne chránené územie. Yellowstone to je NP, milión hektárov, funguje tam turizmus. NP je veľká divočina, kam sa chodia ľudia ako príroda funguje bez toho aby tam človek zasahoval.

T: Celé to územie?

R: Ja to beriem ako tak formálne, ale vždycky tam je jadrová a nárazníková zóna ale v skutočnosti ten NP je tá jadrová zóna. Môže tam byť okolo nárazníková zóna ale to už pre mňa nie je NP. Ako formálne to tak byť môže, ale to čo chránené reálne tak to je tvorené tou jadrovou zónou NP, ktorá musí byť veľká a normálne by mala mať aspoň 75% toho územia.

T: Má byť človek súčasťou NP? Ak áno, aké postavenie mu prináleží z hľadiska využívania územia? Uved'te príklad.

R: Ja si myslím, že to je úplne zásadná vec, že NP sa robia pre ľudí, ktorí by mali mať do týchto území voľný prístup, dokonca aj mimo turistických chodníkov takmer všade. Možno niektoré super špeciálne citlivé územia by mohli mať obmedzený vstup, ale je to skôr o tom, že človek nemôže pochopiť prírodu, to ako funguje, pokiaľ nemá možnosť ju normálne vidieť. Takže tie NP nie sú len o tom aby bola chránená biodiverzita, stabilizovaná krajina, chránené vodné zdroje či ekosystémové služby, ale aj o tom aby sa tam človek mohol učiť a inšpirovať.

T: Takže máš na mysli skôr vzdelávaciu funkciu?

R: Vzdelávanie, rekreácia, veda, výskum a ekonomický rozvoj. To je to o tom, že keď tam tí turisti prídu oni potrebujú niekde spať, najat' si sprievodcu a ďalšie služby okolo, takže normálne vo svete to funguje tak, že NP významne ovplyvňujú miestnu ekonomiku. Dokonca aj celoštátnu a napríklad v Afrike. A keď chudobné krajiny sú schopné mať takéto veľké príjmy z turizmu, ktoré tvoria desiatky percent z HDP tak je to vďaka tomu že tam majú divočinu, nikto by tam nešiel keby tam divočina nebola. Tam chodia milióny ľudí.

T: Ktoré ekonomické/hospodárske aktivity či odvetvia by sa mali rozvíjať na území TANAP-u pokiaľ ide o jeho ekonomický rozvoj? Aké môžu byť úskalia a aké môžu byť prínosy týchto aktivít či odvetví? Akým spôsobom by sa dali tlmiť negatívne vplyvy týchto odvetví či turizmu na TANAP?

R: Ja tam vnímam ako možné varianty len turizmus a lesníctvo. Nemôžu tam byť kameňolomy. Ale ten turizmus by mal fungovať inak ako funguje. Tie lyžiarske rezorty by nemali byť v NP, tie tu kľudne môžu byť niekde situované ale nie v NP. To sa len tvárame potom, že máme NP ale v skutočnosti to NP nie je. To je ako keď niečo nazveš diaľnicou ale má to len jeden pruh. To asi potom nie je diaľnica.

T: Aké by boli tie úskalia a prínosy tých aktivít ktoré ty považuješ za súčasť TANAP?

R: Takto, ja nevnímam tu ideálnu formu turizmu v TANAP-e ako masovú záležitosť, ale napríklad takú, že ľudia chodia pozorovať zvieratká. Existujú napríklad ľudia ktorí sa zaujímajú o vtáčiky, normálne v Anglicku je dva milióny „birdwatch-erov“, ktorí sa snažia spozorovať tam nejakú sovu tam nejakého d'atľa a robia si čiarky čo všetko videli. Potom sú ľudia, ktorí chcú vidieť kopce, klasickí bežkári alebo idú stopovať vlkov, pozorovať medvede. Toto všetko sa tu dá urobiť lebo my máme veľmi atraktívnu krajinu. Problém len je že zvierat hlavne tých veľkých tu nie je dost pretože sa tu stále poľuje. Keby sa nepoľovalo a bolo by zvierat viac tak by sme na tom mohli postaviť ekonomiku. Ľudia sa radi pozerajú na zvieratká a vlastne aj preto tak dobre fungujú zoologické záhrady. Keď je príroda dobre chránená tak je väčšia šanca tie zvieratá vidieť a to je čo tých turistov tu má lákať. Negatíva turistiky nespočívajú ani tak v množstve turistov ako vo vybudovaní infraštruktúry, ktorá by sa mala kvôli tomu vybudovať. Tú je potrebné regulovať. Ani 10 miliónov turistov ročne, ktorý idú pešo niekde bez pušky či motorovej píli a podobných vecí a keď je to dobre manažované a sú dobre rozptýlený po krajine tak nemôžu prírodu TANAP-u nijak poškodiť. Problém nastáva vtedy ak sa niekto rozhodne postaviť napríklad hotel na mieste kde predtým zimovali kamzíky. Problém sú cesty, hoteli, zjazdovky a zásahy typu že stroj príde a zrype kus lesa a niečo sa s tým stane. Ale človek, ktorý ide pešo, nie je žiadny problém.

T: Čo je podľa Vás tým hlavným dôvodom, pre ktorý sa TANAP teší vysokej turistickej návštevnosti. Budú ešte ľudia chodiť do Tatier v prípade ak budú budovy, chaty, zjazdovky či iné produkty ľudskej činnosti zaberat' významnú časť tohto prostredia?

R: Ja si myslím, že základom je jednoznačne atraktivita krajiny. To je celé. Ako tie služby tu nie sú až také. Tí ľudia, ktorí chcú v TANAP-e stráviť dlhší čas tak oni každý deň potrebujú mať nejaký program. Možno využívajú také tie atrakcie v okolí ako aquapark, jaskyne alebo lanovku na Lomnický štít, ktoré môžu pobyt turistov predĺžiť, ale tým pádom sa už nenachádzajú hore v kopcoch a rozptýlia sa po území. To hlavné ale čo tu tých ľudí láka je krajina.

T: Myslíš, tým všetkých turistov alebo väčšinu z nich?

R: Tak určite sú špeciálni ľudia napríklad ako horolezci či jaskyniari, každý má nejaké svoje aktivity... ale väčšina ľudí tu chodí kvôli lyžovačke v zime.

T: Myslíš si, že by tu tí ľudia chodili v prípade ak budú budovy, chaty, zjazdovky či iné produkty ľudskej činnosti zaberat' významnú časť tohto prostredia?

R: Myslím si že by chodili ak by sa im tam urobili atrakcie tých wellness centier, ale toto by bolo už o niečom inom. Potom by tu ľudia nechodili kvôli Tatrám, tie by tvorili už len akúsi kulisu v pozadí. Myslím si, že je to možné urobiť tak, že je chránená príroda a turizmus nastavíme tak aby bol v súlade s OP a turisti tu nechajú tie isté peniaze.

T: Má mat' v TANAP-e miesto „divočina“?

R: No určite, o tom to je! Ona tam aj je a historicky vždy bola lebo tie Tatry sú také nedostupné, že tam divočina skrátka je a celý pojem NP je vlastne o tomto, nie je o čom diskutovať vôbec.

T: Aký je váš názor na zonáciu? Kto by mal stáť za jej vyhotovením?

R: Zonácia je o tom, že keď už ten NP nie je celý divočina tak by sa mali určiť pravidlá že kde budeme robiť turizmus a kde budeme napríklad ťažiť. Celý právny systém je nastavený tak, že máme 5 stupňov ochrany ale kdekoľvek je možné robiť čokoľvek ak ti na to úrady dajú povolenie no zároveň ti tieto úrady môže aj hocičo hoci kde zakázať. Chceš si napríklad postaviť dom ale môže sa stať že aj toto ti niekto nepovolí, ale súčasne v najprísnejšom piatom stupni ochrany môžeš mať zjazdovku, hotel keď ti na to úradník dá povolenie. Toto je ale nezmysel. Od začiatku hovoríme o zonácii ale malo by to byť jasne určené. Keď je niekde jadrová zóna tak nikto nemôže dať výnimku, ani minister a toto je vlastne zle urobené. Takže nielen že není pre TANAP zonácia ale ten systém výnimiek funguje. Je potrebné mať jasné pravidlá a pre každého rovnaké. Nemôže sa stať že keď je niekto z J&T tak môže to čo ostatní nemôžu.

T: Ako by si TANAP ozónoval?

R: My máme už jeden návrh. Jadrová zóna tu môže byť reálne okolo 60% územia TANAP-u a bez toho aby sa zasiahli tie zjazdovky, ktoré tam v súčasnosti sú a zároveň tie zjazdovky by som dal z TANAP-u úplne preč tie tam nemajú čo robiť. Rovnako tak by som vyčlenil Mesto Vysoké Tatry z TANAP. Ďalej, mali by tam byť štyri veľké divočinové územia, veľké celky – Tichá a Kôprová dolina, Belianské Tatry s oblasťou okolo Tatranskej Javoriny, západných Tatrách Suchá a Jalovecká dolina a potom ešte na Orave okolo Roháčov a Osobitá. Toto by mali byť 4 veľké jadrá divočiny a medzi tým je priestor na turizmus.

T: Nie sú teraz tieto lokality už v piatom najprísnejšom stupni ochrany?

R: Sú niekde ale sú napríklad aj tam, kde NP vôbec nemá byť. Napríklad Štrbské pleso je v piatom stupni ochrany a načo tam je? Zonácia by toto mala vyriešiť. Nemôže byť na zjazdovke piaty stupeň ochrany. Každý rok si ňu musia žiadať aby sa tam mohli lyžovať čo je nezmysel a len buzerácia.

T: Kto by mal stáť sa jej vyhotovením?

R: Mala by to manažovať štátna ochrana prírody a schvaľuje to vláda, ale mali by tam byť prizvaný všetci kompetentní od vedcov, ktorý by sa na to mali pozrieť odborne až po mestá a obce a vlastníkov pozemkov.

T: Funguje to takto aj v praxi?

R: Tak zonácia sa robí 12 rokov a vždy je tam prizvaný niekto iný. Návrhov je hotových veľa ale stále nie je schválená. Ona hotová v princípe je ale nikdy nebudú s ňom súhlasiť všetci, ale od toho je politika aby sa povedalo ako to bude, alebo treba sa dohodnúť s čo najväčším počtom. S vlastními sa musí človek dohodnúť a keď je vlastník štát na

polovici územia TANAP-u tak ako to vlastne je? Kto rozhoduje? Minister ŽP alebo pôdohospodárstva či niekto iný? Fico?

T:Ako ste spokojný so stavom prírodného prostredia v TANAP-e? Myslíte si, že sa jeho kvalita dlhodobo zlepšuje/zhoršuje? Aký je podľa Vás jeho stav v porovnaní s ostatnými NP na Slovensku či v zahraničí?

R: Tam sú dva procesy, ktoré idú protichodne proti sebe. Jedna vec je, že divočina v Tatrách taká tá naozajstná že sa nezasahuje vôbec bola dlhodobo len na veľmi malých kúskoch. Teraz sa tá divočina proste zväčšila. To územie kde je normálna divočina, kde prírodné procesy bežia naplno tak tie územia sú oveľa väčšie ako boli kedykoľvek v minulosti možno za posledných 200 rokov. Z druhého pohľadu, tam kde divočina nie je, tam je to manažované ešte intenzívnejšie ako v minulosti. Ten spôsob hospodárenia v minulosti bol iný. Pásli sa kravy, niekde inde sa ťažilo a robili iné veci, ale bolo to v porovnaní s dneškom menej intenzívne. Teraz keď sa niekde niečo ťaží, sadí či sa robia zjazdovky, tak sa to robí veľmi intenzívne a tá príroda dostáva zabrat'. Inými slovami, tam kde sa nemanazuje tam dostala príroda „voľnosť“ a tam kde sa manažuje je to až moc intenzívne. Toto sú dve protichodné veci, ktoré ale v súčasnosti aj tak znamenajú podľa môjho názoru zlepšenie, aspoň posledných 10 rokov. Musím ale podotknúť, že TANAP je v tomto úplne unikát, pretože všade inde sa to len zhoršuje. A je to vďaka tomu, že sa reálne podarilo dosiahnuť to, že sa nehospodári na viac ako 50% územia. Napríklad v NP Poloniny je to len 70% a všade inde sa robia holoruby. Napríklad NP Nízke Tatry tam sa to po kalamite z roku 2004 zhoršilo dramaticky. Stačí sa ísť len pozrieť na Čertovicu. V TANAP-e aj napriek kalamite z roku 2004 zostali územia, na ktorých ťažba kalamity dovolená nebola a sú to obrovské územia ako napríklad Kôprová a Tichá dolina. Napríklad Tichá dolina má dĺžku 17 km a nerobí sa tam nič a také niečo nemá na Slovensku obdobu.

T: To sa stalo ale aj vďaka Vám treba povedať.

R: Tak určite, stojí za tým veľa ľudí, ale tá naša kampaň bola v tomto veľmi významná, ale aj preto že Tatry majú silné meno. Napríklad väčšina Slovákov ani nevie, kde je NP Poloniny a veľmi im na tom nezáleží. Tatry sú predsa len slovenskou ikonou.

T: Aký je váš názor na súčasný stav ochrany prírody v TANAP-e? Existujú nejaké legislatívne či správne prekážky efektívnej ochrany prírodného prostredia TANAP-u? V prípade, že áno, ktoré to sú?

R: Zásadná je tu zonácia v spojení so zmenou zákona aby neboli možné výnimky. Samotné určenie pravidiel čiže funkčný zákon je dôležitejší než zonácia. Tretím v poradí čo sa týka dôležitosti je ten kto dané územie spravuje. Dokonca je jedno kto tam bude hospodáriť ak budú pravidlá nastavené dobre. Kludne tam môžu byť aj štátne lesy ak ale budú rešpektovať pravidlá všetko bude v poriadku. Ďalší problém je ľudský. V štátnej ochrane prírody by mohli pracovať lepší ľudia než akých tam dnes máme keby systém fungoval inak. Jednak tí šikovný ľudia nebudú robiť za také peniaze, druhá vec je tá, že oni si tam nikdy nemohli robiť čo chcú takže je to frustrujúce. Keď chceli robiť niečo pre OP boli odtiaľ prepustení. ŠOP je ľudský vykradnutá organizácia v dezolátnom stave. To treba zrušiť celú a postaviť nanovo úplne inak. Problém je ten, že voliči sú nejako rozdelení. Ak sa politik postaví za stranu v rámci určitého názoru na OP tak stratí časť podporovateľov pretože to je trošku konfliktné vnímané téma. Som za lykožrúty alebo proti? Takže ministri sa snažia kľučkovať ale už to naťahujú dlho.

T: Aký je váš názor na sezónne uzávery chodníkov v TANAP-e? Myslíte si, že by mali mať určité skupiny ľudí ako turisti, horolezci, skialpinisti, vedci a iní milovníci Tatier možnosť sa voľne pohybovať na celom území TANAP-u? Alebo len niektorí z nich? Ak áno, prečo?

R: Ja si myslím, že nikto by nemal byť preferovaný. Situácia je taká, že každý kto chce do Tatier chodiť tak tam voľne chodí. A robí sa to takým spôsobom, že buď sa porušuje zákon, to je tých milión hubárov ročne ktorý tam chodia na huby a nikoho sa nepýtajú a porušujú zákon no nikto to nerieši. Veď prečo by sme to riešili keď je ich milión. A potom je tu druhá skupina ľudí, tí ktorí si žiadajú o výnimky a neviem na čo vlastne keď ostatní tam chodia nelegálne. Načo by vlastne výnimky mali existovať keď tam všetci chodia aj tak? A tí ktorí sú z nejakého dôvodu nepohodlní, tých tá štátna moc môže buzerovať. Z môjho pohľadu je toto účel výnimiek. Čo sa týka územnej uzávery tak ja to vnímam skôr kvôli bezpečnosti ľudí ako kvôli OP aj keď priznávam, že môže byť určitý problém so skialpinistami. Človek, ktorý ide po turistickom chodníku je úplne v poriadku a nepredstavuje nebezpečenstvo a tomu kamzíkovi neublíži. Problém je naozaj napríklad paraglajding, keď letí nízko kamzíky sa splašia. Robíme teraz taký film v Tatrách a kamarát nafilmoval záber ako paraglajdista vyplašil kamzíka a kamzíčica zlomila malému kamzíkovi nohu. Ten určite následne uhynul. Skialpinistov by som možno nepustil všade v zime ale peší turista môže chodiť všade. Tá uzávera má skutočne skôr bezpečnostný význam. To je ako keď je zníženie rýchlosti na ceste aby sme predišli nehodám.

T: Niektoré časti Tatier, napríklad Belianské Tatry, sú pre turistiku celoročne zatvorené čo znamená, že nie je možné vnímať krásy tohto jedinečného miesta. Jedným z dôvodov zákazu vstupu je aj ochrana endemických rastlín, teda rastlín nevyskytujúcich sa inde na svete. Pokiaľ ide o význam väčšiny z nich majú minimálny či dokonca žiadny význam z hľadiska stability miestnych ekosystémov či potravného reťazca. Myslíte si, že je adekvátne vysloviť zákaz vstupu človeka do tejto tak prírodne zaujímavej lokality kvôli existencii týchto rastlín?

R: Takto by som to vôbec nevidel či má alebo nemá význam niečo chrániť. Ten ekosystém nejakto funguje a všetky tie prvky tam spolu interagujú. Nejde o to či my z tej rastlinky vyrobíme nejaký liek alebo či je pekná alebo škaredá. Tam je milión baktérií, pre ktoré to má význam chrániť z pohľadu toho, aby ekosystém fungoval ako celok. Nemyslím si, že turisti môžu ohroziť nejakú rastlinku. Paradoxne, turistický chodník tým ako sa zošlapáva a odkrýva sa pôda tak predstavuje nový priestor pre rastliny, ktorý sa rýchlo kolonizuje. Tu je práve najväčšia rozmanitosť rastlín. Keď je niekde miesto, kde nedochádza dlho ku odkrytiu pôdy tam nastúpi nejaké spoločenstvo kde je len zopár druhov rastlín často a až potom keď sa to zrazu odkryje, napríklad pádom lavíny ktorá obnaží svah a zošuchne zo sebou aj trošku pôdy, tá odkrytá pôda je zrazu priestor kde naskáču tie semiačka a to je to najpestrejšie čo môže byť. A teda to že ľudia niekde chodia a zašľapávajú to, to nemusí vôbec byť negatívne. Ja si skôr myslím, že ak je niekde napríklad plesnivec alpínsky v nejakom pohorí na jednej skale tak to môže byť problém. Ale bežný turisti nie sú skutočná hrozba pre vegetáciu.

T: Čo považujete za najcennejšie prírodné hodnoty v TANAP? Je potrebné ich nejakým spôsobom chrániť? Mali by tieto najcennejšie prírodné hodnoty TANAP-u význam aj za predpokladu, keby neboli turisticky prístupné?

R: To ja nevnímam vôbec takto. Ja to vnímam ako komplex a mňa vždy baví niečo iné. Posledné roky som chodil veľa do pralesov, takých limbových kde sú tisícročné stromy čo je podľa mňa rarita celoeurópska. Tam je priemerný vek stromov na veľkom úseku lesa 500-800 rokov. Sú to borovice, limby takže je to unikátny prales. Toto sú také jednotlivosti čo oceňujem. Alebo je napríklad rieka Belá, super ekosystém, jedna z posledných divo tečúcich riek, keď je povodeň tak dochádza na nej ku zmene koryta kde ostane v lese len koryto kde sú balvany čo následne osídli nejaké zvieratká a rastlinky. Z môjho pohľadu tá komplexita toho celého je najhodnotnejšia, že máme tu 2600 metrové hory, potom tu máme lesy, rieky a celé je to nejakým spôsobom prepojené a všetky tie prvky dokopy majú hodnotu.

T: Mali by tieto najcennejšie prírodné hodnoty TANAP-u význam aj za predpokladu, keby neboli turisticky prístupné?

R: Malo by to samozrejme význam, ten sa neodvíja od ľudí. Nemyslím si, že jediné merítko významu je človek, ale zároveň si nemyslím, že by ľudia mali mať zákaz vstupu do drvivej väčšiny územia TANAP-u.

T: Viac ako 50 percent územia TANAP-u tvoria územia s najvyšším 5. stupňom ochrany tzn. územia s bezzáhrovým režimom (ako napríklad NPR, PR...). Je tento stav/pomer adekvátny z ohľadom na potreby ochrany prírody (toho skutočne hodnotného) a rozvoja cestovného ruchu zároveň?

R: Ja si myslím, že by to mohlo byť aj viac, ale v iných lokalitách ako je tomu dnes. Napríklad celé západné Tatry skoro vôbec v piatom stupni ochrany nie sú. Piaty stupeň je tam kde je Mesto Vysoké Tatry, napríklad na Štrbskom plesu kde sa to aj tak nerešpektuje. Ako reálne je to tak, že od Cesty slobody na hor vo Vysokých Tatrách je piaty stupeň ochrany alebo NPR a PR, ale teraz je tu veľký právny chaos, že ťažké povedať čo tam vlastne je. No ale tam všade sa vyťažila kalamita, sú tam hotely, zjazdovky a teda to nie je piaty stupeň. To číslo je úplne irelevantné a nereflektuje vôbec to čo sa tam reálne robí či nerobí. Ale myslím si že tak polovica územia je dobre chránená a to vrátane území, ktoré sú v treťom stupni ochrany a nerobí sa tam teraz nič a naopak inde v piatom stupni sa niečo robí. Je v tom skrátka chaos, ale myslím si že TANAP úplne v pohode môže mať 75% územia divočiny a ten turizmus môže byť rozvinutý tak ako teraz alebo ešte aj viac.

T: Takže splniť požiadavku 75% IUCN?

R: No tak určite, je to NP alebo nie je?

T: A si za to aby táto podmienka bola splnená pre každý NP?

R: Áno, musí to byť v každom NP inak to nie je NP. Akože nemusí to byť všade. My na Slovensku máme 9 NP, no tak urobme kľudne len 3. Ale nech sú to NP. Nemôže sa to volať NP keď to nie je NP, to je celé. To proste nie je NP, my nemáme ani jeden na Slovensku, iba si to tak voláme. Môžeme aj diaľnicu vyhlásiť za NP.

T: Nie je tá výmera 75% len odporúčením od IUCN a nie pravidlom?

R: Nevieť presne ako to je, ale to je v podstate jedno len nech to je jasné, lebo teraz to jasné nie je čo sa smie a čo nie, čo je CHKO, NP a NPR. Keď sa v NP a v NPR ťaží tak načo to potom je? Ja vlastne tomu nerozumiem, tak nech sa to potom všetko volá chránené územie. Keď už sú tie kategórie tak nech je jasne povedané, ktorá čo znamená.

T: Aký je Váš názor na turistickú infraštruktúru v TANAP-e pokiaľ ide napríklad o lanovky, lyžiarske vleky a turistické chodníky? Je súčasný stav dostačujúci alebo by malo dôjsť k jej rozšíreniu? Ako vnímate vybudovanie lyžiarskych zjazdoviek, hlavne v oblasti Tatranskej Lomnice, Smokovcov a Štrbského plesa? Ako podľa Vás ovplyvnili vzhľad krajiny?

R: Ja si myslím, že by to malo byť tak, že sa jasne určí kde v tomto regióne budú veľké lyžiarske strediská, kde bude všetko vybudované tak ako má byť, ale tým pádom už nech nie je možné to, že sa budú kade tade budovať malé zjazdovky. Napríklad v Nízkych Tatrách nech sú Donovaly, Demänovská dolina a ešte kľudne jedno miesto, ale nie že tu budeme mať v každej doline postavenú zjazdovku postavenú z eurofondov, ktorá nikdy nebude fungovať a nikdy tam nebudú dobudované služby. Nech je nejaká celospoločenská dohoda že Štrbské pleso a Tatranská Lomnica nech sú veľké strediská a vyhodíme to z NP a nikto si tam už nebude musieť žiadať o žiadne výnimky a nech to funguje tak ako chcú. A vedľa nech je divočina. Ale nie že v každej dedine je aj ťažba dreva, poľovačka aj zjazdovky a potom nikde to poriadne nefunguje.

T: Myslíte si, že je vhodné usmerňovať vývoj lesov a porastov na území TANAP-u s cieľom dosiahnuť žiadaný stav napríklad s ohľadom na estetický vzhľad týchto porastov a krajiny či ich zdravotný stav? Jednalo by sa o celé územie alebo o konkrétne lokality? Mal by sa o vývoj lesov starať lesník, ochranár, ekológ (vedec) alebo niekto iný?

R: Od vzniku TANAP-u sa hovorí o tom, že sa ide usmerňovať vývoj, aby boli lesy stabilné a aby sa nechali potom na prirodzený vývoj. Dôsledkom toho bolo, že v roku 2004 spadlo 12500ha lesa po 60 rokoch ich manažmentu k neviem akému perfektnému lesu a ani jeden hektár toho lesa nebol nechaný na prirodzený vývoj. Takže teraz to môžu skúšať ďalších 60 rokov a dopadne to rovnako. Keď chceme mať nejaký les na prirodzený vývoj tak je potrebné do neho nezasahovať. Nech sa stará lesník o lesy kde sa smie ťažiť a tam kde sa ťažiť nemá nech sa nestará nikto.

T: Aký podiel by mala predstavovať lesná ťažba v TANAP-e? Na aký účel by sa mali tieto peniaze použiť?

R: Ťažba by v TANAP-e byť nemala vôbec. Ak áno len na tých 25% výmery alebo v ochrannom pásme. A nemusí byť ani tam, ochranné pásmo môže byť myslené tak že tam bude len nejaká turistická infraštruktúra a mimo sa nebude stavať nič. Ťažba má zmysel vtedy ak je kalamita tak zasahovať v nejakom 500 metrovom ochrannom pásme tak aby lykožrúty z tých chránených lesov nešli do hospodárskych. Ale keď nie je kalamita tak sa nebude robiť nič hej. To nie je tak že chceme na tých 25% urobiť hospodársky les, to môžeme potom vyňať z NP.

T: Na aký účel by sa mali tieto peniaze použiť?

R: Ak v lese hospodári nejaký subjekt a tento les je určený na hospodárenie tak nech sa tam robí biznis a nech ten štátny podnik niečo zarobí. Potom nech to dá štátu a nech sa z toho zarobí školstvo, zdravotníctvo alebo hocičo iné. Ide ale o to, že v tom NP sa to nemá robiť pre zisk. V NP by ťažba byť nemala a ak áno tak len v ochrannom pásme a len

keď je lykožrútova kalamita aby sa zabránilo tomu, že tieto lykožrúty neprenikli do územi, ktoré nepatria do NP a nespôsobili niekomu škodu. Ale tieto kalamity sa vyskytujú tak raz za 50 rokov ako to bolo teraz aj v Tichej doline. Za takýchto okolností by bol prípustný manažment v týchto ochrannom pásme ako som už spomenul.

T: A keby sa tento lykožrút dostal do jadrovej zóny?

R: Tam sa nerobí nič.

T:Z akých zdrojov by sa mala financovať ochrana prírody a krajiny v TANAP-e?

R: Štátnych

T:Čo si predstavujete pod pojmom „udržateľný rozvoj“? Čo pre Vás znamená udržateľný rozvoj konkrétne v TANAP-e?

R: Ja to beriem tak, že je tu nejaký potenciál tej prírody, tá je v nejakom stave, a keď sa to nezhoršuje, je to stabilné alebo sa to vyvíja tak sa to dá označiť za trvalo udržateľné. To je univerzálne všade.

T:Značná časť územia TANAP-u leží na neštátnych pozemkoch (komposesoráty, urbáriáty, obce, súkromní vlastníci...) Ako vnímate túto situáciu? Sú tieto subjekty schopné poskytnúť svojim pozemkom náležitú ochranu? Ak nie, aké riešenie vidíte?

R: Ako som už povedal dôležitá je dobrá legislatíva, aby tam boli určené pravidlá a potom je už skoro jedno kto to územia spravuje. Špeciálne ku vlastníkom, tam musí byť urobená dohoda, žiadny súkromný vlastník nemôže mať svoj pozemok na chránenom území pokiaľ sa zo štátom nedohodlo inak. Ale ako vieme, tá história je iná a TANAP tu vznikol za komunizmu. Ale normálne sa to potom malo prejsť a štát mal povedať, že chcú to územia týchto vlastníkov. Samozrejme vlastníci by na to mohli povedať že on tam chce robiť niečo iné a ak nie tak štát mu musí zaplatiť určitú sumu. Štát niečo ponúkne no a s niekým sa dohodne a s niekým nie. Môže byť viacero možností ako napríklad že sa platí každoročný nájom za pozemok alebo sa to odkúpi či vymení za iný pozemok. Ale musí tam nastať dohoda. Alebo sa to môže dať štátu do správy. Bez dohody sa ale len porušujú vlastnícke práva.

T:Je niečo, čo by ste chceli dodať? Niečo dôležité o čom sme nehovorili? Otázka, ktorú by ste položil keby ste sám robil podobný výskum?

Myslím, že sme prebrali všetko dôležité.

Rozhovor číslo 3

Deň: 6.10. 2014

Miesto: Tatranská Lomnica

Respondent: Anonym

Pracovná pozícia: jedna z najvyšších pozícií v organizácii ŠL TANAP-u

T:Navštevujete častejšie divočinu alebo krajinu, kde prevažujú sídla, hrady či iné produkty ľudskej činnosti?

R: Divočinové územie. Nedávno som bol na Sibíri a neskutočné zážitky. Tam by som odporučil ísť každému kto chce vidieť, že ako vyzerá pôvodná divočina. Splaľovali sme tam po dobu dvoch týždňov a kde sme splaľili tam sme aj táborili. Na losa som bol vieš? Aj tak som nestrelil, no ale neskutočné, krásne.

T: Kde presne to bolo?

R: Vieš čo to je také rozhranie Magadánskej oblasti a Čukotky ako sú rieky Kolima a Omolo.

T:Stretol ste sa už v praxi s ochranou prírody a krajiny? Čo si o nej myslíte?

R: Denno-denne sa stretám s OP, myslíš s priamym výkonom? Tak áno, aj naša robota, ktorú robím je OP a starostlivosť v prvom rade o lesné ekosystémy. Určite je ale rozdiel či sa budeme baviť o pasívnej alebo aktívnej OP. Každému územiu by sa mal priradiť určitý typ ochrany prírody hlavne podľa toho či to sú spoločenstvá človekom nikdy nepoznačené, kde by bol hriech keby bola iná OP ako pasívna, tam to treba nechať na bezzásahovosť. No a iné je keď sa bavíme o prírode človekom pozmenenej. Tu keď chceme hovoriť o pasívnosti musíme si uvedomiť aj riziká, ktoré z toho plynú. Konkrétny príklad je starostlivosť o lesy v zmenených územiach v TANAP-e. Okrem nejakých 700 hektárov lesa všetky lesy boli premenené človekom. Veľmi nedobre tu je hovoriť o pasívnej ochrane, ktorá sa čiastočne zaviedla a riziká sa aj naplnili hlavne pokiaľ ide o lesných škodcov.

T:Čo si predstavíte pod pojmom „Národný park“?

R: Keď je to „národné“, tento priestor by mal slúžiť predovšetkým človeku. Určite je tam viacero funkcií počnúc od tých zachovalých prírodných priestorov. Ak to človek chce vidieť, tak musí tu byť zabezpečený aj pohyb ľudí v prírodnom prostredí čiže turistika, rekreačné a športové vyžitie. Keby som to bral na TANAP-e, tak tu už tá história hovorí, čo asi ľudia od toho parku očakávajú. Nedá sa vylúčiť ani to športové vyžitie aj rekreácia a turistika. Nemôže tu byť len divočina a myslím si že by ani nemala byť tým hlavným kritériom NP. Poznám NP, ktoré sú človekom na 100% obhospodarované. Sú tam iné ciele NP, napríklad ako vo Veľkej Británii, kde sú aj veľké parky vyhlásené ako NP.

T: Britské NP sú asi najlepším príkladom NP, kde sa ľudia viac angažujú, nie?

R: Áno, áno to čo by malo slúžiť človeku, aby tam našiel čo očakáva. S podmienkou, že stále by tam mala byť príroda v priaznivom stave.

T:Ktoré ekonomické/hospodárske aktivity či odvetvia by sa mali rozvíjať na území TANAP-u pokiaľ ide o jeho ekonomický rozvoj? Aké môžu byť úskalia a aké môžu byť prínosy týchto aktivít či odvetví? Akým spôsobom by sa dali tlmiť negatívne vplyvy týchto odvetví či turizmu na TANAP?

R: Tak myslím si, že čo sa týka starostlivosti o NP určite by bolo veľmi nezodpovedné, ak vzniká nejaká produkcia v rámci tejto starostlivosti, ktorá by sa nezhodnotila a nevytvorili sa nejaké finančné zdroje, ktoré potom samozrejme treba vložiť späť do starostlivosti o NP do jeho zveľadovania. Keby som zobral do úvahy TANAP alebo aj hociktorý

d'alší NP na Slovensku, tak je určite naviazaný na činnosť cestovného ruchu a činnostiam okolo cestovného ruchu, ktoré dávajú živobytie desaťtisícim ľudí žijúcim v okolí tohto chráneného územia. Takže toto je určitý ekonomický prínos, ktorý nie je zanedbateľný a je veľmi potrebný.

T: Ako vnímate riziká a prínosy týchto aktivít?

R: Tak riziká určite, že sú a všade tam kde sa jedná o peniaze, tak je snaha, ak sú výnosy z určitej činnosti, dostávajú do zisku, aby výnosy prevyšovali náklady, no a z toho potom vznikajú riziká veľkého tlaku potom na prírodné prostredie, kde niekedy aj to vzácne čo tam tých ľudí ťahá sa môže zničiť. Takže by sme mali byť vždy veľmi citliví pri rozvoji akýchkoľvek ekonomických aktivít v NP.

T: Ako by sme tieto nebezpečenstvá potenciálne mohli tlmiť?

R: Tak myslím si, že v TANAP-e je tu stále taký vzájomný konflikt medzi developérmí hlavne v cestovnom ruchu a Správou parku a zástancami tých prírodných hodnôt územia. Štát myslím disponuje účinnými právnymi normami, ktoré umožňujú vyhodnotiť a nájsť ten prienik. Bolo by zlé, ak by sa tie právne normy nedodržovali alebo ovplyvňovali spôsobmi vážnymi lobistickými, kde proste už tá právna norma stráca zmysel a práve dochádza ku prevahe toho developérstva nad tým čo OP sleduje.

T: Chcete tým povedať, že ochrana prírody má mať stále „navrch“?

R: To by mala byť prioritou NP, no a samozrejme ku OP patrí aj výskum, hlavná činnosť zvyšujúca ľudské poznanie vzhľadom k tomu, že sú tu priestory starostlivosti s režimom ochrany či už pasívnym alebo aktívnym a dá sa veľa porovnávať a veľa skúmať. Hlavne po takých vážnych udalostiach ako bola veľká kalamita čo bola obrovská disturbancia pre také maličké územie aké je tu, no a nezachytiť ten stav predtým a potom a celý vývoj prírodného prostredia tak to by bol veľký hriech. Čiže preto beriem výskum ako jednu z hlavných povinností človeka na tomto území.

T: Čo je podľa Vás tým hlavným dôvodom, pre ktorý sa TANAP teší vysokej turistickej návštevnosti. Budú ešte ľudia chodiť do Tatier v prípade ak budú budovy, chaty, zjazdovky či iné produkty ľudskej činnosti zaberat' významnú časť tohto prostredia?

R: Historicky tu vždy bola turistika. Čiže tá letná sezóna tu vždy bola významná a stále túto dôležitosť potvrdzuje. To je záležitosť tá, že ľudia tu ťahá tá krása prírodného prostredia aj keď nie v tom lesnom stupni, ale skôr v tom stupni toho vysokohorského prostredia. To vidno, že návštevníci keď niekam idú tak tie ich ciele sú niekam do vysokohorského prostredia a zároveň tam vedú aj všetky turistické chodníky, tak ako je požiadavka turistickej verejnosti. Je pravdou, že v posledných rokoch sa začína klásť vážny dôraz aj na zimnú sezónu kde ide hlavne o lyžovanie zjazdové ale aj bežecké. Tiež si treba povedať, že to asi má svoje opodstatnenie, lebo tie strediská, ktoré tu kedysi existovali boli naozaj veľmi zanedbané. Ak sa to má dostať na nejakú európsku úroveň tak treba tie, ktoré sú existujúce pomaličky dostať do určitých parametrov vo vyčlenených zónach z dôvodu ochrany prírody, aby sa ďalej už nerozširovali, ale aby získali tie parametre ktoré uspokojia návštevníkov a nech sú využívané, keď už existujú. Rozhodne by sa nemali vytvárať nové strediská. To by bolo veľmi nevhodné riešenie.

T: Budú ešte ľudia chodiť do Tatier v prípade, ak budú budovy, chaty, zjazdovky či iné produkty ľudskej činnosti zaberat' významnú časť tohto prostredia?

R: To má práve veľký vplyv, lebo asi tá krása toho ľudského prostredia je tu prvoradá. Sídliská vidno v každom meste a návštevník sa tu na to dívať rozhodne nechce. Čiže tu naozaj orientovať len to najnutnejšie a všetko ostatné by malo mať miesto v tom podhorí. Ale na to sú zodpovedné orgány štátnej správy, záujmové skupiny, aby to bolo čo najcitlivejšie. Ale každý si musí uvedomiť, že prečo tu ten návštevník chodí? Asi tu chodí kvôli tomu prírodnému prostrediu a ak sa to prestrelí a preurbanizuje tak atraktivnosť územia sa bude jednoznačne znižovať.

T: Má mať v TANAP-e miesto „divočina“?

R: Tak určite, už pri vzniku TANAP-u boli zadefinované prísne rezervácie významnými lesnými odborníkmi už v 50-tych rokoch. Tí vyčlenili územia, ktoré zadefinovali ako človekom nezmenené alebo veľmi málo zmenené aj v rámci kultúrnej krajiny, ktorou Slovensko a vlastne celá Európa je. Toto si treba definovať. Toto sú územia, ktorým je potrebné dať prioritu a sem práve patrí bezzásahový režim, kde sa nezasahuje a sledujú sa prírodné procesy. S tým ale, že v okolí musí byť nastavený systém ochrany tohto najcennejšieho, „rodinného striebra“, aby nedošlo k jeho vážnemu poškodeniu či zničeniu z tých vonkajších vplyvov.

T: Aký je váš názor na zonáciu? Kto by mal stáť za jej vyhotovením?

R: Ja si myslím, že zonácia je dobrá vec keby sa ju podarilo urobiť. Avšak stále sú tu tlaky hlavne zo strany mimovládneho sektoru – zelených aktivistov-, ktorí bez úvahy nad tým či sú biotopy v priaznivom či nepriaznivom stave a úvahou nad vhodnosťou manažmentu by najradšej zakonzervovali 100% územia. A toto nie je možné práve s ohľadom na riziká, ktoré z toho plynú a vznikajú pre to najcennejšie, čo je tu predmetom ochrany. Ak by sa zonácia podarila, je potrebné jasne zadefinovať, čo v tých zónach môže byť a nie aby platilo to čo v dnešných právnych normách je to množstvo obmedzení a rôznych dôvodov ako napríklad že sa zakonzervuje celé územie, kvôli výskytu nejakého živočíšneho druhu napríklad v C zóne. Je možné samozrejme robiť mimoriadne opatrenia, ale spravidla by mali platiť zásady, ktoré platia pre jednotlivé zóny. Hlavne z toho dôvodu, aby to bolo zrozumiteľné pre vlastníkov a správcov pozemkov a pre všetky záujmové skupiny, ktoré tam existujú a majú na tomto území svoje záujmy. Niektoré skupiny môžu byť dokonca životne závislé na fungovaní v tom území a ak sú tie pravidlá nejasné tak tým je aj život pre nich podstatne ťažší a vôbec aj výkon akejkoľvek činnosti môže byť problémový. Takže ak zonácia tak jasná, jednoznačná a už ďalšie obmedzenia aby neboli rozvádzané v iných právnych normách.

T: Kto by mal stáť za jej vyhotovením? Je to jeden subjekt alebo viacero?

R: Tak ja si myslím, že by mal byť iba jeden koordinátor zonácie, ináč zákon to určuje a je to Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, avšak ako je známe zo zonačných procesov, tak sa tieto povinnosti tejto inštitúcií upierajú a preberajú ich na seba rôzne komisie, čo je v rozpore so zákonom. Realizuje sa tu hlavne mimovládny sektor.

T: Ako ste spokojný so stavom prírodného prostredia v TANAP-e? Myslíte si, že sa jeho kvalita dlhodobo zlepšuje/zhoršuje? Aký je podľa Vás jeho stav v porovnaní s ostatnými NP na Slovensku či v zahraničí?

R: Záleží ako sa človek na to pozrie. Čo sa týka vysokohorského prostredia nad hranicou lesa, myslím si, že je to veľmi dobré, tie nelesné spoločenstvá sú v priaznivom stave. Horšie to už ale je v pásme lesa, kde práve v poslednom období hlavne po veľkej kalamite po roku 2004 nebolo možné dôjsť ku nejakému kompromisu ako kalamitu spracovať a preto ostalo obrovské množstvo dreva nespracovaného. Nemuselo sa ekonomicky zhodnotiť ale toto drevo bolo treba spašovať voči podkôrnému hmyzu odkôrním čo sa neudialo. Státisíce metrov kubických ostali ako živná pôda pre lykožrúta a výsledkom je veľmi zlý stav lesov a najmä toho najvzácnejšieho v prírodných rezerváciách. Nenávratne odchádzajú pralesovité spoločenstvá najmä limbové smrečiny čo bol klenot karpatského oblúka. Stalo sa to neuvážene a bol to jeden environmentálny pokus.

T: To bol dôsledok kalamity?

R: Áno, nespracovalo sa to a neodkôrnilo pričom sme v tom čase na to mali jednak dostatok finančných prostriedkov a zároveň skúsenosti z minulosti, že takéto opatrenia sú veľmi účinné utlmiť podobné kalamity, ktoré sa udiali v TANAP-e ale aj v iných častiach Európy. Tí, ktorí tento experiment zahájili ho chvália, ale bežní ľudia sú z toho zhrzení, keď vidia tie zničené lesy.

T: Čiže môžeme konštatovať zhoršenie kvality prírody v oblasti lesa?

R: Áno, ale povedal by som, že ku zhoršeniu došlo v hornej hranici lesa. Čo sa týka tých kalamitných plôch, ktoré boli vyčistené tak tam je pekný nový les s novým drevinovým zložením, ktoré už reaguje na situáciu klimatických zmien že sú tam už iné zastúpenia drevín, perspektívnejšie z ohľadom na zmeny klímy v porovnaní s klasickou drevinovou skladbou.

T: Aký je váš názor na súčasný stav ochrany prírody v TANAP-e? Existujú nejaké legislatívne či správne prekážky efektívnej ochrany prírodného prostredia TANAP-u? V prípade, že áno, ktoré to sú?

R: V minulosti tu fungoval model, kde Správa TANAP-u bola aj správcom štátneho majetku a zároveň bola odbornou organizáciou ochrany prírody. V 1995 roku došlo ku rozdeleniu a ostala tu odborná organizácia ochrany prírody a potom iné organizácie zabezpečujú spravovanie štátneho a neštátneho majetku priamo v teréne väčšinou za vlastné finančné zdroje ktoré si vytvoria. Deväť rokov som mal možnosť pracovať v tomto integrovanom modeli a myslím si, že nič lepšie neexistovalo. My sme to po tom 1995 rozbili. Napríklad v Českej republike majú 4 NP, kde všade zaviedli tento integrovaný model.

T: Ten, ktorý sme my mali na území TANAP-u?

R: Áno, oni sa tu chodili učiť a začali ho využívať na domácej pôde, zatiaľ čo my sme tento model zničili. Jednoznačne to hodnotia ako niečo, čo nemá obdobu a niečo čo nikdy tam nebolo tak efektívne vo vzťahu aj ku majetkom aj ku OP.

T: Je možný návrat ku tomuto modelu aj pre TANAP?

R: Podobné úvahy o tomto type správy NP a ochrane prírody v rámci integrovaného modelu prebehli zhruba pred 4 rokmi, kedy o tom diskutovalo aj Ministerstvo životného prostredia s Ministerstvom pôdohospodárstva, ale bohužiaľ nakoniec tie orgány štátnej správy sa opäť rozbili a táto myšlienka zase spí. Je to politická otázka.

T: Aký je Váš názor na sezónne uzávery chodníkov v TANAP-e? Myslíte si, že by mali mať určité skupiny ľudí ako turisti, horolezci, skialpinisti, vedci a iní milovníci Tatier možnosť sa voľne pohybovať na celom území TANAP-u? Alebo len niektorí z nich? Ak áno, prečo?

R: Ja si myslím, že tak ako je to riešené v súčasnosti tak je to správne. Je to nastavené správne jednak s ohľadom na bezpečnosť tým, že je obmedzovaný masový nástup priestorov, ktoré môžu byť pre človeka potenciálne nebezpečné, kde aj napríklad údržba chodníkov nie je vždy možná, ale aj z dôvodu OP, kde sa jedná hlavne o zabezpečenie ochrany pre kamzíka sezónnou uzáverou, ktorá platí vlastne už od jesene, kedy nastupuje kamzičia ruja takže je zabezpečený kľud pre tieto živočíchy. A tak isto v tých zimných mesiacoch sú kamzíky menej vyrušované a preháňané. V jarných mesiacoch sa jedná najmä o ochranu svišťa. Čo sa týka uzávery chodníkov v zimných mesiacoch tak sa nejedná len o OP, ale tá je konkrétne dôležitá pre zabezpečenie bezpečnosti návštevníkov, keďže pohyb v teréne je značne sťažený. A čo sa týka tých skupín tak myslím si, že na to dneska právne normy pamätajú, že kto tam má čo robiť tak je možné udeliť výnimku či sa napríklad jedná o výskumníkov alebo horolezcov, ktorí majú voľný pohyb. Títo ľudia tam kvôli činnostiam, ktoré vykonávajú musia ísť. Takže určite sú skupiny, ktoré by mali mať zabezpečený voľný prístup do TANAP-u.

T: Čo napríklad skialpinisti alebo paraglajdisti?

R: Ku skialpinistom mám určitú výhradu. Ak by sa používali len vyčlenené územia a plochy pre skialpinizmus tak by to bolo absolútne v poriadku ale tak to dnes vyzerá, že skialpinista je veľmi nedisciplinovaný človek a chodí všade. O tom svedčia aj úrazy súvisiace najmä v súvislosti s pádom lavín, ktoré sú mnohokrát smrteľné. Zimné prostredie má svoje riziká čo si je treba uvedomiť. Takže to vyčlenenie priestorov, kde sa smie či nesmie robiť nejaká aktivita je veľmi zásadné.

T: Niektoré časti Tatier, napríklad Belianské Tatry, sú pre turistiku celoročne zatvorené čo znamená, že nie je možné vnímať krásy tohto jedinečného miesta. Jedným z dôvodov zákazu vstupu je aj ochrana endemitických rastlín, teda rastlín nevyskytujúcich sa inde na svete. Pokiaľ ide o význam väčšiny z nich majú minimálny či dokonca žiadny význam z hľadiska stability miestnych ekosystémov či potravného reťazca. Myslíte si, že je adekvátne vysloviť zákaz vstupu človeka do tejto tak prírodne zaujímavej lokality kvôli existencii týchto rastlín?

R: Tá situácia na hrebeni Belianských Tatier sa podstatne zlepšuje aj čo sa týka populácie kamzíka a svišťa, čo boli hlavné dôvody uzavretia tejto časti Tatier. Svišť v minulosti dokonca takmer vyhynul v tejto časti Tatier, no bol reintrodukovaný zo Západných Tatier a v dnešnej dobe sa mu tu darí veľmi dobre. Je treba zobrať samozrejme do úvahy aj to, že je to vápencové podložie, citlivejšie a iné od ostatnej časti Tatier, ktoré bolo v minulosti značne zdevastované pastvou. Musím ale povedať, že hrebeň je v súčasnosti zregenerovaný a vo veľmi dobrom stave. Viem si teda predstaviť, že ak by sa tam urobili dobre orientované turistické chodníky s dobrým podložíom tak, že by turisti používali len striktné vytýčené chodníky myslím si, že by bolo dokonca škoda znovu neotvoriť Belianske Tatry pre verejnosť.

T: Sú tam snahy o ich otvorenie?

R: Určite, aj zo strany turistov. Je to naozaj veľmi zaujímavé územie keďže východné Tatry sú vápencového charakteru. Samozrejme tie bočné doliny by už bolo zbytočné otvárať z dôvodu toho, že je tam v súčasnosti „oáza ticha“ pre živočíšstvo a toto by som tam zachoval.

T: Čo považujete za najcennejšie prírodné hodnoty v TANAP? Je potrebné ich nejakým spôsobom chrániť? Mali by tieto najcennejšie prírodné hodnoty TANAP-u význam aj za predpokladu, keby neboli turisticky prístupné?

R: Osobne považuje za veľmi hodnotné pralesy v bočnej doline Kôprovej doliny- Nefcerka. To sú tie limbové smrečiny, ktoré sú ale dnes bohužiaľ atakované tou lykožrútovej kalamitou a myslím si, že stav týchto biotopov je na najlepšej ceste sa dostať do nepriaznivého stavu čo je škoda. Tam by OP nemala smerovať.

T: Sú tieto pralesy len v Kôprovej a Tichej doline?

R: Zostatky tohto pôvodného pralesa sa ešte nachádzajú v oblasti Tatranskej Javoriny, ale už sú to skôr len komplexy o veľkosti okolo 10 hektárov. Práve v oblasti Nefcerka sa jedná až o 200 hektárov kompaktného pralesa tohto typu.

T: Aký spôsobom by sa mali tieto pralesy chrániť?

R: V týchto dolinách bol zabezpečený aktívny manažment, ktorý zabráňoval práve vonkajším vplyvom z premenených lesných ekosystémov nachádzajúcich sa pod týmito pralesovitými porastmi až do momentu toho experimentu s lykožrútom kedy sa to celé dostalo do bezzásahového režimu. Predtým sa tam robila dôsledná porastová hygiena, aby nedošlo ku premnoženiu lykožrúta. Tento manažment sa tam robil desiatky rokov. Potom prišiel lykožrút a z pár tisíc kubíkov, ktoré sa dali spracovať na začiatku dolín sa nechali tak, kvôli tým známym protestom, kedy sa tam ľudia z rôznych organizácií a združení ako VLK či Greenpeace privádzali. Ako dôsledok tejto blokády tam vznikla lykožrútova kalamita, ktorá ako oheň postupovala tými teplými vzdušnými prúdmi až do tých pralesovitých formácií a dnes dochádza ku ich výraznému ničeniu. Tam vidno niekoľko storočné limby, ktoré odumierajú vplyvom podkôrneho hmyzu. Utešujúce slová týchto zelených aktivistov typu „veď za 300- 400 rokov to bude také isté“. Ja sa ale pýtam, prečo sme si to zničili a nezachovali také isté a pekné.

T: Je do týchto pralesov prístup?

R: Nie, nie.

T: Majú tieto prírodné hodnoty v TANAP-e význam pokiaľ nie sú prístupné?

R: To je dobrá otázka. Myslím si, že tomu pralesu by sa nič nestalo aj keby sa tam turistický chodník urobil. Aj keď je treba povedať, že tieto doliny sú teraz málo navštevované hlavne, keďže sú zničené lykožrútom. Denná návštevnosť sa v týchto dolinách pohybuje v rozmedzí 10-30 ľudí, takže keby sa urobil takýto chodník do tých pralesových porastov, tak by slúžil tým, ktorí majú naozaj vidieť to najvzácnejšie čo sa u nás nachádza.

T: Viac ako 50 percent územia TANAP-u tvoria územia s najvyšším 5. stupňom ochrany tzn. územia s bezzásahovým režimom (ako napríklad NPR, PR...). Je tento stav/pomer adekvátny z ohľadom na potreby ochrany prírody (toho skutočne hodnotného) a rozvoja cestovného ruchu zároveň?

R: Čo sa týka cestovného ruchu tak myslím si, že letná turistická sezóna je zabezpečená dostatočnou sieťou turistických chodníkov, z ktorých je možné si prejsť všetky zaujímavé časti v Tatrách mimo teda už spomínaného Belianskeho hrebeňa. Ak v rámci zimnej sezóny uplatníme pravidlo, že môžeme zveľaďovať len existujúce strediská a nebudovať nové tak to je tiež v poriadku. Určite nie je v poriadku veľký záujem o výstavbu pod cestou slobody v okolí tatranských osád, kde zo strany samosprávy sú kladené obrovské tlaky na zväčšenie územia pre zastavanie, čo sme už spomínali, že môže mať negatívny vplyv na atraktivnosť územia TANAP-u. Taktiež je tu nedostatok zdrojov napríklad vody, čiže to by bolo treba tlačiť zospodu, ale to už je iná téma. Čo sa týka tých 50% tých prírodných rezervácií, tak tie keď boli robené v roku 1991, v tej dobe nikto neuvažoval, že tam bude bezzásahový režim. V nich bolo presne určené, kde sa má čo robiť a boli vypracované osobitné režimy ochrany rezervácií napríklad aj Tichej a Kôprovej doliny, ktoré sú dnes zakonzervované čo je územie o veľkosti 9000 hektárov. Vtedy tam bolo len 19 hektárov na bezzásahovosť a ostatné malo aktívnu ochranu práve z dôvodu ochrany a zachovania pralesovitých spoločenstiev a zabráneniu expanzie lykožrúta z tých nižších nepôvodných spoločenstiev. Lenže v 1995 roku sa zmenil zákon a tam sa paušálne na všetky rezervácie uplatnil 5. stupeň ochrany čo je nezmysel a naplnili sa spomínané riziká. Lebo vtedy keď sa robili rezervácie boli v prvom rade preto také veľké, aby sa zabránilo stavebnej činnosti, ale nie napríklad starostlivosti o lesy TANAP-u.

T: Takže tam sa mohol robiť aktívny manažment v týchto lokalitách?

R: Pravdaže, bolo povedané čo sa môže a ako sa to môže. Ochrana proti podkôrnému hmyzu neznamenala, že to drevo keď sa vyrúbe tak sa aj zoberie. Ten strom sa zvalil, odkôrnil a ostal tam, hej, nikto ho neťahal nikde preč, ale živná pôda lykožrúta bola tým pádom zlikvidovaná.

T: Mohlo by odbornou úpravou zonácie TANAP-u dôjsť k efektívnejšiemu využívaniu územia pre cestovný ruch, napríklad znížením stupňa ochrany v niektorých lokalitách či dokonca úplným vyňatím niektorých lokalít z NP, s cieľom využiť potenciálne hodnotné územia pre turizmus a rozvoj? O ktoré lokality by sa jednalo? Aké by to malo pozitívne a aké by to malo negatívne dôsledky?

R: Nezmysel ktorý dnes môžeme vidieť je ten, že intravilány tatranských osád spadajú do tretieho stupňa ochrany a platia tu podľa zákona zásady, ktoré sa v bežnom živote v osadách nedodržiavajú, pretože na všetko je potrebný súhlas či výnimka. Tento nesúlad medzi skutočnosťou a zákonom by sa mal zosúladiť práve vyňatím intravilánov obcí z národného parku alebo by mali ostať súčasťou D zóny ako ochranné pásmo. Ďalej by sa mohli vyňať aj športové areály, alebo by mohli byť podzónou tej C zóny, kde by bol iný režim, ale stále pod kontrolu OP, aby sa tam nediali nejaké nekalé aktivity.

T: Aj sprísniť nejaké lokality?

R: Možno by bolo dobré vybrať do nejakých podzón s nižším stupňom ochrany ešte aj menšie lokality ako napríklad vysokohorské chaty a ich okolie. Napríklad ak máme Sliezsky dom s parkoviskom a s nejakým rozptylom návštevníkom ešte v okolí, prečo by to mala byť bezzásahová zóna hej, nemá to logiku. Takýto priestor môže zaberat

približne 3 hektáre tak prečo by to malo byť pod 5. stupňom ochrany. Nech sa to radšej zladí so skutočnosťou aj keď by sa jednalo len o lokálne vyčlenenie.

T: Myslíte si, že je vhodné usmerňovať vývoj lesov a porastov na území TANAP-u s cieľom dosiahnuť žiadaný stav napríklad s ohľadom na estetický vzhľad týchto porastov a krajiny či ich zdravotný stav? Jednalo by sa o celé územie alebo o konkrétne lokality? Mal by sa o vývoj lesov starať lesník, ochranár, ekológ(vedec) alebo niekto iný?

R: Tak napríklad rekonštrukcia porastov čím môžeš rozumieť napríklad to, keď máš nejakú smrekovú monokultúru. My sme tu neboli pred 100 rokmi a ani NP tu nebol a už tu nejaké lesy vznikli. Každý ten vlastník sa staral na svojich pozemkoch o to, aby tam napestoval nejakú produkciu, ktorú by v budúcnosti predal. Nikto vtedy neuvažoval, že tu niekto bude vyhlasovať chránené územia a bude to mať iný režim. No ale nato sme tu my, aby sme... tá monokultúra nie je prírode blízka, nie je tu pôvodná tak je potrebné sa pomaličky starať o to, aby sme ju premenili na les prírode blízky. Kedysi to bol nejaký smrekovcovo borovicovo smrekový les a teraz je to čisto smrekový, no tak musím utvárať určité východiská obnovy už predčasne a nemusím čakať kým mi on dozreje ten les a potom ho budem rúbať z dôvodu ekonomického... to vôbec nie. Musím vytvoriť východiská obnovy a začať tam aj drevinové zloženie, aby som to prispôbil tomu pôvodnému, ale aj priestorové a vekové. Toto sú také činnosti, ktoré ti hovorím ako príklad a je potrebné ich robiť.

T: Kto by sa mal starať o les?

R: Tak určite musia byť nejaké zásady, čo v tom území chceme a ako by tie lesy mali vyzerat' a akými metódami ku tomu dôjdem. Ja si myslím, že toho poznania je veľmi veľa a že si vieme postaviť aj takéto ciele a určiť metódy ako ich naplniť. No ako som už hovoril, najlepšie by to bolo v tom integrovanom modeli starostlivosti to je čo sa týka štátnych pozemkov no a na neštátnych v spolupráci s vlastníkom. Ono každý ten lesník keď sa mu postavia ciele a metódy a má za čo to urobiť je v prvom rade ochranár. Všetci on nejde do lesa, aby rúbal a získaval peniaze ak ich od niekadiaľ má, že sú tam iné ciele. Ja si myslím, že v takom tom integrovanom modeli sa ťažko dá rozlíšiť či je to ochranár či lesník. Je to lesník ochranár. No a na štátnych pozemkoch jednoznačne treba zapájať vlastníkov, ktorí tiež sami nerobia tú, ale prostredníctvom odborného personálu, ktorý tam zo zákona musí byť a je to lesnícky personál. Ale ten je dosť vzdelaný. Dneska všetky tie skúšky a školy, ktoré musia tí lesníci porobiť zadávajú predpoklad, že .... len treba povedať cieľ. Územie bude tak spravované, aký bude zadaný cieľ a používané metódy, ten lesník to už veľmi dobre vie, len tam je tá ekonomická stránka. Tá je vždy na prvom mieste.

Odpoveď je v otázke číslo 19 a aj v iných

T: Aký podiel by mala predstavovať lesná ťažba v TANAP-e? Na aký účel by sa mali tieto peniaze použiť?

R: Ťažba sa ani nikdy v TANAP-e nerobila. Ťažbou sa skôr nazýva spracovanie kalamit. Keď sa to robilo úmyselne vždy to bola výchova alebo rekonštrukcia lesných porastov. Klasická hospodárska ťažba sa tu nikdy nerobila nakoľko na území parku nebol nikdy hospodársky les, ale sú to lesy osobitného určenia. Ak sa robí nejaká aktívna činnosť v lese tak jedine za účelom zlepšenia stavu prírodného prostredia či dosiahnutie stavu lesov prírode blízkych. Ďalším dobrým dôvodom ku aktívnej starostlivosti o lesy je keď sa udeje kalamita tak zasiahnuť v rámci eliminácie podkôrneho hmyzu. To sú také dva dôvody pre zásahy, ale v bezzásahových územiach samozrejme nemôžeme robiť tento aktívny manažment.

T: Ak sa teda čiastočne ťaží v lesoch osobitného určenia môže sa drevo ekonomicky zužitkovať?

R: Je možné ho ekonomicky využiť, ak sa dá z lesa dostať von takým spôsobom aby nepoškodil ostatné rastliny. My sme príspevková organizácia, nie sme akciová spoločnosť, štátny podnik a ani žiadna spoločnosť s ručeným obmedzením čiže my nemáme v charaktere hospodárenia tvorbu zisku. Všetky finančné zdroje, ktoré zarobíme tak dávame naspäť do toho prírodného prostredia. Alebo v tej vybavenosti, ktorú zabezpečujeme ako napríklad múzeum, infocentrá alebo výskumná stanica. Nemusíme odvádzať žiadny zisk do štátneho rozpočtu. Financujeme aj činnosti ochrany a starostlivosti o lesy.

T: Z akých zdrojov by sa mala financovať ochrana prírody a krajiny v TANAP-e?

R: Mala by to byť kombinácia ako je to v našej organizácii. Myslím si, že verejnoprospešné činnosti, vybavenosť prírodného prostredia pokiaľ ide o turistické chodníky, smerníky, pútače, studničky a odpočívadlá s cieľom usmerniť turizmus, ale aj výskum, múzeum a infocentrá toto všetko by mal financovať štát. Starostlivosť o lesy osobitného určenia by mali mať tiež štátnu finančnú podporu s kombináciou finančných zdrojov, ktoré dokážeme zarobiť sami. Prispieť môžu aj eurofondy a zbierky napríklad po kalamite v roku 2004 sme založili zbierkový účet, kde sme dostali približne 30 miliónov korún. Príspevok od štátu by mala byť garantovaná suma na tie práce celospoločenského významu a chod spravovania ochrany prírody. Nehovorím, že by organizácia, ktorá spravuje park mala byť čisto rozpočtovou organizáciou. Mala by určite využívať aj ďalšie zdroje, aby nebola zbytočnou záťažou pre štát pokiaľ sú tieto prístupné.

T: Čo si predstavujete pod pojmom „udržateľný rozvoj“? Čo pre Vás znamená udržateľný rozvoj konkrétne v TANAP-e?

R: Tak je to široký pojem, ale by som to možno že prirovnal aj ku existencii takej tej organizácii, keď sme hovorili o tom viac zdrojovom financovaní. Aby bolo jasné z čoho ideme robiť všetky tie činnosti, ale nemôžeme čakať pomoc vždy len od štátu, musím si aj sám na to zarobiť, aby som sa o to územie vedel starať. Trvale aby tu boli v tom chránenom území zabezpečené všetky tie funkcie, ktoré sa vyžadujú od toho chráneného územia hej. V prvom rade aby tu bolo zabezpečené hľadisko ochrany prírody, aby tu bol priestor pre výskum, tak isto aby tu mohla fungovať činnosť turistiky, športu. Jednoducho vytvárať podmienky, aby žiadna z funkcií, ktorá tu má svoje opodstatnenie aby nezaničila ale zároveň nepotláčala druhú funkciu, ktorá tu je. Čiže trvalo proste zabezpečovať podmienky pre plnenie všetkých funkcií, ktoré sú pre to chránené územie stanovené alebo umožnené, že sa môžu diať v tom území.

T: Značná časť územia TANAP-u leží na neštátnych pozemkoch (komposesoráty, urbáriaty, obce, súkromní vlastníci...) Ako vnímate túto situáciu? Sú tieto subjekty schopné poskytnúť svojim pozemkom náležitú ochranu? Ak nie, aké riešenie vidíte?

R: Myslím si, že tieto súkromné subjekty sú schopné sa postarať o svoje pozemky náležite. V prvom rade si myslím, že prístup rezortu životného prostredia ku vlastníkom, ktorý je správcom NP je v tejto veci veľmi dôležitý. Je potrebné si hlavne plniť základnú ústavnú povinnosť a to, že ak vlastníkov obmedzím, no tak to obmedzenie musím uhradiť. A nie sa vyhovárať a klásť dôkazné bremeno na vlastníkov hej. Ak chce mať štát v chránenom území pozemky súkromníka tak musí s ním podpísať zmluvu za akých podmienok. A potom v ďalšej časti ak sú tieto základné veci vysporiadané a nevzniká tam ďalšie pnutie potom medzi štátom a vlastníkom tak je potrebné ho zapájať do činnosti ochrany lesa a OP. Prečo by to mal robiť niekto iný tie činnosti na tých územiach ako vlastník? Čiže objednávať si u vlastníka, zaplatiť vlastníkovi aby on pocíťoval aj určitý profit, že je v tom území a nie len krivdu z toho, že ho niekto obmedzil, nič mu nedá, obchádza ho a stále mu niečo nariaďuje a už by ho len stíhal a pokutoval. Takže v prvom rade zaplatiť mu obmedzenia potom ho „zatiehnúť“ do starostlivosti o to chránené územie takým spôsobom, aby to bolo pre neho výhodné. Ja si myslím, že toto je cesta a keby sa takto jednalo s vlastníkmi tak nie je žiaden problém. Samozrejme štát musí vedieť načo ma peniaze. Nemôže bezhlavo vyhlasovať chránené územia a potom jednak na to nemá a ako dôsledok beží vojna s vlastníkmi pretože nevie uhradiť majetkové ujmy a snaží sa ich stále napádať, že zlé hospodária lebo robia protizákonnú činnosť na svojich majetkoch, keď im to vyhlásia na ich majetkoch hej. Solídny vzťah s vlastníkom a uhradiť mu všetky záväzky.

T: Je niečo, čo by ste chceli dodať? Niečo dôležité o čom sme nehovorili? Otázka, ktorú by ste položil keby ste sám robil podobný výskum?

Pýtal si sa skoro všetko. Myslím, že si pokryl všetky roviny problému.

Rozhovor číslo 4

Deň: 8.10. 2014

Miesto: Horný Smokovec

Respondent: Ing. Jozef Janiga

Pracovná pozícia: riaditeľ Horskej Záchrannej Služby pre celé územie Slovenska

T: Navštevujete častejšie divočinu alebo krajinu, kde prevažujú sídla, hrady či iné produkty ľudskej činnosti?

R: Určite divočinu. Keď cestujem, tak chodím rád trekovať napríklad na Ľadovce a niečo v spojitosti s horami tam, kde nie je civilizácia. Bol som sa pomotať aj v rovníkovej Afrike, takže určite skôr tú divočinu.

T: Stretol ste sa už v praxi s ochranou prírody a krajiny? Čo si o nej myslíte?

R: Otázka je či to vezmem profesne alebo osobne. Keď to vezmem profesne, tak samozrejme tým, že vykonávame činnosti na území národného parku či národných parkov vo všeobecnosti, tak narážame, teraz nemyslím v tom zlom zmysle, a dotýkame sa pôsobnosti OP. Uvediem príklad jeden z mnohých, keď robíme školenie leteckých záchranárov, tak sa snažíme situovať do ročných období keď nie je hniezdenie alebo párenie, vyhýbame sa lokalitám, v ktorých takéto aktivity u zvery prichádzajú do úvahy, čiže túto činnosť komunikujeme s príslušnými NP. Toto je jeden príklad, ale toho je samozrejme veľmi veľa.

T: A čo si o tom myslíš? Má to svoj význam?

R: Ako OP určite má význam. Ja nie som expert na OP tak možno ten môj pohľad je trochu iný, lebo jedna vec je profesná vec, ktorú vnímam ako riaditeľ za organizáciu, a druhá vec je z pohľadu návštevníka. OP určite treba, ale v takých rozumných medziach, aby sme zas nevytvorili takú bublinu, do ktorej človek nevojde, lebo človek je súčasťou prírody, to je na jednej strane. Na druhej strane, toto čo teraz poviem, nie je problém OP, ale jej prejav k verejnosti je taký, že nie je spravodlivá ku všetkým, ktorí sa v nej nachádzajú. U nás na Slovensku je taký syndróm, že je treba dať pokutu a je treba v úvodzovkách naháňať tých, ktorých poznáme a tých, ktorých nepoznáme tí nám väčšinou utečú. Čiže najväčšie problémy majú väčšinou domáci.

T: Čo si predstavíte pod pojmom „Národný park“?

R: Keď takto lusknem prstom, tak vidím Kanadu. Obrovské lesy, strašne málo zásahov do prírody, samozrejme aj nejaká infraštruktúra, ktorá je nevyhnutná nie len pre návštevníkov a pre správcov, ale aj pre prípad napríklad nejakých živelných pohrôm, požiarov a podobne, lebo je to územie obrovské, kde k takým veciam môže dôjsť. Sa priznám, že na Slovensku ani ma nenapadne takýto rozmer NP. U nás skôr je to také, nie v tom zlom, také scvrknuté do takých maličkých vzácných území, kde je niečo výnimočné. To je jedno či sa jedná o Tatry so svojím kamzíkom a svišťami, alebo či pôjdeme do menších oblastí ako je Nefcerka, konkrétne keď sme v Tatrách. Takže v tom Slovenskom ponímaní je to asi toto, ale keď poviem NP...bol som v Serengety v Afrike a na Kilimandžáre, a tie rozlohy. Tam keď si človek predstaví, že toto je NP a na tomto území na 100% za posledných sto rokov neprešla ľudská noha, tak toto mi tak skôr evokuje niečo také pekné.

T: Aj v Kanade si teda bol?

R: Áno, aj v Kanade som bol.

T: Tam sú asi tak 10 krát väčšie parky ako u nás nie?

R: Veď práve, tak človek ide tri dni a nič. Ale na druhej strane som sa tam stretol s tým, že nie je problém zobrať snežný skúter a ísť 100km hore a naspäť, pokiaľ je to schválené tými inštrukciami, ktoré tam sú, sú presné GPS súradnice prípadne do určitých lokalít je sprievodca a nikto s tým nemá problém.

T: Čiže prístup je dovolený v podstate do celého toho územia? Nie je tam nejaká restrikcia?

R: Áno, ale ako hovorím, je to so súhlasom rangerov u nich, ale je pravda, že tých návštevníkov na tú obrovskú rozlohu je tak zanedbateľný počet, že tej prírode to nemôže ublížiť. Keby sa to stalo u nás už nemáme ani Tatry.

T: Má byť človek súčasťou NP? Ak áno, aké postavenie mu prináleží z hľadiska využívania územia? Uved'te príklad.

R: Keď sa bavíme o NP a ľuďoch v ňom, a teraz nehovorím o organizáciách, ktoré majú NP spravovať a spravovať sa nerozumie len chrániť, ale skôr ten NP samozrejme má slúžiť budúcim generáciám, ale aj terajším generáciám, hlavne v pozícií oddychu, rekreácie a vyžívania tých jedinečných krás, ktoré v tom NP sú. Čiže celý ten človek by sa mal ocitnúť v pozícií návštevníka alebo človeka, ktorý tam poskytuje služby a to je asi tak všetko. Ja inú úlohu človeka v NP ani nevidím. Hovorím, ak neberiem ešte správu NP ako takú.

T: Ktoré ekonomické/hospodárske aktivity či odvetvia by sa mali rozvíjať na území TANAP-u pokiaľ ide o jeho ekonomický rozvoj? Aké môžu byť úskalia a aké môžu byť prínosy týchto aktivít či odvetví? Akým spôsobom by sa dali tlmiť negatívne vplyvy týchto odvetví či turizmu na TANAP?

R: Ja nie som zástanca ekonomických aktivít v NP. Ak sa teda nebudeme ubytovacích a stravovacích kapacitách. To sa bavíme o službách, to sú služby ako také s návštevou toho daného človeka v prostredí. Tu si mnohokrát veľa ľudí mylí, asi zabrdneme aj o zjazdové trate, zjazdová trať nie je súčasť NP.

T: Takže všetko, čo súvisí s cestovným ruchom a turistikou?

R: Turistika, horolezectvo, cyklistika... tých vyžití a športov môže byť strašne veľa. Môžu to byť aj skupiny fotografov. Vymysli si čo len chceš, ale musí to súvisieť s tou prírodou. Či už ideme pozorovať, fotiť, na bicykloch šantíť, môžeme aj lyžovať v neupravenom teréne, to sú napríklad heleskinky v Kanade, keď si predstavíš. Turistika je samozrejme gro.

T: Aké môžu byť úskalia a aké môžu byť prínosy týchto aktivít či odvetví? Akým spôsobom by sa dali tlmiť negatívne vplyvy týchto odvetví či turizmu na TANAP?

R: Netvrdím, že nemôžu byť žiadne následky, samozrejme, že tam môže byť odpad, ktorý môže poškodzovať prírodu. Totižto už tu máme určité skúsenosti po tých 50 rokoch, takže sa nám ľahšie hodnotí. Pokiaľ by to bolo len v pozícií služieb a návštevníka, tak po tej skúsenosti a po tých rokoch, vieme že ten turizmus nemá nejaký extra negatívny dopad na prírodu. Myslím, že prietrz mračen a snehy, lavíny isto robia väčšie horotvorné divy ako človek. Samozrejme voči prírode je to nejaké znečistenie. Ešte tu môže byť nejaké zanesenie cudzokrajných prvkov či už rastliny alebo živočíchov alebo nejakých chorôb ja neviem čo s tým, môže súvisieť, cez výtrusy psíkov atď.

T: Ale psy majú zákaz vstupu do NP každopádne.

R: Nie už nemajú, už je to dovolené.

T: Túto informáciu, mám z návštevného poriadku.

R: Ja čo viem, tak nie. Ten návštevný poriadok je z roku 1999 a ten sa nemenil a ľudia so psami do NP bežne chodia a ochranári s tým nič nerobia. Už som videl aj strety a nebol s tým problém. Pokiaľ je na vôdzke a má náhubok.

T: Ja som čítal dokonca aj v zákone 543/2002, že psa nesmieš vodiť, nosiť do NP.

R: Áno, nesmieš do piateho stupňa ochrany, ale na vyžívanie v piatom stupni ochrany pravidlá určuje návštevný poriadok. Problém ale je, že návštevný poriadok je starší ako samotný zákon, čiže je v rozpore so zákonom to vieme. Keď si vezmeš, že kto môže sprevádzať, vodiť... atď.

T: Čo je podľa Vás tým hlavným dôvodom, pre ktorý sa TANAP teší vysokej turistickej návštevnosti. Budú ešte ľudia chodiť do Tatier v prípade ak budú budovy, chaty, zjazdovky či iné produkty ľudskej činnosti zaberat' významnú časť tohto prostredia?

R: Keď si zoberieme aj štatistiky tak jednoznačne je to turistika, o tom som presvedčený. TANAP ako taký má ešte jeden fenomén, že je to vlastne kúpeľné mesto tá spodná časť, čiže to už nie je turistika, ale skôr sú to také kúpeľné vychádzky alebo vychádzky v prírode. To sa týka hlavne materských škôl, škôl v prírode a dôchodcov. Nie je to klasická turistika si povedzme a súvisí to s pobytom v prírode a hovorím tá turistika je tam asi gro.

T: Budú ešte ľudia chodiť do Tatier v prípade ak budú budovy, chaty, zjazdovky či iné produkty ľudskej činnosti zaberat' významnú časť tohto prostredia?

R: Toto je presne prípad Donoval, kde došlo ku masívnej zástavbe Donoval ako takých a letné aktivity, ktoré sa niekedy robili priamo na Donovaloch, tak dneska sa robia už mimo toho centra Donovalov a robia sa skôr po hrebeňoch cyklistika a turistika. Ako toto z Donoval zmizlo. Ak Tatry zastaváme celé tak tú tí ľudia jednoznačne prestanú chodiť a budú si hľadať niečo iné. Ja si viem predstaviť, že celá infraštruktúra by bola o 5 kilometrov nižšie v osadách ako bola niekedy.

T: Boli by stále v NP?

R: NP končí spodnou hranicou lesa a potom ešte ochranné pásma, ktoré idú skoro až po hlavnú cestu. Ale veď tak to aj v minulosti bolo, že tie osady čo boli, tak tam sa rozvíjal cestovný ruch, či to bola Nová lesná, Veľký Slavkov atď.

Mesto Vysoké Tatry to bola len taká priechodzia stanica v lese, cez ktorú sa chodilo.

T: Má mať v TANAP-e miesto „divočina“?

R: Určite, máme.

T: Môžeš konkretizovať, kde ju tu máme?

R: Napríklad Belianské Tatry. Bol si v tom kaňone čo je po ceste z Podspád?

T: nie

R: z Podspád ako je píla sa prejde cez lúku za potok, je tam lesná cesta a možno po sto metroch vidno pekne skalnú stenu a je puknutá. Odtiaľ vedie asi dvojkilometrový kaňon, v niektorých miestach má šírku len meter a pol, do výšky 40 metrov, sú tam popadané stromy a veľké kamene musíš preliezať. Fantastické.

T: tam sa aj lezie na tých stenách?

R: Nelezie sa tam, ale ten kaňon má také tri stupne, ktoré sa dajú preliezť iba lezecky.

T: Aký je váš názor na zonáciu? Kto by mal stáť za jej vyhotovením?

R: Všeobecne by zonácia mala riešiť potreby... reflektovať na stav ktorý je. Ja osobne mám názor, že odkedy sa zavreli Belianske Tatry, čiže od sedemdesiatych rokov, tak tu je veľmi ťažko porovnávať nejaké územia a vplyv ľudskej činnosti na tie územia z pohľadu OP. Mój názor. My sme to rozoberali ešte, keď som sa zaujímal o túto tému, aj tak bližšie že som bol v nejakých skupinách, či naozaj by nebolo riešením niektoré doliny úplne „pustiť“, ako napríklad

Malá a Veľká studená dolina, veď sú tam chaty, niekoľko chát, je tam nejaká infraštruktúra. Čiže naozaj neobmedzovať to len na ten chodník a sezónne uzávery teraz, skialpinistické areály... proste povedať, že táto dolina slúži verejnosti. Teraz nehovorím, že sa má zastavať, hovorím o pohybe. A niektoré doliny úplne vylúčiť z pohybu, ale úplne a potom skúsme nechať to tak na 15-20 rokov a vyhodnoťme, aký má vplyv tých ľudí na tú prírodu zmysel. Lebo dneska mi môžeme robiť výskumy a hrať sa z nejakou štatistikou, ale nemáme to ako porovnať, pretože neexistujú dva rovnocenné územia v rámci jedného celku, kde by sme mohli povedať tu je to tak a tu je to tak. Až potom by sme sa mohli baviť o zonácií ako takej, lebo keby sme išli striktné podľa zonácií, tak to nedotknuté úplne alebo to čo by malo byť, tak sa nám neskutočne scvrkne. A neviem či to je správne.

T: Myslíš, to kde by to malo mať ten najprísnejší režim?

R: Áno, keď sa bavíme o tom jadre. Keby sme zobrali reálny súčasný stav, ako to som bol veľa v horách, keď zoberieme to tak prísne chránená, to kde ľudia nechodia, kde nestanujú hlavne, lebo keď si vezmeme tak v tom najprísnejšom by asi nemali, tak neviem, či je tu tých území až tak veľa.

T: Čiže keby reflektujeme ten súčasný stav tak by sa do tej päťky dostalo toho len veľmi málo podľa tvojho názoru?

R: Presne tak

T: A to by bolo či nebolo dobré?

R: Nie, podľa mňa, ja si ešte pamätám NP ešte predtým, keď bol, a vtedy sa povedalo, že tam kde je infraštruktúra tak ju rozvíjame. Povieť, nemá zmysel, aby sme Skalnaté plesa teraz dole na Lomnicu zalesňovali alebo niečo s tým robili. Proste tam je už niečo vybudované, tak nechajme to nech to slúži ľuďom. Ale neznamená to, že doliny, ktoré v minulosti, napríklad v Batizovskej doline, vstup za Batizovské pleso vôbec nebol možný kvôli kamzíkom a svišťom, tak dneska je tam chodník vydupaný na šírku možno 5-6 metrov. Čiže je tam nejaká erózia pôdy, množstvo bivakujúcich to je až „radosť“ pozeráť. Ja nehovorím, že tá represia je správna z pohľadu cestovného ruchu, ale s tohto pohľadu, určite áno. Myslím si, že tých prísnejších oblastí by malo byť viac a tam by mal byť prísny režim, čo neznamená ale, že by tam ľudia vôbec nesmeli chodiť, ale za určitých podmienok a pravidiel určite áno a navyše by to mal niekto kontrolovať. To čo sa deje v tých menej prísnych častiach, ako som povedal zo skalnatého smerom dole, tam je úplne jedno či tam človek pôjde ráno, poobede alebo v noci, tam už človek s prepáčením nemá čo pokaziť na tej zjazdovke. Akurát, že môže byť stret so zvieratom, ale to môže byť aj v Tatranskej Lomnici, takže je to asi to isté.

T:Ako ste spokojný so stavom prírodného prostredia v TANAP-e? Myslíte si, že sa jeho kvalita dlhodobou zlepšuje/zhoršuje? Aký je podľa Vás jeho stav v porovnaní s ostatnými NP na Slovensku či v zahraničí?

R: V rámci TANAP došlo k poklesu, ku zhoršeniu stavu, ale to nemôže byť krátkodobé porovnanie, to je ešte čo si spomínam 20 rokov dozadu ako to tu vyzeralo. Čo sa týka porovnania s tým európskymi čo tu máme blízko, okrem vyslovene nejakých pralesov ako Boubínsky prales atď., tak si myslím, že to je porovnateľné. Čo sa týka niektorých parkov takých či už sa bavíme o Kanade alebo niekde inde, na Slovensku stále nachádzame v NP odpad ako taký bežný, čo v niektorých ako naozaj ani papierik človek nenájde. Bol som v Škótsku, to je tak úžasné, čisté a nádherné.

T: Tí Škóti, ale majú konkrétne iný typ NP, je to tak?

R: Je to iný typ, ale tam tak isto boli územia, ktoré boli nedotknuté. Tá filozofia je taká, to je možno aj ten spor ktorý sa tu vedie po tej víchrici, či mali lesníci po kalamite zasiahnuť alebo nemali. Tam sa s prepáčením s tým nejakou nekašali. To čo bolo okrajové to spratali čiže nejakou pomohli tej prírode, lebo je pravda, že tá príroda sa určite vie pozviechať aj sama, ale človek by tu asi nesmel pôsobiť počas tej rekonvalescencie tej prírody, čiže mali by sme sa z tadiaľ stiahnuť a vrátiť za sto rokov. Len toto asi nikto z nás nechce a potom je to také. Je to asi otázka filozofie. Na druhej strane v Škótsku je tá návštevnosť nižšia ako je tu. Na tých chodníkoch naozaj nebolo veľa ľudí, respektíve bolo veľmi málo ľudí, aby som bol presný, okrem Loch Ness jazera. Tam je cesta okolo jazera. V Kanade pri vstupe do NP sa počítajú veci s ktorými tam ideš a musíš si všetko odtiaľ vyniesť von. Na Mount McKinley keď sa chodí, ja som tam nebol, ale rozprával som sa s Jarom Michalkom, tak tam s prepáčením ešte aj tie hovná musia zobrať v igelitke von. S čím prídeš s tým aj odídeš. V porovnaní s tým, kde bol TANAP niekedy, tak sa ten stav mierne zhoršil podľa mňa, a čo sa týka povedomia a vnímania ako takého, tak si myslím, že je to lepšie. Čo sa týka porovnania na Slovensku, tak si myslím, že TANAP je prísnejší ako iné NP. Keď si vezmem napríklad Veľkú Fatru, ktorá je na jednej strane veľmi pekná, ale tým, že zasahuje miestami až do intravilánov obcí, tak tie dopady tam sú také aké sú.

T: Aký je váš názor na súčasný stav ochrany prírody v TANAP-e? Existujú nejaké legislatívne či správne prekážky efektívnej ochrany prírodného prostredia TANAP-u? V prípade, že áno, ktoré to sú?

R: Jasný, to je to, čo som povedal. Návštevný poriadok a zonácia. Nie že je zlý, ale je prežitý. Návštevný poriadok bol ešte stavaný na starom zákone, to bola 287/1994 ak si dobre pamätám, teraz je 543/2002. A ku zmene návštevného poriadku nedošlo, čiže už sám o sebe on je principiálne prežitý a mal by byť postavený na novom zákone, ak sa ovšem aj ten nezmení, lebo úvahy sú rôzne. A tým, že nie sú nastavené správne podmienky pre výkon aktivít v horách, tak samozrejme tá OP ani nemôže dobre fungovať vo vzťahu teraz myslím ku návštevníkom. Keď sú zlé pravidlá, tak aj represia sa ťažko robí, aj výchova.

T: Čiže nie je presne určené čo sa v tom prírodnom prostredí smie robiť?

R: Nie, ako niektoré veci sú tam napísané, ale aj tak si myslím, že je to v rozpore so zákonom. Potom vždycky dochádzame ku treniciam. Porušil som zákon či návštevný poriadok? Ak som porušil zákon, ale v súlade s návštevným poriadkom, tak čo teraz ideme s tým robiť?

T: Môžeš na to uviesť nejaký príklad?

R: No jednoznačne, dneska máme v zákonoch, máme určených horských vodcov, čiže to je ten, kto môže vykonávať horskú vodcovskú činnosť. Na druhej strane, návštevný poriadok hovorí, že pohybovať sa mimo značených chodníkov môžu návštevníci len v sprievode oprávnenej osoby a je tam odkaz na malú akreditačnú komisiu v pôsobnosti Ministerstva školstva, pričom tá už vodcov dávno vylúčila zo svojej akreditačnej činnosti lebo ich už určuje zákon. Čiže dnes by po správnosti žiadny ľudia nemali chodiť mimo chodníka.

T: Aký je Váš názor na sezónne uzávery chodníkov v TANAP-e? Myslíte si, že by mali mať určité skupiny ľudí ako turisti, horolezci, skialpinisti, vedci a iní milovníci Tatier možnosť sa voľne pohybovať na celom území TANAP-u? Alebo len niektorí z nich? Ak áno, prečo?

R: Tu už sa vyjadriť s odborného pohľadu a nie osobného. Starý návštevný poriadok, kde sú upravené aj sezónne uzávery reflektoval vlastne na podmienky bývalého NP, ktorého súčasťou bola aj horská služba. Čiže ten návštevný poriadok svojím spôsobom reflektuje alebo odrzkadľuje aj potrebu zvýšenia bezpečnosti v zimnom období, keďže to riziko pre návštevníkov je vyššie napríklad snehové polia, lavína atď. Čiže z pohľadu toho starého vnímania to určite malo význam. Dneska, keďže myslím v 1996 sa osamostatnila OP a Štátne lesy, Horská záchranná služba odišla preč 1.1.2003, čiže to ponímanie tých sezónnych uzáverov z pohľadu mňa ako bezpečnosti absolútne nemá význam. Prečo by to mal riešiť návštevný poriadok z pohľadu OP, lebo 543 je o OP a nemá riešiť bezpečnosť. Bezpečnosť ľudí mi riešime cez pokyny horskej záchranej služby, čiže hovoriť o sezónnom uzávere, že príroda si má oddýchnuť to beriem. Ale argumenty typu, aby sme znížili úrazovosť u turistov, to je neopodstatnený argument, ktorý je prežitý a je riešený úplne niekde inde. Horská služba dáva pokyny, ktoré sú záväzné pre všetky osoby, tak isto ako návštevný poriadok. Máme ich aj vydané a to chcem povedať, že aj Správa TANAP-u sa snaží udeliť dneska tú filozofiu návštevného poriadku do ponímania len vo vzťahu ku OP už nie bezpečnosti. Len od roku 2003, keď sa zmenil zákon o ochrane prírody a krajiny, od vtedy sa nedarí zmeniť návštevný poriadok. Čiže máme tu správu NP, ktorá sa má starať o prírodu a ochranu prírody ako takú v zmysle zákona, ale návštevný poriadok má filozofiu ešte ochrany zdravia ľudí. A toto je to prežitie. S tým ani ochranári nie sú stotožnení, no nedarí sa nejako vytvoriť ten nový návštevný poriadok. Ja už som videl kopec verzií a myslím si, že boli tam aj dobré verzie, priechodzie, ktoré sa viacej otvárajú ľuďom, také myslím, že bolo by to dobré, ale nie je vôľa zatiaľ.

T: Takto, keby nebol ten návštevný poriadok, to si robí teda Správa TANAP-u tá OP, tak ako by to potom vyzeral cez vás cez horskú službu? Boli by tam uzávery?

R: Nie, neboli. My neriešime uzávery ako také, my riešime z pohľadu bezpečnosti ja vnímam terén ako určité nebezpečenstvo. Buď je bezpečne, a vtedy nech tam chodí ktokoľvek, ak je nebezpečne tak nech tam vstupujú len osoby, ktoré sú na to nejakým spôsobom vyškolení alebo vedú sa v ňom pohybovať, čiže znali a keď nie sú tak nech si vezmú sprievodcu, vodcu alebo niekoho kto tomu rozumie, že im pomôže. Ale ja nevidím dôvod...v minulosti bolo také pravidlo, že keď je vyhlásená lavínová trojka, nevpušťať nikoho, zatvoríme to. Ľudia, ktorí poznajú problematiku sa vedú úplne v pohode pohybovať aj v trojke v tom teréne a nemusí sa im absolútne nič stať, len musia vedieť kde a prečo.

T: Myslíš si, že by mali mať určité skupiny ľudí ako turisti, horolezci, skialpinisti, vedci a iní milovníci Tatier možnosť sa voľne pohybovať na celom území TANAP-u? Alebo len niektorí z nich? Ak áno, prečo?

R: Práve, ako z môjho pohľadu, z pohľadu bezpečnosti, každá osoba môže vstupovať kdekkoľvek, ja s tým nemám problém, ak ide do ťažších terénov nech si urobí kurz horolezectva alebo iné kurzy, ak nechce tak nech si niekoho zaplatí, kto má na to vzdelanie, aby mohol sprevádzať. Čo sa týka OP na to neviem asi adekvátne odpovedať, ale keby sme si zobrali modely, ktoré sú vonku tak naozaj aj do najprísnejšie chránených zón sa dá ísť v sprievode rangerov. On vie, že si má vziať 3-5 ľudí, viac si nevezme, žiadna masovka. Tam môže byť že na jeden deň maximálne tri skupiny, proste aby to naozaj nebolo nejaké masové. Povedzme aj dneska, keby sme povedali, že zajtra otvoríme Nefcerku, tak zajtra tam 100% príde 200 ľudí vo vláčiku, myslím ako štrúďľa za sebou, len aby videli to nedotknuté, hej a pritom uvidia len jeden druhého lebo budú stáť ako štrúďľa. Taký sú ľudia.

T: Niektoré časti Tatier, napríklad Belianské Tatry, sú pre turistiku celoročne zatvorené čo znamená, že nie je možné vnímať krásy tohto jedinečného miesta. Jedným z dôvodov zákazu vstupu je aj ochrana endemických rastlín, teda rastlín nevyskytujúcich sa inde na svete. Pokiaľ ide o význam väčšiny z nich majú minimálny či dokonca žiadny význam z hľadiska stability miestnych ekosystémov či potravného reťazca. Myslíte si, že je adekvátne vysloviť zákaz vstupu človeka do tejto tak prírodne zaujímavej lokality kvôli existencii týchto rastlín?

R: Ja to poviem inak. Ja som presvedčený o tom, že ak by sa dodržiavali pravidlá toho slušného správania sa v tej prírode, čiže naozaj by človek chodil len po tom chodníku a nikde inde, tak tým kvetinkám, ani keby boli iba dve a to je jedno či by mali alebo nemali význam, tak im to rozhodne neublíži.

T: Takže by si bol za otvorenie toho hrebeňa?

R: Áno, ale s tvrdou kontrolou, nech naozaj tí ľudia nechodia po mimo. Ja som presvedčený, že po tom chodníku jedným vymedzenom to nemôže mať vplyv na to čo je okolo.

T: Tam došlo aj ku silnej erózií chodníka pokiaľ viem. Ako by sa to riešilo?

R: Súhlasím, ja poviem, poďme do iných lokalít a aj tam, kde človek nechodí tá erózia je obrovská. Vrátim sa do Batizovskej, môžem ísť do Zlomísk, niektoré tie bočné lúky, tie suťové žľaby, ktoré už boli čiastočne pokryté vegetáciou, tie zmizli úplne za posledné tri roky ako boli tie silné dažde. To suťovisko sa vyplavovalo z horných svahov a celé to prekrylo. To je tak, ako keby sme boli po zemetrasení a človek tam nechodí. Takže tá erózia je taká aká je no. Spýtam sa, kedy si bol naposledy na chodníku v Beliankách smerom do Javoriny?

T: Asi tri roky dozadu.

R: Bol tam nejaký problém?

T: Nie žiadny

R: Veď to je krásny úžasný chodník. Čiže možno je to vec trasovania iba. Možno ho treba tak položiť v tom teréne, aby po prvý človek nerobil veľké skoky, jasné lebo vtedy môže nejakým spôsobom stláčať tú zeminu. To s pánom Vaverčákom starším som mal na to ťažké dilemy, lebo na mierne šikmom nedochádza ku takým nárazom, ako keď sa robia veľké stupne, kde je zemina dole, čiže možno to bude fakt len vec trasovania. (31:35)

T: Čo považujete za najcennejšie prírodné hodnoty v TANAP? Je potrebné ich nejakým spôsobom chrániť? Mali by tieto najcennejšie prírodné hodnoty TANAP-u význam aj za predpokladu, keby neboli turisticky sprístupnené?

R: Nebudem hovoriť o žiabronôžke arktickej... máme tu kamzíka, ale ja skôr, neviem či sa to tá nazvať čo to je, sú to skôr také výhľady, ale pohodové výhľady v tom vysokohorskom teréne. Čiže všeobecne tá panoráma, tá krajina, ako taká. Nie nejaká konkrétna vec. Jasné, človek má svoje miesta kam chodí radšej a kam chodí menej, ale všeobecne je to o tých pohľadoch a o tom vnímaní toho priestoru ako takého, lebo je to vzdušné, vysoké. Človek cíti ten chladný vzduch, to je také skôr emočné, nie hmatateľné.

T: Ako by toto malo byť podľa teba chránené?

R: Ako som už povedal, pohybovať sa len v rovine služieb a užívateľa toho priestoru ako takého. Určite nie žiadne zásahy a ja rozhodne by som posilnil strážcov a pracovníkov TANAP-u, ale nie tak ani z tej roviny represie, pretože to je až vtedy keď ľudia nepočúvajú alebo robia niečo proti zákonu. Ale ja by som to urobil z dôvodu osvetly, pretože keby sa títo pracovníci v tom teréne pohybovali, aj tí ľudia by sa správali tak ohľaduplnejšie ku tej prírode, pretože by videli, že tam niekto stojí tak asi by som sa mal správať... Minimálne by začali viac rozmýšľať ako teraz, to je fakt, že u tej poľskej národnosti je tá výmena informácií úžasná a oni vedia, že kde ochranári nechodia tam môžu ísť a spať, nikto ňá nekontroluje. To ústne podanie je tam perfektné. A potom ráno keď idem vodiť na Gerlach a keď vidím dole pod Velickou naskladaných osem stanov, to si nepamätám ani za čias, keď sa budovali chodníky, keď chodili študáci. Ani vtedy toľko stanov nebolo, takže je to na zamyslenie.

T: Mali by tieto najcennejšie prírodné hodnoty TANAP-u, ktoré ty osobne vyznávaš, význam aj za predpokladu, keby neboli turisticky prístupné?

R: Určite áno, pretože tá hodnota sa ne stráca. Toto nie je nič hmatateľné vieš. To je pocitové viac menej. To by sa museli zbúrať Tatry čiže už by nebol NP, takže asi nie. Čiže tá hodnota ostáva a čo je zaujímavé, keď sa bavíme v takejto rovine, keď som začínal liezť, tak sú niektoré momenty, ktoré človek tak precíti a tak sa mu nejakú vryjú do pamäti. Poviem ten chladný vietor, skala, mach, ten lišajník, také drobnosti a keď sa vrátiš aj po 20-30 rokoch, tak je to stále rovnaké. A normálne človeka sa vracia ako keby do tej mladosti, lebo fakt to sú veci, ktoré sú nemenné v tej prírode, ako niečo úžasné.

T: Viac ako 50 percent územia TANAP-u tvoria územia s najvyšším 5. stupňom ochrany tzn. územia s bezzásahovým režimom (ako napríklad NPR, PR...). Je tento stav/pomer adekvátny z ohľadom na potreby ochrany prírody (toho skutočne hodnotného) a rozvoja cestovného ruchu zároveň?

R: Ono veľmi závisí na tom, čo si kto predstavuje pod pojmom cestovný ruch. Lebo cestovný ruch v ponímaní ako som ho na začiatku pomenoval, čiže turistika, využívanie krás atď., podľa mňa sa absolútne nebjie s najvyšším stupňom ochrany a dá sa prevádzkovať aj v ňom. Ak budeme cestovný ruch ponímať, čo je napríklad aj návšteva hradov, čiže mali by sme tu stavať hrady, tak sa to asi bje. Ale v mojom ponímaní sa to nebjie a toho piateho stupňa by mohlo byť kľudne aj oveľa viac, to čo som ti predtým aj povedal, že toho územia je málo a asi by ho to chcelo oveľa viac. Kľudne aj 75% keby bolo, mne osobne to určite nevdí. Otázka je, sa ku tomu vrátim, keď si povieme, že toto je raz zastavané, tak nerobme si prieky aby sa ten región ďalej nemohol rozvíjať, ale to neznamená na úkor príľahlých pozemkov, nejdeme sa rozpínať, ale podme zveľaďovať to, čo už je postavené. Nebojme sa to zbúrať a postaviť nanovo niečo lepšie, krajšie a modernejšie.

T: Aký je Váš názor na turistickú infraštruktúru v TANAP-e pokiaľ ide napríklad o lanovky, lyžiarske vleky a turistické chodníky? Je súčasný stav dostačujúci alebo by malo dôjsť k jej rozšíreniu? Ako vnímate vybudovanie lyžiarskych zjazdoviek, hlavne v oblasti Tatranskej Lomnice, Smokovcov a Štrbského plesa? Ako podľa Vás ovplyvnili vzhľad krajiny?

R: Zatiaľ v podstate nedochádza ku nejakému masívnemu rozširovaniu a to, že sa rozšírila zjazdovka si myslím, že je správne. Už keď tam je tá lyžiarska trať, nech tam je. Na druhej strane, ona plní aj účel protipožiarienej cesty a myslím si, že by tu tie koridory mali byť. Mne osobne vdi, že nad Poliankou ten vlek, ktorý niekedy bol, že to už je zarastené. Lebo fakt ako z protipožiarného hľadiska to bola krásna výseč, ktorá by tu v Tatrách mala byť, keďže tu máme prevládajúce západné vetry, tak tie Tatry by mali mať tie vertikálne nejaké trávnaté koridory, tak ako je Solisko, Skalnaté, Hrebienok a Jakubkovú lúku a myslím si, že toto by tu byť malo. Ale nevidím dôvod aby sa rozširovali. Podľa mňa sú dostačujúce a to, že sa nevyužíva Hrebienok, to je vec asi ekonomická a to už J&T si musí zhodnotiť, či bude preferovať firemný kanibalizmus alebo nie, lebo oni už vlastne sami sebe robia konkurenciu a je to tak či chceme alebo nie. Lebo ten počet tých návštevníkov tu oveľa väčší nebude, čiže im sa akurát zvyšujú náklady hej, či už na vybudovanie a tak ďalej, možno preto ten Hrebienok stojí ako stojí a nebudem hovoriť o iných veciach. Ale čo sa týka tej infraštruktúry, ktorá je či bola jestvujúca, myslím si, že je úplne postačujúca. Je potrebné ju ponechať v tom rozmere ako je a zveľaďiť ju.

T: Ako podľa Vás ovplyvnili vzhľad krajiny?

R: Poviem ti, to čo vidíme, keď si pozrieš, veď vidíš vrch oblúka (?), ten je aj pôvodný... Myslím zjazdovku, neviem či ty vidíš z tadiaľ zjazdovku.

T: No vidím hej.

R: Čiže nová trať, ktorá bola robená je zelenšia ako pôvodná, prvá vec. To, čo zmenilo vzhľad krajiny bola víchrica, čiže tá bola protizákonná. Lebo tu mi chýbajú lesy, pre tým som to nevidel.

T: ale máš zase pekný výhľad.

R: Áno, presne tak, čiže treba sa s tým veľmi jemne hrať. Mne sa páčilo, ja som bol inakšie zhodou okolností v Srbsku, keď tam robili zjazdovky a fakt to bola masívna výstavba zjazdoviek, kde boli buldozéri, ale hneď nato ťahali trávnaté pokrovce, čiže ono v priebehu týždňa to bolo znova zelené. Naozaj je to asi otázka peňazí a tlaku na investorov, aby aj tie stavby urobili „zelené“ a to je jedno, či je to dopravná infraštruktúra alebo reštaurácia atď. Na druhej strane, sú tu rôzne dilemy, keď si vezmeš Encián ako taký alebo lanovka, sú to pamiatkovo chránené objekty, pričom ale význam menia tvar krajiny ako takej hej. Lebo toto sú tie výrazné budovy. Nie Skalnatá chata, ktorú ani pomaly nevidno, ale ten Encián ten kričí, pritom je to pamiatka. Keby tie zjazdovky boli pekne zatravnené, tak ako je Jakubkova lúka, tam je krásna vysoká tráva, ja si myslím, že by to nešpatilo. A ešte raz zvýrazním ten protipožiarny efekt, ktorý tu je a ten je veľmi výrazný. Keď tu horelo, tak Smokovce zachránila Jakubkova lúka. Tam boli rozložený hasiči a vlastne ten požiar

nepreskočil a ani neprešiel cez koreňové systémy, lebo to má určitú šírku. A preto to nemôže byť len nejaká zväznica alebo lesná cesta, keďže tá plocha musí mať určitú šírku.

T: Mohlo by odbornou úpravou zonácie TANAP-u dôjsť k efektívnejšiemu využívaniu územia pre cestovný ruch, napríklad znížením stupňa ochrany v niektorých lokalitách či dokonca úplným vyňatím niektorých lokalít z NP, s cieľom využiť potenciálne hodnotné územia pre turizmus a rozvoj? O ktoré lokality by sa jednalo? Aké by to malo pozitívne a aké by to malo negatívne dôsledky?

R: Ale to zase prideme k filozofii čo je NP a cestovný ruch. Ak je podstatou cestovného ruchu výstavba, tak to bude nevyhnutné. Ak si povieme, že chceme preferovať cestovný ruch na úrovni turizmu, čiže nejaká agroturistika atď., tak tam nie je nutné znižovať stupeň ochrany alebo vynímať časti NP. Ak povieme, že cestovný ruch, aj v ponímaní TANAP-u, sa rovná kúpele, plavárne alebo vodné nádrže, tak to budeme musieť znížiť. Ak povieme, že nie, je to turistika, tak nemusíme.

T: Myslíte si, že je vhodné usmerňovať vývoj lesov a porastov na území TANAP-u s cieľom dosiahnuť žiadaný stav napríklad s ohľadom na estetický vzhľad týchto porastov a krajiny či ich zdravotný stav? Jednalo by sa o celé územie alebo o konkrétne lokality? Mal by sa o vývoj lesov starať lesník, ochranár, ekológ (vedec) alebo niekto iný?

R: Ako ja si viem predstaviť, že by sa nezasahovalo, ale bude to trvať strašne dlho. Ja osobne by som pomohol. Ja nie som lesník a v tomto sa až tak nevyznám, určite sa nechcem vyjadriť ku drevinám, lebo neviem, ktoré by tu boli vhodné. Ved' vieme, že pôvodné neboli iba smrekové. Tie všeobecné informácie mám. Vieme že má byť, druhovo a vekovo rôznorodý. Možno, že niektorým častiam by trebalo pomôcť, iné nechajme na samovývoj. Ale ak to celé necháme na samovývoj tak pokiaľ nám toto tu celé dorastie, tak nám asi časť lesa ešte kvôli lykožrútovi bude padať a padne. Ja by som asi pomohol.

T: Aký podiel by mala predstavovať lesná ťažba v TANAP-e? Na aký účel by sa mali tieto peniaze použiť?

R: Ja to takto poviem. Dobrý lesník je aj dobrý ekológ. O tom som presvedčený. To, že máme v tomto riadení akúsi dvojkolajnosť je podľa mňa choré. Buď nech sa o to celé starajú iba lesníci, ale potom nech si za to celé aj zodpovedajú alebo to dajme celé OP a nech si to tiež celé vezme na starosť. Už 10 rokov sa obviňujú, že kto toto zavinil, alebo že či niečo zavinil. Proste pokiaľ nemá jedna vec či nejaký priestor jedného pána tak s tým stále bude problém. Toto platí všade. Čiže dvojkolajnosť nie je na mieste. Za lesy a územie ako také zodpovedajú ŠL TANAP, ale za OP zodpovedá niekto iný, čiže aj za ten vzhľad ako to má potom vyzeráť. Ono sa to jednoznačne musí biť.

T: čiže chceš povedať, že integrovaný model TANAP-u, ktorý fungoval pre rok 1995 bol lepší?

R: To netvrdím. Tam je veľa otázok potom. ŠL SR ako také, so sídlom v Bystrici, ktoré napríklad spravujú Malú a Veľkú Fatru čiže NP. To je klasický hospodársky podnik, ktorý má svoj hospodársky plán, čiže to je normálna fabrika. Tak si to vezmi. To s OP nemá nič spoločné. ŠL sú podobné, ved' spadajú pod rovnaký rezort. Samozrejme tu nemôže byť nejaká riadená ťažba a nemajú LHP, ale sú tu preto, lebo tu v minulosti boli a nejakou zotrvačnosťou zostali. A ja si myslím, že tá transformácia v tom 1995 neprebehla veľmi šťastne, tie výsledky žneme dodnes, lebo... ešte raz, buď to mali dať celé Správe aj celú starostlivosť, čiže aj tým pádom by ŠL v podstate asi zanikli. Na druhej strane, tá filozofia NP a tých správcov, ich úlohou ani nikdy nebola starostlivosť o les, ako v ponímaní lesného zákona. Čiže zas tam niečo chýba to čo majú lesníci, ale ja som stále presvedčený, ved' skoro všetci pracovníci NP sú bývalí lesníci, čiže nemôžeme tvrdiť, že lesník nie je ekológ. Asi by tam inakšie nerobili. Toto je skôr o inštitucionálnych zázemiach, o organizáciách ako o tom vzťahu ku prírode ako takom.

T: Mala by teda byť v TANAP-e lesná ťažba?

R: V NP by riadená ťažba, to sú tie LHP vôbec nemali byť, to však neznamená, že by nemali spracovávať kalamitné drevo. Keď si iba vezmeš, že by sme všetko nechali iba na samovývoj, tak dnes by sme sa už nedostali do Studených dolín, lebo tam čo bola kalamita medzi Hrebienkom a Zamkovského chatou, ten chodník bol nepriechodný. Niekto to vyčistiť musí alebo dať to nabok. A to vie iba lesník. To neurobí ani horská, ani ochranár. Len pilčík s pilou a so slúchatkami.

T: Na aký účel by sa mali použiť peniaze, ktoré sa utržia z predaja kalamitného dreva? Kde by sa tie peniaze mali použiť?

R: Ako určite by mali ostať tu, ako odkiaľ prišli tam sa majú vrátiť, o tom som presvedčený. Isto nemajú skončiť v Bratislave. Ale to, že na aký účel je ťažko povedať. To súvisí s činnosťou organizácie. Či to dajú do chodníkov, či to dajú do sadeníc a malých stromčekov na tom území... neviem. Ale na území by mali ostať určite. Bolo by choré ak by sa z toho urobili nejaký slovenský biznis.

T: Z akých zdrojov by sa mala financovať ochrana prírody a krajiny v TANAP-e?

R: Je to rozhodnutie tohto štátu a ľudí, aby sme tu mali NP, tak rozhodne z verejných.

T: Mohli by tam byť aj nejaké doplnkové príjmy?

R: Ako z môjho pohľadu by som tam ani nevidel žiadne doplnkové. Podľa mňa každá doplnková služba, myslím v príjmovej časti v zdrojoch, zaváňa určitým spôsobom buď podnikaním alebo niečím a myslím, že na to OP ako taká nie je zriadená. Toto má robiť druhý sektor, čiže podnikateľský sektor a o tom sa môžeme baviť, či sa tu má vyberať vstupné do NP ako v iných alebo nie, aby mali zdroj príjmov nie na svoju činnosť, ale zveľaďovanie územia keď už. Toto je taká debata, ktorá tu rezonuje a ešte dlho rezonovať bude. Vieš, to keď si vezmeš také absurdity, ved' to súvisí s NP aj návštevým poriadkom a zo všetkým. To len tak pre zaujímavosť, na území TANAP sa máš pohybovať len po turisticky značených chodníkoch alebo v intravilánoch hej. To vieme. Mimo nich sa môžeš pohybovať len v sprievode oprávnených osôb, čiže z Lomnice do Smokovca by si mal ísť s horským vodcom. Ak to chceš dodržať. Tam máš tabuľu a tu máš tabuľu, čiže ja momentálne som mimo intravilánu a ani by sme tu vlastne nemali byť správne. Teraz deti keď sa idú hrať v Lomnici a idú za garáže tam v dolnej časti vojdú do lesa alebo idú za cintorín, tak sú v NP, mimo intravilánu a čo tam robia? Čiže potom prideš na to, že NP ako taký v tom prísnom ponímaní, obmedzuje ľudí, ktorí tu žijú, čo tiež nie je asi správne. Vieš to je strašne veľa takých aspektov, ktoré by trebalo zohľadniť a o ktorých by sa dalo baviť.

T: A oni v rámci tých nových návrhov idú vyčleniť intravilány ako som sa dopočul, čo je asi šťastné riešenie.

R: Určite áno, na druhej strane, aby sa automaticky nerovnilo, že zníženie stupňa ochrany sa rovná zastavané územie. Čiže rozšírime intravilány kvôli pohybu ľudí a za 10 rokov zistíme, že zas to bude zastavané územie a že stojíme pred takým istým problémom ako teraz. Lebo ono vždy za niečím treba niečo hľadať aj čo sa týka biznisu, žiaľ bohu.

T: Počul som o tých tlakoch samospráv na výstavbu.

R: Veď si vezmi čo sa deje nad Veľkou Lomnicou, to je choré. To je obsadené len na 1/3, ani to nie a stále sa tam tlačí ďalšia výstavba. Ja rozumiem, že je to príjem pre obec, pre Veľkú Lomnicu, ale je to choré. Neviem kedy si išiel naposledy z Veľkej Lomnice na Tatranskú Lomnicu tam po ľavej strane stoja teraz také tri chaty. Služi to ako reklama, a podľa môjho názoru oni tak znížili tu prírodnú hodnotu tých lúk tam. Lebo to je ako pes na oko. Mohli to situovať hocikde inde, za cestou to je zastavané lebo tam je dosť miesta, ale tie lúky...ja neviem či je to šťastné. To je to isté nad Slavkovom zastavané územie. Lebo ono to vždycky treba brať tak, že áno, dneska sa povolilo z tejto lúky toľko a zajtra to bude asi toľko a hranice robia len štátne cesty, ktoré tam sú. Tie územia aj tie starolesnianske lúky sa našťastie ešte držia, ako aj važecké lúky a východná, aj keď to je tiež iba otázka peňazí a tlakov, keď to urbánci raz pustia. A si predstav keď zatvoríš oči, že toto celé sa zastavia, tak to bude niečo strašné. Potom otázka, či by som tu potom ešte chcel žiť. Tie budovy tam pri Veľkej Lomnici len stoja a nikto si tam byť nekupuje a nová výstavba stále beží. To sú utopené peniaze a tá budova, keď nežije strašne rýchlo chátra. Vieš tá návratnosť sedem rokov to nedostaneš ani keby si čo robil, takže...

T: Čo si predstavujete pod pojmom „udržateľný rozvoj“? Čo pre Vás znamená udržateľný rozvoj konkrétne v TANAP-e?

R: Pekná fráza, ktorá sa používa hlavne pri euro fondoch nie? Keby sme šli striktno iba podľa vety rozvoj a máš ho udržiavať, to znamená, že keď dneska niečo zlepšiš o 10% tak tak by si to mal do nekonečna zlepšovať, čo je neudržateľné. To už vieme vopred, lebo to sa nedá. A v ponímaní OP ako takej je udržateľný rozvoj ponechať prírodu v pôvodnom stave pre ďalšie generácie. Príroda sa nedá rozvíjať, to je niečo čoho my sme súčasťou takže asi ťažko. Ale udržateľný rozvoj možno v ponímaní služieb áno, zlepšovať služby to si viem predstaviť. Čo sa týka budovania infraštruktúry už asi ťažko. Neviem, ja poviem rovno, keď robíme euro fondy a máme tam merateľné ukazovatele, aby bol udržateľný rozvoj minimálne po dobu piatich rokov, to sú väčšinou také prázdne formulácie len aby sa v tabuľkách niečo štatisticky ukázalo a aby to niekomu vyhovovalo.

T: Čo by to znamenalo konkrétne pre TANAP?

R: Hovorím, ako udržateľný rozvoj pre TANAP znamená, nechať tú prírodu v pôvodnom stave a nezasahovať do nej, nezväčšovať zastavané územie, ako v ponímaní, či tu v tom lese bude dvojka alebo päťka, mne to je osobne jedno, pokiaľ to ostane takto. Čiže asi by to mala byť päťka, to najprísnejšie, ale to neznamená, že tam človek nesmie chodiť. Čiže asi tak. Toto je ťažká otázka s tým UR lebo v rámci NP UR... To je ako keby niekto robil projekt na opravu hradného múru na Spišskom hrade a musíš deklarovať UR na najbližších 10 rokov. Tak čo na tom Spišskom hrade chceš, keď máme to ako chránenú pamiatku, nesmieš tam robiť žiadne prístavby, nadstavby proste nič. Máš ho vlastne konzervovať do pôvodného stavu. Sme pri slove „udržať“. Nie „rozvíjať“. To slovo rozvoj nie je dobré. To sú dve slová proti sebe.

T: Značná časť územia TANAP-u leží na neštátnych pozemkoch (komposesoráty, urbáriaty, obce, súkromní vlastníci...) Ako vnímate túto situáciu? Sú tieto subjekty schopné poskytnúť svojim pozemkom náležitú ochranu? Ak nie, aké riešenie vidíte?

R: V NP by mali byť štátne pozemky. Keď NP vyhlasuje štát, tak by mal pozemok vykúpiť a tým pádom sa vyhnúť náhradám a vtedy je tam, to čom som povedal, jeden gazda, je to štát, ten gazduje, spravuje. To není vláda a parlament, ale sme to my a tak by to malo asi byť. Druhá vec, ak niekto vyhlási a je možné vyhlásiť súkromný NP, tak nech si vyhlási ak to bude jeho majetok, ale je choré vyhlásiť NP na cudzom majetku. Ani ja sa s tým veľmi nestotožňujem.

T: Situácia ale taká je a ako to teraz riešiť?

R: Ja si myslím, že štát má dosť veľa nástrojov na to, aby urobil zámeny pozemkov, lebo fond národného majetku spravuje veľa pozemkov, aby mohlo dôjsť ku zámenám. A ak nie je možná zámena, tak ja osobne by som sa nebránil ani vyvlastneniu, ale myslím si, že s tou zámenou by ľudia pochodili. Na druhej strane, ku mnohým pozemkom aj v Tatrách sa prišlo v dedických konaniach, reštitúcie alebo rôznymi kúpami. A keď niekto raz kupoval pozemok v piatom stupni ochrany, tak on musel rátať s tým, že taký aj ostane. A preto ja si ani neviem predstaviť akú náhradu by za to mohol chcieť. Ono ten NP vznikol v roku 1949, čiže skôr ako došlo ku tej kúpe, keď sa bavíme o súčasnom stave čo sa týka kúpy. Toto je asi vec právnikov. Ale filozofia je jednoznačná, buď je súkromný NP na vlastnom pozemku, veď prečo nie ak splní atribúty. Možnože tu bude nejaký mecenáš alebo človek čo si kúpi Poloniny alebo Muránsku planinu a vyhlási tam súkromný NP, ako ja by som sa tomu ani nebránil. A keď to má vyhlasovať štát, tak nech je to na štátnych pozemkoch.

T: Sú tieto subjekty schopné poskytnúť svojim pozemkom náležitú ochranu?

R: Možno niektorí sú a niektorí nie sú. Vysoké Tatry ani tak nie sú až taký problém, ale povedzme západné Tatry, kde sú silné urbárske spoločenstvá alebo aj množstvo malých vlastníkov. Nemyslím si, že sa všetci vlastníci dokážu postarať. Nemôžeme od každého chcieť, aby bol aj lesník, ochranár aj gazda. Ale čo je sranda je to, že je kopec takých, ktorí zdedili tie pozemky alebo dostali v reštitúciách a tu ani nežijú. Hej, čiže žije dakde v Nitre a tu má 4 lány. Čo on s tým bude robiť? Ono sa v budúcnosti môže stať aj to, že sa zmení zákon o lesoch alebo o ochrane prírody a zrazu zistíme, že všade budú iba súkromné pozemky. Nedajbože ak by potom prišli zahraniční investori a otázka je čo nám potom ostane alebo našim deťom. Takže toto by mali byť také nedotknuteľné veci. To neznamená ale, že tam podnikanie nemá byť hej. To sa nebjede.

T: V Poľsku to predsa urobili tak, že vykúpili a tá situácia je celkom iná a je to tu za humnami.

R: Je ale pravda, že Poliaci mali napríklad podnikanie a celý ten vzťah aj počas socializmu mali kúsok iný ako my. Lebo u nás bolo všetko štátne. Tam ich nechali gazdovať a podnikáť. Čiže oni neboli tak postihnutí tým socializmom ako my.

T: Je niečo, čo by ste chceli dodať? Niečo dôležité o čom sme nehovorili? Otázka, ktorú by ste položil keby ste sám robil podobný výskum?

Myslím, že sme pokrýli všetky dôležité roviny problému.

Rozhovor číslo 5

Deň: 10.10. 2014

Miesto: Starý Smokovec

Respondent: Ing. Peter Novák

Pracovná pozícia: vedúci oddelenia výstavby, investičnej činnosti a územného plánovania Mesta Vysoké Tatry

T: Navštevujete častejšie divočinu alebo krajinu, kde prevažujú sídla, hrady či iné produkty ľudskej činnosti?

R: To je zložité, v podstate človek potrebuje aj nejaké to využitie kultúrne, to znamená ten civilizačný výdobytok, ale na druhej strane aj príroda má svoje miesto. Samozrejme každý má iný pohľad na tú prírodu. Niektorí majú pohľad na prírodu taký... povie príklad... ak idem niekde v Čechách, v Rakúsku alebo Taliansku, kde v podstate tie dravé šelmy nie sú a napríklad na Slovensku je toho medveďa dostatok, respektíve tých šeliem, tak vzniká akási daň tej informovanosti tej verejnosti, že sa tu pohybujú tie medvede a neviem čo všetko a potom vznikajú tu by som povedal rôzne situácie, že tí ľudia sa na jednej strane boja ísť do tých hôr, ale na druhej strane môžeme byť radi, že ešte máme pozostatky tej pôvodnej fauny, pretože tej je už naozaj minimum. Takže ja hovorím, že všetko má svoje miesto, ale každé to umiestnenie by malo mať svoj zmysel kde sa to nachádza. Čiže ja nepreferujem ani jedno, čiže ide o to aby sa tu zachoval ten stav prírody, ktorý tu je v súčasnosti. Lebo tie tlaky do prírody sú enormné a človek tlačí na človeka tak sa tomu hovorí, že ináčť človek pociťuje hej... Je iný pohľad na to, keď človek ide do prírody a vráza tam nejakú výstavbu alebo ako keď idete napríklad stavať ku susedovi tak sa veľa krát stretávame s tým, že porušujeme jeho práva, ale ak sa ide stavať do prírody tak tam tvrdí investor, že žiadne práva porušené nie sú hej čiže je tam taký dvojitý pohľad. Takže ten verejnoprospešný záujem čo je v tomto prípade ochrana prírody nejakým spôsobom je utláčaný do úzadia.

T: Keď cestujete mimo TANAP tak sú vašou preferenciou obidva typy cestovania ste chceli povedať?

R: Tak tým, že ja bývam v Ždiari a pracujem v tatrách niekedy človek potrebuje vypadnúť do toho by som povedal industrializované územia. Ale stále sa rád vraciam naspäť kde mám už takú tu svoju pohodu a ten svoj kľud.

T: Tak tam máte Belianky...

R: Tam mám Belianky jasné.

T: Stretol ste sa už v praxi s ochranou prírody a krajiny? Čo si o nej myslíte?

R: Tak tu je to na dennom poriadku. Každá akcia musí byť odsúhlasená ochranou prírody. Dokonca aj samotné územia mesta vysoké tatry, čiže zastavané územie mesta, patrí do tretieho stupňa ochrany takže ku všetkému sa vyjadruje OP.

T: Správa TANAP-u alebo ŠOP-ka?

R: Správa TANAP-u je odborná organizácia, ktorá dáva vlastne odborné podklady pre štátnu správu a touto je buď okresný úrad Poprad alebo okresný úrad Prešov, ktorý je nadriadený okresnému úradu Poprad. Teraz to trochu pomenili v tej štátnej správe čiže je v tom zmätok teraz. Niekedy to bolo tak že bol obvodný úrad Poprad alebo obvodný úrad životného prostredia a nad ním bol krajský úrad životného prostredia. Teraz je to tak, že je okresný jeden aj druhý no jeden je nadriadený tomu druhému. Mój názor je, že sa to viac skomplikovalo.

T: Môžete povedať nejaký príklad z nedávnej praxe?

R: Tak v podstate každá stavba, ktorá ide do územia je riešená cez zložky životného prostredia.

T: Myslíte teraz EIA?

R: Samozrejme aj to, v súčasnosti platí zákon č. 24/2006 o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a ten vymenováva činnosti pre ktoré je potrebné posúdenie vplyvov či už na úrovni navrhovaných zámerov, navrhovanej činnosti alebo strategických dokumentov. Taký príklad navrhovanej činnosti sú lyžiarske strediská a príklad strategického dokumentu je územno-plánovacia dokumentácia mesta.

T: Čo si myslíte o týchto zásadách a plánovaní? Je efektívne?

R: Ja to považujem za taký extrém, lebo na začiatku keď bol zákon o posudzovaní vplyvov na ŽP, tak v podstate každý penzión v zastavanom území, ktorého funkcia bola definovaná na cestovný ruch a išla tam nejaká navrhovaná činnosť tak všetko muselo ísť cez posudzovanie vplyvov na ŽP, tzn. aj nejaký menší penzión. To bol taký extrém, že všetko aj v zastavanom území. Teraz je tu taký druhý extrém, že ten zákon o posudzovaní vplyvov na ŽP sa nejakým spôsobom „osekal“ a teraz dá sa povedať, že veľa vecí sa aj povoľuje čo si myslím, že tento zákon mal mať trochu iný charakter a podľa mňa sa minul sa účinkom.

T: Takže je ten režim voľnejší?

R: Už je to úplne voľnejšie a nestretol som sa s jediným príkladom aby tá navrhovaná činnosť bola zamietnutá. Lebo je to o tom hej... tam sa hovorí o tom aká tá navrhovaná činnosť bude mať vplyv na ŽP a človek je tvor vynaliezavý čiže... povie, že to bude mať nejaký vplyv na ŽP, ale nie negatívny. Človek si to vie vyložiť rôznymi pojmami. (14:10 – 16:10 nerelevantné?)

T: Čo si predstavíte pod pojmom „Národný park“?

R: U nás sa začal používať od určitej doby pojem TUR, zaujímavý fráza, pod ňu sa schová všetko.

T: Ako vnímate vy TUR?

R: Tak to je taký široký pojem hej, kde sa hovorí aby sa chránila príroda a zároveň robil rozvoj čo nejde dohromady.

T: Vedeli by ste si to predstaviť na území TANAP-u?

R: Ide o to ako sa na to pozrieme, Mesto Vysoké Tatry zaberá 1% z celkovej plochy administratívneho územia a niektorí môžu povedať, že TUR je ak túto plochu zväčšíme na 5%. Ale ja tvrdím, že TUR je ak ja dokážem v rámci toho územia robiť také podmienky pre cestovný ruch, že tí ľudia sa tam budú stále radi vracieť. Toto je pre mňa TUR a nie, že ja

začnem púšťať novú výstavbu lebo aby tu prišlo viac ľudí. Nie! Ja mám za to, že v rámci toho územia mesta sú stále priestory na to aby sa tie objekty dali zdokonaľiť, aby sa vedeli nejakým spôsobom vylepšiť a v prvom rade vylepšiť služby, to je podľa mňa základ celého ak sú dobré služby tak si myslím že aj to mesto bude fungovať. A ten TUR je o tom, že mesto si musí stanoviť koncepciu, kde je teraz, kam sa chce dostať a v prvom rade si musí uvedomiť, že pre neho je prvoradá prioritou ochrana toho územia, pretože keď nebude mať toto územia tak ani mesto nebude fungovať. To je niekedy veľmi ťažké a ľudia to nevedia pochopiť. To je môj názor a s tým bojujem každý deň. Lebo sú tu rôzne tlaky na rozširovanie územia, napríklad tu taký typický príklad pre Smokovce je spojenie...ľahanie sa na Dolný Smokovec popri ceste na Poprad aby sa pustila tam výstavba, čo si myslím, že je veľmi zlé. Ak sa raz toto územie pustí do zástavby tak sa aj iné časti budú chcieť rozvíjať. Je tu dosť súkromných pozemkov a ak majú možnosť tak hneď by chceli mať stavebný pozemok. Veľký problém Tatier je, že tu nie je historická viazanosť k pôde. V podstate Tatry boli kedysi všetkých a predtým došlo ku nejakej divokej privatizácii v tých 90. rokoch a sa začalo vo veľkom kšeftovať s pozemkami a takmer nikto z tých vlastníkov, ktorý vlastní tie objekty nemá vzťah k Tatrám.

T: Aké je územie pre Vás ten NP

R: Je to územie, kde prioritou by mala hrať OP. Treba tu nájsť tú symbiózu ľudí, ktorí tu žijú s tou prírodou. Čiže pre mňa je NP to, že to územie kde som je niečím výnimočné. Treba ho v prvom rade chrániť a ak ho chránim tak prináša to v podstate benefity vo forme turistov, ktorí navštevujú to územie. V podstate s tým sú spojené zároveň aj nejaké vymoženosti pre tých ľudí, ktoré by som povedal...nie vymoženosti, zle som to povedal... prioritou je vlastne OP s tým, že na základe toho, že tú prírodu ochraňujem tak túto prírodu vlastne využívajú turisti, z ktorých vlastne žijú podnikatelia z Vysokých Tatier hej. Ak tu tá príroda nebude tak ani cestovný ruch tu nebude hej. Tým pádom, to Mesto je závislé od tohto NP. Čiže z administratívneho hľadiska je to postavené tak, že to mesto je nejaký celok, ktorý je viac ako TANAP, teraz hovorím z administratívneho hľadiska, ale v podstate z toho praktického hľadiska ten NP prináša úžitky pre to mesto. Ak by mesto nemalo ten NP tak by to tomuto mestu neprinášalo takéto úžitky aké má teraz.

T: Ktoré ekonomické/hospodárske aktivity či odvetvia by sa mali rozvíjať na území TANAP-u pokiaľ ide o jeho ekonomický rozvoj? Aké môžu byť úskalia a aké môžu byť prínosy týchto aktivít či odvetví? Akým spôsobom by sa dali tlmiť negatívne vplyvy týchto odvetví či turizmu na TANAP?

R: Tu vstupujeme teda do územného plánu. Existuje dokument územný systém ekologickej stability, ktorá vlastne hovorí o nejakej únosnosti územia, ale opäť je nejaký výtvor človeka. Je to nejaký dokument, ktorý hovorí o tom aká by mala byť únosnosť územia. A teraz niekomu kto zmyšľá ochránársky by mohol byť toho názoru, že ten systém by mal byť nastavený prísnejšie aby nedošlo ku zničeniu tohto územia. Ale je tu opäť iná strana, ktorá tvrdí, že je potrebné tu urobiť rozvoj lyžiarskych stredísk. Takže ja hovorím, že je potrebné nájsť tú strednú cestu, pretože na jednej strane...poviem teraz príklad. Typický príklad sú Smokovce a Lomnica. V Tatranskej Lomnici tie zjazdovky boli, len nespĺňali už ten štandard nejakej úrovne hej tých lyžiarskych stredísk čiže sa začali nejakým spôsobom prerábať. Dostali sme sa do situácie, že sa tam preinvestovalo veľa finančných prostriedkov, samozrejme prichádzajú s tým aj spojené problémy, ale vidíme, že návštevnosť v rámci Tatranskej Lomnice stúpa. Zase veľkou nevýhodou je to, že domáci obyvatelia nemajú by som povedal možnosť si ísť ani tam zalyžovať, pretože si zoberme, keď ten lístok stojí 35-36 eur, tak to je v podstate 1000 SK za lístok na jednodňovú lyžovačku. A tu nastáva ten problém tej ponuky napríklad keď ste spomínali tie banány. Poviem príklad, stalo sa, že bola slabá zima a fungoval len vleč Skalnaté pleso –Štart, ale cena lístka bola stále rovnaká a neznížila sa hej. To je ten problém, že samozrejme sa investuje do tohto, ale už keď vidím, že sú tie podmienky horšie tak by som na to mal adekvátne reagovať tou cenou lístka. Na strane druhej, tie investície sú veľké... len hovorím, mám teda ten názor, že aspoň pre tých...tým, že vlastne mesto dovoľuje nejakým spôsobom rozvoj tohto územia nejakej súkromnej spoločnosti, ktorá zase kvitujeme, že áno...lebo bez toho by ani Lomnica v zime neexistovala, tak malo by adekvátne nejakým spôsobom recipročne pomôcť mestu, že napríklad tí obyvatelia majú nejaké zľavnené lístky. Napríklad...

T: K tomuto teda nedôjde?

R: Tak sú teda návrhy a stále to skončí len na návrhoch... No a teraz vlastne to je Lomnica. Chcel som poukázať na Smokovce. Vlastne Smokovce sú momentálne dá sa povedať hluché hej, lebo v zimnej sezóne tu v podstate funguje len Jakubková lúka ak vôbec funguje. A teraz vlastne sa rieši rozvoj Smokovcov, posudzujú sa navrhovaná činnosť lyžiarske stredisko Starý Smokovec respektíve Smokovce no a tu sa môžeme baviť o ochrane prírody, je to pekne vidno. Navrhol sa určitý počet zjazdoviek, navrhol sa spojenie Skalnaté pleso – Hrebienok, navrhujú sa nové nádrže na vodu, ktoré majú slúžiť pre zasnežovanie. Keď to poviem v globále je to fajn lebo je to rozvoj. Na druhej strane teraz si uvedomím, dobre, tak idem postupne... spojenie lyžiarskych stredísk Skalnaté pleso – Smokovec. Je to v poriadku, nie je to v poriadku? Podľa mňa to nie je v poriadku, je to môj odborný názor, to som aj vyslovil. Pretože vlastne, keď si pozrieme nejaké panorámy na Vysoké Tatry tak teraz pozriem sa z Popradu hore a viem kde je Hrebienok, viem kde je Skalnaté pleso a zrazu uvidím, že je tam...lano nevidím samozrejme, uvidím možno tri stĺpy, ale uvidím tam tie kabínky, ktoré tam premávajú hej, čiže už je to vnem. Je to nejaký krajinný prvok, ktorý sa osádza do prostredia, kde výrazne poškodí siluetu alebo panorámu Tatier. To je moja výhrada.

T: Ktorá ale absolútne koreluje zo zákonom nie?

R: Áno, len musím preukázať čoho sa obávam hej. Druhá vec je to, že skúmajú sa tam rôzne hlučnosti. V súčasnej dobe tá hlučnosť poviem príklad napríklad nejaká zver. Fungujú nejaké strediská. Ak budú fungovať strediská Smokovce a lyžiarske stredisko Skalnaté pleso ako je to dnes tak medzi nimi sa ľudia nepohybujú, myslím v súčasnosti. Tá zver tam niekde je v tom území medzi Hrebienkom a Skalnatým plesom. Ak tam ale dám lanovku tak vlastne znovu vytlačám tú faunu niekam inam lebo znova ju bude vyrušovať ten chod tých lán a kabínok na tom spojení. Čiže keď sa to vlastne začne rozoberať na drobné tak zrazu začínam zisťovať, že sa tu dostávam do tej sféry na jednej strane rozvoj na druhej ochrana prírody. Keď sa pozriem na tie vodné nádrže čo som spomínal všetky sú osadzované do ochranných pasiem II a III stupňa vodných zdrojov hej. Tzn. je tu 5 prameništ' v podstate nad Jakubkovou lúkou kde má ísť aj zjazdovka, kde má ísť aj vodná nádrž. Potom je Skalnatý potok, ktorý v podstate ako jediný v Tatrách, ako z jediného sa robí povrchový odber pitnej vody tzn. má aj povrchovú úpravu v Tatranskej Lesnej, čiže z neho sa má odberať

voda. Ale poviem príklad, sú navrhované zjazdovky smerom na hotel Bellevue v Hornom Smokovci, tie zjazdovky sú smerované cez pásmo ochrany vodných zdrojov II a III stupňa, čiže kyselka, ktorá vyviera v Hornom Smokovci všetky zjazdovky idú cez to ochranné pásmo. Teraz sa pýtam, je tam nejaká kotlina, nejaký kotlík, kde sa tá voda zhromažďuje? Budú sa tam musieť robiť zásahy do terénu hej, ak tam chcem robiť zjazdovky budem musieť urobiť zásep alebo zarezať nejakým spôsobom terén. Tým automaticky prerušujem vodné toky a nikto mi nevie zaručiť, že mesto nepríde o tú kyselku hej...a toto je ten priamy pohľad na vec. Lebo niekto si povie, že tu ide o rozvoj Smokovcov, bude tu ekonomika. To je jedna strana. Ale na strane druhej, keď toto urobím, čo to prinesie územiu s pohľadu OP, ochrany zdrojov a tak ďalej. Takáto kolízia nastáva dosť často.

T: Ako by sa teda dali tlmiť takéto aktivity?

R: Ja som aj vyslovil tento názor a povedal, že rozvoj Smokovcov treba. V terajšom územnom pláne je tento rozvoj navrhnutý. Nie je ale navrhnutý v takom ponímaní ako vyšiel v rámci novej navrhovanej činnosti, kde niekoľko násobne prevyšuje to, čo je navrhnuté v územnom pláne. Bude veľmi zaujímavé sledovať ako to celé dopadne. Samozrejme ku tomu je potrebná verejnosť, aby vyjadrila svoje názory, lebo bez tejto podpory by bol veľký problém. Potom tu máme parkovacie plochy, prichádza tu veľa ľudí a kde budú mať parkoviská? To znamená musím rozšíriť to územie. V tom zámere Smokovcov sú navrhnuté nové parkovacie plochy a navrhujú sa v tej vrchnej časti nad hotelom Bellevue, čiže idem do tých chránených častí zase. To sú také pohľady, ktoré sú dosť problematické...

T: Čo je podľa Vás tým hlavným dôvodom, pre ktorý sa TANAP teší vysokej turistickej návštevnosti. Budú ešte ľudia chodiť do Tatier v prípade ak budú budovy, chaty, zjazdovky či iné produkty ľudskej činnosti zaberat' významnú časť tohto prostredia?

R: Tí ľudia sú rôzni. Sú jednoduchí návštevníci, ktorých to mesto ani tak nezaujima len využijú nejaké občerstvenie a prioritou pre nich je ísť do vysokohorského prostredia. Chcú sa v podstate odreagovať z tej mestskej aglomerácie, napríklad najbližšie Poprad a sa odventilovať po celo týždňovej práci. Toto sú ľudia, ktorí by som povedal prídu na tú jednoduchú túru. Potom sú zase ľudia, ktorí prídu do tých Tatier, že sa chcú ubytovať a zase im ide v podstate o využitie toho prírodného prostredia a to takým spôsobom, že navštevujú po tých turistických chodníkoch tie jednotlivé lokality v rámci Vysokých Tatier. Potom sú tu ľudia, ktorí v podstate prídu do Vysokých Tatier, ubytujú sa a chcú ísť aj do toho vysokohorského prostredia ale očakávajú aj rôzne služby. Povedal by som, že sú takí zhýčkanjší a potrebujú tu mať napríklad Aquaparky, mladí ľudia očakávajú zábavu a tu práve nastáva ten problém, že dostávame sa do tej sféry keď sme sa bavili a zlepšovaní služieb...Je nutné tu vybudovať aquapark ak mám už jeden v Poprade? Z pohľadu človeka by to bolo dobré, ale z pohľadu prírody je to už nejaký zásah javiac sa ako negatívny. No a teraz sa bavme o tom TUR. Tu narážam na to, že často sa TUR dostáva do nejakej konfrontácie hej, lebo tu by mali byť všetky zložky v nejakej symbióze. Podľa mňa si musíme postaviť na misky váh či chceme ochraňovať prírodu alebo či chceme nejakým spôsobom rozvíjať služby. A potom je to o tej ekonomickej efektívnosti, ak ja tu postavím aquapark a jeden je v Poprade a druhý v Liptovskom Mikuláši a na poľskej strane máme ďalšie tri tak či na takom malom území je vôbec ekonomickejšie urobiť takéto zariadenia. Síce tá návštevnosť sa tu hýbe vo vysokých číslach, ale keď si odpočítame tých jednoduchých návštevníkov tak sa rapídne zmenší a potom ide o to, že to je sezónna návštevnosť. Máme tu silné obdobia ako Júl, August a September a potom máme silné zimné obdobie, ak je teda sneh, December až Marec a to je všetko. Potom sú hluché obdobia. Za ide o to aby nejaká tá ekonomická efektívnosť tu bola.

T: A čo cez tie hluché obdobia?

R: V podstate tu je to nastavené tak, že tie zdroje sa kumulujú počas tých silných období. Návštevníci tu chodia samozrejme aj mimo tieto obdobia kedy sú tu k dispozícii aj nejaké zľavy, čo bol ale čiastočne problém pretože ten slovenský podnikateľ nebol naučený na takéto veci. On povedal, že dáva takúto cenu a pod ňu si nikoho neubytuje. Čo je zase s pohľadu, keď ideme do susedného Poľska veľký skok. Tam napríklad aj keby mali zarobiť len 1 euro navyše tak toho človeka zoberú. Poviem príklad, predstavte si, že máme zimné obdobie a mám penzión, ktorý potrebujem vykurovať, lebo nemôžem ho nechať nevykurovaný pretože tam mám vodu a rôzne zariadenia, ktoré sa mi môžu poškodiť. Ak mi príde človek, ktorý mi zaplatí aspoň za tie náklady tak môj názor je, že by som ho mal stále ubytovať. Navyše ak klient uvidí, že ten podnikateľ s ním vie komunikovať a vychádza mu v ústrety tak sa tam aj vráti. Možno sa nevráti o rok ale o dva roky alebo to niekomu odporučí ďalším. Takže u nás to do tej krízy bolo tak, že podnikatelia nevedeli čo to je zľava. Čo z pohľadu tej poľskej strany je úplne ináč. Samozrejme nemôže ísť pod cenu. My Slováci sme v tomto taký neohrabaní by som povedal...

T: Má mať v TANAP-e miesto „divočina“?

R: Záleží či sa na to pozeráme s pohľadu fauny alebo flóry. Pripravovaný návrh zonácie TANAP-u hovorí aj o bezzásahových územiach, kde by človek nemal v žiadnom prípade zasahovať. Pozeráme sa na dve činnosti, a to na územie ovplyvnené ľudskou činnosťou napríklad z pohľadu lesného hospodárenia v lesoch alebo poľovníckou činnosťou. To sú dve rozdielne veci. Potom do toho vstupuje ekonomika. Ak mám územie, ktoré by nemalo byť ovplyvňované ľudskou činnosťou, teraz sa pýtam, ak je tam turistický chodník napríklad a je tam prístup pre človeka tak to prostredie už je nejakým spôsobom ovplyvnené ľudskou činnosťou. Čiže sa tu skôr hovorí o tom, či by územie malo byť ovplyvňované prácou v lesoch alebo hospodárením? Potom tu máme zase, ak mám bezzásahové územie je tu otázka toho že ak to nie je vo vlastníctve štátu je potrebné robiť kompenzácie. Tá osoba, ktorá vlastní pozemok tam nemôže hospodáriť. A zasa sa dostávame do ďalšieho problému, a ten je taký že štát by si mal uvedomiť, že tým, že tu je NP by nemal by vracať v reštitúciách pozemky v rámci NP, ale mal by dať niekde náhradný pozemok, niekde tam kde nemusí dávať ani náhradu. Napríklad nejaký hospodársky les a nech si tam hospodári hej, čo sa často nestáva a v reštitúciách sa prinavracajú pozemky v rámci NP.

T: Je to v poriadku, že tu máme aj iné ako štátne pozemky v rámci NP?

R: Takto, tam podľa mňa štát urobil veľkú chybu

T: To, že im tie pozemky vrátil?

R: Ako vrátiť sa má. Keď to raz bolo zobrahané tak treba to vrátiť hej. Ale malo sa to riešiť buď koncepčne čiže náhrady za obmedzenie vlastníckych práv alebo vám vytvoríme nejaké náhradné pozemky, plochy a tam si môžete hospodáriť

mimo NP. Je to zložitá, lebo ten NP zasahuje do viacerých katastrálnych území hej takže v podstate Mesto Vysoké Tatry keď bolo založené v roku 1947... ja som mal možnosť študovať tieto materiály. Rozhodujúce bolo obdobie keď nastúpil komunizmus v roku 1948. V roku 1947 bolo založené mesto a ak by v roku 1948 ten Zbor povereníkov nevytvoril NP tak v dnešnej dobe v podstate neviem čo by z toho NP bolo. Lebo MVT bolo zložené z 21 katastrálnych území pôvodných obcí tzn. Kežmarok, Spišská Belá, Lendak, Ždiar, Žakovce dokonca. Katastrálne územia týchto obcí zasahovali vysoko hore do dnešného územia TANAP-u. A keď si zoberieme, že v dnešnej dobe by tu figurovalo 21 samostatných administratívnych území teoreticky povedané tak neviem či by tu ten NP nejakým spôsobom existoval, čo by podľa mňa nebolo možné. Takže to že sa TANAP vytvoril si myslím bola jedna z najlepších vecí. Samozrejme doplatili na to tí vlastníci. To je druhá vec. Niekedy si musíme povedať, že tie Vysoké Tatry boli kolonizované, existuje o tom veľa záznamov, že vlastne všetky lesy boli vyklčované, sa tu pásli hospodárske zvieratá. V Belianských Tatrách na opačnej strane oproti Ždiaru ako bola bývala Kežmarská chata tam sa pásli kedysi ovce...

T: Vedia sa či nevedie nešťatní vlastníci adekvátne postarať o svoje pozemky v NP?

R: Sú vlastníci, ktorí sa starajú a sú takí, ktorí to chcú použiť vlastne na ďalšie... im to hospodárenie nič nehovorí, oni chcú dostať tieto pozemky do stavebného plánu ako stavebné pozemky a na základe toho ich zhodnotiť. Takže sú dva prúdy, sú tí ešte pôvodní vlastníci, ktorí pamätajú ako im to zobrali a hospodária na nich a majú založené urbárske spoločnosti, samozrejme je otázka ako sa na nich hospodári, ale hospodári sa. A potom sú vlastníci, ktorým nejde o hospodárenie ale ide im o to aby tieto pozemky boli nejakým spôsobom zhodnotené.

T: Aké by bolo podľa Vás najlepšie riešenie?

R: Tým pádom, že štát vyhlásil NP, musí on znášať tieto dôsledky. Tzn. štát musí nájsť akým spôsobom vykompenzovať tieto možnosti. Je tu viacero kombinácií napríklad náhrad za obmedzenie hospodárenia, potom kombinácia dlhodobého nájmu, potom kombinácia náhradných pozemkov. Bola aj schválená novela o ochrane prírody a krajiny kde sa vlastne umožňuje takýto systém vysporiadania, otázka je ako to bude fungovať v praxi.

T: Aký je váš názor na zonáciu? Kto by mal stáť za jej vyhotovením?

R: Čo sa týka zonácie tak v súčasnosti platí zákon 543/2002 o ochrane prírody a krajiny. Má svoje chyby ako každý zákon. Ktorý hovorí, že územie NP sa skladá z 3, 4 a 5 stupňa ochrany čiže v prípade zonácie by sa hovorilo o nejakom stupni A, B, C a D čo je nejaká tá medzinárodná klasifikácia NP. Poviem to takto, ak by sa išlo po odbornej stránke tak tá zonácia by nejakým spôsobom vyzerala ak po politickej vyzerala by nejakým inak.

T: Ako by to malo byť ozónované podľa Vás? Ono nejaké návrhy už vyhotovené aj boli...

R: Viete čo, to odzónovanie už je aj teraz, ten 5. stupeň ochrany by tvoril vlastne A zónu, 4. a 3. stupeň ochrany by tvoril B zónu, to sa tak prelína, nedá sa presne stanoviť hranica, to sú odborné názory ako by tá hranica mala ísť. Sú rôzne otázky okolo toho ako napríklad keď máme zónu A a v tejto zóne sa nachádza nejaká plocha ako napríklad vysokohorská chata, ktorá by nemala byť už v zóne a lebo je tam už nejaká ľudská činnosť. Čiže mal by tam byť nejaký buffer alebo nejaká plocha, ktorý by bola vyňatá z tej zóny. Do toho vstupuje množstvo ďalších otázok ako napríklad uvedenie si toho, že NP nefunguje sám o sebe kde okolo neho nič nie je. Fungujú tu prirodzené migračné toky napríklad zvery. Ak my tieto toky prerušíme tak ten NP bude už potom len o flóre, nebude už o faune čiže do toho vstupuje naozaj veľa otázok, poviem príklad, vodné toky, ktoré tečú do podhoria, uvažuje sa o tom aby tieto toky tvorili také fúzy, prirodzené migračné koridory a aby boli teda boli v zóne A, čo zase napríklad vodohospodári nesúhlasia alebo niektorí vlastníci tých príľahlých pozemkov čiže je to veľmi zložitá, ale je si treba uvedomiť, že ten NP sám o sebe nebude fungovať hej. Ak napríklad zastavíme tú podhorskú oblasť, čo sa v súčasnosti deje v tých podhorských obciach, pozrime sa na Veľkú Lomnicu. Tak ako máme golf tak vlastne na druhej strane celé tie lúky majú byť zastavané. Ak toto sa udeje tak zver v NP bude mať problém migrovať, vymieňať si genetický materiál atď., čiže ten tlak na tú OP je čoraz väčší a väčší.

T: Ako ste spokojný so stavom prírodného prostredia v TANAP-e? Myslíte si, že sa jeho kvalita dlhodobo zlepšuje/zhoršuje? Aký je podľa Vás jeho stav v porovnaní s ostatnými NP na Slovensku či v zahraničí?

R: Toto je otázka na veľmi širokú debatu lebo na to vplývajú rôzne iné faktory. OP má napríklad názor, že ponechať ten les na prirodzenú obnovu a nezasahovať, lesníci zase svoj názor. Ja hovorím treba nájsť strednú cestu. Musíme si uvedomiť, že tento národný park je silno atakovaný ľudskou činnosťou a nemáme taký NP ako niekde v Amerike ktorý je oveľa väčší a nemôžeme Tatry porovnávať ani z Alpami. Došlo ku tomu, že sa tie lesné porasty začali rozpadávať vo veľkom merítke a teraz treba nájsť spôsob a dohodnúť sa medzi sebou akým spôsobom sa to bude riešiť. Povedalo sa napríklad, že časť Tichej sa nechá na prirodzenú obnovu a časť sa bude aktívne manažovať a môžu sa tieto plochy porovnávať. Samozrejme tam kde padne veľká plocha je potrebné zabezpečiť nejakým spôsobom ten genetický materiál, aby sa mala vlastne tá flóra z čoho obnoviť.

T: Mohlo by ovplyvniť turistov a súvisiaci cestovný ruch keby sa stavby rozšírili v rámci intravilánov napríklad?

R: Tak viete, ak je tu turista, ktorý príde prvý krát tak ten to tak nevníma, ale tí ktorí sa ku nám opakovane vracajú tak vnímajú tú stavebnú činnosť hej. Je to zase o ľuďoch každý má iný názor, jedni to vnímajú pozitívne, že sa teda vylepšujú služby, druhí to vnímajú negatívne, že sa zasahuje do prírodného prostredia a ukrája sa z neho. Ja mám taký názor, že MVT sa má rozvíjať v tom území ako je určené územným plánom a vylepšovať to čo sa vylepšovať dá, tzn. chátrajúce objekty, infraštruktúru, ale ísť do nového rozvoja je podľa mňa zbytočné lebo kapacity lôžok sú dostatočné a nie je potrebné ich navyšovať. Sú ešte rezervné plochy kde sa dá rozvíjať čiže rozširovať zastavané územie, ale to momentálne neprichádza do úvahy a s tým sa stotožňuje aj mestské zastupiteľstvo a sú pripravené zmeny a doplnky pre tento rok, ktoré by sme chceli schváliť v novembri a je tam deklarovaná požiadavka aby sa zastavané územie nerozširovalo. Je to aj kvôli tým tlakom, že vlastne tie rôzne spoločnosti vlastníace pozemky mimo intravilán sa ich snažia získať do územného plánu a nastaviť tam funkciu novej výstavby hej.

T: Kto by mal stáť za vyhotovením zonácie?

R: Tak v podstate vedie to MŽP a to komunikuje či už s odbornou sférou a s vlastníkmi. Bolo zložená aj zonáčná komisia, ktorej som bolo členom. To bolo ešte za pána ministra Naďa, a vtedy táto zonácia bola v podstate už

pripravená, lenže tým, že sa zmenila vláda znovu sa to zastavilo. Takže sa dá povedať, že je to taký politický dokument.

T: Aký je váš názor na súčasný stav ochrany prírody v TANAP-e? Existujú nejaké legislatívne či správne prekážky efektívnej ochrany prírodného prostredia TANAP-u? V prípade, že áno, ktoré to sú?

R: Tak je rozpor medzi zákonmi: Lesným zákonom a zákonom o ochrane prírody a krajiny. Napríklad prírodná rezervácia je chránená ale v teréne vyznačená nie je a teraz keď tí chlapi režu často krát zasiahnu aj do týchto porastov. Tie rozdiely medzi zákonmi o ochrane prírody a krajiny a lesoch sú výrazné a tam dochádza ku tým treniciam medzi lesníkmi a OP. Lesný zákon hovorí vlastníkovi, že sa majú starať a vykonávať mimoriadne ťažby a zákon o OPK hovorí o výnimkách, takže...

T: A ktorý zákon je teda nadradený?

R: zákony sú si rovné, práve preto by nemali medzi sebou kolidovať ale naopak byť vzájomne prepojené.

T: Aký je Váš názor na sezónne uzávěry chodníkov v TANAP-e? Myslíte si, že by mali mať určité skupiny ľudí ako turisti, horolezci, skialpinisti, vedci a iní milovníci Tatier možnosť sa voľne pohybovať na celom území TANAP-u? Alebo len niektorí z nich? Ak áno, prečo?

R: Takto, chodníky treba sledovať a ak sa otvoria turistom je potrebné monitorovať počty turistov. Ak budú v takom stave, že bude nutná obnova treba ich uzavrieť. Niekde možno budeme očakávať, že dôjde ku poškodeniu prírodného stavu a nemusí sa to stať. Všetko závisí od disciplinovanosti turistov, turista je dôležitý faktor to ako sa chová atď.

T: A nejaká preferencia skupín?

R: Skialpinisti chodia v zimnom období a nespôsobujú tie... tu hovoríme skôr o tej letnej sezóne. Čo sa ale týka skialpinistov tak je to problém odborný ohľadom plašenia kamzíka. Je to vždycky o tom človeku, ak ten skialpinista vie, že je tam nejaká zver tak snaží sa nájsť spôsob ako tú zver neohroziť.

T: Niektoré časti Tatier, napríklad Belianské Tatry, sú pre turistiku celoročne zatvorené čo znamená, že nie je možné vnímať krásy tohto jedinečného miesta. Jedným z dôvodov zákazu vstupu je aj ochrana endemických rastlín, teda rastlín nevyskytujúcich sa inde na svete. Pokiaľ ide o význam väčšiny z nich majú minimálny či dokonca žiadny význam z hľadiska stability miestnych ekosystémov či potravného reťazca. Myslíte si, že je adekvátne vysloviť zákaz vstupu človeka do tejto tak prírodne zaujímavej lokality kvôli existencii týchto rastlín?

R: Viete, človek je taký tvor, že si všetko zľahčuje. Pred nedávnom som prešiel s kolegom Široké sedlo a tam to pekne vidno, že keď sme v území, ktoré je dosť turisticky atakované tá pôdoochranná funkcia hrá významnú rolu. Poviem príklad, tá skrývka pôdy humusu tam je veľmi jemná na tých skalách hej. Ak tam cez turistické obdobie prejde 5000 ľudí tak to zanechá stopy na tom pôdnom kryte a pekne tam vidno ako to dochádza ku erózií pôdy, to znamená že... ja hovorím, že je potrebné sprístupňovať určité časti aby sa ľudia mohli kochať a treba niektoré časti zas nechať tak aby aj tá zver mala pokoj. Stalo sa napríklad aj to, že na hrebeni Belaniek ste mohli stretnúť 400 ľudí, čo bola organizovaná akcia Ministerstvom Vnútra. Ono je to o tom, že keď sa popustí uzda tak potom to naberá na úplne iných obrátkach. Napríklad mi by sme povedali, že prečo by tam ľudia nemali ísť, lenže koľko ľudí by tam malo ísť? To je ten problém. Keby sme povedali, že cez ten hrebeň prejde 300 ľudí za sezónu aby sa ten pôdny kryt dokázal vzhopíť tak to beriem. Ale keby sa povedalo otvorene to a nech tam prejde aj 1000 ľudí, tak to má úplne iný dopad na to územie. To je ten územný systém ekologickej stability a chápanie toho čo to znamená. Preto vravím, že to nie je jednoduché. Niekedy to v TANAP-e fungovalo tak, že sa sprístupnili niektoré doliny a potom sa povedalo, že sa zavrú aby sa tá príroda obnovila. Ide o to aby nedošlo ku takej deštrukcii, aby sa príroda bola schopná obnoviť sama. Taký príklad bol napríklad v Hornojaloveckej doline, kde spadla veľká lavína a strhla celý pôdny kryt. Nasledujúcich 50-60 rokov sa tam na chrbte vynášala pôda aby sa tam vysadila kosodrevina pretože dochádzalo k ďalšej erózií toho spodného neporušeného krytu.

T: Čo považujete za najcennejšie prírodné hodnoty v TANAP? Je potrebné ich nejakým spôsobom chrániť? Mali by tieto najcennejšie prírodné hodnoty TANAP-u význam aj za predpokladu, keby neboli turisticky sprístupnené?

R: Ja si myslím, že ich je viacej, fauna a flóra ktorá sa tu nachádza. Človek kráčajúci hore do vysokohorského prostredia môže stretnúť druhy, ktoré sa už tu dole nenachádzajú. Vizitka NP a CHÚ je ak tam žije čo najviac fauny a flóry, ktoré už nemajú miesto v pôvodných biotopoch kde sa niekedy nachádzali. To je podľa mňa významné a mali by sa zachovať pre ďalšie generácie.

T: A mali by tieto hodnoty význam aj za predpokladu keby nám ľuďom neboli sprístupnené?

R: Podľa mňa áno, tu nejde o to sprístupňovať všetko turistom lebo tí turisti sú rôzni. Ak žijete niekde na samote tak vám to vyhovuje, ale ak vám postaví cestu okolo domu a budú Vám tam pendlovať vkuse autá bude z toho tiež nervóznym pretože ste mali svoj kľud. Aj zver má určité obdobia hájenia. Ak napríklad vy tu jete pri stole a niekto tu teraz vbehne a vás vyruší musíte ísť niekde inde, ste z toho nervóznym a neviete sa najesť atď., čiže aj zver má svoje potreby. Ak je atakované územie tak zver nemá pokoj, pretože niekam odbehne niekam kde si myslíme, že bude mať kľud ale zrazu tam vbehne ďalší turista. Tá zver potom behá, pendluje a nemá svoje miesto, nejaký svoj revír a podľa mňa to je dôsledok toho, že aj ten medveď tu vyčíňa pretože stráca svoje biotopy, postupne sa sťahujú a hľadajú si ľahšiu potravu a naučia sa...jednoduchšie je vybrať z kontajnera ako naháňať hej. NP tu existuje niekoľko rokov a takéto problémy to s medveďmi nikdy neboli. Oni majú ten problém taký, že sa to územie odlesnilo, stratili sa pôvodné biotopy pre toho medveďa, ktorý bol stále schovaný v tom lese a vošiel do toho intravilánu a vlastne mal prirodzené biokoridory aj cez ten intravilán. Teraz ten intravilán je nejakým spôsobom zastavaný...lebo ja kladiem vždycky prioritu na extravilán. Extravilán treba chrániť a ten intravilán ak si človek zastaví tak vlastne v takom prostredí bude žiť, ale extravilán by sme mali nechať tak, aby bol vzdušný aby tá fauna mala svoj kľud svoj život. Po kalamite 2004 sa zmenila potravná báza pre medveďa a medvedica navštívila kontajneri s mláďatami, ktoré sa samozrejme naučili stravovať týmto spôsobom a tie začali učiť to isté svoje mladé.

T:Viac ako 50 percent územia TANAP-u tvoria územia s najvyšším 5. stupňom ochrany tzn. územia s bezzásahovým režimom (ako napríklad NPR,PR...). Je tento stav/pomer adekvátny z ohľadom na potreby ochrany prírody (toho skutočne hodnotného) a rozvoja cestovného ruchu zároveň?

R: Tak lebo vlastne ten 5 stupeň ochrany to sú všetko len skaly. Keď si to takto zoberieme, keď vyjdete na Hrebienok tak sme v trojke, Biliková chata je už v piatok stupni ochrany. Vlastne gro územia Vysokých Tatier tvoria skaly, to je to alpínske a subalpínske pásmo alebo siedmi vegetačný stupeň ako sa tomu hovorí. Takže je potrebné povedať, že áno viac ako 50% územia sú v A zónach čo sú ale skaly. Na tých skalách ale zase žijú minimálne dva významné živočíchy a to kamzík a svišť. Zas ale do tých skalnatých vysokohorských oblastí nejde toľko ľudí. Nieкто ide na Rainerovú chatu, nieкто vyjde na Zamkovského a z tých zas niekoľko ľudí vyjde na Teryho chatu, čiže ono sa to smerom nahor postupne redukuje.

T:Mohlo by odbornou úpravou zonácie TANAP-u dôjsť k efektívnejšiemu využívaniu územia pre cestovný ruch, napríklad znížením stupňa ochrany v niektorých lokalitách či dokonca úplným vyňatím niektorých lokalít z NP, s cieľom využiť potenciálne hodnotné územia pre turizmus a rozvoj? O ktoré lokality by sa jednalo? Aké by to malo pozitívne a aké by to malo negatívne dôsledky?

R: Toto je veľmi zložitá a nie je možné na to odpovedať jednoducho. Poviem to tak, tá zonácia sa pripravuje v prevažnej časti na ten stav územia aký v súčasnosti je hej. Tu je momentálne problém tej odbornej verejnosti či už s pohľadom ochranárov alebo lesníkov či aktívne vstupovať do toho územia alebo nie. Ak budem aktívne vstupovať, tzn. lesníci tam budú vykonávať tú lesohospodársku činnosť čomu sa zase bránia ochranári a toto je základná otázka na ktorú sa odborná sféra nevie dohodnúť z pohľadu ochrany alebo lesníctva. Potom tam vstupujú ďalšie činnosti napríklad spoločnosti TMR, ktorá má záujem o rozvoj tohto územia, čo už je napríklad v rozpore aj s tou pripravovanou zonáciou, takže je veľmi ťažko mi povedať ako to dopadne. Z pohľadu firmy TMR je dôležitý rozvoj lyžiarskych stredísk a samozrejme aj z pohľadu mesta, len zase hovorím, keď sa pozrieme na rozvoj by mal mať nejaké mantinely. My sme v rámci územného plánu mesta povedali, že v rámci rozvoja lyžiarskych stredísk sa bude riešiť Tatranská Lomnica a Smokovce hej. Momentálne je Tatranská Lomnica nejako nastavená a problém začína byť v Smokovcoch, kde v podstate je spracovaná navrhovaná činnosť v rámci tohto územia čo sa týka lyžiarskeho strediska, ale ten rozvoj je navrhnutý veľmi veľkoryso konkrétne spoločnosťou TMR, takže uvidíme.

T:Myslíte si, že by malo dôjsť v niektorých častiach TANAP-u k zvýšeniu úrovne ochrany či rozšíreniu územia TANAP-u?

R: Viete, toto ja už nemám v kompetencii a toto musí povedať sama OP, lebo tam sa riešia chránené a ohrozené druhy, v ktorých územiach sú ohrozené konkrétne rastliny a živočíchy.

T:Myslíte si, že je vhodné usmerňovať vývoj lesov a porastov na území TANAP-u s cieľom dosiahnuť žiadaný stav napríklad s ohľadom na estetický vzhľad týchto porastov a krajiny či ich zdravotný stav? Jednalo by sa o celé územie alebo o konkrétne lokality? Mal by sa o vývoj lesov starať lesník, ochranár, ekológ(vedec) alebo nieкто iný?

R: Ku porastom treba pristupovať jednotlivo. Tam kde bola fauna a flóra zničená na veľkých plochách tak treba tomu nejakým spôsobom pomôcť. Kde nedošlo ku takej drastickej zmene a príroda si vie pomôcť tak to nechať na prirodzenú obnovu. Zároveň tam ale vstupujú aj ďalšie faktory, to je o tom, že príroda má viacero funkcií, nielen tú estetickú ale aj pôdoochrannú, vodoochrannú, eróziu, retencia vody a mnoho ďalších. Je tu samozrejme aj lobbying drevárskych spoločností, ktoré v dreva vidia ekonomickú hodnotu, takže treba nájsť nejakú strednú cestu a to len história ukáže, čo bolo správne a čo bolo zlé. Najlepšie to bude zhodnotiť po dlhšom čase.

T:Aký podiel by mala predstavovať lesná ťažba v TANAP-e? Na aký účel by sa mali tieto peniaze použiť?

R:V podstate TANAP fungoval prevažne na tom, že sa tu riešili len tie mimoriadne ťažby a to bolo v čase kalamity, alebo ak sa vyskytli plochy napadnuté podkôrným hmyzom a tomu sa hovorilo mimoriadna ťažba. V súčasnosti máme tri základné druhy lesov a to sú lesy osobitného určenia, lesy ochranné a lesy hospodárske. V hospodárskych lesoch sa môže ťažiť, ochranné lesy plnia aj ďalšie funkcie to je pôdoochranná, vodoochranná a lesy osobitného určenia plnia aj iné funkcie, nie sú prioritne určené na ťažbu ale sú to napríklad kúpeľné lesy, parky...je ich asi 7 druhov. V rámci nášho územia máme len lesy ochranné a lesy osobitného určenia. A zase to má vplyv na ekonomiku pretože za tieto lesy sa napríklad neplatia dane na samosprávu.

T: Kde by mali byť peniaze z prípadnej ťažobnej činnosti použité?

R: To už vstupujeme do inej legislatívy zákon o lesoch, tzn. ak mám nejakú ťažbu mal by som zalesniť pozemok atď., vykonávať tam prebierky. Samozrejme musím si nastaviť financovanie tak aby som ten les dokázal naštartovať ku obnove a zároveň vlastne hospodáriť ďalej, takže tie prostriedky by mali slúžiť aj na moje živobytie a ďalšie fungovanie v tom lesnom hospodárstve.

T:Z akých zdrojov by sa mala financovať ochrana prírody a krajiny v TANAP-e?

R: Tak ten ideálny stav nie je nikdy, ale sú poznatky aj z iných území napríklad spoplatňovanie vstupov do NP, kde vlastne tie príjmy by sa mali späť vracať do toho NP a poviem príklad, mohli by sa udržiavať turistické chodníky a hlavne ide o dostupnosť tých vysokohorských území čiže zabezpečiť vhodnú infraštruktúru pre turistov. Túto funkciu plnia v súčasnosti ŠL TANAP, ktoré sú financované zo štátneho rozpočtu hej.

T:Je niečo, čo by ste chceli dodať? Niečo dôležité o čom sme nehovorili? Otázka, ktorú by ste položil keby ste sám robil podobný výskum?

R: V prvom rade je tu územnoplánovacia dokumentácia, lebo tá poníma aj OP. Zonácia je dokument ochrany prírody a zonácia môže určiť, že aj v A zóne bude rozvoj. Ale ak ja do územného plánu určíme, že tam nebude nič, tak tam nebude nič. Tento dokument je pre mňa najdôležitejší pretože stanovuje stavebné pozemky formou dohody medzi štátnymi orgánmi a verejnosťou.

Rozhovor číslo 6

Deň: 10.10. 2014

Miesto: Starý Smokovec

Respondent: Ing. Lenka Mat'ášovská

Pracovná pozícia: pracovníčka oddelenia regionálnej politiky, cestovného ruchu a medzinárodných vzťahov
Mesta Vysoké Tatry

T: Navštevujete častejšie divočinu alebo krajinu, kde prevažujú sídla, hrady či iné produkty ľudskej činnosti?

R: Prešla som si takým vývojom najprv to boli také veľké rezorty alebo tie také miesta, kde ten cestovný ruch funguje, kde všetci chodia a oddychujú, ale čím viacej fungujem v rezortoch a hoteloch tak rada idem do menej rozvinutých krajín alebo oblastí, kde je cestovný ruch rozvinutý menej, kde stretnem čo najmenej ľudí a kde je možnosť viac oddychovať. Ale hovorím bola som Filipíny a Mexiko takto, to sme mali tiež poznávačku, že som si to celé prešla celý ten Youkatán, predtým to boli Kaperské ostrovy, čiže skôr vyhľadávam také, že...do Turecka päť hviezdčkový hotel ani zadarmo, asi tak.

T: Navštívite popri tom aj NP alebo nejaké rezervácie?

R: Určite, keď je možnosť tak áno, my sme prešli pralesy a takú tu vegetáciu aj sme išli džungľou, takže keď sa dá neseďím len na pláži. Ale na druhej strane keby som mala ísť na dovolenku na týždeň len do hôr tak to nie. Robíme také krátke info cesty do Rakúska, v Čechách do Krumlova a Lednic to áno, ale keď si mám ísť na svoju dovolenku tak určite do tepla.

T: Stretol ste sa už v praxi s ochranou prírody a krajiny? Čo si o nej myslíte?

R: Áno stretli sme sa práve teraz keď som bola na tých Filipínach navštívili sme prírodnú rezerváciu, kde žilo ešte to pôvodné obyvateľstvo, kde tí ľudia boli tak oblečení ako pôvodne aj keď to už bolo samozrejme trochu skomercializované. Vyberali sa aj vstupy do NP a boli sme aj v takých jaskyniach, kde tiež bol zákaz kúpania a mohli sme tam ísť len na loďkách a to isté som zažila aj v Mexiku.

T: Takže sa tam vyberali všade poplatky za vstup?

R: Niekde sa platilo ale niekde zase boli presné pokyny toho čo môžeme a čo nie.

T: Čo si predstavíte pod pojmom „Národný park“?

R: Je to nejaké územie, ktoré je chránené z určitého dôvodu, či už sú tam nejaké živočíchy, rastlinstvo, ktoré žije na danom území. Je potrebné rešpektovať pravidlá na danom území aby nedošlo ku poškodeniu na danom území. Aj keď musím povedať, že tie pravidlá sú niekedy veľmi striktné, čo zase mne sa veľmi nepáči tu v Tatrách, lebo aj v Rakúsku majú NP a ľudia sa tam vedú správať a vedú, že nemajú na zem hádzať odpadky a robiť hluk, ale zase nemôže to byť územie ohradené ostatným drôtom a ľudia do neho nemôžu vojsť hej ako nejaký skanzen. Lebo ten život musí byť aj v tom NP.

T: Má byť človek súčasťou NP? Ak áno, aké postavenie mu prináleží z hľadiska využívania územia? Uved'te príklad.

R: Rozhodne áno, mal by tam normálne fungovať...čiže žiť a pracovať. Mali by tam byť služby, servis pre ľudí. Ale určite by to nemalo byť v takom rozsahu ako v tých mestských destináciách ako v Bratislave napríklad ten ruch, nákupné centrá a zábava to určite nie, ale zase to čo do toho NP nejaká patrí ako turistika, rekreácia, oddych a pobyt tak tie by sa tu realizovať mali.

T: Ktoré ekonomické/hospodárske aktivity či odvetvia by sa mali rozvíjať na území TANAP-u pokiaľ ide o jeho ekonomický rozvoj? Aké môžu byť úskalia a aké môžu byť prínosy týchto aktivít či odvetví? Akým spôsobom by sa dali tlmieť negatívne vplyvy týchto odvetví či turizmu na TANAP?

R: No určite cestovný ruch to je to gro čo by tu malo byť. Dobré nebudeme tu robiť priemysel a znečisťovanie ŽP, ale ten cestovný ruch tam zase patrí.

T: Má to nejaké úskalia či benefity?

R: Benefity má a určite aj úskalia. Musia byť určité mantinely, že odtiaľ potiaľ áno. Ja som za to, že sú pravidlá, ktoré musíme rešpektovať ale je treba sa na to pozeráť aj tak ako to funguje v zahraničí. Aj tam majú NP ale ten človek tam patrí, dajú sa tam robiť rôzne atrakcie, majú tam podujatia a tak prečo nie aj u nás. Ja mám niekedy pocit, že tu zbytočne robia pravidlá, ktoré sú nezmyselné aj jednoducho viem, že to nijako nemôže poškodiť ten NP a napriek tomu dávajú zamietavé stanoviská.

T: Máte aj nejaký príklad?

R: Mám, napríklad sme toto leto robili na Štrbskom plese Benátsku noc a vlastne v minulosti sa večer na jazere člnkovalo, boli tam sviečky a lampášiky...tento rok nám dali zákaz, že iba do ôsmej, čiže keď je ešte vidno v júli a pred 30 rokmi sa tam kúpali hostia v jazere keď ešte pálili fakľu v jazere a teraz nám povedali, že večer nemôžeme mať žiadne osvetlenie lebo oslepíme ryby. Tak ak to mohlo fungovať pre 30 rokmi tak prečo to teraz nemôže fungovať?

T: A to sa koná každý rok?

R: Prvý rok bol teraz v júli a ideme z toho urobiť tradíciu.

T: Čo je podľa Vás tým hlavným dôvodom, pre ktorý sa TANAP teší vysokej turistickej návštevnosti. Budú ešte ľudia chodiť do Tatier v prípade ak budú budovy, chaty, zjazdovky či iné produkty ľudskej činnosti zaberať významnú časť tohto prostredia?

R: Tatry sú krásne, sú to veľké veľhory a je to niečo čo je fakt naozaj jedinečné a tí ľudia tu chodia za oddychom, relaxom a čerstvým vzduchom, sú to ako klimatické kúpele, takže sú to podľa mňa tie prírodné danosti, ktoré nám príroda nadelila a keď sa toto spojí s kvalitným servisom tak tí ľudia tu prídu radi.

T: Budú ešte ľudia chodiť do Tatier v prípade ak budú budovy, chaty, zjazdovky či iné produkty ľudskej činnosti zaberať významnú časť tohto prostredia?

R: Ja si myslím, že výstavba je len v určitých hraniciach hej, môže sa ísť len do určitých pásiem a do určitého územia, nemôže sa stavať hocikde a vždycky je to posudzované MZP a robia sa EIA projekty takže aj napríklad tie výstavby

lanoviek a týchto vecí určite je to v súlade s tým aby tá príroda nebola klčovaná. Keď sa stavajú zjazdovky tam kde ten les nie je tak akože možno urobme tam radšej ten servis pre tých ľudí ako sa pozeráť na tú mesačnú krajinu, ktorá tam momentálne je. Čiže nemyslím si že ani TMR ani hotely nezačnú robiť niečo až v takom rozsahu aby priamo zasahovali do toho NP, v tých vyšších výškach určite nie.

T: Chcete tým povedať, že Vám vyhovuje taký stav aký je tu dnes?

R: Áno, nech to je ako to je teraz. Jasně, tie služby a treba robiť rekonštrukcie hotelov a zveľaďovať či robiť nejaké doplnkové služby, reštaurácie, wellness tak aby ten človek tu mal kompaktné služby a aby sa tu cítil spokojne. Tiež som za modernizáciu infraštruktúry ako my to voláme, že mäkký cestovný ruch, tzn. to čo tu bolo v minulosti zreparovať nejaká dať tomu face, ale nie zase tu začať budovať strediská, ktoré tu nikdy v živote nikde neboli, to zase nie. A nemyslím, si že toto je niekoho záujme vytvoriť tu niečo nové a vtláčiť to do NP.

T: Má mať v TANAP-e miesto „divočina“?

R: Divočina áno, ale zase vieme, že sú nejaké hranice odkiaľ by tie zvieratka mali žiť a hlavne situácia je taká, že sa oni sami presúvajú dole, tu kde vlastne aj v minulosti boli osady a sú aj teraz a preto sa naráža na medvede a sú premnožené. Som toho názoru, že tu je pre nich nejaká kapacita a má ich tu byť nejaký počet a ak je tu niečo navyše tak by to trebalo riešiť, či ten odstrel či ten vývoz alebo niečo...

T: Už ste videla medveďa?

R: No jasné, minulý rok som ho stretla v Lomnici ako je hotel Kukučka tak on sa tam pásol na takej trávičke a raz mi prebehol cez cestu pri Hágoch počas dňa. A ešte som ho videla na Štrbskom plese na Solisku medzi chatou a bivakom sa tam proménádovali tiež.

T: To už je niekoľko skúsenosti s medveďom

R: Ale tak nebol to ako úplne že stret... raz som teda bol v chate a on bol pred chatou a potom som vždy bola aspoň v tom aute.

T: Aký je váš názor na zonáciu? Kto by mal stáť za jej vyhotovením?

R: Určite je potrebné upraviť ten pôvodný zákon a ako som už hovorila a vymedziť územia kde nech sa ten mäkký cestovný ruch robí, ja som tiež proti tomu tvrdému cestovnému ruchu, že betonovať v nadmorskej výške neviem akej...a určite nech to je v súlade s OP ale tak ako je to teraz myslím si, že to nie je vyhovujúce lebo v porovnaní so zahraničím tam je to trochu inak. Poviem príklad, solenie. Tu sa napríklad soliť cesty nemôžu ale prejdete tam kde to každý porovnáva či už švajčiarske alpy, francúzske, talianske...a všade tie cesty solia a problém s tým nemajú a u nás je s tým problém. Ako veď príroda je jedna, rovnaká. Podľa mňa tie pravidlá a štandardy by mali byť rovnaké v rámci celej Európy.

T: A nie je to tým, že tie územia sú ta väčšie? Ja neviem...

R: Nie. Každý štát si dáva svoje pravidlá hej a nastaví si to tak ako si to myslí. No a u nás je to tak ako to je... Ja by som bola za to aby boli tieto pravidlá rovnaké pre všetkých, aspoň v rámci EU.

T: Kto by mal stáť za jej vyhotovením zonácie?

R: No určite by tam mali byť nielen tí úradníci alebo strana zelených, alebo tí zelení, ktorí sú TANAP-áci a tie rôzne združenia... ale určite by mali byť prizvaní ľudia z cestovného ruchu.

T: A vy nebývate prizvaní?

R: Ako raz sme boli na jednom rokovaní ale to bolo také rokovanie aké bolo čiže určite by sa tam mala stretnúť väčšia skupina ľudí a odborníci z každej branže, či sú to prevádzkovatelia lyžiarskych stredísk, hotelieri, samosprávy. Zoberme si, že táto samospráva žije z 95% z cestovného ruchu ako čo iné by tu bolo. Akože mali by byť prizvaní určite aj takéto ľudia aby to nebol pohľad len z jednej strany hej napríklad len tých ochranárov. Hlavne by mala prebiehať na zonáciu široká diskusia a nie že oni prídu a odprezentujú nám to, vypočujú si naše pripomienky a nič s tým neurobia.

T: Ako ste spokojný so stavom prírodného prostredia v TANAP-e? Myslíte si, že sa jeho kvalita dlhodobo zlepšuje/zhoršuje? Aký je podľa Vás jeho stav v porovnaní s ostatnými NP na Slovensku či v zahraničí?

R: No keď sa pozriem na tie lesy tak ani nie. Ten lykožrút čo tu robí... Myslím si, že pochybili naozaj TANAP-áci, keby sa to vtedy hneď riešilo a vyčistilo tak by s tým nebol takýto problém.

T: A čo hovoríte na hranicu nad lesom?

R: Tam je to v poriadku, skôr tu naozaj ide o tú nižšiu hranicu.

T: A v porovnaní s inými NP na Slovensku?

R: Čo sa týka v rámci Slovenska tak asi najprísnejší sú u nás hej- TANAP. Myslím si, že také Pieniny, Slovenský raj tam je to voľnejšie.

T: Aj tá príroda je v lepšom stave?

R: Neviem či je lepšie, by som povedala že sa o ňu až tak nestarajú ako u nás. Vysoké Tatry sú také výkladná skriňa Slovenska čo ma čiastočne aj teší.

T: Aký je váš názor na súčasný stav ochrany prírody v TANAP-e? Existujú nejaké legislatívne či správne prekážky efektívnej ochrany prírodného prostredia TANAP-u? V prípade, že áno, ktoré to sú?

R: Sú tam niektoré tie pravidlá, ktoré človek musí rešpektovať až sa mu zastavuje rozum niekedy, že ani to ani tamto človek nemôže. A myslím si, že nejaké úľavy by tu niekedy byť mohli. Poviem to takto, ak človeku dačo zakazujete robí to potom niekedy naschvál. To isté je možno tu. Keby sme tých ľudí možno len nejako vychovávali a robili výchovné opatrenia a deti učili ako sa správať v NP tak ani zákony by nemuseli byť tak prísne. Pravidlá sú veľmi striktné a zaväzuje nám to ruky v rozvoji.

T: Nejaký príklad?

R: Je to aj tá zonácia, že koľko územia je vyčlenených a nemôže sa... ale celkovo aj keď organizujeme nejaké podujatia alebo chceme niečo realizovať tak to ohlásenie tých pravidiel a tie limity sú také, že tu naozaj si pripadá ako niekde v skanzene alebo na nejakom území kde človek nemôže vôbec nič. Samozrejme tieto pravidlá rešpektujeme a fungujeme v ich súlade ale myslím si že nejaké úľavy by tu naozaj byť mohli.

T: Aký je Váš názor na sezónne uzávery chodníkov v TANAP-e? Myslíte si, že by mali mať určité skupiny ľudí ako turisti, horolezci, skialpinisti, vedci a iní milovníci Tatier možnosť sa voľne pohybovať na celom území TANAP-u? Alebo len niektorí z nich? Ak áno, prečo?

R: Ja si myslím, že asi vedia prečo, keby to bolo otvorené asi tých úrazov a nedisciplinovaných turistov... ako ved' máme veľa úrazov a dokonca aj smrteľných cez letnú sezónu a keby to bolo počas zimy tak to vysokohorské prostredie je dosť náročné zvládnuť a tých úmrtí by asi bolo viac.

L: Čiže ide skôr o tú bezpečnostnú zložku?

R: Tá bezpečnosť, ja si myslím, že toto je ok, mohli by to síce pustiť skôr ako toho 15. júna hej, aj keď zase vieme, že koľkokrát ešte v máji sú tie zľadovatené... keď sa to topí to je najhoršie to obdobie takže asi vedia prečo no.

T: Myslíte si, že by mali mať určité skupiny ľudí ako turisti, horolezci, skialpinisti, vedci a iní milovníci Tatier možnosť sa voľne pohybovať na celom území TANAP-u? Alebo len niektorí z nich? Ak áno, prečo?

R: Asi je to lepšie mať nastavené tak, že rovnosť pre všetkých. K tomuto je sa mi ťažko vyjadrovať, ja nie som ani horský vodca ani záchranár, skôr to hodnotím z pohľadu turistu.

T: Niektoré časti Tatier, napríklad Belianské Tatry, sú pre turistiku celoročne zatvorené čo znamená, že nie je možné vnímať krásy tohto jedinečného miesta. Jedným z dôvodov zákazu vstupu je aj ochrana endemitických rastlín, teda rastlín nevyskytujúcich sa inde na svete. Pokiaľ ide o význam väčšiny z nich majú minimálny či dokonca žiadny význam z hľadiska stability miestnych ekosystémov či potravného reťazca. Myslíte si, že je adekvátne vysloviť zákaz vstupu človeka do tejto tak prírodne zaujímavej lokality kvôli existencii týchto rastlín?

R: Ako keď to bolo niekedy otvorené, prečo to nemôže byť aj teraz? To je presne to isté ako s tým Štrbským plesom. To sú tie nezmyselné rozhodnutia aspoň z môjho pohľadu, že keď to ľuďom nevadilo pre 40 rokmi prečo teraz. Ja chápem ak bolo niečo od dávna a má to opodstatnenie prečo to musí byť uzatvorené a prečo sa to musí rešpektovať tak ok. Ale vymýšľať nejaké nové zákazy a niečo si dokazovať, že chceme niečo zachrániť tak s tým naozaj nie som stotožnená, ja určite nie.

T: Čo považujete za najcennejšie prírodné hodnoty v TANAP? Je potrebné ich nejakým spôsobom chrániť? Mali by tieto najcennejšie prírodné hodnoty TANAP-u význam aj za predpokladu, keby neboli turisticky prístupné?

R: No asi tie výhľady na tie hory hej. Ja žijem tu stále som Popradčanka, asi 5 rokov žijem tu v Tatrách, ale ten výhľad na tie hory to je asi to naj, tie výhľady a príroda. Jasné, chodím aj do iných kútov Slovenska, ale nikde nie sú tie hory asi také ako u nás. Lebo možno to rastlinstvo a tie živočíchy žijú aj niekde inde hej, aj keď sú určité druhy žijúce len u nás, ale asi to celkové prostredie je to „vau“, prečo tu vlastne tí ľudia aj chodia hej. Ako keď sa niektorých opýtate tak je to kvôli tým výhľadom.

T: Viac ako 50 percent územia TANAP-u tvoria územia s najvyšším 5. stupňom ochrany tzn. územia s bezzáhradným režimom (ako napríklad NPR, PR...). Je tento stav/pomer adekvátny z ohľadom na potreby ochrany prírody (toho skutočne hodnotného) a rozvoja cestovného ruchu zároveň?

R: Nie je, ja si myslím, že možno tých 25-30% by mohlo byť ok, ale sú územia, ktoré sú v 5. stupni ochrany a nevidím v tom zmysel. Napríklad na Štrbskom Plese, vystúpite dole na parkovisku a máte 3. stupeň a vystúpite pri lanovke z auta a máte 5. stupeň. Robila som na Štrbskom plese a viem aké boli všetky pravidlá a ako čo sa nedá. To isté, napríklad Tatranská Lomnica a Skalnaté pleso, dobre do určitého územia ok, ale prečo Skalnaté pleso kde je normálne cestovný ruch a ktorý tam bol v minulosti a nie je to nič nové ja si myslím, že kľudne by tam mohol byť ten tretí stupeň. Veď to je vychádzkový bod odkiaľ sa ide na vysokohorskú turistiku. Takže určite by som ja ten 5. stupeň znížila.

T: A v ktorých lokalitách konkrétne? Už ste spomínala to Štrbské pleso...

R: Sú to asi tie hlavné centrá cestovného ruchu ako je Hrebienok, Smokovec, Lomnica to Skalnaté pleso a Štrbské pleso, hej veď sú to najviac navštevované miesta kde tí turisti chodia tak prečo im tam nedať tie komplexné služby ktoré vyžadujú. Už keď z toho bodu vychádzajú vyššie s tým súhlasím, ale v týchto centrách, kde sa sústreďujú tí ľudia a chcú tie služby lebo si to vyžadujú tak prečo im to nemôžeme ponúknuť.

T: Aký je Váš názor na turistickú infraštruktúru v TANAP-e pokiaľ ide napríklad o lanovky, lyžiarske vleky a turistické chodníky? Je súčasný stav dostačujúci alebo by malo dôjsť k jej rozšíreniu? Ako vnímate vybudovanie lyžiarskych zjazdoviek, hlavne v oblasti Tatranskej Lomnice, Smokovcov a Štrbského plesa? Ako podľa Vás ovplyvnili vzhľad krajiny?

R: Určite by sa to malo ešte skvalitniť a zlepšiť niektoré služby a to, že dochádza ku modernizácii lyžiarskych stredísk ja som za to, lebo ak sa chceme rozvíjať a napredovať ďalej a byť viditeľný aspoň v rámci Európy tak nám ani nič iné nezostáva. Ja neviem či ste zachytili správu, že britský časopis The Times uverejnil Tatry ako jednu zo 4 najlepších lyžiarskych destinácií na zimnú lyžovačku pre Britov. Je to v rámci napojenie leteckej linky Poprad- Londýn. Ak sa takto vysoko dostaneme a niekto nás takto ohodnotí tak naozaj tí ľudia očakávajú aby tie služby a servis bol kvalitný a aby to tu nebolo ako pred 30 rokmi. A vidím aj do toho keď sa niečo stavia tak vždycky je tu posudzovanie a vyjadrujú sa ku tomu odborníci či už Správa TANAP, ŠOP, MŽP a ak sa niečo naozaj schváli tak si nemyslím že je to len tak že si ten developér povie, že si niečo ide postaviť. Naozaj ten proces schvaľovania trvá 2-3 roky pre jeden projekt.

T: Myslíte si, že by malo dôjsť v niektorých častiach TANAP-u k zvýšeniu úrovne ochrany či rozšíreniu územia TANAP-u?

R: Nemyslím si, nemám to takto zmapované ale nemám zase ten názor, že by malo byť niečo viac chránené ako je. Skôr by som povedala aby boli tie úľavy.

T: A nemáte trošku obavy, že keby došlo ku tomu zmenšeniu piatich zón na tých 25% že by mohlo dôjsť práve ku tomu zastavaniu niektorých častí a potom ku ovplyvneniu tých výhľadov.

R: Nie, ja si práve myslím, že keby to šlo z toho piateho na ten tretí stupeň kde stále treba rešpektovať nejaké pravidlá... určite by sa nebudovalo niekde hore na Solisku alebo Hrebienku nejaká masa hotelov. To si nemyslím. Všetok ten

cestovný ruch sa deje po magistrálu a ako je cesta slobody a po tento línií ale nie vyššie. Tí ľudia potrebujú byť tu dole a hore ísť za tým oddychom za tým zážitkom, ale zase oni si vyžadujú už aj nejaké služby a servis a infraštruktúru v tom podhorí.

T: Myslíte si, že je vhodné usmerňovať vývoj lesov a porastov na území TANAP-u s cieľom dosiahnuť žiadaný stav napríklad s ohľadom na estetický vzhľad týchto porastov a krajiny či ich zdravotný stav? Jednalo by sa o celé územie alebo o konkrétne lokality? Mal by sa o vývoj lesov starať lesník, ochranár, ekológ(vedec) alebo niekto iný?

R: Povieť tak, pred desiatimi rokmi spadol les, hlavne smrekové porasty. Pôvodná vegetácia Tatier sú listnaté a zmiešané lesy. S tým čo tu bolo umelo vysadené s tým sa príroda vysporiadala tak ako sa vysporiadala a všetko to padlo. Potom sa TANAP zachoval tak, že nechal všetko na prírodu nech si s tým pomôže sama čo tiež nebolo úplne správne pretože vidíme ako sa rozšíril lykožrút, ktorý sa neskutočne rozšíril a napadá aj to zdravé čo tu bolo. Les ktorý tu bol pôvodne pomaly mizne a to, že to nechali na akýsi samo výsev aby sa udial tak sa stalo to, že tu teraz máme samé listnaté stromy ale je tu zase veľa alergénov, čo tiež nie je úplne správne. Čiže určite nejaké regulácie a zásahy tu byť musia aby sa to usmerňovalo a aby sa tie staré a choré stromy vyrúbavali. Niečo byť musí aj na prírodu ale aj zásah človeka.

T: A vo všetkých oblastiach? Sú nejaké oblasti ktoré by ste napríklad nechala aj na samovývoj?

R: Možno tie oblasti kde sa nekoná ten veľký cestovný ruch, kde sa nachádzajú len tie živočíchy a ľudia tam skutočne chodia málo tak ok tam to byť môže.

T: Sú oblasti, ktoré sú čisto divočinové, napríklad dolina Nefcerka, niektorí ochranári sa vyjadrujú, že keby tam bol náučný turistický chodník tak by sa tej prírode nič zlé nestalo. Aj tu by ste boli za zásahy keďže by sa už jednalo o turistickú infraštruktúru?

R: Nie, ak je príroda v takom stave, že sa vie o seba postarať sama tak si nemyslím, že tie zásahy tam musia byť. Tie zásahy sú nutné vtedy keď vidíme, že tá pomoc je potrebná, či sa premnoží napríklad ten lykožrút alebo nejaké buriny, ktoré tu tiež nepatria. Ak začne lykožrút je potrebné zasiahnuť okamžite a urobiť tie preventívne opatrenia a radšej vyrúbať 10 stromov než potom prísť o celý les. Tie stromy sú potom ako zápalky a keď príde silnejší vietor tak to ide.

T: Aký podiel by mala predstavovať lesná ťažba v TANAP-e? Na aký účel by sa mali tieto peniaze použiť?

R: Ako nemyslím si že by sa tu mali ťažiť stromy. Sú iné miesta na Slovensku, kde je to možné. Ja som proti nejakej ťažbe a jedine ak tak choré stromy alebo také nezmyselné situácie tu máme, že máme územie, ktoré padlo kde už les nikdy nebude a vieme to všetci. A chceme to nejako zhodnotiť, že tam les nikdy nebude a sú tam nejaké tri pahýle, ktoré vám zakážu vyrúbať no tak toto si zas myslím že by sa mohlo. Ale určite som proti tomu aby ťažilo drevo vo Vysokých Tatrách.

T: Na aký účel by sa mali tieto peniaze použiť?

R: Ako určite časť z toho by mala ísť na obnovu tých porastov alebo aspoň na skultúrnenie toho prostredia povieť navigačné tabule, smerovníky, spevňovanie turistických chodníkov, možno niekde odpadkové koše aby sa tie peniaze jednoducho vrátili späť do toho územia aj keď v inej forme. Žijeme dnes v ekonomike kedy sa všetko robí kvôli peniazom, tak ak človek chce niečo zarobiť tak jasné, ale aspoň tých 70-80% zdrojov by malo ísť späť.

T: Z akých zdrojov by sa mala financovať ochrana prírody a krajiny v TANAP-e?

R: Okrem štátu by tam mali prispievať všetci, hej. Mali by prispievať aj tie subjekty, ktoré tu pôsobia a mal by tu byť správny kľúč toho financovania. Priznám sa, že sama do toho úplne nevidím, lebo nie každý vám povie ako to funguje. Záujem by mal byť ale hlavne zo strany štátu a štát by si toto mal zobrať ako jednu zo svojich priorít a aj jemu by malo záležať na tom aby ten NP vyzeral ako vyzera. Ja som videla NP a bol tam vysoký stupeň ochrany, ale mohli mať pekné malé lavičky, boli oddychové zóny, boli miesta kde normálne si človek sadol kde bol prístrešok mali sme aj odpadkový kôš a ľudia vedeli, že tam sa najedia a vyhodia odpadky. Zamestnanci NP by sa mali o to starať a čistiť takéto lokality. Toto je niečo čo nám tu asi chýba, že ak by sme mali takéto miesta ľudia by možno nehádzali odpadky kade tade, teraz sa idete prejsť a máte viacej servítok na zemi ako zelenej trávy. Toto sú určité preventívne opatrenia a výchova turistov.

T: Čo si predstavujete pod pojmom „udržateľný rozvoj“? Čo pre Vás znamená udržateľný rozvoj konkrétne v TANAP-e?

R: Udržateľný rozvoj je to, že vlastne určite ten život v tom city sa musí rozvíjať, ale je to presne o tom mákkom cestovnom ruchu čo som spomínala, že jednoducho nerobiť až také zásahy že by sme si ho zničili, ale zase sa nemôžeme tváriť, že tu ten cestovný ruch nie je a tie zásahy tu nemôžu byť... takže hľadať nejakú tú strednú cestu tak aby boli spokojní povieť všetci. Aby boli spokojní tí podnikatelia a samosprávy, ktoré tu z toho žijú, ale na druhej strane, aby sa ten NP rozvíjal a aby tu tí ľudia prišli a aby sa neničil.

T: Značná časť územia TANAP-u leží na neštátnych pozemkoch (komposesoráty, urbáriaty, obce, súkromní vlastníci...) Ako vnímate túto situáciu? Sú tieto subjekty schopné poskytnúť svojím pozemkom náležitú ochranu? Ak nie, aké riešenie vidíte?

R: Má to svoje plusy a mínusy. Stretávame sa tým pomerne často a niekedy zisťujete, že jedno územie majú piati vlastníci a je potom celkom ťažké získať od každého súhlas. Zase som možno aj rada, že nie všetko patrí štátu, lebo niekedy ten prístup, keď to má daný subjekt buď samospráva, urbár alebo fyzická či právnická osoba, tak sa o to starať viac ako štát hej. Takže treba sa na to pozerieť z dvoch pohľadov. Ak by to všetko mali súkromníci, tak by tu už lesy neboli a keby to mal všetko štát tak to by tiež nebolo dobré lebo tam ten záujem o nejaké to zveľaďovanie nie je.

T: Čiže je jednoduchšie reč s tými súkromníkmi ako so štátom čo sa týka využívania toho územia?

R: Niekedy áno.

T: Aj oni predsa musia rešpektovať, že to ich územie je v NP

R: Hej ale oni si to vykosia a upraví a ten štát na to kašle... Som riešila takú situáciu a že v lete nám veľa pršalo celé leto tak bola vysoká tráva popri turistických chodníkoch tak sme to riešili, že sú sťažnosti zo strany hostí, že

jednoducho tie chodníky sú také aké sú a je potrebné to vykosiť, myslím že sa jednalo o chodník z Hrebienka do Smokovca. Oni nám odpísali, že nemajú peniaze a že ak si to zafinancujeme mi tak oni nám to vykosia.

T: Je niečo, čo by ste chceli dodať? Niečo dôležité o čom sme nehovorili? Otázka, ktorú by ste položil keby ste sám robil podobný výskum?

R: Zaujímavé je napríklad ak organizujeme nejaké podujatie koľko subjektov sa nám ku tomu musí vyjadriť. Musí sa vyjadriť samospráva, obvodný úrad ŽP, ŠOP a ŠL TANAP. Legislatíva a všetky povoloňacie procesy vidím ako najväčší problém... Podľa mňa by mal existovať jeden subjekt, ktorý keď vám toto schváli tak je to ok. Napríklad keď sme riešili tu akciu na Štrbskom plese tak dostali sme od všetkých súhlas dokonca aj od Správy TANAP-u no jeden subjekt nám to zakázal a to Správa vodnej plochy, ktorý majú na starosti len pleso.

Rozhovor číslo 7

Deň: 17.10. 2014

Miesto: Kežmarok

Respondent: Juraj Kziažek

Pracovná pozícia: strážca NP, pracovník Správy TANAP-u

T: Navštevujete častejšie divočinu alebo krajinu, kde prevažujú sídla, hrady či iné produkty ľudskej činnosti?

R: Ak by som mohol vybrať tak divočinu. Teda tam, kde je to propagované ako divočina. Mój pohľad na NP je to, že ak by som chcel ísť niekde do neznámych krajín dajme tomu fotografovať prírodu, tak by som tu prírodu hľadal v sieti NP, ktoré majú určitú infraštruktúru a určitým spôsobom garantujú to, že to čo ja tam chcem vidieť tam aj uvidím. A tým pádom tá OP, respektíve NP veľmi úzko súvisia s cestovným ruchom, lebo počul som názory mnohých, ktorí sa napríklad venujú poľovačke a boli poľovať napríklad v Kanade alebo v Amerike v divočinových pásmach a hovorili, že to je divočina. Lenže ja hovorím dobre, ale tam je divočina pre úzku skupinu ľudí a v tom NP ju nájde široký okruh ľudí aj tie zvieratá sa tam vzhľadom na návštevnosť ináč správajú a garantuje to, že ich tam uvidia, kdežto v tej divočine je vôbec ťažké pre nich niečo zastreliť ak to tak môžem povedať. Takže ja áno, divočinu, ale v NP. Ja by som netrval na tom, že by to musela byť úplná divočina, kde pôjdem neviem ako dlho a nestretnem živáčika, aj keď by sa mi to rávalo. V Tatrách našťastie sú také miesta kde sa nedá stretnúť človeka za pol dňa napríklad.

T: Je to teda preto, lebo je ten prístup do divočiny jednoduchší?

R: Určite lebo tam je infraštruktúra

T: Stretol ste sa už v praxi s ochranou prírody a krajiny? Čo si o nej myslíte?

R: Ja sa OP živím, ale nemôžem povedať ani že na 100% funguje a ani že nefunguje. Ja sa denno-denne v praxi stretávam s takými paradoxnými situáciami, že niekde by som povedal, že áno dobre funguje ale niekde je to také všelijaké. Pre slovenskú OP je možno typické to, že niekoľko rokov, to možno povedať presne od roku 1995, sa tu hľadá akási vlastná cesta, ktorá sa nepodobá na žiadny systém z okolitých krajín ani tých post socialistických, ktoré si vybudovali nejaký systém. My máme nejaký vlastný a nemám pocit, že vždy to funguje.

T: Máte na mysli nejaký konkrétny príklad kedy to možno nie úplne funguje správne?

R: No určite, napríklad čo sa týka organizácie a správy NP. Na Slovensku správy NP v skutočnosti nespravujú to územie čo je taký zásadný rozdiel oproti ostatným. Správy NP sú odbornými organizáciami ŠOP, ktorá zastrešuje NP a má právnu subjektivitu, NP nemajú. Správy NP vo vzťahu ku územiu v skutočnosti nie sú správcami ani vlastníckmi tých území kde by mali tu správu robiť. Lesný pôdny fond má na starosti MP a jeho organizácia a ďalšie pozemky sú vlastnené urbármi, mestami a nešťátnymi vlastníckmi. Ja len poviem príklad, jeden nebohý urbárnik my v celkom pokojnej atmosfére povedal, aby sme si zonáciu robili vo svojom lese. On to v tej jednej vete vystihol. Potom som sa nad tým zamyslel a je to asi tak. A preto zonácia trvá koľko trvá a ešte bude podľa mňa kým tieto veci nebudú vysporiadané. My nefungujeme tak ako napríklad Poliáci. Mal som možnosť byť s bývalým riaditeľom TNP a NP Gorce v Poľsku a ten nám vysvetľoval, že zhromažďujú balík peňazí na porasty, ktoré nepatria štátu. Keď tieto peniaze zhromaždia tak urobia všetko pre to aby tieto pozemky vykúpili a pripojili ku tomu.

T: U nás sa to takto teda nerobí?

R: Tu sa to takto nerobí.

T: U nich sa ale vyberá vstupné pri vstupe do NP pokiaľ viem...

R: To zase súvisí s iným ale áno vyberá. Ale ako kde. Nevieťm či sa v Gorciach vyberá, lebo tam je nízka návštevnosť. Vyberá sa tam kde je vysoká. Oni vlastne zaviedli to vstupné preto, lebo ekonomická situácia ich dotlačila. Začali to vstupné vyberať v určitej výške a ľudia to prijali a tá návštevnosť je tam stále vysoká. Oni si mysleli, že keď budú dvíhať vstupné, že usmernia návštevnosť. Opak sa stal pravdou a majú o to viac peňazí.

T: Čo si predstavíte pod pojmom „Národný park“?

R: No ja mám už ten názor taký deformovaný, lebo mám skúsenosti. Ale takto, ak by som to bral tak, že by som išiel do NP niekde do susedného štátu, tak očakávam, že NP garantuje to, že tam uvidím ten kus tej prírody, ktorá je typická a charakteristická pre ten štát, pre tie hory, pre tú prírodu a že tam uvidím, čo vidieť chcem. A zároveň nestretnem sa s nejakými aktivitami čo s NP nejakou nesúvisí ako ťažba surovín či prehnaná doprava. A keby som si mal možnosť vybrať a dopredu zistiť, určite by som dal prednosť takým lokalitám, kde nehrozí nejaká veľká návštevnosť. Príklad poviem, keby som chcel ísť do TPN do Poľska, tak určite nepôjdem na Morské oko.

T: Má byť človek súčasťou NP? Ak áno, aké postavenie mu prináleží z hľadiska využívania územia? Uved'te príklad.

R: NP veľmi úzko súvisí s cestovným ruchom. Ten návštevník by tam mal byť a mal by byť vítaný. A z toho návštevníka by mali žiť nielen obyvatelia dajme tomu v cestovnom ruchu ale aj samotný park by mohol. Lebo NP nie

sú o tom, že ich oplotíme a zatvoríme. Mala by tam byť turistická infraštruktúra, infocentrá a mali by byť propagované ako územie, kde je možné sa s tou prírodou stretnúť v nedotknutom stave dajme tomu. Toto je podstatné...

T: Ktoré ekonomické/hospodárske aktivity či odvetvia by sa mali rozvíjať na území TANAP-u pokiaľ ide o jeho ekonomický rozvoj? Aké môžu byť úskalia a aké môžu byť prínosy týchto aktivít či odvetví? Akým spôsobom by sa dali tlmieť negatívne vplyvy týchto odvetví či turizmu na TANAP?

R: Mój názor je taký, že by sa tam mal rozvíjať mäkký turizmus. Buduje a udržiava sa sieť chodníkov, v niektorých NP sieť kempov a odpočívadiel. Ale nesmie súvisieť s masívnou výstavbou. A určite sú to menšie náklady na jedného návštevníka ako v prípade tvrdého turizmu, kedy treba postaviť zjazdovky, zasnežovať ich atď.

T: Má aj tento mäkký turizmus nejaké negatíva?

R: Ak by sa to nejakým vymklo z rúk tam mohlo byť aj určité negatíva. Ale zase existujú nástroje na to ako to uregulovať a ustriechnúť. Pokiaľ by to územie tú zvýšenú návštevnosť znieslo, no tak by znieslo. V prípade, že by viedlo do nejakých citlivejších oblastí tak by sa dal stanoviť nejaký limit dajme tomu v priestore a čase a počte. Nie som zástanca toho, že teda absolútne sa to nedá na 100% povedať, ale že absolútne ochránime niečo tým, že tam pribijeme tabuľu so zákazom vstupu. Musia byť aj také tie trinásť komnaty, to určite, v ktorých je pohyb nežiaduci a aj živočíchy by si tam našli ten svoj pokoj, ktorý potrebujú. Určite existujú možnosti ako by tam tí ľudia mohli vstupovať bez nejakých veľkých negatívnych vplyvov.

T: Čo je podľa Vás tým hlavným dôvodom, pre ktorý sa TANAP teší vysokej turistickej návštevnosti. Budú ešte ľudia chodiť do Tatier v prípade ak budú budovy, chaty, zjazdovky či iné produkty ľudskej činnosti zaberat' významnú časť tohto prostredia?

R: Nevieťm či by ich to ovplyvnilo masívne, ale ja som mal viac krát možnosť sprevádzať skupiny ľudí a keď chcela skupina Američanov stráviť 3 hodiny v Tatrách, tak kam ich zoberieš? Vodopády. Lenže bol vrchol sezóny a na konci dňa sa ma pýtali, či tu nie je pokojnejšie miesto.

T: Má mať v TANAP-e miesto „divočina“?

R: Zvykne sa hovoriť percentuálny podiel, ale málo sa hovorí o tom, že je rozdiel či z 20 000 hektárov je 70% je považovaných za divočinu alebo z 70 000 hektárov. Tými percentami sa zvykne trochu klamať, lebo môže byť, že dajme tomu 70% zóny A, nazveme tú divočinu, je pre nejakého neštátneho vlastníka nič, ale pre iného to môže byť jeho pozemkoch tvoríť aj 80%. Preto hovorím radšej o absolútnych číslach a konkrétnych veciach.

T: Ako ste spokojný so stavom prírodného prostredia v TANAP-e? Myslíte si, že sa jeho kvalita dlhodobo zlepšuje/zhoršuje? Aký je podľa Vás jeho stav v porovnaní s ostatnými NP na Slovensku či v zahraničí?

R: Samozrejme navštívil som všetky NP na Slovensku, ale netrúfam si to zhodnotiť lebo také poznatky až nemám. Ale ja keď vezmem tú časť TANAP-u kde ja pôsobím, to sú dve doliny v Belianských Tatrách a zhodou okolností nie sú vo vlastníctve štátu, ale už od roku 1690 sú vo vlastníctve iných a boli ľuďmi v minulosti dosť intenzívne využívané. Z tohto pohľadu sú niektoré časti menej využívané ako boli v minulosti. Bola vylúčená pastva, páslo sa 400 rokov. Vypaľovala sa kosodrevina a tie ovce tam po sebe nechali určité stopy na pôde a vegetačnom kryte, ťažilo sa drevo, páľilo sa uhlie. Sieť chodníkov a ciest bolo väčšia ako je dnes.

T: Takže všetky tieto zmeny má na svedomí uzákonenie NP? Kvôli tomu sa vlastne zakázala aj tá pastva nie?

R: Pastva sa zakázala, ale zase čo sa pastvy týka tak toto je veľmi zložitá otázka, lebo ja som sa v Alpách stretol s tým, že sú regulérne NP dokonca staršie ako TANAP a pasie sa doposiaľ, nie som si istý či aj na štátnych pozemkoch ale na súkromných určite. Tam som sa v Grand Paradise s ovcami stretol vo výške 2500 metrov. To je v severnom Taliansku a je to jeden z najstarších NP v Európe. A v údoliach sa dodnes pasie hovädzí dobytok. A ten spôsobuje ešte väčšie rany na prírode ako tie ovce. V Nemecku sa pasie a aj lesy sa spásajú. Takže toto je taká háklivá téma, lebo aj som videl nejaké filmy, kde sa vlastne propagovali to, že tie horské lúky, ktoré človek vlastne v minulosti umelo založil tak vytvorili prostredie, kde zvýšili biodiverzitu. Nie je to nejaký monokultúrny smrekový les, ale sú tam lúky, ktoré sa kosia a darí sa tam veľkému množstvu druhej živočíchy a rastlín, hlavne teda hmyzu. To je to čo u nás to treba umelo manažovať aby sa to udržalo.

T: Aký je váš názor na súčasný stav ochrany prírody v TANAP-e? Existujú nejaké legislatívne či správne prekážky efektívnej ochrany prírodného prostredia TANAP-u? V prípade, že áno, ktoré to sú?

R: V posledných rokoch sa hovorí, že hlavným problémom je neprijatie zonácie. Ja ale zonáciu nepovažujem za samospasiteľnú či bude alebo nebude. Návštevný poriadok platil od 1999 a sú tam veci, ktoré sú neaktuálne, no a s prijatím nového návštevného poriadku sa čaká na zonáciu čo ja si myslím, že nie je celkom dobre, lebo pre návštevníkov tie pravidlá bez ohľadu na zonáciu by mohli byť aj bez toho. Zonácia je dôležitá pre vlastníkov a užívateľov pozemkov, aby vedeli kde tá hranica je a pokiaľ bude možno čo robiť. Ďalej, čo sa týka TANAP-u tak nie sú úplne jasné vzťahy ku územiu aj čo sa týka štátnych organizácií. Navonok to vyzerá, že sa spolupracuje, ale to nie je ten systém, ktorý poznáme zo sveta. Stačí preskočiť cez potok alebo prejsť cez hrebeň a zistíme, že to funguje inak. Mám teraz na mysli Poľsko. Optimálne sa chráni príroda v NP tak, že vlastníkom pozemkov je štát alebo má tieto pozemky vysporiadané prenájmom, vykúpením alebo výmenou pozemkov. V TANAP-e sa dlhodobo vie, že je tu veľa kohútov na jednom smetisku má čo do toho hovoriť, no a z toho potom vyplývajú zbytočné kauzy a obviňovanie sa.

T: Aký je váš názor na sezónne uzávery chodníkov v TANAP-e? Myslíte si, že by mali mať určité skupiny ľudí ako turisti, horolezci, skialpinisti, vedci a iní milovníci Tatier možnosť sa voľne pohybovať na celom území TANAP-u? Alebo len niektorí z nich? Ak áno, prečo?

R: Ja sa stretávam s tým paradoxom, že sa tie uzávery na jar a jeseň silne medializujú a pritom to nie je celkom pravda, lebo práve existujú v súlade s návštevným poriadkom privilegované skupiny ľudí, ktoré môžu tie sezónne uzávery legálne porušovať. To platí pre horolezcov. Skialpinisti sú trochu iná kategória, lebo oni sa v zmysle návštevného poriadku musia pohybovať len po vyhradených trasách, no ale veľa krát idú mimo tieto uzávery. No a čo sa týka sezónnych uzáverov, v tomto sa mój názor asi značne odlišuje od mojich kolegov, ja si sezónny uzáver predstavujem tak, že napríklad viem o doline, kde prebieha rodenie mláďat a je tam nastáňované celá kamzičia črieda a potrebujú ten pokoj. Netrval by pol roka ale 1-2 mesiace, ale potom by platil pre všetkých rovnako a nikto by tam privilegovaný

nebol. Na druhej strane je sezónny uzáver, ktorý nemá opodstatnenie aby ani tie 2 mesiace tam bol. Teraz nehovorím o bezpečnosti návštevníkov čo sa týka pohybu v horách, len ku ochrane prírody. Mám skúsenosti z Európy a zase netreba ísť ďaleko, napríklad Poliaci nepoznajú uzávery. Poliaci tu chodia ak ku nim a veľmi sa divia že sú uzavreté chodníky.

T: Niektoré časti Tatier, napríklad Belianské Tatry, sú pre turistiku celoročne zatvorené čo znamená, že nie je možné vnímať krásy tohto jedinečného miesta. Jedným z dôvodov zákazu vstupu je aj ochrana endemických rastlín, teda rastlín nevyskytujúcich sa inde na svete. Pokiaľ ide o význam väčšiny z nich majú minimálny či dokonca žiadny význam z hľadiska stability miestnych ekosystémov či potravného reťazca. Myslíte si, že je adekvátne vysloviť zákaz vstupu človeka do tejto tak prírodne zaujímavej lokality kvôli existencii týchto rastlín?

R: To by museli povedať botanici, lebo ja by som sa prikláňal ku tomu, že ak by to bol vysporiadaný pozemok vo vlastníctve štátu ako je od Ždiarskej Vidly na západ ten hrebeň po Javorinu, tam by som vôbec nemal problém ľudí nepustiť a tam by mohla byť tá trinásta komnata, kde by sa aj tie živočíchy a rastlinky mohli vyvíjať bez akéhokoľvek vplyvu človeka. Lenže problém Belianských Tatier je v tom, že 2/3 nie sú v štátnom vlastníctve. Hlavným vlastníkom je mesto Spišská Belá, ktorá má záujem sprístupňovať chodníky a propagovať svoje územie pre cestovný ruch takýmto spôsobom. Tam by to trebalo riešiť, pretože neviem do kedy tento stav bude udržateľný pre ochranárov, že povedia nie. A ku tým rastlinkám, pre mňa je to ťažko odpovedať na túto otázku. Pre mňa je dôležité tam udržať každý druh bez ohľadu na to či sa jedná o 2 či 3 lokality kde sa vyskytuje. Ja by som vždy hľadal nejakú strednú cestu. Ak napríklad ide chodník cez lokalitu nejakého endemitu tak by sme mohli pretrasovať chodník a obísť tú lokalitu alebo v krajnom prípade možno prenesenia ten rastlinky. Vždy sa dá nájsť riešenie. Väčšina ochranárov má predstavu že zavrieť a nepustiť. Myslím si, že zmysel dáva ak sa povie, že neznesie to davy ľudí, ale znesie to napríklad 50 ľudí denne a ešte so sprievodcom eventuálne aby tam dačo nevyparátili. Takže v priestore a čase určité obmedzenie a prežili by. Lebo ja vychádzam z toho, že to územie bolo hospodársky exploatované 400 a viac rokov a napriek tomu sa do teraz tie druhy udržali. Spásali to ovce, ľudia tam chodili neobmedzene a napriek tomu to tie druhy prežili. A to sú storočia. Určite nechodili toľko turistov po jednom chodníku ako dnes, ale predsa len tam ten človek vplýval. Naopak teraz zase si myslím, že tým, že sa tá pastva stiahla a tá vegetácia nenormálne rýchlo zareagovala a rastie a už je zmenená, pretože pôda má iné vlastnosti po tých storočiach pasenia tou nitrifikáciou tých dusičnanov tam je z toho trusu viac ako bolo. A to hovoria napríklad motýlkari, že pre niektoré druhy motýľov není veľmi prospešné, že teraz zarastú tie lúky a teraz všetko zatiahne kosodrevina. Niektoré druhy by zmizli.

T: Je v území Belianských Tatier tendencia tej kosodreviny sa rozširovať?

R: Tak hovorí sa, že vápenatý podklad je bohatší na živiny, tým pádom. Myslím, že má. Tam, čo sa týka obmedzenia turistiky vo vzťahu ku flóre, ale aj ku pôde, tak chodníky boli v minulosti zle vytrasované a keď sa do toho oprú silné dažde tak tam začne silná erózia a dochádza ku škodám. Aj keď určite to spomenú vlastníci tých niektorých pozemkov a oni tvrdia a bohužiaľ im musím dať za pravdu, že chodník, ktorý kedysi fungoval ako chodník a bol udržiavaný sa nechal zarásť kosodrevinou, tých ľudí tam síce nechodí veľa ale chodia a vzhľadom na to zarastenie si našli novú cestu a kadejaké obchádzky a sú omnoho väčšie škody ako keby sa tí ľudia držali jedného chodníka, ktorý fungoval 50 rokov.

T: Čo považujete za najcennejšie prírodné hodnoty v TANAP? Je potrebné ich nejakým spôsobom chrániť? Mali by tieto najcennejšie prírodné hodnoty TANAP-u význam aj za predpokladu, keby neboli turisticky prístupné?

R: Tak na malom území je toho skoncentrovaného príliš veľa, čo sa týka reliéfu výnimočného glaciálneho, čo sa týka biodiverzity druhov na malom území. To napríklad v Alpách alebo niekde inde treba za deň prejsť neviem koľko aby človek videl toľko čo tu. A zvlášť v tom mojom rajóne. V priebehu jedného dňa som vo vysokotatranskej žule a na belianskom vápenci. Teraz mám problém s tým, že patrí do malej menšiny odporcov výstavby Kežmarskej chaty. A s tým mám problém aby sa z tej doliny nestalo to, že tam budú chodiť ľudia s tým cieľom chodiť od chaty ku chate, ale išli tam preto lebo majú tam možnosť vidieť to a to v rámci jedného dňa. Na tom mieste tí ľudia tú chatu potrebovať nebudú. Naopak, tam by som práve bol prístupný tomu, a to už som hovoril o tej mäkkej turistike, že sieť tých starých ciest, ktorými sa tie chaty aj tá Kežmarská chata zásobovali alebo chodilo sa na salaše je už dneska zarastená. Ja by som volil alternatívu toho mäkkého prístupu, že by som bol za to, aby sa jedna z tých starých ciest obnovila, že by pribudol by jeden turistický chodník čím by sa zväčšila sieť. A niekedy sa stávajú situácie, že zhoršenie počasia, veľa snehu a tí ľudia sa teraz ocitnú na mieste odkiaľ niet úniku iba návratu, ktorý môže byť rovnako dlhý alebo aj nebezpečný by sa dalo povedať. A si myslím, že keby jedna z tých ciest v tej prijateľnej výške nad hranicou lesa, ona tam je len je zarastená, sa vyznačkovala, tak by bola perfektnou alternatívou. Videli by tí turisti, že je možnosť utiecť, pokiaľ by sa nedalo v túre pokračovať.

T: Tá cesta ide z Bieleho plesa kam?

R: Lebo tam treba prejsť po zelenej značke vyjsť až na Biele pleso a po červenej ísť ešte na Brnčalku. A pod tým 200 metrov je stará furmanská cesta, aj tak sa vždy volala, a ona ide vlastne po vrstevnici tesne nad hranicou lesa a to ja som po nej chodil roky rokúce a to bolo super. Dalo sa ujsť. Takže ja som za to. A koľko ľudí som tam poslal aj napriek tomu, že nie je značkovaný chodník ale videl som, že oni rozmýšľali že ako a nazad to bolo ďaleko a bolo treba rýchlo utiecť do doliny čím nižšie a nie ešte sa vracaf cez nejaké stupáky tak hovorím im choďte tu a tam pri tamtej lavičke doľava a ste tam. Krátke prepojky, logické a nič by nepoškodili určite lebo prechádzajú súvislým kosodrevinovým porastom. Toto nie, to mi radšej ideme chatu stavať. To je môj pohľad.

T: Viac ako 50 percent územia TANAP-u tvoria územia s najvyšším 5. stupňom ochrany tzn. územia s bezzásahovým režimom (ako napríklad NPR, PR...). Je tento stav/pomer adekvátny z ohľadom na potreby ochrany prírody (toho skutočne hodnotného) a rozvoja cestovného ruchu zároveň?

R: To zase sa trochu ideme klamať percentami, lebo pre mňa je dôležité z akej absolútnej hodnoty toho územia.

T: Mám na mysli súčasnú veľkosť TANAP-u, tých cca 74 000 hektárov.

R: Z tohto pohľadu, 74 000 hektárov z čoho polovica je v neštátnom vlastníctve. Tam vidím ten problém. To bude treba čím skôr vysporiadať a nebude možné len povedať, že to bude chránené...

T: No ale v alpinskom pásme je to okolo 40% myslím..

R: Toto je pomerne zložitá otázka na mňa. Na tom svojom území sa s tým stretávam často, ale nemám celkom dobrý prehľad o celom území. Nemám taký vnútorný súhlas s tým, že čo sa týka Západných Tatier a tvoria viac ako 50% tak doteraz im stačil 3. stupeň ochrany, lebo v rámci Západných Tatier ako bývalého ochranného pásma TANAP-u, od roku 1987 len sú súčasťou, a v rámci toho okolo toho hlavného hrebeňa Západný Tatier bolo 5-6 rezervácií solitérnych dalo by sa povedať. Myslím, že to sú Roháčské pleso, Osobitá, Liptovské kopy, Sivý vrch a tie používali vo vnútri toho 3 stupňa ten 5 stupeň ochrany po prenesení nového zákona. Kdežto Vysoké Tatry boli od Podbanská nad cestou slobody po Javorinu a všetko sa zahrnulo do národných prírodných rezervácií bola to opäť 5 stupeň ochrany a nový zákon to prevzal. A teraz sa stalo to, že s týchto vo Vysokých a Belianských Tatrách sa ukrojilo a pribudlo to v tých Západných Tatrách. Aby som to povedal ináč tak došlo ku tomu, že v Západných Tatrách sa ten 5 stupeň zväčšil, no vo Vysokých a Belianských Tatrách ho odbudlo a tá hranice 5 stupňa ochrany sa posunula veľmi vysoko oproti tomu ako to bolo.

T: Aký je Váš názor na turistickú infraštruktúru v TANAP-e pokiaľ ide napríklad o lanovky, lyžiarske vleky a turistické chodníky? Je súčasný stav dostačujúci alebo by malo dôjsť k jej rozšíreniu? Ako vnímate vybudovanie lyžiarskych zjazdoviek, hlavne v oblasti Tatranskej Lomnice, Smokovcov a Štrbského plesa? Ako podľa Vás ovplyvnili vzhľad krajiny?

R: Ja som stále za to aby sa nestavala Kežmarská chata. Nech mi moji spoluobčania s Kežmarku hovoria čo chcú, ale nie som za to, lebo to je tvrdý zásah tá tvrdá forma turizmu. Bolo by oveľa priateľnejšie keby sa tí ľudia pustili po tom chodníku o ktorom som hovoril. Aj pre nich by to bolo fajn. A ešte keď mi niekto povie, že chata by sa postavila, ale chodník by zostal zatvorený. Akože situácia, že za chatou je tabuľa, že tam platí uzáver tak neviem kto si môže myslieť, že to bude takto fungovať. Poznáam to a prežil som istý čas na tých chatách. Mimo iné výstavba chaty a prevádzka by mala negatívny vplyv na blízke okolie, ja to tam vidím. Mne veľa ľudí vyčíta to, že mne sa to ľahko hovorí, lebo ja môžem ísť do oblastí, kde oni nemôžu chodiť. Ale ja hovorím, že to je pre mňa je jedno z najkrajších miest a aj tam často nachádzam absolútny pokoj také miesto, kde môže ísť hocikto a hocikedy, lebo tam sa nevzťahuje ani sezónny uzáver ani nič a ja sa tam ocitnem sám ráno, večer, cez deň v zime. A som tam úplne sám. Keď tam bude stáť chata, skončilo to. Ja to vidím veľa krát zhora, lebo tam nocujem kade tade, že tam prví ľudia prídu o deviatej o pol desiatej a v lete keď sa tam niekto oneskorí tak je tam najneskôr do piatej, šiestej. Okolo chaty tam ten kľud nebude. Nehovorím o divokých Silvestroch s čím si nevieme rady.

T: A aký je váš názor na zjazdovky?

R: Tatry sú príliš malé na to, aby sa tu každý uspokojil so svojimi záujmami. Nemám teraz na mysli developérov a podnikateľov, ale ľudí, ktorí to využívajú. Vidíme, že tých lyžiarov nie je málo a ich by som pri svojom zmýšľaní rešpektoval, že to potrebujú tak by som im to vytvoril, ale tam kde to už... Ďalší problém, ktorý mám s chatám na plesnivci sú horolezecké cesty, ktoré urobil v Belianských Tatrách. Toto sa tu jednoducho nerobí a on s tým ešte bude mať problémy keď to bude dávať dole. Ku horolezectvu v Tatrách musím ešte povedať, že som rád za Gypsiho, ktorý odistil borhákmi niektoré z často lezených tatranských klasík. Teraz tam nikto nemusí v tých stenách klepať skoby a samozrejme, že tá skala sa oveľa menej zničí. Je to aj omnoho bezpečnejšie napríklad pri zásahoch horskej služby. Druhá vec je návrh feraty zo Sedielka to Širokej veže čo je nezmysel, lenže to nemá charakter feraty ale reťazový chodník. A Tatry ako vysoké hory, to nie že sa nedá ujsť, ale už ten nástup je dlhý a príde búrka je prúser. Určite by sa našlo riešenie ale toto nie je ferata.

T: Mohlo by odbornou úpravou zonácie TANAP-u dôjsť k efektívnejšiemu využívaniu územia pre cestovný ruch, napríklad znížením stupňa ochrany v niektorých lokalitách či dokonca úplným vyňatím niektorých lokalít z NP, s cieľom využiť potenciálne hodnotné územia pre turizmus a rozvoj? O ktoré lokality by sa jednalo? Aké by to malo pozitívne a aké by to malo negatívne dôsledky?

R: Určite, ja si myslím, že lyžiarsky areál Tatranská Lomnica, Skalnaté pleso a Lomnické Sedlo. Podľa môjho názoru, už v čase, kedy Skalnatá dolina bola vyhlásená za štátnu prírodnú rezerváciu myslím, že to bol rok 1991, tak už tým, že tam bola tá infraštruktúra a malo to už vtedy to športové využitie a tie horské dopravné zariadenia ako lanovky a vleky, už vtedy nespĺňala kritéria na vyhlásenie lebo to tam bolo skôr ako ŠPR. A trvať na tom alebo to tak jednoducho vyhlásiť a dostane sa to do najvyššieho stupňa ochrany. To už bol krok ku tomu, aby nastalo večné trenie, spory a problémy. Ja to vidím v Alpách napríklad, že vzniklo viacero chránených území a tam sú všelijaké, okrem NP, na spôsob našich CHKO všelijaké natur parky alebo iné, ale oni tie svoje hranice pedantne obchádzajú tie lyžiarske strediská, ktoré tam boli skôr. Keď som si kúpil svoju prvú mapu v Taliansku, tak som videl ako tie strediská obchádzajú, len preto aby nedochádzalo zbytočne ku problémom. No ako môže byť NPR územie, kde sa lyžujú ľudia a ich tam hore ťahá lanovka a vleky. To ako keby sme tu na sídlisku povedali, že tu bola pred 100 rokmi mokrad' tak to vyhlásme za CHÚ. Takže som za to aby sa miesta kde je vybudovaná infraštruktúra znížili alebo až vyňali aby nebol problém. Na druhej strane tam, kde nie sú tie aktivity bol by som za sprísnený režim taký, že by každý vedel, že tam to platí.

T: Myslíte si, že by malo dôjsť v niektorých častiach TANAP-u k zvýšeniu úrovne ochrany či rozšíreniu územia TANAP-u?

R: Napríklad západná časť Belianských Tatier čo je od Ždiarskej Vidly na západ je vo vlastníctve štátu. Tam by nemal byť problém s tým, aby práve táto oblasť, aj keď tam trošku Belá zasahuje ale to je nič, nemala zatvorené turistické chodníky. Veľa krát nás dávajú za príklad, že mi chceme zavrieť Tichú dolinu vyhlásením za divočinu. To nie je pravda, lebo ten dolinový chodník nikomu nič nespraví po asfaltovej ceste takže tam by sa ten prísny režim nevstupovať vzťahoval na to okolie. Ale zase v tých Beliankách alebo oblasť Javorinskej širokej to by som zavrel. Takže nebavíme sa tu o sprísnení režimu ale o dodržiavaní pravidiel 5. stupňa ochrany. A to je dobrá otázka, alebo konštatovanie, pretože tá hranica niekdajšej päťky bola oveľa nižšie a práve výnimkovaním, hlavne čo sa týka ťažby

dreva vo vzťahu ku lykožrútovi a kalamitám, sa potiahla ďaleko vyššie. V tých dolinách dneska, keď tam vojde turista nemôže mať pocit, že to je nejaká divočinová zóna, keď tam kamióny s drevom chodia a traktory hrkocú a v lese počúť píly. To určite nie. Tam už nemá podľa mňa zmysel to dávať do nejakého prísneho stupňa.

T: Je to všetko v päťke?

R: Hej, ale všetko je ošetrované výnimkami a prebieha to legálne.

T: Myslíte si, že je vhodné usmerňovať vývoj lesov a porastov na území TANAP-u s cieľom dosiahnuť žiadaný stav napríklad s ohľadom na estetický vzhľad týchto porastov a krajiny či ich zdravotný stav? Jednalo by sa o celé územie alebo o konkrétne lokality? Mal by sa o vývoj lesov starať lesník, ochranár, ekológ(vedec) alebo niekto iný?

R: Dôležité je diferencovať územie a dopredu si povedať kde áno a kde nie. Lebo nikdy tá otázka nebola postavená tak ako veľa krát sa zvykne, že buď alebo. Niekde áno niekde nie. Všetkým už aj z tej veľkej kalamity bolo spracovaných vyše 90% a stále sa hovorí, že buď alebo. Teraz sa to hovorí o tom, že buď alebo, ale to je v tej menšej časti, ktorá nezostala spracovaná a stále tam tá drevná hmota je a tá je stále atraktívna bez ohľadu na to, že je 10 rokov zhnitá.

T: atraktívna pre lesníkov?

D: Spracovateľov. To či je drevo zhnité v lese, stále má určitú hodnotu a stále je surovinou, ktorá môže byť pre niekoho lukratívna. Ja viem, že lesníci majú teraz problém, lebo tá kvalita ide dolu ale tie náklady na priblíženie toho dreva môžu byť také, že zisk by bol minimálny. Je potrebné prehodnotiť kde to stojí za to tú ťažbu robiť a bohužiaľ podľa môjho názoru to dopadne tak, že nezasahovať a nevyužívať sa to bude tam, kde na to bude štát mať. Lebo platia tu určité podmienky, ten vlastník má svoje práva a to drevo tam má.

T: Aký podiel by mala predstavovať lesná ťažba v TANAP-e? Na aký účel by sa mali tieto peniaze použiť?

R: Na to neviem odpovedať. Za tie doliny, kde pôsobím mám 30 ročný prehľad a určite je mi ľúto, že sa tá hranica toho piateho stupňa posunula vyššie a že sa ťaží kde sa ťaží. No na druhej strane sú enklávy kde sa neťaží a povedal by som, že tam sa mohlo ťažiť a neťaží sa a tam to zostáva. Ale zrejme viac odborný názor to chcel tak.

T: Z akých zdrojov by sa mala financovať ochrana prírody a krajiny v TANAP-e?

R: Tak určite ak mám skúsenosti z iných NP tak väčšia časť financií by mala byť zo štátu, lebo je to celospoločenský záujem. Ale zase sa nevyužíva veľký priestor na to ako zarobiť. A môj názor je, že vyberanie vstupného je jednou z možností ako si zarobiť. Lenže tu na Slovensku to zase funguje nejakým čudným spôsobom, pretože tu už sme vstupné vyberali v deväťdesiatych rokoch a verejnosť si na to zvykla lenže chybou bolo, že sa vstupné vyberalo na všetkých chodníkoch a bolo to pojaté veľkoryso v tom zmysle, že sa ľuďom namiesto lístka či vstupenky dávali pohľadnice aby to dobre znášali. Ja som bol v tej dobe v pozícii polície lesníka a som organizoval tých ľudí, ktorí to vstupné vyberali a môžem povedať, že to bol dosť problém aj keď tá doba bola o dosť lepšia ako dnes. Po nejakej dobe to prijali a bolo im vysvetľované, že to vstupné je použité na údržbu chodníkov, na chod turistiky a ešte mali aj tú pohľadnicu. Lenže po odrátaní všetkých tých nákladov sa zistilo, že zarobila len tá tlačiareň na tie pohľadnice. To boli 90 roky a v tej dobe som sa rozprával s chlapcami z Krkonož a vraveli, že majú zavedené vstupné ale len do niektorých častí parku a to do tých najnavštevovanejších dolín. Problémom u nás bolo to, že tú pohľadnicu dostali aj tí 15 turisti čo išli do tichej doliny a kvôli nim tam museli byť zamestnaní 2 ľudia čo bolo samozrejme nerentabilné. V Poľsku napríklad ešte v 80 rokoch keď zaviedli vstupné tak tie lístky vyzerali ako keď dáš do šatne kabát. Rovnako to funguje v dnešnej dobe u nás v NP Slovenský raj, kde sa nad tým nikto nepozastavuje. Sú tam urobené rebríky a ľudia chápu, že to niečo stálo. To isté keď ideš do Nepálu, na Aljašku či hocikam inam.

T: Čo si predstavujete pod pojmom „udržateľný rozvoj“? Čo pre Vás znamená udržateľný rozvoj konkrétne v TANAP-e?

R: Budem konkrétny a pokúsím sa trvale udržateľný rozvoj vysvetliť na príklade dolín, v ktorých pôsobím. Povedal som, že by som bol za to aby sa obnovil starý chodník a otvoril nový chodník, ale aby sa nestavala chata. Cesta ku chate a ďalšie veci ako čistička na vodu by mohli mať negatívny vplyv na prostredie. Mali by ľudia mať možnosť vstúpiť do územia do ktorých doteraz nemohli, lebo ten tlak bude a asi nie je trvalo udržateľný, trvalo udržateľné odolávanie ochranárov. Určite, ako som hovoril tá dolina bola kedysi oveľa viac využívaná hospodársky a napríklad pri Bielom plese bola pec na spracovanie kosodreviny. Ďalšie nebezpečenstvo vybudovania Kežmarskej chaty by mohlo byť aj to, že ľudia, ktorí majú nejaké investičné zábery by sa mohli chytiť toho, že aj na šalvejáku niekedy stála chata aj na bielej vode a to už by bol scenár filmu stratená dolina...

T: A aký je váš názor na zjazdovky v súčasnosti? Je tento stav udržateľný?

R: Tiež neviem či to viem posúdiť, ale Tatranská Lomnica, Skalnaté pleso je dávno jestvujúci lyžiarsky areál. Pri súčasných trendoch a parametroch aké majú mať zariadenia a samotné zjazdovky tak to asi ináč nejde len tak ako to robia. Tiež počúvam aj od lyžiarov, že je to tam predimenzované, ale pokiaľ by bolo jasné, že odtiaľ potiaľ sa to bude rozvíjať tak by to bolo fajn, aj keď podľa mňa je to rozvinuté už dosť. Ale ja to neviem posúdiť. Ako ochranár neviem to presne posúdiť, ale ako záchranár viem povedať, že tam nemôže byť lanovka, ktorá bude chrliť neviem koľko tisíc ľudí za hodinu, ktorí sa potom vypustia do nejakého úzkeho lievika.

T: Značná časť územia TANAP-u leží na neštátnych pozemkoch (komposesoráty, urbáriaty, obce, súkromní vlastníci...) Ako vnímate túto situáciu? Sú tieto subjekty schopné poskytnúť svojim pozemkom náležitú ochranu? Ak nie, aké riešenie vidíte?

R: Nie sú schopní, lebo oni sa budú pozerat' na to čo z toho pozemku môžu vybiť. Určite by tam nikto nechcel stavať kameňolom alebo robiť nejakú ťažbu, ale oni pristupujú ku svojmu pozemku a jeho využiteľnosti tak, že stále len tlačia na to aby sa tam pustili ľudia, aby mohli spropagovať to, že majú vo svojom chotári taký terén, kde sa dá veľa vidieť a je tam chodník. Dokonca Spišská Belá už pred pár rokmi propagovala to, že by sa tam mohlo ísť so sprievodcom, ktorý nie len, že ustriehe to koľko tam pôjde ľudí a ešte na tom zarobí on aj oni, ale aj tým ľuďom bude vedieť niečo povedať a tak. A ja som našim už dávno povedal, že mali by sme my teraz, keď oni sami sebe dávajú takéto podmienky čo sú dosť ostré...v Rakúsku si to neviem predstaviť ako by to fungovalo bez vykúpenia. Hochttauren to je taký NP podobný veľkosťou TANAP-u, ale tam je 80% neštátnych pozemkov a tam došlo ku tomu, že štát prenajal jednu dolinu

od obcí na niekoľko rokov dopredu, v ktorej sme sa boli pozrieť. Tento dlhodobý prenájom urobili len z toho dôvodu, aby zamedzili pastve. Obce boli tiež spokojné lebo prehlásili, že sa tam ani im už neoplatí pásť a radšej si zobrali peniaze. V ďalšej doline zase štát kúpil či si prenajal od okolitých obcí právo poľovačky.

T: Je niečo, čo by ste chceli dodať? Niečo dôležité o čom sme nehovorili? Otázka, ktorú by ste položil keby ste sám robil podobný výskum?

R: To čo nemá v Európe nemá obdobu je Gerlachovský štít čo sa dá nazvať aj „sprivatizovaný kopec“. Tento kopec by mohol byť využívaný pre príjem TANAP-u ako som navrhol hrebeň Belianských Tatier. Gerlachovský štít bol dlho dostupný kopec, kde boli vyše sto rokov reťaze, ktoré niekto „záhadne“ odtiaľ odstránil. Aj keď to neviem dokázať, ale kadečo som už počul. Teraz to má na starosti Klub horských vodcov, ktorý tam berú svojich klientov. V žiadnom NP nevytvára OP také podmienky pre horských vodcov ako my tu a oni by nás utopili v tej najmenšej lyžičke vody. Ja idem so štyrmi kolegami a oni čo sú kamaráti a sa poznáme tak zaserali na mňa ako na toho najčernejšieho vodcu. Ja som mal nervy z toho, lebo do frasa však ja som tu s kolegami, nepotrebujem byť naviazaný, lebo všetci máme na to aby sme to vybehli, tak ako profesor Gros pred 30 rokmi s triedou gymnazistov druhého ročníka a vy tu teraz s prilbami a zo špagátmi zavádziate. A ešte kukáte na mňa, že som vám chleba zobral lebo mám tam troch ľudí, ktorí z fleku mohli ukázať preukazy, to si ale nedovolili nás legitimovať. Raz sme tam v okolí robili akciu a my bolo vysvetlené, že sú horský vodcovia, ktorí žijú len z toho, že vyvážajú ľudí autom na sliezsky dom. A dôvodil, že dnes sú slabí ľudia. A ja hovorím, že vy ste čo za machri. Dakedy vaši predchodcovia ku ktorým sa hlásite čakali v Smokovci pri električke na klientov a na tú stanicu prišli zo Štôly pešo a potom išli na Gerlach a boli tam vodcovia, čo 2-3 krát vytiahli ľudí za deň. Tie rekordy sú známe. Stala sa ešte taká vtipná vec, že sa Jožko J. snažil dostať do zákona o Horskej záchrannéj službe, najnovší výkrik ako poslužiť vodcom boli tie pokyny čo vyšli v júly ak vieš. Pokyny pre organizované činnosti, tak nejako sa to volá. Tam je napríklad napísané, že strážcovia TANAP-u, my patríme do tej kategórie, nesmieme ísť do terénu ťažšieho ako I alebo II, teraz neviem. Ešte na našej stránke bolo napísané, že pokyny horskej služby napomôžu k ochrane živočíchov. Hovorím, že to snáď nie je možné. My sme jediný NP, kde horská služba svojim pokynom obmedzí strážcov. Veď keď prídu chlapi z Grand Paradise a my sa im tým pochválime, tak sa budú smiať. Naopak, strážcovia NP Šumava sú ako tím, a vôbec strážna služba NP Šumava je súčasťou integrovaného záchranného systému ČR. Hovorím, že ak sem oni prídu, a ja tam mám kamarátov, tak ja sa s nimi radšej ani nestretnem aby som im nemusel povedať pravdu.

Rozhovor číslo 8

Deň: 24.10. 2014

Miesto: Tatranská Lomnica

Respondent: JUDr. Štefan Bieľak

Pracovná pozícia: primátor mesta Spišská Belá

T: Navštevujete častejšie divočinu alebo krajinu, kde prevažujú sídla, hrady či iné produkty ľudskej činnosti?

R: Skôr tá druhá možnosť, idem trochu na istotu, kde je to už poznané a človek si je istejší že to už bolo predtým prejdené človekom a možno človekom aj upravené. Je to také istejšie. A tá divočina veľmi nie.

T: Stretol ste sa už v praxi s ochranou prírody a krajiny? Čo si o nej myslíte?

R: Tak určite, ja prakticky denne-denne tým, že spravujeme mestské lesy teda z pohľadu profesného sa často stretávam a z pohľadu toho súkromného tiež, lebo ak mám možnosť a idem vonku do prírody do lesa hlavne do našich území Belianských Tatier tak samozrejme tam je častý kontakt aj s ľuďmi zo zložiek OP a jednak aj s pravidlami, ktoré sú stanovené v TANAP-e a prichádzam do kontaktu s návštevným poriadkom teda ochrana vs. pohyb turistov, teda s týmto prichádzam do kontaktu skôr ako turista než súkromná osoba, ale profesne zase určite často z pohľadu všetkých rozvojových aktivít v našom území nielen v rámci mestských lesov, ale v podstate vôbec regionálny rozvoj a cestovný ruch. Dokonca som viac menej zodpovedný v širšom regióne za túto oblasť takže denne-denne nejaká súvislosť je spojená s Tatrami a s TANAP-om a OP.

T: Môžete uviesť nejaký nedávny príklad s ktorým ste sa nedávno stretli?

R: Posledne v podstate bola vyslovene otázka mestských lesov, otázka výnimky zo zákazu ťažby vo štvrtom stupni ochrany, kde je potrebné požiadať už nie krajský, ale okresný úrad ŽP v sídle kraja o výnimku z kalamitnej ťažby, lebo to je ešte časť lesa, ktorá ostala opätovne po posledne víchrici poškodená, takže vlastne sme pripravili podklady a pripravila sa žiadosť na príslušný úrad, takže to je tá posledná skúsenosť asi 3-4 dňová. A zhodou okolností dnes opäť diskusia na tému rozvoj cestovného ruchu Štrbské pleso, my sme debatovali vlastne o rozvoji bývalého lyžiarskeho areálu na Štrbskom plese a otázky rozvoja tohto územia vs. TANAP čiže OP, to je hodinu stará diskusia s človekom zo Štrby.

T: Čo si o tom myslíte o týchto ochranných záležitostiach, možno konkrétne v tomto prípade?

R: Tam je potrebné hľadať nejaký kompromis. Jednoducho OP samozrejme v tomto prípade má prioritu aj keď zas to nemôže byť iba dominancia tej OP čiže tam sa musí nájsť určitý konsenzus, kompromis. Toto územie má aj človek svojím spôsobom nejakú využívať, len ten zásah človeka má tam byť skutočne primeraný a nevyhnutný. Konkrétne tu nešlo o nejaký problém možno nejakých nových vecí, skôr tie veci, ktoré sú existujúce a ako ich udržiavať, ako sa o ne starať a aj tá údržba niekedy je spojená s tým, že by boli aj iné názory na strane OP. Ale konkrétne v tomto prípade tam problém neboli len to, že musíme zohľadniť to, že ak chceme niečo aj v bežnej praxi v nejakej údržbe robiť a sme v tom území, tak je potrebné komunikovať s príslušnými ľuďmi zo ŠOP, takže vnímam to tak ako súčasť toho územia a súčasť ktorú treba rešpektovať, tak ako keď ste niekde a máte pamiatkové hodnoty a predmety a musíte rešpektovať nejakú pamiatkovú ochranu, tak tu musíme rešpektovať tú OP, ale samozrejme stále nájsť riešenie aj na tej druhej

strane, aby aj tá požiadavka toho človeka bola zohľadnená, ale samozrejme v primeranom rozsahu a primeraným spôsobom a hlavne primerane ku danému územiu aby jednoducho ten zásah nebol nejaký neadekvátny.

T: Čo si predstavíte pod pojmom „Národný park“?

R: Dalo by sa povedať, to by malo byť to najcennejšie územie, ktoré máme v podstate, s jasnými pravidlami hry, ktoré mnohokrát u nás chýbajú, sú často krát menené a rôznym spôsobom vykladané, ak sú aj už stanovené kde každý vidí svoju pravdu a svoj uhol pohľadu, čo je veľmi zlé, čiže tie pravidlá nie sú vždy dosť jasné. Druhá vec je, že ak to územie má pravidlá v podstate tam je potrebné zohľadniť aj to, že to územie niekomu patrí, že to územie nie je len vlastníctvom štátu a to naráža práve na problém vlastnícky čo je tá druhá rovina ale ak túto si odmyslím a pozriem sa na to ako človek žijúci v tomto území, tak predovšetkým je to územie, na ktorom by sme sa mali zhodnúť, že ho chceme chrániť preto, lebo je tam niečo hodnotné. A otázka je tiež potom o veľkosti toho územia, miere tej ochrany, rozsahu ochrany, to sú tiež tie polemiky, ktoré sa viedli a vedú stále...jednoducho aké to územie má byť veľké. V každom prípade, TANAP tu už nejakú dobu už je, od roku 1949 ak sa nemýlim a má svoje dôvody, aj keď poviem, že tá ochrana tu existovala aj predtým rokom 1949. Tí ľudia predsa len to územie chránili, obhospodarovali, starali sa o neho. Čiže to, že sme dali tomu už osobitnú ochranu možno pretože práve sme začali by som povedal nejakou neodborne a bezhlavo možno zasahovať do toho územia, takže tá určitá ochrana tu je, ale zase nemôže byť tá ochrana úplne zas taká rigorózna, že úplne nič v tom území nerobiť, to nie. Má tam byť vyváženosť medzi tým s čím si dokáže pomôcť príroda a s čím si nedokáže pomôcť a treba pomoc toho človeka, ale tá pomoc človeka musí byť odborná a ohľaduplná aj voči samotnej prírode.

T: Má byť človek súčasťou NP? Ak áno, aké postavenie mu prináleží z hľadiska využívania územia? Uved'te príklad.

R: Tak určite človek patrí, tak ako každý iný živý organizmus, tak isto aj človek patrí do územia a takisto do TANAP-u. Otázka je že ako teda vníma TANAP... či ho vníma ako priestor na aké aktivity, tzn. že čo človek od tohto priestoru očakáva. Ak hovoríte, ako bola tá prvá otázka, či radšej pôjdem do pralesu alebo pôjdem možno do územia, ktoré je upravené, to je vec možno aj pohľadu ľudí, že niektorí môžu vnímať práve CHÚ ako to, ktoré je úplne nedotknuté, kde skutočne nechám všetko na ten cit a samotný vývoj prírody alebo na druhej strane do toho vstúpim a tej prírode pomôžem alebo na druhej strane nepomôžem tým že vstúpim a nech radšej nezasiahnem...

T: Ktoré ekonomické/hospodárske aktivity či odvetvia by sa mali rozvíjať na území TANAP-u pokiaľ ide o jeho ekonomický rozvoj? Aké môžu byť úskalia a aké môžu byť prínosy týchto aktivít či odvetví? Akým spôsobom by sa dali tlmieť negatívne vplyvy týchto odvetví či turizmu na TANAP?

R: Ono v podstate poviem, že v tom území viac aktivít ako sa napríklad dnes v TANAP-e dejú možno viac ich netreba, len treba aby boli na vyššej kvalitatívnej úrovni. Čiže ak to zoberiem z pohľadu možno turizmu vyslovene, samozrejme sú aktivity, ktoré by možno sa mohli obnoviť ako príklad poviem Belianske Tatry, prechod Beliankami a niektorými ďalšími úsekmi, ktoré sú dnes v podstate zakázané z určitých dôvodov, pre ktoré sa dôvody našli hoci otázka je, môžeme polemizovať o týchto dôvodoch, ale určite je lepšie to územie sprístupniť a ukázať tomu človeku pod určitým dohľadom, za určitých podmienok než to územie držať ako tabu. To je o tom to či chceme ísť do kvázi divjej prírody, ak áno tak práve ukážme tomu človeku čo chránime. Lebo ak tú prírodu chránime pre nejaké budúce generácie a ani na druhej strane sa tam nejdeme pozrieť lebo sa tam ísť pozrieť nemôžeme, tak je to tiež na také zváženie. Určite turizmus tak potom určite pešia turistika a cykloturistika v tých nižších územiach TANAP-u, to je to čo by tu vlastne malo byť a malo by to mať dominanciu. A ten človek by mal práve vidieť tie nedotknuté územia, ktoré nemá možnosť zhladiť. Takže určite do budúcnosti sprístupnenie možno niektorých tých území, ktoré dnes sú zakázané napriek tomu, že v minulosti boli sprístupnené. Našli sa pre to nejaké dôvody, ktoré možno už v dnešnej dobe tvrdím vieme určite prekonať. A tak aby sme negatívne nezasiahli a neovplyvnili tú prírodu, takže...

T: Nemalo by to nejaký vplyv na tých Beliankách keby sa ten hrebeň sprístupnil? Podľa Vás teda.

R: Jasne, osobne si myslím, že nejaký zásah negatívny nie. Lebo aj dnes čierna turistika funguje a do tých území sa ľudia dostávajú a práve dosť negatívne práve títo ľudia pôsobia, pretože nepoznajú územie a chodia krížom krážom hej. A v dnešnej dobe ak si prejdeme po Beliankách v podstate kde my máme územie to sú vlastne územia Mesta Spišská Belá z hľadiska vlastníctva chodíme tam sem-tam raz ročne na takú kvázi obhliadku toho územia tak vidíme, že jednoducho ten nekoordinovaný pohyb ľudí, ktorí by tam síce nemali čo robiť tam jednoducho je lebo vidno to na tých zošliapaných chodníkoch kde sú 3-4 trasy a v minulosti bola jedna trasa a dnes si ľudia vyšliapali svoje vlastné. Evidentne je tam živý pohyb ľudí čo by nemal byť, keď je to teda zakázané a na druhej strane, zas ak by to teda povolené bolo za určitých podmienok pod dohľadom, so sprievodcom to čo funguje možno niekde inde vo svete. Práve pochváliť sa že aj svišť tam je aj kamzík je tam a my mu neublížime ak tým územím v určitom čase...nie v čase kedy nie je vhodné rušiť povedzme pri párení, rozmnožovaní sa alebo inom čase. Ale v určitom období a čase sa tam dá ísť a práve vtedy by sa tam dalo chodiť za nejakých podmienok a kľudne aj za nejakú úhradu čo je bežné vo svete, kedy sa zaplatí nejaký poplatok a idem sa do toho územia pozrieť. Čiže určite to sprístupnenie za jasných pravidiel, na ktoré by práve možno mohla dohliadať ŠOP, aby to mohlo fungovať potom by to nelákalo hľadať iné formy ako obchádzať zákon, ako sa vyhýbať zákonu. Takže ja naopak tvrdím, že skôr jednoducho ak sa stanovujú pravidlá tak, to územie samozrejme má svoje mantinely, čo dokáže zniesť, koľko ľudí by tam mohlo ísť, do ktorých partií. Ale apriori zakázať vstup podľa mňa nie je šťastným riešením.

T: Čo je podľa Vás tým hlavným dôvodom, pre ktorý sa TANAP teší vysokej turistickej návštevnosti. Budú ešte ľudia chodiť do Tatier v prípade ak budú budovy, chaty, zjazdovky či iné produkty ľudskej činnosti zaberat' významnú časť tohto prostredia?

R: No tak samozrejme samotné Tatry a vysokohorská turistika určite, že vyslovene tu ľudia chodia do Tatier hlavne kvôli tomu aj keď v poslednej dobe samozrejme nie len kvôli tomu, že určite aj to podhorie má tu svoju funkciu. Lebo ten turista v dnešnej dobe je už náročnejším turistom a nechce len vidieť, ale aj zažiť a zažiť nielen v podobe možno pekných pohľadov a nejakkej náročnej turistiky, ale hľadá alternatívu povedzme v nepriaznivom počasí alebo ak už má tej turistiky dosť, ale hlavný dôvod prečo je...sú fenomén Tatry. Jednoducho fantastické pohľady z končiarov

niektorých tatranských štítov to je niečo čo sa nedá popísať, to treba zažiť. Ja ešte zvlášť poviem, že pohľady z Belaniek sú neopísateľné, jednoducho Belianky sú niečo špecifické a to treba zažiť a vtedy človek pochopí čo Tatry ponúkajú a sú skutočne tie Belianky iné a ono sú aj iné čo sa týka zloženia než ostatné Tatry. V poslednom čase opäť začína ožívať lyžiarska turistika čo je dobrý fenomén na zimu, keďže v zime sú chaty uzavreté z pohľadu turistiky teda turistických chodníkov, ale naopak práve lyžiarske strediska by to mohli oživiť. Otázka zase je či až takým spôsobom ako sa posledne urobil zásah v Tatranskej Lomnici, o tom môžeme polemizovať, že niekomu sa to môže zdať ešte fajn a niekomu nie. My sme tu domáci a tak na jednej strane možno vírame, stredisko tohto typu tu možno chýbalo, otázka je či práve na tomto mieste. To musia iní zvážiť. Ako laik, konzument to vítam, pretože je to vec, ktorá tu chýbala pre tých náročnejších lyžiarov to určite, lebo ináč lyžiarskych stredísk je tu dosť, ale to je skôr pre tú kategóriu stredných a stredne slabších lyžiarov, ale pre tých čo si chcú lepšie zalyžovať tu už bolo len Lomnické Sedlo a to len v určitom období, takže určite v tom zimnom období to lyžovanie opäť začína naberať, no a hlavne novým fenoménom sa stáva bežecké lyžovanie, akurát to, že to už je tá časť úpätia Tatier, ale tiež v mnohých úsekoch TANAP-u, to je vlastne aj to čo sme dnes riešili ohľadom Štrbského plesa. Takže určite aj kvôli tomuto fenoménu ako je bežecké lyžovanie. No a cykloturistika je v poslednej dobe veľmi zaujímavá, lebo postrehol som, že už aj niektoré horské chodníky sú vyznačené cykloturistickými značkami, čiže už tými „bajkami“ sa dá dostať pomerne vysoko a legálne, čo je na jednej strane zaujímavé, no je to skôr pre tých odvážnejších, ale je to tiež fenomén, ktorý začína ťahať v poslednej dobe.

T: Budú ešte ľudia chodiť do Tatier v prípade ak budú budovy, chaty, zjazdovky či iné produkty ľudskej činnosti zaberat' významnú časť tohto prostredia?

R: Ja tvrdím, že územia toho zabratého je dosť. V minulosti sa vybuďovalo dostatočne veľa kapacít, otázka je kvalita toho všetkého čo tu je. Čiže netreba ísť možno až tak ďaleko a budovať tu nové, lebo samozrejme to staré je nekvalitné a nepostačujúce z hľadiska kvality rozsahu služieb. Ja to poviem takto, práve naopak, ak to čo máme dokážeme využiť, lepšie nastaviť vyššiu laťku služieb, lepšie to odprezentovať...určite je tu dosť slušnej ponuky, len to treba viac-menej možno zatriktívniť viac pospájať, však aj tu sme svedkami na okolí pár hotelov, ktoré bohužiaľ sú dnes uzavreté alebo sú polo fungujúce a napriek tomu netreba možno nič nové stavať. Treba to zrekonštruovať, možno obrazne povedané zbúrat' a postavať nanovo. Takže možno netreba niekde stavať nový hotel a zaberat' nové miesto, čiže určite ponúka dosť infraštruktúry, toto je otázka kvality infraštruktúry, asi tak by som to nazval, toto je hlavný problém.

T:Má mat' v TANAP-e miesto „divočina“?

R: Určite áno, ja to poviem tak že v určitých častiach myslím, že aj áno, aby sme vedeli ukázať, že ako sa príroda dokáže vysporiadať a čo dokáže ponúknuť, len treba zvážiť kde. Lebo určite veľmi nešťastné boli názory kde v niektorých partiách sa aj po kalamite v 2004 zakázala akákoľvek činnosť. A ja tvrdím, že nakoniec sa tá divočina čiastočne obrátila proti nám, ale to je pohľad možno mňa ako laika možno experti by na to mali iný názor. Ale určite tvrdím, že divočinu nemôžeme nechať všade, hej. V určitých partiách si ju predstaviť viem, lenže aj tam to okolie musí byť zabezpečené, nazveme to, alebo nejakým spôsobom majú byť prijaté opatrenia, aby ta divočina zostala v tom území, kde ju chceme mať, lebo to čo sa možno aj troška vymklo, že niektoré doliny sa nechali tak a zrazu z tých dolín sa nám stala divočina a posúvala všade. To je ten samovoľný vývoj, ktorý sme nechali. Áno, ono sa príroda za pár desiatok rokov s tým vysporiada ako so všetkým iným. Jednoducho to je fakt. Len otázka je či toľko desiatok rokov sa nám stojí za to...nie čakať, ale koľko iných hodnôt s tým stratíme a koľko iných škôd sa tým urobí. Ťažko o tom polemizovať, lebo ťažko sa to dá vyčísliť a hmatateľne preukázať a má jedna aj druhá strana pravdu, ale určite na záver, divočina v Tatrách áno, ale len tam, kde to je vhodné chrániť, lebo v Tatrách sme mnohokrát chceli za divočinu nechať nepôvodné lesy, čo je na zváženie, že či monokultúry typu smrek a majú sa ponechávať na práve takýto vývoj, ktoré možno vôbec nemajú takú hodnotu ako nejaké iné časti, ktoré by stálo za to ponechať na nejaký úplný samovývoj. Takže niekedy tiež treba citlivo zvážiť, že ktoré to územie ponechať a či ho vieme vôbec udržať v tom aby bolo tým čím chceme aby ten samovývoj tam fungoval.

T: Aký je váš názor na zonáciu? Kto by mal stáť za jej vyhotovením?

R: Tak, v podstate zonácia je úplne nutná a nevyhnutná pre všetky strany to znamená aj pre tých čo chcú úplne chrániť, čiže pre tú ochrannú zložku a tak isto aj pre vlastníkov týchto území a vlastníkov lesov, rovnako aj pre správcov území to sú mestá a obce. Je to nevyhnutná vec, pretože zonácia určí pravidlá. A to je to čo nám chýba, kde v podstate ak nie sú jasné pravidlá tak potom je určitá živelnosť, ktorá je vlastne veľkým nešťastím, lebo tie dôsledky tej živelnosti sú mnoho krát neodstrániteľné. Jednak ja som sám zástupca vlastníkov lesov a samosprávy, sme za zonáciu a za to, že ak štát teda chce určité územia chrániť dohodneme si áno tu vstupovať nebudeme, jednoducho za to nám zaplatíte určitú refundáciu ako vlastníkovi územia, lesov a budú jasné pravidlá a nemáme s tým problém. Dokonca my sme spolu s mestom Kežmarok a urbárom Ždiar sme dohodnutí na zonácii v Belianských Tatrách. V podstate tá je viac-menej dohodnutá, len to, že táto zonácia je spolu so zonáciou všetkých území Tatier a to je problém, že v tých iných partiách Tatier sa na tom nedohodli. Ale na tomto území sme sa dohodli pomerne rýchlo, nebolo to ľahké a skutočne bojovalo sa o každý lesný celok, o každý pomaly meter štvorcový a o každý úsek, ale zhodli sme sa a dnes už územie zadefinované máme, to čo inde nie my vieme, kde tú hranicu zóny A ťahať, dohodnutí sme aj na zóne B v podstate ako nárazníkovej zóne. Otázka je už len je akým spôsobom štát vykompenzuje vlastníka za to, že v tom území skutočne nebudeme robiť nič. Štát má už nejakú predstavu, ktorej by sme už boli ak naklonení, že koľko sa bude uhrádzať vlastníkovi ako akási ročná ujma či ročné nájomné, lebo štát je ochotný si to prenajať za nejakých podmienok, aspoň taká bola posledná predstava. Tú prvú sme aj akceptovali, pretože v tom území aj tak z našich aktivít nechceme nič robiť, na rozdiel možno od iných území v iných častiach Tatier, kde práve narážajú na tento problém, že tie rozvojové aktivity práve bránia tomu názoru na druhej strane, že ochrániť a dostať ich z toho územia dokonca hlbšie do zóny A než je to dnes. Ale zonáciu áno.

T: Teda štát už má predstavu...vy ste spomínali, že vy ste s tým spokojný s tým odškodnením, čiže to odškodnenie by spočívalo v tom, že štát vám bude platiť nejakú tú rentu ročne.

R: Tých modelov bolo niekoľko a je stále niekoľko a štát ešte nepredložil konkrétny definitívny návrh, pretože nie je zhodnutý v iných územiach, ale viem že v tom našom území návrh prenajať pozemky za nejakú ročnú platbu za stretol

s pozitívnu reakciou, takže tento spôsob je asi najoptimálnejší a v podstate bežne funkčný vo svete. Otázka je to samozrejme toho ostatného územia, lebo nechcel štát vyhlásovať čiastkovo územie zonácie čo možno je aj trošku chybou, lebo sme toho názoru, že keby sa možno čiastkovo na určitej časti Tatier vyhlásilo a ukázalo by sa, že ako to môže fungovať a existuje symbióza medzi vlastníkom a obhospodarovateľom lesa na druhej strane medzi OP. Bojíme sa nejakého nepoznaného a preto odmietame zonáciu. Jednoducho nepoznáme a neviem čo nás čaká a bojíme sa toho, že nám štát pred niekoľkými desaťročiami zobral čo nám patrilo, takže hlavne v tých urbárskych spoločnostiach samozrejme prirodzene si nechcú dať to svoje, lebo roky to nemali a teraz im to ťažko vrátili naspäť a zrazu im opäť niekto ide niečo brať, čiže je to trošku nepochopenie, lebo štát podľa mňa nechce brať, štát chce len určitým spôsobom chrániť, otázka je tých pravidiel či je to dost alebo málo čo štát ponúka. My sme to vnímali ako relatívne akceptovateľné. Tie sumy sú samozrejme od bonity pozemkov a od bonity lesa a teda od nejakej funkčnosti lesa, ale zas nie sú to sumy, ktoré by boli apriori neprijateľné. Otázka je samozrejme, že možno v iných územiach Tatier sú tie lesy hodnotnejšie a možno majú inú predstavu o tom, koľko by za to chceli, ale my sme sa vtedy vedeli zhodnúť aj na tej predstave, ktorú štát mal.

T: A myslíte si, že súkromní vlastníci sú schopní sa postarať o tie svoje pozemky v súlade s myšlienkou NP alebo je lepšie ak bude tieto pozemky obhospodarovať štát na základe tohto prenajatia súkromných pozemkov?

R: Tak určite aj v takomto modeli to môže fungovať, my v tom až taký problém nevidíme. Samozrejme je lepšie keď si to štát sám riadi a manažuje, lebo jednoducho tie opatrenia robí si spôsobom, v čase, kvalite a rozsahu v akom potrebuje. Iný je možno pohľad toho súkromného vlastníka, kde má dodržať určité pravidlá, určitý režim nejakého manažmentu územia, ktorému možno nemusí rozumieť, môže a nemusí mať odborne zdatných ľudí na toto. Takže samozrejme pod garanciou štátu je väčšia pravdepodobnosť dodržania všetkých tých opatrení, ktoré by sa mali diať v tom území, najmä v tej zóne A, ale na druhej strane sú aj určite urbáriaty, ktoré by to bez problémov zvládli. Takže je to od prípadu k prípadu. Samozrejme vyžadovalo by to osobitné náklady s tým spojené a otázka je či by na to tie urbáriaty mali, či by postačovalo to, čo by im štát dal na manažment toho územia. Ja som toho názoru, že ak si chce štát chrániť územie povedzme ako v zóne A tak ten manažment územia by si mal zabezpečovať sám. Je to logické, aj keď vravím, že aj my by sme to vedeli, máme správu mestských lesov riadenú mestským podnikom a viem si predstaviť, že aj u nás by sa to vedelo zvládnuť, ale na druhej strane som toho názoru, že vytráca sa tá jednotnosť toho prístupu a jednotnosť postupu. Každý má pre to iný cit. Tie opatrenie treba robiť na danom území, rovnako, v rovnakom čase, rovnako intenzívne a toto sa nemusí podariť. Hej, že ten výsledok by potom mohol byť skutočne rôzny povedzme v časti Belianských Tatier a v časti Vysokých Tatier a nehovoriac o Západných Tatrách.

T:Ako ste spokojný so stavom prírodného prostredia v TANAP-e? Myslíte si, že sa jeho kvalita dlhodobo zlepšuje/zhoršuje? Aký je podľa Vás jeho stav v porovnaní s ostatnými NP na Slovensku či v zahraničí?

R: V podstate ako vyslovene laik, čiže odbornú žiadnu poviem to rovno. Aj keď som sa zúčastnil mnohých takýchto konferencií, kde sa NP porovnávali dokonca aj napríklad NP v Čechách, častým príkladom bola Šumava a NP v Nemecku. Často sa porovnávali tieto parky aj s našimi. Minimálne mi to dalo rozhlád, že niekde je ich rešpektovania a ani nemusia byť tie pravidlá ani také prísne, aby človek sám rešpektoval tú prírodu okolo seba. No a ten stav sa mi ťažko posudzuje z pohľadu tej kvality z toho čo zostalo v TANAP-e ešte, ale určite sú územia, ktoré neboli zasiahnuté tak ako bol zasiahnutý TANAP teraz mám na mysli vetrovou kalamitou, ktorá hodne TANAP zničila a to naozaj nejaký čas bude to územie týmto trpieť. Zároveň niektoré tie NP možno nemali takú tú aktivitu v predchádzajúcich obdobiach možno v sedemdesiatych rokoch tú investičnú ako bola tu a tým pádom si možno viac zachovali toho prírodného čo možno treba chrániť. Zoberme si napríklad Pieninský NP tu blízko, ten je skutočne panenský, zasadený do prostredia, kde okrem tých klasických dedín, ktoré sú tam po okolí a tej minimálnej infraštruktúre ktorá tam je, tak ten park zostal stále rovnaký aj tie zásahy tam boli minimálne ak vôbec. Takže určite sú NP, ktoré sú na tom lepšie, ale zas treba povedať, že nachádzame sa v Tatrách, čo ľudia vnímajú ako centrum turizmu a turistiky čiže tá určitá služba a infraštruktúra tu byť musí, otázka je či taká aká dnes v takej kvalite, ale určite ten rozsah zásahu, nie je dôvod ho zväčšovať.

T: Aký je váš názor na súčasný stav ochrany prírody v TANAP-e? Existujú nejaké legislatívne či správne prekážky efektívnej ochrany prírodného prostredia TANAP-u? V prípade, že áno, ktoré to sú?

R: Súčasná úprava ona je na jednej strane postačujúca a na druhej strane v určitých momentoch nepostačujúca. Nepostačujúca je v tom, že ak by bola jasná zonácia boli by jasné vzťahy, tak tým pádom by fungovanie v Tatrách bolo úplne iné z pohľadu OP. Tým, že tie pravidlá sú dané v zákone a zákon vlastne tie pravidlá príliš nešpecifikuje na drobné a preto byť nemáme návštevný poriadok aktuálne platný a ďalšie predpisy, ktoré nám chýbajú a tým pádom žijeme z nejakej tej zotrvačnosti čo platí lebo nič konkrétnejšie nemáme. Priestor je tu dostatočný a problém by som v samotnej legislatíve nevidel ako v ústave a zákonoch. To skôr je otázka zasa vykonávacích predpisov, ktoré treba do praxe dostať. Aj samotná zonácia je vec, ktorá je zákonom zadefinovaná, že áno máme predstavu a vieme ako, ale už vykonať ten zákon v praxi to je problém, čiže nie je to vec legislatívny je to vec zhody ako ten zákon sa následne použije, ako ho naplníme a zhodnúť sa musia odborníci, vlastníci a ďalší, lebo v samotnej zonácii sa má prijať vlastne to, že sa to bude prenajímať za nejakých podmienok a štát bude platiť nájom o čom sme tu pred chvíľkou hovorili. Zákon už stanovil pravidlá a toto si už dohodnite na nižšej úrovni čiže to je už tá nižšia legislatíva, kde nie je problém samotná legislatíva ako taká, ale zhoda názorov na to ako to vyriešiť. Lebo legislatíva je už len tá, ktorá spíše to na čom sa niekto zhodne do legislatívnej podoby, ale tu je problém to, že zhodnúť sa na riešení, lebo legislatíva už len pretransformuje to riešenie do nejakého legislatívneho textu a tvrdím, že toto je na úrovni vlády a možno aj samotného rezortu ŽP a príslušných zložiek.

T: Možno ešte otázka, kto by mal stáť za zonáciou podľa vás, lebo predsa robí ju ŠOP a vy ste zrejme prizvaný aj keď neviem či vás prizvú vždy.

R: Ale tak viac menej sme. Ak sme dotknutým územím tak sme, to zas treba povedať, že vždy sme boli oslovení a nikde to nešlo bez vlastníkov a všetky tie rokovania tie vecné meritórne sa diali za účasti vlastníkov, takže aspoň ja

som mal pocit, že informácií o zonácií sme vždy mali dostatok. Zodpovednosť za to jednoznačne musí mať štát. Tá povinnosť chrániť je daná štátom na jednej strane ústavou a zákonnými predpismi. Štát aj musí určiť pravidlá a rozsah územia, stupne ochrany a podobne čiže toto musí byť zrejme riadené štátom. To, že sa na tom majú podieľať iné zložky a že je ideálne ak by na to našiel konsenzus a štát to dá do legislatívy v podobe takej že sa všetci zainteresovaní dohodli tak je to fajn. Druhá vec je tá, že nájsť kompromis v tejto oblasti, kde kvázi bojujú minimálne dve zložky, ak nie viac, proti sebe a majú diametrálne iné názory a urobiť z toho prienik a povedať, že sme sa dohodli, no to bude veľmi ťažké. Mnohokrát v takejto veci, musia po nejakej diskusii prejsť do riešenia, že štát musí direktívne rozhodnúť. Či už sa to niekomu bude páčiť či nebude páčiť, aj v tomto území ak budeme čakať, že sa všetci zhodneme... minimálne na tej jednej strane vlastníkov máme niekoľko názorov na riešenie. To je len strana vlastníkov. A nehovoriac o tých iných subjektoch, do toho ešte vstupujú napríklad na strane štátu a ešte iných treťosektorových zložiek, ktorý s týmto územím svojím spôsobom, nie sú vlastníci, nezastupujú štát, ale chcú vplyvať ako treťosektorové organizácie. Nájsť v tomto všetkom zhodu je pomaly nemožné a ja tvrdím, že to ani nebude možné. Je potrebné sa priblížiť ku tomu najoptimálnejšiemu riešeniu a to potom následne presadiť aj za cenu, že samozrejme, hovorí sa, že keď sa rúbe lietajú aj triesky hovorí jedno pravidlo, a to aj v tomto prípade. Áno, niektorí budú nespokojní, ale mala by sa prijať úprava, ktorá by bola pre väčšinu prijateľná. A to by možno mala tvrdiť aj legislatíva, že nikdy neuspokojíte všetkých, ale minimálne musíte vlastne ten verejný záujem uspokojiť v tom najväčšom rozsahu a to je presne o tomto. Otázka len je do akej miery toto štát zvládne, ale v konečnom dôsledku keďže sa zonáciu odďaľuje tak dlho chýba tu razancia štátu a zonáciu už dávno mohla byť. Lebo samozrejme ak čaká niekto, že sa to úplne zhodne a štát víťazoslávne povie, že sa všetci dohodli a ja vám to požeňmá nejakou právnou úpravou... bolo by to fantastické, ale nefunguje to v žiadnej oblasti. Ono sa to len alibisticky odsúva, že keď sa nedohodnete, zonácia nebude. Dobre, ja sa pýtam, to je to isté ako z hľadiska pamiatkovej ochrany, keď sa nedohodne pamiatkar z vlastníkom nebude ochrana? Tá ochrana už tu je a ten vlastník musí hľadať spôsob ako v rámci toho fungovať s tou ochranou pamiatok, keď to tak trochu presuniem na inú formu ochrany, ale je veľmi podobnú. Tu tiež štát prišiel a povedal bude sa chrániť. No a prečo? Jednoducho sú pravidlá. Je pravda, že možno je tvrdé čo hovorím, ale ak sa neurobí politické rozhodnutie, ono to samozrejme najskôr musí byť odborná príprava, ale v konečnom dôsledku z tých variant a riešení bude treba prijať nejaké to rozhodnutie. A ono stále bude niekomu nevyhovovať. Čiže argumentovať, že keď sa nedohodnete nič nebude je alibistické. Jednoducho to znamená, že niekto nechce, aby zonácia bola a vyhovuje mu tento stav.

T: Čiže minister ŽP by mohol povedať, že to bude tak a bolo by rozhodnuté?

R: No má to v rukách štát, v konečnom dôsledku vláda. Tak minister je zodpovedný za rezort, ale vláda musí povedať, že tá zonácia bude tak, vlastníci dostanú toľko, tu bude hranica. Jasné, ak je niekto nespokojný využije všetky právne nástroje vrátane ústavného súdu, to beriem. Ale keď budem čakať do nekonečna... ten stav komusi vyhovuje aký je a tu sa nikdy nenájde zhoda. To je tak ako vo všetkých oblastiach, odbočím mimo tému, rómska problematika. To je o tom istom. Štát keby chcel tak by tvrdo konal. Nájdite mi riešenie, aby bolo aj to aj to aj tamto. Také riešenie nikdy neexistuje. A to je v každej oblasti. Keď rozhodujete v meste to je to isté. Keby ste chceli vyhovieť 100% občanom, no nemáte šancu. A to je to isté tu, tu sa nedá všetkým vyhovieť, aby sa našiel konsenzus. Konsenzus je o určitom ustúpení, len tie názory sú tak proti sebe stojace, že keď niekto povie, že on chce biele iný chce čierne a toto je momentálne o zonácií. To musí niekto povedať, že to priblíži, bude to nejaké tak.

T: Aký je Váš názor na sezónne uzávěry chodníkov v TANAP-e? Myslíte si, že by mali mať určité skupiny ľudí ako turisti, horolezci, skialpinisti, vedci a iní milovníci Tatier možnosť sa voľne pohybovať na celom území TANAP-u? Alebo len niektorí z nich? Ak áno, prečo?

R: Celkový názor? Pred nedávnym som mal zaujímavú debatu s chatárom z Plesnivca a on ma práve požiadal, mali sme takú debatu o Beliankách a o uzávěre, a poukázal na to, že prečo uzatvárame a aký to má zmysel, veď na druhej strane tí ľudia, keď chcú tak aj tak poniektorí idú aj mimo uzávěry, samozrejme riskujú pokutu a podobne, ale napriek tomu tam chodia. Samozrejme sú možno chodníky, ktoré sú evidentne nebezpečné z pohľadu prístupu v zime. Sú chodníky, ktoré by možno mohli byť sprístupnené, lebo možno to zimné prostredie už aj dnes keď si zoberiem tak v Tatrách nasnežilo a tá situácia dnes a v januári možno nie je zásadne iná a dnes ešte tam môžem ísť a vľajší január bol taký, že dalo sa aj do Tatier paradoxne ísť za porovnateľných podmienok. To je to, že možno je to diskutabilné z hľadiska tej bezpečnosti, to je vec aby to posúdili iní a určite toto by nemal byť dôvod na úplnú uzávěru. Sú možno lokality, ktoré uzavrieť treba lebo je to na vysokohorskú výštroj a nie na bežné turistické chodenie, ale zas na druhej strane možno beriem do úvahy aj fakt, že sú možno lokality, kde existuje určitá flóra a fauna, nejaká zver, ktorá potrebuje v tom období mať kľud a je to vec vytypovať konkrétne úseky, kde sa to zdržiava, že možno Belianky by som v zime určite neriešil z hľadiska prístupu, ale zas v letnom období v určitom čase nejaké 2-3 byť sfunkčnené áno. Čo sa týka celých Tatier, sú úseky, poviem, ktoré by mali byť sprístupnené a keď sme hovorili o tom, že porovnávame NP tak sú NP, kde sezónne uzávěry neexistujú a funguje to, majú možno iné pravidlá, že im to funguje, ale fungujú mimo uzávěry, takže je to vec individuálna. Ale ad hoc to zakazovať, nemyslím si, že to je dobré riešenie. Skôr vyšpecifikovať tam kde sú evidentne škodí či je to nebezpečné a v tomto prípade áno to na nejaký čas uzavrieť, ale nemyslím si že je dôvod, hlavne niektoré doliny, ktoré sú bez problémov prístupné aj v zime, tie by sa nemali uzavierať.

T: Myslíte si, že by mali mať určité skupiny ľudí ako turisti, horolezci, skialpinisti, vedci a iní milovníci Tatier možnosť sa voľne pohybovať na celom území TANAP-u? Alebo len niektorí z nich? Ak áno, prečo?

R: Samozrejme je otázka, či práve táto kategória ľudí by mala byť nejaká samostatne vyselektovaná, ale zase ak tí ľudia majú na to určité predpoklady, že dokážu to zvládnuť ja nemám problém, aby sa pohybovali aj v tých uzavretých častiach, tých ale ktoré sú uzavreté preto, lebo sú nebezpečné. Ak sú na to tí ľudia vybavení s adekvátnymi skúsenosťami. Ale to je tá miera poznania, kto to vie povedať či ten človek... si kúpi novú výštroj, má ju na sebe prvý krát a ide do Tatier a prvý výstup a dopadne veľmi zle. To nikto z nás nedokáže posúdiť či to je skúsený skialpinista alebo náhodný turista, ktorý sa tak tvári, ale na druhej strane v tých Tatrách sa čokoľvek môže udiť kedykoľvek, aj teraz posledné tragédie ktoré sa udiali, tak to boli skúsení ľudia pán Kele, starý kozák v Tatrách a vidíte, možno nejaká

hlúposť alebo iná vec, ktorá rozhodla. A bolo ideálne počasie, nebolo to v zlom počasí. Takže tá uzávera preto hovorím, že nie. Takže ja hovorím, že tam kde ľudia môžu ísť aj za zlých terénnych podmienok a sú na to vybavení tak nech idú. Je to stále o riziku tých ľudí a to sa môže prihodiť aj v tom letnom období kedy tá uzávera neplatí a vidíme, že tie úrazy sa stávajú. Otázka je možno z pohľadu ochrany samotnej zveri. To možno je to do akej miery by to v tom určitom období... ale opäť, tá zver sa nedrží všade rovnako, sú doliny kde áno možno iné nie. Takže tu by trebalo ísť od prípadu k prípadu.

T: Čo považujete za najcennejšie prírodné hodnoty v TANAP? Je potrebné ich nejakým spôsobom chrániť? Mali by tieto najcennejšie prírodné hodnoty TANAP-u význam aj za predpokladu, keby neboli turisticky prístupné?

R: Flóra a fauna. Jednoznačne to kvetenstvo a na druhej strane tatranská zver, ktorá tu je minimálne vlastne tatranský svišť a kamzík, tak ako to sú veci, ktoré už v dnešnej dobe nie sú takou samozrejmosťou, aj keď sa im opätovne začína dariť. Tu je treba povedať, že to sú tie pozitíva. Otázka je, že chváli sa OP, že to je vďaka nim, iní hovoria, že to je preto lebo nastal nejaký cyklus obnovy fauny, no ťažko povedať, ale v každom prípade určite toto. Lebo bohužiaľ už sa chváliť lesom nemôžeme, takže minimálne toto je čo je u nás veľmi cenné.

T: Viac ako 50 percent územia TANAP-u tvoria územia s najvyšším 5. stupňom ochrany tzn. územia s bezzásahovým režimom (ako napríklad NPR, PR...). Je tento stav/pomer adekvátny z ohľadom na potreby ochrany prírody (toho skutočne hodnotného) a rozvoja cestovného ruchu zároveň?

R: To je to čo mi tvrdíme, že je nesprávne ponímanie, ak sa bavíme o percentách. My tvrdíme chráňme to čo je treba chrániť. Či to bude 30%, 50% či 70% to tvrdím, že nie je momentálne podstatné. Ak niečo treba chrániť lebo skutočne sú tam hodnoty, ktoré sú na to aby boli v zóne A, tak budú v zóne A jednoducho preto lebo je tam dôvod. A to je to čo my stále pri tých rokovaniach chýbalo a to čo nám možno nikdy nevedeli vysvetliť práve ani zástupcovia OP a navrhovatelia tých rôznych zonácií, lebo ich tu už bolo niekoľko, tak nevedeli nám dôvodiť, že prečo tá čiara ide tadiaľ a nejde o pár metrov vyššie alebo nižšie. Tie dôvody boli rôzne preto, ale stále nie dostatočné, aby ma niekto vedel presvedčiť. Nevravím, že to tak bolo apriori vo všetkých územiach, ale minimálne v niektorých sporných bodoch to tak bolo. Poviem to asi tak, že to percento, s ktorým sa narábalo, dokonca počuli sme aj argumenty tohto typu, že ochranári chcú mať minimálne 50% chráneného tak musia to územie kdesi nakresliť. Otázka je či je to tak, že čím väčšie územie tak je viac práce a dôvodov na ochranu... Určite, že sa ťažko chráni územie, ktoré je malé, ale zase 50% NP je dost, ale zase otázka, že z akého pohľadu? Z pohľadu plochy? Pre mňa to číslo nie je podstatné a môže to byť aj väčšie číslo. Ak ma niekto presvedčí, že ten istý dôvod pre ochranu povedzme niekde pod Lomnickým štítom je taký istý ako na Beliankách, kdesi v doline a preto tam má byť zóna A, ak to niekto preukáže tak poviem áno chráňme to aj tam lebo je na to dôvod, ale ak na to dôvod nie je tak potom nechráňme ani to iné územie, ktoré dnes v tom najvyššom stupni je. Dôležité nie je percento, ale dôvod prečo to chceme chrániť. A potom to číslo môže byť aj väčšie a paradoxne aj menšie. Veľmi pekne bolo vidieť na jednej štúdií, že koľko percent územia celého štátu je chránené vo vzťahu ku NP a porovnávali krajiny typu Nórsko, Dánsko, kde percentuálne je to omnoho menej ako u nás. Tam vychádzalo od 7 do 11 percent a u nás ešte s CHKO to vyšlo až myslím do 40%. A ešte to prekryli vtáčimi a územiami Natura tak to bolo veľké číslo. Samozrejme tá koncentrácia tu u nás je iná ako keď si zoberieme Fínsko, kde polovica územia je neobývateľná a z toho princípu je vlastne to číslo percentuálne nižšie. Ako presne, odporcovia povedia, že koľko percent územia chrániť. Ako pre mňa to nie je dôležité to percento. Ak je dôvod chrániť chráňme ak nie aj tých 50% územia je možno veľa. Ale ja to posúdiť neviem. Minimálne na tom našom území, keď sme sa dohadovali na zonáciu povedali sme povedzte nám prečo tu tá hranica má ísť, povedzte nám argumenty typu, že tu je nejaká flóra a fauna, že to je vzácné a dobre. My sme tento kompromis našli a pritom išlo o 4000 hektárov územia čiže nemalé územie. A našiel sa kompromis ako toto územie dať do zóny A, B, C a D.

T: Čiže tie prírodné hodnoty sú základ?

R: Tak áno. Keď nám vysvetlili, že prečo tak niekde sme vedeli a niekde sme ťažkopádne hľadali argumenty a ustúpili sme im, ale nebolo to o tom koľko percent územia ktosi chce. Určite aspoň v našej časti to tak nebolo.

T: Mohlo by odbornou úpravou zonácie TANAP-u dôjsť k efektívnejšiemu využívaniu územia pre cestovný ruch, napríklad znížením stupňa ochrany v niektorých lokalitách či dokonca úplným vyňatím niektorých lokalít z NP, s cieľom využiť potenciálne hodnotné územia pre turizmus a rozvoj? O ktoré lokality by sa jednalo? Aké by to malo pozitívne a aké by to malo negatívne dôsledky?

R: Práve to je to čo sa diskutuje, či tá hranica tá čiara, ktorá bola niekedy urobená povedzme medzi 5. a 4. stupňom ochrany či skutočne bola urobená dobre, lebo ona sa urobila v nejakom čase, v nejakom stave, nejakými ľuďmi, pri nejakej znalosti problematiky a znalosti územia, všetkého. Všetko sa to samozrejme za nejaký čas posunulo vývojom dopredu a je otázka, či je potreba naďalej chrániť nejaké územie, ktoré dnes možno už tú hodnotu nemá, no je tu otázka, že prečo predtým bolo vlastne vyhlásené, že má byť tá časť územia v tom vyššom stupni ochrany. Tu by trebalo poznať dôvody, to je to isté čo sme hovorili napríklad s Beliankami, že ich niekto uzavrel a dal im najvyšší stupeň ochrany pomaly až do tých dolín a teraz tiež keď sme to prehodnocovali, tak niektoré paradoxne v zóne A nebudú v celom rozsahu a sami uznali ochranári, že nie je dôvod a to že to niekedy išlo až tak ďaleko tak prečo. Ale zasa na druhej strane akceptovali sme ich požiadavku, že v niektorých tých dolinách zišli až po tie lesné prístupové cesty a dali tam najvyšší stupeň ochrany, lebo sú to nejaké bukové alebo neviem aké porasty alebo nejaké jedľové kvalitné porasty ešte alebo nejaké teda zvyšky tých porastov po tej kalamite a tam napríklad sme zas uznali...rešpektovali sme asi tak, že tá požiadavka je a skončilo to z bývalej 4, čo by mala byť dnes B zóna, tak je to zóna A alebo navrhnutá zóna A. Je to skutočne vec posúdenia toho odborného hľadiska, ale na druhej strane zas rovnako my sme presadzovali svoj názor a som rád, že sa to podarilo, chata plesnivec a iné vysokohorské chaty sa dostali myslím, že zóny D, tzn. že sú vyňaté z toho územia, lebo tá chata okolo seba potrebuje mať nejaký režim fungovania toho najnutnejšieho územia, nechcem povedať, že to má byť 5-10 metrov od chaty ale jednoducho mať tak, že celá tá chata bola v zóne B, dokonca v našom prípade v zóne A, to by znamenalo, že na tu chatu sa len zdola budem pozeráť a ani sa tam kvázi nedostanem, čo samozrejme to sa posunulo a mnohí ochranári sami uznali, že režim fungovania okolo tých vysokohorských chat musí

byť iný a priznali im status, že je to v podstate ako na úrovni zóny D, čiže ako územia, ktoré má svoj úplne iný režim. Takže to je ten príklad, že treba skutočne citlivo zvažovať.

T: Tie chaty myslím, že všetky v tej novej zonácii idú do zóny D.

R: Tak sa to presadilo rozumne, ale spočiatku to tak nebolo. Spočiatku sa navrhoval režim zóny B, takže všetko čo by sa tam robilo by išlo na výnimku a to by štátne orgány nerobili nič len riešili možno žiadosti na každú činnosť, čo by bolo nereálne s pohľadom praktického života a v podstate na tlak tých chatárov a vlastníkov chat sa to potom uznalo, ale ani ministerstvo s tým nemalo problém to posunúť.

T: Myslíte si, že by malo dôjsť v niektorých častiach TANAP-u k zvýšeniu úrovne ochrany či rozšíreniu územia TANAP-u?

R: V podstate na tú druhú časť možno neviem odpovedať ani či sú lokality, kde to treba sprisniť, lebo ja tvrdím, že možno to čo bolo potrebné mať prísne pod dohľadom dnes asi aj je, to čo je cenné. Samozrejme, že sa do budúcnosti môže nájsť územie, ktoré bude viac hodnotné a viac hodnotené ako v tom predchádzajúcom období tým pádom bude dôvod na prehodnotenie, aby sa sprisnil režim.

T: Myslíte si, že je vhodné usmerňovať vývoj lesov a porastov na území TANAP-u s cieľom dosiahnuť žiadaný stav napríklad s ohľadom na estetický vzhľad týchto porastov a krajiny či ich zdravotný stav? Jednalo by sa o celé územie alebo o konkrétne lokality? Mal by sa o vývoj lesov starať lesník, ochranár, ekolog(vedec) alebo niekto iný?

R: To je diskutabilné, že čo má byť na samovývoji a s čím sa príroda dokáže a nedokáže vysporiadať. Samozrejme lesníci a aj našich mestských lesoch je pohľad, že to územie treba vyčistiť. To čo v tom lese je tak všetko vypratať, lebo boli sme zvyknutí na monokultúrny les po ktorom som sa prechádzal bez toho aby som o čokoľvek zakopol. Takto to fungovalo a to je aj názor bežných ľudí v meste, keď pozrú sa do našich lesov tak kritika je, že ako sa nestaráme, že koľko je tam pňov a vývrátov a všetkého a to takto predsa nemôže v lese vyzeráť, no a na druhej strane nám povie, že my musíme 20% z tých zvyškov ponechať, lebo je tam nejaké to rozhodnutie OP, ktoré hovorí no dobre vyťažte ale toľko percent tu nechajte. Čiže to je to čo možno bežný ľudia nevnímajú a vnímajú to zle, vnímajú les ako les, po ktorom sa chodím poprechádzať a tým pádom samovývoj je v rozpore s týmto, lebo všetko to tam ostáva. Otázka je či sa s tým príroda skutočne dokáže vysporiadať. My tvrdíme áno, bude to trvať niekoľko desiatok rokov tak ako aj ten nový les kým vyrastie. Ale ak chcem obnoviť ten les a nemať len les obnovený samovývojom tak ten zásah človeka tam nutný je. Ale to treba rozlíšiť presne, sú doliny, ktoré možno treba nechať a nerobiť tam tú umelú lesohospodársku činnosť, ale sú zas lokality poviem u nás v časti Belianských Tatier, myslím dole na hraniciach zóny B a C a možno aj B a A, smerom od Tatranskej Kotliny na Ždiar kde tie lesy jednoducho potrebujú nejakým spôsobom naštartovať. A ten vstup človeka v podobe výsadby, v podobe práve zmiešaných lesov, ktoré tam treba vnieť. Práve preto, že tie lesy boli monokultúry tak tie lesy padli. Vidíme, že to prirodzené zmladenie, ktoré tam je, že ten les sa začína obnovovať, ale má dreviny, ktoré tiež nie celkom tam sú vhodné. Ak nechceme, aby ten les o pár rokov vypadal, tak tu nejakú regulovanú činnosť tam robiť treba, aspoň my máme za to že áno a aj ju tam robíme. Len opäť treba citlivo vnímať, že samozrejme nebudem obnovovať les v zóne A alebo kdesi, kde to podľa nás nemá zmysel ani iný a tam nech sa to vyvíja samo. Ale v tých partiách, ktoré sú v zóne B a C a sú dnes v TANAP-e, tak ten určitý zásah je tam potrebný, ak mám nejakú predstavu o tom, ako by ten les mal vyzeráť. Takže je to potrebné vyvážiť a určite sú aj lokality, kde by ten zásah človeka bol komplikovaný z hľadiska dostupnosti, ale aj zmysluplnosti lebo niekde obnovovať les naozaj nemá zmysel.

T: Aký podiel by mala predstavovať lesná ťažba v TANAP-e? Na aký účel by sa mali tieto peniaze použiť?

R: V podstate ten les plní aj túto funkciu, že je zdrojom určitých príjmov, otázka je opäť, že tá hospodárska funkcia lesov z pohľadu príjmov z nejakých tržieb a ťažby, to by mal byť opäť les v tých partiách, kde je pre neho táto činnosť typická. Možno, že už v tej zóne B áno, ale opäť treba rozlišovať tu hranicu A a B zóny, lebo tá nárazníková zóna by tiež nemala byť vystavená nejakým tvrdým a násilným ťažbám, lebo ohrozujem tým tú pralesnú časť tú jadrovú zónu, keď necitlivo vstúpim do nárazníkovej zóny. Opäť je to otázka citu. Tie nižšie partie tie sú určené na tú lesohospodársku činnosť. Využívanie lesa v B zónach je navrhovaný tak, aby bol regulovaný s povolením štátu a na výnimku. Ďalej sa navrhuje aj vnútorné členenie zóny B, že budú zóny B0, B1, B2 alebo niečo podobné, kde sa bude dať robiť bez nejakého väčšieho obmedzenia a činnosť bližšie ku zóne A bude viacej kontrolovaná. Ale toto je tá časť ako si pamätám, kde to ešte nie je dohodnuté či všetko na výnimku alebo všetko bez výnimky sa bude robiť. Toto ešte nie je uzavreté a na túto tému bol už dosť veľký rozpor práve s lesohospodárskymi funkciami lesa.

T: Z akých zdrojov by sa mala financovať ochrana prírody a krajiny v TANAP-e?

R: O tomto som presvedčený že by to mal byť štát. O inom modeli sa myslím ani neuvažuje. Toto je úloha štátu a mal by na to nájsť aj zdroje. To je to, že tá ŠOP by si mala hľadať aj iné zdroje. OP by mal zabezpečovať štát cez vlastné zložky. Otázka je akým spôsobom si tieto zložky budú zabezpečovať príjmy či len zo štátneho rozpočtu typu „daj“ aby mohla fungovať ochrana alebo si tie zložky dokážu získať zdroje aby tú ochranu robiť mohli. To je otázka práve toho manažmentu štátnej ochrany prírody. U nás funguje už aj to, že pod ŠOP-kou je už aj správa jaskýň a vidíme, že asi dostávajú relatívne slušné príjmy z jaskýň idú priamo do spoločnej kasy tak možno, že si takto ŠOP pomôže. Ja tvrdím, že ŠOP by mohla spravovať všetky turistické chodníky v Tatrách, samozrejme je to aj o nejakých nákladoch, ale na druhej strane spoplatníme ich. Jednoducho všade kam chodíte do nejakého múzea všade od Vás pýtajú zaplatiť vstup. Ja si myslím, že ľudia by radi ochotne prispeli a dokonca niektoré úseky napríklad Belianky by sa dali robiť so sprievodcom. Verím, že by ľudia dali radi 5-10 eur, aby Beliankami mohli prejsť z čoho by sa zaplatil správca, údržba a územie by tým získalo režim. A tým pádom by sme boli schopný zaplatiť správcu toho ochranára, ktorého dnes platí štát čiže ŠOP. A takto by sme mohli robiť aktivity, ktoré sú aj finančným zdrojom. Takto to funguje vo svete, že oni si tie miesta sami spravujú ale aj vyberajú. Kto ide na Belianky a nemá k tomu výklad o tom čo tam vidí, tak je to pre neho iba túra. Mal som to štáste a bol som tam s ľuďmi, ktorí sa vyznali do tohto územia aj z hľadiska morfológie, flóry a fauny. No je to fantázia keď vám vie niekto vysvetliť, kde sa nachádzate, ako to vzniklo, aké sú tie súvislosti, prečo možno ten kamzík tam je a nie je inde. A toto je vlastne tá pridaná hodnota, ktorá sa nedá zaplatiť a bez toho správcu, preto pravím sa vybrať do takého územia kde nevie čo sa nachádza. To je tak ako ísť do múzea, tak prejdem si

to, ale budete pozerat' na obrazy, ktorým nerozumiete a poviete no „pekné“. Ale ak máte sprievodcu, ktorý vám povie tak tam sa dozviete. A to je o tom istom, že tá turistika by mohla byť aj takáto a tým pádom ŠOP-ka by si vedela takto zarobiť a potom by sme mohli mať strážcov prírody, ktorých vieme z polovice zaplatiť z ich činnosti. A nielen to, že chodia do terénu a vyberajú pokuty od tých, ktorí sa tam nelegálne pohybujú. Tak už ich môžeme za tie peniaze zobrať legálne aj s výkladom a strážcovia by boli vnímaný pozitívne a bol by to ťahák pre ďalších návštevníkov. My sme aj Belianky takto navrhovali. Pod dozorom, náučný chodník, systém, ŠOP-ka si to bude celé manažovať, na začiatku vstup a na konci výstup. A toto by v mnohých častiach Tatier mohlo fungovať. Veď ono chodia aj turistický sprievodcovia po Tatrách, samozrejme možno pre mnohých cudzích to má väčšiu hodnotu. Aj pre mňa mnohokrát to bolo také, že vyšiel som hore na Skalnaté, zišiel som dole a mal som túru. No dobre. Ale keď tam idete s človekom, ktorý vám vie aj ďalšie súvislosti povedať z toho územia a z histórie, z flóry a fauny, ktorá tam je. To má úplne inú hodnotu ako keď si tým územím len prejdete a fyzicky sa unavíte.

T:Čo si predstavujete pod pojmom „udržateľný rozvoj“? Čo pre Vás znamená udržateľný rozvoj konkrétne v TANAP-e?

R: Symbióza všetkých tých partnerov, ktorých som povedal, lebo ak si oni nájdu medzi sebou komunikáciu a spoločnú reč tak môžeme hovoriť, že to je trvalo udržateľné. Minimálne vlastne TANAP určite potrebuje zonáciu. Tá zabezpečí pravidlá a to zabezpečí určitý rozvoj. A potrebuje ešte ďalšiu vec. Rozvojové dokumenty tohto územia nám absolútne abscentujú tzn., že dnes hovoriť o tom, že sú nejaké dokumenty ako územný plán rozvoja širšieho územia ako len samotného územia Vysoké Tatry podhorských obcí. Čiže možno iné strategické dokumenty, ktoré by hovorili o tom ako sa to územie má rozvíjať chýbajú. Sú to čiastkové veci, ktoré spolu mnohokrát nekorešpondujú a mnohokrát sa spoločne nepriravujú. Trvale udržateľný rozvoj by mal byť rozvoj na nejaké dlhšie obdobie a tým pádom vieme, že máme nejakú predstavu o tom území. Tá predstava o území aj na strane povedzme samospráv, kde aj ja som ich členom, momentálne mi abscentuje. Čiže každý vieme čo asi by sme v tom svojom území, ale z pohľadu celku mi chýba. Preto mnohokrát tlačíme niektoré aktivity vysoko do Tatier, ktoré by mohli byť v podhorí a to len preto, lebo to podhorie nekomunikuje a jednoducho stavia sa tu čo sa stavia, že sa tu možno niektoré veci udejú a rozhodnutia urobia, ktoré by sa nemuseli a majú negatívny vplyv na samotné Tatry. Takže TUR je o trvalo udržateľnej komunikácii. Je to o komunikácii a o kompromisoch.

T:Je niečo, čo by ste chceli dodať? Niečo dôležité o čom sme nehovorili? Otázka, ktorú by ste položil keby ste sám robil podobný výskum?

Nie

Rozhovor číslo 9

Deň: 10.11. 2014

Miesto: Poprad

Respondent: Martin Kupčo

Pracovná pozícia: vedúci oddelenia alpských disciplín, Slovenská lyžiarska asociácia

T:Navštevujete častejšie divočinu alebo krajinu, kde prevažujú sídla, hrady či iné produkty ľudskej činnosti?

R: Určite skôr tie územia človekom viac ovplyvnené.

T: Môžete uviesť nejaký príklad, kde ste naposledy cestovali?

R: Barcelona, ja skôr také pamiatky a takéto. A ak príroda, tak skôr preferujem taký aktívny oddych. Nie nejaký prales a divočina, ale taký svoj komfort trošku.

T:Stretol ste sa už v praxi s ochranou prírody a krajiny? Čo si o nej myslíte?

R: V podstate tým, že my sa pohybujeme v lyžiarskych strediskách, ktoré sú na Slovensku vo veľkej miere v NP, v prírode, tak samozrejme prichádzame s tým do kontaktu. Ja sa zaoberám aj homologáciou zjazdoviek. My vydávame ako FIS určitý certifikát, že táto zjazdovka spĺňa parametre na slalom, obrovský slalom či zjazd a že sa na nej môžu pretekať nejaké podujatia, že má určitý výškový rozdiel a podobne. Čiže pri tomto zohľadňujeme aj napríklad to, či ten organizátor dodržal všetky environmentálne zákony krajiny, v ktorej tú zjazdovku buduje a či neboli porušené nejaké predpisy a musí to deklarovať nejakým svojím potvrdením. Čiže stretávame sa...máme veľa prípadov aj problémy vlastne s OP, hlavne preto že sa pohybujeme v prírode a tá naša činnosť, to chápem, do istej miery hlavne teda v minulosti, nejako ovplyvňovala tú prírodu.

T: záleží na tom ako je tá zjazdovka dimenzovaná aj s ohľadom na OP?

R: to nie, ale čo sa týka práve OP tak myslím, že záleží na údržbe a správe tej zjazdovky čiže odvodnenie, zatrávenie, aby nevznikala erózia a všetky takéto činnosti. Takáto kultivačná činnosť prospieva aj tomu prevádzkovateľovi strediska, keď bude mať pekne zatrávenú zjazdovku tak tam nepotrebuje toľko snehu, keď tam nebude mať eróziu a podobne, ale samozrejme aj v rámci ochrany toho prostredia.

T: Sú na to nejaké parametre, ktoré používate pri posudzovaní?

R: Toto nie, toto je čisto na prevádzkovateľovi stredísk, ale vravím, je aj v ich ekonomickom záujme mať všetko v poriadku lebo aj tie náklady na to zasnežovanie sú potom nižšie, keď zatrávené, bez skál a nejakých výmoľov a podobne.

T:Čo si predstavíte pod pojmom „Národný park“?

R: Uha, to som sa nikdy nad tým nezamýšľal. Tak už asi z toho názvu. Park, ktorý slúži všetkým. Nejaký tak. Mój osobný názor trošku, vidím konflikt tým, že sa pohybujem v tých lyžiarskych strediskách a veľa lyžiarskych stredísk tu bolo skôr ako tie NP, ale na druhú stranu vidím opodstatnenie OP a NP to určite. Možno tá zonácia, o ktorej sa toľko

hovori a to vyňatie tých, nepoviem zničených miest ale poznačených, kde naozaj tá činnosť človeka je veľká tak toto si myslím, že by bolo dobrým kompromisom pre zainteresované strany.

T:Má byť človek súčasťou NP? Ak áno, aké postavenie mu prináleží z hľadiska využívania územia? Uvedte príklad.

R: Určite. Myslím si, že NP bez ľudí nemá význam alebo teda má význam v rámci ochrany živočíšnych a rastlinných druhov, to určite. Beriem to asi možno s pohľadu cestovného ruchu tu primárnu ponuku. Takže NP plní mimo tej environmentálnej funkcie aj tú primárnu ponuku cestovného ruchu, čiže ten človek tak určite patrí.

T:Ktoré ekonomické/hospodárske aktivity či odvetvia by sa mali rozvíjať na území TANAP-u pokiaľ ide o jeho ekonomický rozvoj? Aké môžu byť úskalia a aké môžu byť prínosy týchto aktivít či odvetví? Akým spôsobom by sa dali tlmiť negatívne vplyvy týchto odvetví či turizmu na TANAP?

R: Určite nie priemyselné aktivity, ale skôr voľno časové, oddychové, športové a rekreačné.

T:Čo je podľa Vás tým hlavným dôvodom, pre ktorý sa TANAP teší vysokej turistickej návštevnosti. Budú ešte ľudia chodiť do Tatier v prípade ak budú budovy, chaty, zjazdovky či iné produkty ľudskej činnosti zaberat významnú časť tohto prostredia?

R: určite kontakt s prírodou, možnosti pre šport, turistika, oddych. Určite čistejšie prostredie ako majú ľudia vo veľkých mestách a dúfam, že aj určitá estetickosť hôr a prírody.

T:Má mať v TANAP-e miesto „divočina“?

R: Pokiaľ máme nejaké také územia tak určite áno. Ja si myslím, že ak sú tieto miesta tak by sa na nich OP mala zamerať. Štrbské pleso už hold nebude divočina, proste ten zásah človeka tam bol, tie bežecké trate, skokanské mostíky, zjazdovky, hotely, železnica a parkoviská tam sú. Takže keby som sa ja mal tomuto venovať tak by som sa určite zameriaval na tie miesta nepoznačené, ktoré sú vhodné ochrany.

T:Aký je váš názor na zonáciu? Kto by mal stáť za jej vyhotovením?

R: My sme boli prizvaní ku pripomienkovaniu. Ale v podstate lyžiari majú do veľkej miery taký spoločný názor ak sa môžem za všetkých vyjadriť. Potrebujeme ku svojej činnosti tie lyžiarske strediská. Pre nás je možno aj dobré keď sú v takej peknej prírode, lebo to lyžovanie je potom o to krajšie, ale samozrejme malo by to mať nejaký rozumný rámec a všetko sa dá robiť s prihliadnutím na ochranu životného prostredia, ale samozrejme s takým nejakým ráciom, aby to nebolo za každú cenu a nezmyselne. Ale aby to bolo z oboch strán, zase nie za každú cenu hotel alebo lanovka. Podľa mňa naozaj to vyňatie lyžiarskych tratí, hotelových centier a možno bežeckých tratí a zastavaných území, to by mohlo z našej strany prispieť ku rozvoju lyžovania ale aj športových aktivít všeobecne.

T:Ako ste spokojný so stavom prírodného prostredia v TANAP-e? Myslíte si, že sa jeho kvalita dlhodobo zlepšuje/zhoršuje? Aký je podľa Vás jeho stav v porovnaní s ostatnými NP na Slovensku či v zahraničí?

R: Ja si myslím, že sa zlepšuje. Ja to hlavne v NAPANT-e vidím, lebo ja som z Mikuláša. Chodievam aj do Vysokých Tatier. Myslím, že sa zlepšuje hlavne aj také to uvedomenie sa ľudí. Už je čoraz menej takých, ktorí idú niekam a tu konzervu tu fľašu tam nechajú. Dnes ľudia to čo si donesú to si aj odnesú. Narastá počet dobrovoľníkov, aktivizuje sa dobrovoľnícka služba v Tatrách, aspoň čo som postrehol z médií. Myslím, že aj tí developéri, tí ktorí tam majú podnikateľské záujmy tak si postupne uvedomujú, že bez tej prírody, bez toho lesa a bez ďalších tých vecí, asi tam tí ľudia neprídu len kvôli peknej lyžovačke, lebo tú majú všade. Čiže berú to ako svoje plus, výhodu, ktorú ešte ponúkajú tú prírodu. Ten záujem je podľa mňa rovnaký, každý ma ku nemu inú cestu, ale ten kompromis je podľa mňa najdôležitejší. Trošku menej fanatizmu na jednej strane a chamtivosti na druhej strane...

T:Aký je váš názor na súčasný stav ochrany prírody v TANAP-e? Existujú nejaké legislatívne či správne prekážky efektívnej ochrany prírodného prostredia TANAP-u alebo aj fungovania vašej organizácie? V prípade, že áno, ktoré to sú?

R: Čo sa týka činnosti ako asociácie tak v podstate nie. Tým, že my fungujeme už na vybudovaných zjazdovkách a podobne, s týmto nejakým neprichádzame do styku. A zase z tej pozície toho prevádzkovateľa to neviem povedať momentálne.

T:Aký je váš názor na sezónne uzávěry chodníkov v TANAP-e? Myslíte si, že by mali mať určité skupiny ľudí ako turisti, horolezci, skialpinisti, vedci a iní milovníci Tatier možnosť sa voľne pohybovať na celom území TANAP-u? Alebo len niektorí z nich? Ak áno, prečo?

R: Ja si myslím, že to je v poriadku hlavne z pohľadu bezpečnosti a má to určite aj význam pre ochranu svišť'a a iných zvierat. Toto je taký primár a ten sekundárny ja vnímam veci cez tú bezpečnosť tam myslím, že to je naozaj potrebné, lebo ani nie pred mesiacom tam na Rysoch voľakto zareval a z toho jeden skúsený človek. Hory si nevyberajú.

T: Myslíte si, že by mali mať určité skupiny ľudí ako turisti, horolezci, skialpinisti, vedci a iní milovníci Tatier možnosť sa voľne pohybovať na celom území TANAP-u? Alebo len niektorí z nich? Ak áno, prečo?

R: Rovnaký meter je super vec, ale ťažko sa to aplikuje. Pravidlá sú na to aby boli výnimky. Samozrejme, ak je tam nejaký vyšší záujem ako sú vedci tak samozrejme, to je asi bez debaty. Horolezci a profesionálni skialpinisti zase záleží na tom, kto to je, kto mu vydá licenciu, že je spôsobilý a podobne. Ale myslím si, že je to možné, ale asi ten legislatívny rámec toho by bolo treba podchytiť.

T:Niektoré časti Tatier, napríklad Belianské Tatry, sú pre turistiku celoročne zatvorené čo znamená, že nie je možné vnímať krásy tohto jedinečného miesta. Jedným z dôvodov zákazu vstupu je aj ochrana endemických rastlín, teda rastlín nevyskytujúcich sa inde na svete. Pokiaľ ide o význam väčšiny z nich majú minimálny či dokonca žiadny význam z hľadiska stability miestnych ekosystémov či potravného reťazca. Myslíte si, že je adekvátne vysloviť zákaz vstupu človeka do tejto tak prírodne zaujímavej lokality kvôli existencii týchto rastlín?

R: Toto neviem asi posúdiť moc objektívne. Ale neviem či tie rastliny rastú len tu alebo aj inde. Je to dosť radikálny krok. Toto neviem posúdiť...

T:Čo považujete za najcennejšie prírodné hodnoty v TANAP? Je potrebné ich nejakým spôsobom chrániť? Mali by tieto najcennejšie prírodné hodnoty TANAP-u význam aj za predpokladu, keby neboli turisticky prístupné?

R: Ja keď sa pozriem na Tatry tak v prvom rade taká majestátnosť či ako by som to povedal. A ja sa tu cítim doma. Či vidím Nízke či Vysoké Tatry alebo teda Západné a Nízke v mojom prípade, tak viem že som doma. Taká tá patričnosť. To asi každý Tatralec a každý kto žije pod tými vrchmi má taký pocit, že naše Tatry a bude sa biť do prs. Takže asi to, no a Kriváň tiež je národný symbol a Slováci to majú za svoje. Ešte v Československu aj Česi, veď máme ich tu a stále chodia. Asi toto mi tak stále evokujú. Je to pojem Tatry, to pozná každý

T: Viac ako 50 percent územia TANAP-u tvoria územia s najvyšším 5. stupňom ochrany tzn. územia s bezzásahovým režimom (ako napríklad NPR, PR...). Je tento stav/pomer adekvátny z ohľadom na potreby ochrany prírody (toho skutočne hodnotného) a rozvoja cestovného ruchu zároveň?

R: Toto neviem posúdiť či je to málo alebo veľa. Keď si predstavím nejaké územie a 50% je z toho nedotknuteľné tak zdá sa mi to dosť, ale zase ak by sa v tých zvyšných 50% dalo čokoľvek, to sa mi to zdá tiež dosť. Nemám nejaký vyhranený názor na to ani to neviem nejakou posúdiť toto.

T: Aký je Váš názor na turistickú infraštruktúru v TANAP-e pokiaľ ide napríklad o lanovky, lyžiarske vleky a turistické chodníky? Je súčasný stav dostačujúci alebo by malo dôjsť k jej rozšíreniu? Ako vnímate vybudovanie lyžiarskych zjazdoviek, hlavne v oblasti Tatranskej Lomnice, Smokovcov a Štrbského plesa? Ako podľa Vás ovplyvnili vzhľad krajiny?

R: Tak z pohľadu súkromného ako lyžiara nie je nikdy dosť samozrejme. Ale keď to vezmem tak triezvo, dá sa povedať, že momentálne to územie, ktoré je nejaká tá športová infraštruktúra, to je tak 80% želaného stavu aspoň z môjho pohľadu. Hej, že možno ešte tých 20% by bolo možné pridať, hlavne čo sa týka možno skvalitnenia tých služieb. Poviem príklad, Tatranská Lomnica má jednu lanovku zhora z plesa, ak nerátam teda zo Sedla dole, potom dole teraz sa Buková hora spravila, možno ešte je tam priestor ešte pre jednu zjazdovku, ktorá by toto stredisko posunula na vyšší level, ale nezasiahla by zas úplne nové územie, niekde kde by zase trebalo vybudovať parkovisko, prístupové cesty a ubytovacie kapacity a podobne. Takže asi tak.

T: Aký je Váš názor na tú výstavbu, ktorá tento rok prebehla v Tatranskej Lomnici čo sa týka zjazdoviek? Je to dostačujúce?

R: Z pohľadu komerčného lyžovania myslím, že to bol veľmi dobrý krok, aj čo sa týka profilu trate je to rodinná zjazdovka, čiže bola oslovená dobrá cieľová skupina. Chceme, aby mladí ľudia a deti prichádzali do Tatier, aby si ich zamilovali a aby sa sem vracali. V podstate si z nich robíme budúcu klientelu. Aj v športe sa to orientuje na mladých ľudí a pochopili všetci, že ak niekoho zlákame keď má desať rokov, tak sa ku nám bude vracaf ďalších 60 rokov. To isté platí aj u nás. Potrebujeme zlákať deti na základnej škole, aby nám lyžovali ešte 15 rokov.

T: To určite áno. Ale aký je váš názor na finančnú dostupnosť lyžovačky pre miestnu mládež? Všeobecne sa vie, že ceny sú pomerne vysoké. Možno cez lyžiarske kluby by mohli dostať určité zľavy?

R: Čo sa týka klubov, tak áno. My máme viacero projektov s najväčším prevádzkovateľom stredísk, neviem či môžem povedať meno...

T: TMR?

R: Áno. Máme zlacnené lístky pre členov lyžiarskej asociácie, kde ten sezónny dospelý vychádza na 280 euro, čo je pomerne slušná cena. Platí v strediskách TMR a jednáme aj o tom, aby platil v Špindlerovom Mlyne a plus Tatrallandia ku tomu. Čiže chceme pre členov sprístupniť to lyžovanie a pre nás aj ďalšou činnosťou je podpora pretekárskeho lyžovania, reprezentácie, čiže výchova športovo talentovanej mládeže a tu zase spolupracujeme s viacerými strediskami, tým že máme rôzne tréningové ski pasy a zľavy od 7 do 9:30 ja neviem, za 7 euro. Čiže ten tréningový ide 7 euro plus doprava dajme tomu. Tréneri lístky neplatia tým pádom prevádzkovateľ na tom nezarába, má to len tak na náklady. Lebo predsa len, ak tam príde 10 detí, to je 70 euro a má tam dvoch vlekárov alebo teda v prípade lanovky tam má 4 ľudí, tie 2-2,5 hodiny plus elektrika atď. a navyše oni to majú načas mimo pracovnú dobu. Čiže sme celkom radi, že si aj tieto strediská uvedomujú to potrebu toho lyžovania. Musím povedať, že tá spolupráca je čoraz lepšie. Nevie, či ste zachytili správu, minulú sezónu sme robili majstrovstvá sveta juniorov v Jasnej, spolupracujeme na európskych pohároch, teraz sme dostali svetový pohár v roku 2016. Čiže pochopili aj oni, že sa potrebujeme navzájom, čo sme veľmi radi a tá spolupráca je čoraz lepšia. Pred pár rokmi aj oni začínali, aj taká tá komerčná stránka toho profi športu sa len rozvíjala, takže to bolo také neohrabané, ale momentálne myslím, že je to na veľmi dobrej úrovni. A my propagujeme tie Tatry, tie strediská a ten šport v prírode dajme tomu, a oni zase propagujú našich pretekárov na výmenu, čo je veľmi dobré pre nich, lebo potom si skôr vedia nájsť sponzorov a podobne. Je to taká synergie.

T: Mohlo by odbornou úpravou zonácie TANAP-u dôjsť k efektívnejšiemu využívaniu územia pre cestovný ruch, napríklad znížením stupňa ochrany v niektorých lokalitách či dokonca úplným vyňatím niektorých lokalít z NP, s cieľom využiť potenciálne hodnotné územia pre turizmus a rozvoj? O ktoré lokality by sa jednalo? Aké by to malo pozitívne a aké by to malo negatívne dôsledky?

R: Myslím, že toto by bol práve ten kompromis, že to využívané územie pustiť a naozaj v tom nedotknutom území mať tú ochranu prísnu. Zase súkromne si myslím, že mať takú divočinu a nemôcť tam ani ísť...dobré, pre tú environmentálnu ochranu je to výborné, ale zase pre to využitie toho NP a ten efekt pre človeka to nie je dobré. Aj vzhľadom na to, že to je asi pomerne malé územie, že to nie je amazonský prales o rozlohe niekoľko tisíc štvorcových kilometrov.

T: A o ktoré lokality by sa jednalo?

R: Určite Štrbské pleso, Lomnica, Jasná, Vrátna, Martinské hole sú myslím v NP, Donovaly sú určite v NP. Tých stredísk je určite viac. Ale aj malé strediská. Napríklad v Demänovskej doline Paučiná lehota, to je malé stredisko, jedna zjazdovka a tam hneď začína NP.

T: Ešte taká otázka, tie zjazdovky tam už sú v tých NP a keby sa to potenciálne vyňalo z NP, mohlo by to pre vás mať určité výhody?

R: Šport, či už rekreačný alebo profesionálny, dbá na čoraz vyššiu bezpečnosť a každý ten strom pri zjazdovke predstavuje určité nebezpečenstvo, prekážku či bariéru. Netvrdím, že sa majú vyrúbať, to určite nie ale hlavne pre to rekreačné lyžovanie sú tie zjazdovky pomerne úzke. Máme nové lanovky, máme nové vleky, ktoré vychrlia xy ľudí na

svah, ale tie svahy sú úzke. Momentálne máme 30-40 metrové zjazdovky na šírku, ideál je 60-80, čo je raz taká šírka dajme tomu, ale znamená to menej úrazov, väčší pôžitok z toho športu.

T: Týka sa to všetkých tých stredísk plošne?

R: Plošne nie, ani v rámci jedného strediska to nie je tak. Sú niektoré zjazdovky, ktoré sú dostatočné, hlavne z tých novších, ale tie staré sa musia upravovať, tak isto rôzne terénne úpravy zasnežovaniu. Keď máte tu zjazdovku na jednej strane hore, na druhej strane dole a nie je to nejako rovnomerne, tak potrebujete väčšie množstvo snehu. Prevádzkovateľ má záujem si urobiť terénnu úpravu. V tom NP na to treba povolenie.

T: Myslíte si, že je vhodné usmerňovať vývoj lesov a porastov na území TANAP-u s cieľom dosiahnuť žiadaný stav napríklad s ohľadom na estetický vzhľad týchto porastov a krajiny či ich zdravotný stav? Jednalo by sa o celé územie alebo o konkrétne lokality? Mal by sa o vývoj lesov starať lesník, ochranár, ekológ(vedec) alebo niekto iný?

R: Bolo strašne veľa kriku okolo Tichej a Kôprovej a odvozu či neodvozu a spracovania. Nevieť, či niekto z tých ľudí bol na Boci na Čertovici, Bocká dolina. To je mesačná krajina. Nízke Tatry tak isto. Pokiaľ sa ten napadnutý les nezlikvidoval tak sa to rozrastá a príde jeden silnejší vietor a znovu ďalší polom. To isté je aj v Demänovskej doline, zhodou okolností ani nie tak v stredisku Jasná ako dookola neho. Tam v podstate tým, že po tých zjazdovkách je ľahšie to zväzanie dreva a spracovanie, čiže tam do veľkej miery ten urbár pracuje s tým napadnutým lesom, ale už tie menej prístupné časti necháva tak, lebo neviem či nemajú povolenie, to neviem posúdiť. Ale jasné, ak to má zväzať vrtuľníkom tak je to asi drahšie drevo. Ale vidno to, postavíte sa na Chopok a po pravej a po ľavej strane to začínajú byť holé pláne. Bocká dolina to je úplne holé. Z Tatier sa odviezlo jedno auto dreva a hádzali sa pod neho ľudia a tam sa vyviezlo neviem koľko a bolo to úplne potichučky, tak neviem či to bolo objednané, to je ťažko posúdiť. Ale ja si myslím, že určite spracovať. Pred nedávnom som bol na Hrebienku a som sa tak pozeral po okolí a toho zdravého lesa tam veľa nie je. Aj keď som sa odtiaľ pozeral na východ tak som videl obrovské kruhy vyschnutých stromov. Ako ale vravím, ja neviem tie odborné veci ohľadom toho či sa s tým vysporiada príroda. Asi áno, ale za xy rokov, to nepopieram.

T: Aký podiel by mala predstavovať lesná ťažba v TANAP-e? Na aký účel by sa mali tieto peniaze použiť?

R: Myslím, že prioritou by mal byť zdravý les a nie nejaká ťažba za profitom. Lesov je na Slovensku myslím, že dostatok tak to nejako diferencovať.

T: Z akých zdrojov by sa mala financovať ochrana prírody a krajiny v TANAP-e?

R: Tak logicky mi vychádza, že by sa na tom mali podieľať tí, čo ten park využívajú a ho chcú chrániť. Čiže určite lesnícke spoločenstvá, cestovný ruch a podniky v rámci cestovného ruchu, a možno SACR čo je slovenská agentúra pre cestovný ruch, určite tie regionálne agentúry Vysokých Tatier, Liptov, Horehronie atď. Minimálne by mali prispievať ku nejakému dobrému stavu ak už nie ku nejakej ochrane. Toto si môžu zobrať nejakí odborníci, ale určite by tam mala byť spolupráca.

T: Čo si predstavujete pod pojmom „udržateľný rozvoj“? Čo pre Vás znamená udržateľný rozvoj konkrétne v TANAP-e?

R: Taký rozvoj aby nezlikvidoval to, prečo tu sem tí ľudia chodia. Čiže niečo vezmem, niečo dám. Poviem príklad a do istej miery to tak už aj funguje. Chcem rozšíriť zjazdovku, alebo vybudovať novú, tak v poriadku, ale zato vysadím xy stromov niekde alebo zrekonštruujem vysokohorský chodník niekde alebo zabezpečím označkovanie chodníkov.

T: Značná časť územia TANAP-u leží na neštátnych pozemkoch (komposesoráty, urbáriaty, obce, súkromní vlastníci...) Ako vnímate túto situáciu? Sú tieto subjekty schopné poskytnúť svojim pozemkom náležitú ochranu? Ak nie, aké riešenie vidíte?

R: Trošku som sa s tým stretol skrz urbár, ktorý mám po starom otcovi, nejaký podiel v urbári v Paučinej lehote čo je piaty stupeň ochrany. Dostávame nejakú kompenzáciu za to, myslím, že urbár za to niečo dostáva, že nemôže ťažiť v tej päťke. Stretol som sa napríklad aj s absolútne neodborným vedením urbárov. V podstate zlikvidovali les. Tieto spoločenstvá vedia zabezpečiť tú správu, to zase viem z Jasnej. Tam sú tri urbáre v rámci strediska: Závažná Poruba, Vrbica a Ploštín, neviem či aj Il'anovo, ale tieto tri určite. Robia si na území aj ťažby ale aj zabezpečujú starostlivosť. Ale viem si predstaviť a stretol som sa s tým, že to vedenie toho urbáru bolo nekompetentné. Bolo to napríklad ľudia, ktorí tam mali zdedený najväčší podiel a bol predseda urbáru a povedal si, že teraz tento kopec ideme vyrúbať. Možno by tam malo prebhnúť nejaké vzdelávanie. Niekedy ešte keď ich starý otcovia to mali tak tým sedliackym rozumom vedel, že ako to má spraviť. Keď tu vyrúbem, tu zasadím, tu čakám a o tento sa starám, tak keď tu skončím tak tu môžem začať. Proste aby ten cyklus nejaký bol, tak aby toto tí ľudia nejaké pochopili. Ale možno, že to aj chápu ale nechcú, lebo vidí, že teraz z toho dostane 200 euro tak mu to je prednejšie. Možno nejaká vzdelanostná alebo legislatívna požiadavka by to vyriešila, tak ako dnes máte, že stavebný dozor musí mať určité vzdelanie, tak predseda urbáru by mohol mať nejaké školenia alebo niečo také. Rovnako tak ak ja hľadám trénera do našej organizácie tak musí mať určitú licenciu či akreditáciu, ktorú mu niekto vydá na základe nejakého akreditovaného vzdelávania a podobne. Pretože títo ľudia majú nejakú zodpovednosť.

T: Ak nie, aké riešenie vidíte?

R: Ono si človek môže povedať, že tam kde je Demänovská jaskyňa tak má pozemok, ale čo z toho. Konkrétne naozaj v tomto urbári ak chcú ťažiť tak jedine z vrtuľníka a neviem si predstaviť koľko povolení by na to muselo byť, lebo tam sú hniezdiská nejakých orlov. Záujem tých členov urbáru je ťažiť, to je bez debaty. Samozrejme by v rámci výmeny mohlo dôjsť ku nejakým špekulatívnym situáciám, kedy to niekto vymení za lepší a niekto za horší pozemok, prioritne, protékne a podobne. To už sa asi nedá ovplyvniť.

T: Je niečo, čo by ste chceli dodať? Niečo dôležité o čom sme nehovorili? Otázka, ktorú by ste položil keby ste sám robil podobný výskum?

R: Myslím si, že sme prebrali skutočne to najdôležitejšie.

Príloha 4 – ukážka tabuľky s dátami z rozhovorov pre rámcovú analýzu

Environmentálny pilier	predstava NP	Vplyv na faunu a flóru	Veľkosť TANAP-u a bezzásahové zóny (Divočina)	Zonácia
Slavomír Celer	Väčšie územie, kde časť územia by mala byť	Keď to tak človek povie táto	výmery v našich podmienkach by nemali hrať	tal by sme mali byť kategóri
Štefan Bielek	by malo byť to najcennejšie územie, ktoré máme v podstate, s jasnými	Ale určite tvrdím, že divočinu nemôžeme nechať	je úplne nutná a nevyhni	
Juraj Ksiažek	ak by som chcel ísť niekde do neznámych pretrasovať chodník a obísť tú lokalitu alebo v krajnom prípade možno preniesť v Západných Tatrách sa tu			
Zuzana Kyselová	nemusi to byť len divočina, ale ja kultúri	Vhodnosť vedenia chodníkov	Určite by mali byť aj uzavreté divočinové doliny	; Tichá dolina boli lúky a ti
Lenka Maťašovská	Je to nejaké územie, ktoré je chránené z určitého dôvodu, či už sú tar	ja si myslím, že možno tých 25-30% by mohlo byť	vymedziť územia kde ne	
Peter Novák	tento národný park je silno atakovaný fu	čo sa ale týka skialpinistov	tie viac ako 50% územia sú v A zónach čo sú ale skaly	ak by sa išlo po odborne
Jozef Janiga	Obrovské lesy, strašne málo zásahov do	školenie leteckých záchranár	Belianské Tatry, Bol si v tom kaňone čo je po cest	Čiže naozaj neobmedzov
Martin Kupčo	Park, ktorý slúži všetkým. Mój osobný názor trošku, vidím konflikt týni	ak sú tieto miesta tak by sa na nich OP mala zam	vyňatie lyžiarskych tratí,	
Erik Baláž	Je to veľké prísne chránené územie. Ye	ll Problém je naozaj napríklad	No určite, o tom to je!	Ona tam aj je a historicky
Zuzana Šedivá	To čo mi tu nazývame NP to není toto. Ja som počula názor že Tatry sú skvelá biosferická rezervácia.			Myslím, že niekedy je to
Milan Koreň	Ponímanie v jednotlivých krajinách je a	; Tichá dolina a Tomanová dol	Za Kriváňom na tých strmých svahoch, tam nebol	Mal už dávno nastať kom
Ján Slamený	územie kde sa nachádzajú nejaké endemity rastlinstva a živočíšstva,	k Z podpänskeho do Tichej doliny sú také miesta	le Tá lanovka tu bola skôr n	
ŠL TANAP	Keď je to „národné“, tento priestor by n	Tá situácia na hrebeni Belian	Tak určite, už pri vzniku TANAP-u boli zafinované	ak by sa zonácia podarila
Ekonomický pilier	príjem z turizmu v TANAP-u	využívanie územia (aktivity)	Lesná ťažba a zisk	Nešťatny vlastníci
Slavomír Celer		Špecifikum TANAP-u, ktorý n	Výberová ťažba sa samozrejme robí v lesoch osol	Máme tu nešťatných vlas
Štefan Bielek	Ale v určitom období a čase sa tam dá ísť	Ono v podstate povie, že v	V podstate ten les plní aj túto funkciu, že je zdro	Štát má už nejakú predst
Juraj Ksiažek		by sa tam mal rozvíjať mäkký turizmus. Buduje a udržuje sa sieť chodníkov, v n	Nie sú schopní, lebo oni	
Zuzana Kyselová		v prvom rade by mal byť náv	Neúmyslená ťažba je tu momentálne, žiadne	LHF Napríklad Belianky, vlast
Lenka Maťašovská	že britský časopis The Times uverejnili	Ta turistika, rekreácia, oddych	a Ja som proti nejakej ťažbe a jedine ak tak choré s a niekedy zisťujete, že je	
Peter Novák	Zdroje sa kumulujú počas tých silných období		lobbying drevárskych spoločností, ktoré v dreva	štat by si mal uvedomiť,
Jozef Janiga		hlavne v pozícií oddychu, rek	určite by mali ostať tu, ako odkiaľ prišli tam sa m	štat má dosť veľa nástroj
Martin Kupčo		NP plní mimo tej environme	prioritou by mal byť zdravý les a nie nejaká ťažba	Dostávame nejakú komp
Erik Baláž	štát nikdy nepochopil, že OP keď sa robí	Vzdelávanie, rekreácia, veda	áno len na tých 25% výmery alebo v ochrannom	štat nič čo ponúkne no a
Zuzana Šedivá	Musíme zistiť čo nás tu živí. Ak je to turi	Pokiaľ sa hráme na to, že nás ekonomika územia nazaujima, tak sme tam kde s	Nech štát platí prenájom	
Milan Koreň	Kúpeľníctvo a cestovný ruch.	NP je pre ľudí. Mäkká turistika súvisí s hospodárskym určením lesa. Hospod.	Les: ak by štát dával toľko ak	
Ján Slamený		turistika, horolezectvo, skialpinizmus. Cyklo by som nebral do NP. Chodia nár	Dohodnúť sa dá aj s jedn	
ŠL TANAP		Keby som zobral do úvahy	Tak myslím si, že čo sa týka starostlivosti o NP ur	ak chce mať štát v chrán
Sociálny pilier	Čo ľudia priťahuje do TANAP-u	infraštruktúra	správa územia	Legislatíva
Slavomír Celer	Sú niektorí takí, ktorí idú do Tatier a botanizujú...amatéri botanici ale	Druhá vec je tá, že štát neurčil aká je priorita na t	Každé územie má svoje š	
Štefan Bielek	samotné Tatry a vysokohorská turistika	Ja tvrdím, že územia toho za	Najst v tomto všetkom zhodu je pomaly nemožn	Priestor je tu dostatočný
Juraj Ksiažek		Ja by som volil alternatívu to	Správy NP sú odbornými organizáciami ŠOP, ktorá zastreňuje NP a má práv	
Zuzana Kyselová	Najvyššie pohorie karpát, krajina... Je to	Moji známi boli dosť zhrozený z toho vývoja, ktorý sa tu deje. Feráta zo Široke; zákony sú nastavené via		
Lenka Maťašovská	výhľady na tie hory /určité druhy žijúce	Solenie na cestách: Ako ved	najprísnejší sú u nás hej- TANAP/ Som riešila tak vychovávali a robili vých	
Peter Novák		Jedni to vnímajú pozitívne, ž	ten zákon o posudzovaní vplyvov na ŽP sa nejaký	Lesný zákon hovorí vlastr
Jozef Janiga	jednoznačne je to turistika, TANAP ako taký má ešte jeden fenomén,	Proste pokiaľ nemá jedna vec či nejaký priestor j	Návštevný poriadok bol	
Martin Kupčo	určite kontakt s prírodou, možnosti pre š	to je tak 80% želaného stavu, Hej, že možno ešte tých 20% by bolo možné pridať, hlavne čo sa týka mož		
Erik Baláž	základom je jednoznačne atraktivita krajiny. Ako tie služby tu nie sú a	ochrana prírody nie je začlenená do rozvoja región	Celý právny systém je na	
Zuzana Šedivá	Letná turistická sezóna. Vždy sa hovorí o	Myšlienka záchytných parkov	VLK a Greenpeace dosť ovplyvňujú aj legislatívu	Bude sa to musieť zjednc
Milan Koreň			Do roku 1995 mali všetky NP právnu subjektivitu, Prijímanie zákona 287/19	
Ján Slamený	ľudia do tu nechodia kvôli lanovkám, ale	Tatry majú tú výhodu že každé nástupné miesto na túru je aj výstupným miest	Tak jednoznačne tá zoná	
ŠL TANAP	Historicky tu vždy bola turistika. Čiže tá letná sezóna tu vždy bola výzi.	Ono každý ten lesník keď sa mu postavila cieľa	V minulosti tu fungoval r	